Abl. Un   Nr
Cb 87 u. 88

Bolle

THEOPHILI CHRISTOPHORI
HARLES.

INTRODVCTIO

IN

HISTORIAM LINGVAE
GRAECAE

TOMI POSTERIORIS

PARS SECVNDA

EDITIO ALTERA EMENDATIOR ET AVCTIOR

ALTENBVRGI
IN OFFICINA LIBRARIA RICHTERIA
cIↄIↄCCLXXXXV.

Z
7021
H3
1792
t. 2
pars 2

LIBRARY
SEP 13 1966
UNIVERSITY OF TORONTO

1122689

PRAEFATIO.

Quae me cauſſa ad conſcribenda in Notitiam litteraturae romanae breuiorem ſupplementa commouerit; eadem me impulit ad ſpicilegium hocce colligendum. Dies enim diem docet, et in immenſo quaſi litteraturae oceano quotidie paene nouae aut antea incognitae merces adueniunt aut demum oculis ſubiiciuntur In illis tamen

hic explicandis paullulum diſceſſi a ratione, quam ſequutus ſum in locupletanda Notitia litteraturae romanae. Nam ne latius euagarer, aut crambem veluti bis coctam recoquerem, quoniam in hoc opuſculo conficiendo non omnia quidem, at multa tamen, quae in additamentis ad Bibliothecam graecam Fabricianam vel omiſeram, vel nondum potueram ſcire atque adiicere, vel minus plene recteue ſcripſeram, itidem eram, quatenus in hiſce ſupplementis commode recipi poterant, iure quaſi poſtliminii reducturus, omiſſis, quae praeſertim de ipſis auctoribus, de editionibus antiquioribus aliisque ſcriptis in Bibliotheca Gr. Fabriciana iam memoriae prodita ſunt, in iis tantum, quae ibi deſiderarentur, in praeſenti congerendis cum maxime in enarratione

ne editionum recentiorum aliorumque maioris minoriſue molis librorum, in quibus de graecis auctoribus aut narratur, aut varia iudicatur ratione, diligentius verſari, ſtudui. Interea tamen temporis, dum plagulae Msstae in manibus operis redemtoris, viri honeſti, haerebant; editiones aut verſiones quorumdam auctorum graecorum prelo ſunt demum emiſſae aut in meam venerunt notitiam, quas omnes, ne complura ſupplementa, variis in locis diſperſa lectorem fatigent quaerentem, in fine tomi poſterioris adiiciam.

Quod reliquum eſt, non poſſum, quinc um grati animi ſignificatione palam praedicem amicitiam atque beneuolentiam cel. Eichſtadii, qui, me rogante, paſſim recognouit plagulas, eoque de hoc tomo paſſim vel emendando

vel

vel locupletando, et de me ipſo bene mereri haud deſtitit. Te vero, L. B. vt peccatis, ſiue a me ipſo, ſiue ab operis, quibus praeeſſe non potui, commiſſis, humaniter ignoſcas, mihique faueas, oro rogoque. Scripſi Erlangae, die XII. April. cIↃIↃCCCIV.

Gottlieb. Chriſtophor. Harleſs.

CAPVT II

SECTIO I.

DE INTERPRETIBVS GRAECIS VETERIS TESTAMENTI LIBRISQVE ECCLESIASTICIS, ET APOCRYPHIS) SIVE SPVRIIS ET PROHIBITIS*

§. 1.

DE SEPTVAGINTA VEL POTIVS ALEXANDRINIS INTERPRETIBVS

1. Secundum *Ariſtaeam* ſiue *Ariſtaeum*, rex Aegyptiorum Philadelphus, qui cum patre Ptolemaeo Lagi aliquamdiu regnauit, adhortante Demetrio Phalareo, Hieroſolymam legatos miſit Ariſtaeam et Andream, ἀρχισωματοφύλακα, ad Pontificem Iudaeorum, Eleazarum, a quo et codicem ſacrum Hebraeum peterent, et LXXII. viros linguarum hebraeae graecaeque peritos, qui pandectas ſacras conuerterent in graecam linguam. Rex

*) Conf. *Chriſtian. Frid. Schmidii* hiſtoria antiqua et vindicatio canonis ſacri V. et N. T. Lipſiae 1775. 8. §. 274. ſqq.

Rex enim bibliothecam, cui adornandae praeficiebat Demetrium, inſtruxit, et omnis generis libros vndecumque conquiſiuit. Illi LXXII. promti paratique veniſſe atque ſub auſpiciis Demetrii Phalerei inchoaſſe, et perfeciſſe dicuntur interpretationem graecam. Demetrius autem quum XXIIII. annos in Aegypto commoraretur, ab anno ſecundo CXVIII. Olympiados vsque ad ſecundum CXXIIII. Olymp. *Iſaac Voſſius* in libro de LXX. Interpretibus, eorumque tralatione et Chronologia, Hagae Comitum 1661. 4. Cap. II. et III. patris ſui Gerardi Voſſii ſententiae, (in libr. de hiſtoricis graecis, Libr. I. cap. 12. ſubſcribit, verſionem ſacrorum librorum, curante Demetrio Phalereo, factam eſſe illo tempore, quo ſimul regnasſent Ptolemaeus Lagi eiusque filius Philadelphus, atque illos homines veniſſe Aegyptum, pag. 8. demonſtraturus eſt, extremo Ptolemaei Lagidae biennio. At *Hody* in libro mox memor. minore Cap. II. et VII. argumenta rationesque Voſſii atque aliorum grauiter impugnauit; idemque cap. 7. §. 20. ſq. aliorum ſuſpiciones docte examinat: quem fere ſequitur *Cellar.* in disp. de LXX. interpretibus Halae Magd. 1700. 4. *Walton* in Prolegom. V. pag. 34. ed. Londin. anno ante Chriſt. nat. 277. adſerit illorum aduentum. Idem *Voſſius* Cap. IV. it. in Adpendice ad librum de LXX. interpretibus, ibid. 1663. 4. et in Obſeruationum ad Pompon. Melam adpendice, Londini 1686. 4. nec non *Sim. de Magiſtris* in apologia ſententiae patrum de LXX. verſione, adiecta *Danieli ſecundum ſeptuaginta ex tetraplis Origenis primum edito e ſingulari codice Chiſiano*, Romae 1772. fol. atque *Alexius a*

S. Aqui-

S. Aquilino Carmelita excalceatus, Theol. D. et Prof. LL. OO. in vniuerſitate Heidelbergenſi in libro: Pentateuchi Hebraeo-Samaritani praeſtantia in illuſtrando et emendando textu maſorethico oſtenſa etc. Deſſau. Lipſiae et Heidelbergae 1783. 8. Ariſtaei hiſtoriam de LXX interpretibus, quoniam per 1500 annos illi non fuiſſet contradictum, (et tamen iam Hieronymus irriſit LXX. cellulas,) veram eſſe iudicarunt. adde *A. G. Maſchii* praef. ad bibl. ſacr. part. II. vol. II. pag. 10. qui nouam fabulae defenſionem ſuſcepit. Enimuero *Ioſephus* Ant. XXII, 2. qui quidem Ariſteae, (ſi is vmquam hiſtoriam illam ſcripſerit, de qua ſtatim plura disputabimus,) narrationem preſſius ſequitur, *Philo* in vita Moſeos II. pag. 660, *Iuſtinus Martyr* in admonitione ad Graecos, et *Epiphanius* de menſuris et ponderibus, (vbi vide Petauium pag. 378. qui Voſſii ſententiam amplexus eſt,) in fabula illa ornanda atque explicanda, inter ſe valde diſſident: quorum diſſenſum, vel potius diſcidium *Eichhorn* V. cl. Profeſſor nunc Gottingenſis, in parte prima libri inſcripti, *Repertorium für Bibliſche und Morgenländiſche Litteratur,* part. I. pag. 266. ſqq. ita componit, vt ſtatuat, illorum diuerſas opiniones ex duplici fonte manaſſe. Is nimirum putat, alterum fontem fuiſſe Iudaeum quemdam, eumque extra Aegyptum probabiliter in Iudaea viuentem, et abuſum Ariſteae nomine, poſt Ieſum Siracidem, qui circiter a. ante C. N. 140. vixit, immo poſt Philonem illam hiſtoriolam effinxiſſe, quem ſequutus eſſet Ioſephus: alterum autem fontem fuiſſe famam quamdam, ſiue traditionem Alexandrinam, quam Philo amplexus fuerit, ex pia frau-

de ortam, vt diuina origo atque inſpiratio eoque maior fides pararetur interpretationi: tum Iuſtinum Martyrem, arbitratur, vtramque opinionem coniunxiſſe, et ſingulis interpretibus LXXII. cellulas totque codicis hebraei exemplaria adſignaſſe; denique Epiphanium ornaſſe et perfeciſſe fabulam, fingendo 36. cellulas, quae binos continuiſſet interpretes, et vnum codicem hebraeum, ſed diſſectum, inter illos diuiſum fuiſſe. At quis non videt, ea praecipue, quae Iuſtinus Martyr et Epiphanius narrant verbis ampliſſimis, aniles ſapere fabellas?

2. Huius vero narrationis de conuentu et interpretatione LXXII. (ſeptuaginta, vt numerus ſit rotundus, vulgo numerantur,) virorum fundamentum eſſe vidimus cum Alexandrinam famam, tum in primis Ariſtaei libellum: quem genuinum eſſe, *Voſſius* libr. mem. Cap. III. pag. 9. *Walton* in apparatu critico, ſiue Prolegom. IX. §. 4. pag. 55. Vol. I. Bibliorum Polyglott. Londin. 1657. fol. tum editor Danielis ſecundum ſeptuaginta Romanus, (de quo poſtea,) in diſſertatt. praemiſſis a pag. 309 — 650. Alexius a S. Aquilino, modo memoratus, aliique contendunt. Maiore tamen iure illam traditionem, quamuis magnam et veri et antiquitatis prae ſe ferat ſpeciem, ipſumque Ariſtaeae librum in dubium vocarunt *Ludou. Viues* in Auguſt. de Ciuit. Libro XI. cap. 42, ſuſpicatus, ab aliquo recentiore, forſan Iudaeo, confictam eſſe illam Ariſtaei hiſtoriolam; *Ioſ. Scaliger* ad an. Euſeb. 1734. qui a Iudaeis Alexandrinis conſarcinnatam illam, et librum eſſe ſuppoſititium pronunciauit, in primis vero, vt alios ſilentio praeter-

praetermittam, veteris traditionis vim atque auctoritatem equis viris oppugnarunt *Humphredus Hody* in diſſertatione contra hiſtoriam Ariſtaeae de LXX. interpretibus, in qua probatur, illam a Iudaeo aliquo confictam fuiſſe ad conciliandam auctoritatem verſioni graecae, et Iſaaci Voſſii aliorumque, defenſiones eiusdem examini ſubiiciuntur, Oxonii et Londini 1685. 8. et in libro docto de bibliorum textibus originalibus, verſionibus graecis etc. Libr. I. p. 1 — 89. Oxon. 1705. fol. atque *Ant. van Dale* in diſſ. ſuper Ariſtaea de LXX interpretibus, Amſtel. 1705. 4. in quorum ſententiam plurimi Criticorum in praeſenti tranſire ſolent. *) Attamen *Ioannes Erneſtus Faber*, Profeſſor quondam Ienenſis, in Diſput. I. vbi quaedam contra Hody monet, inſcripta: *Deſcriptio Commentarii in ſeptuaginta interpretes*, Gottingae 1768. pag. 10. ſuſpicatur, LXX. illis viris, qui vulgo auctores feruntur, ab Alexandrinis, religione et reuerentia codicis hebraei plenis, quo tempore ſermonis hebraici vſus ad interitum properaret, curam legis Moſaicae in graecam linguam conuertendae commiſſam eſſe: eos autem non ipſos verſionem perfeciſſe, ſed quinque viris ex medio ſuo, quos exiſtimaſſent huic operi maxime idoneos, hunc laborem iniunxiſſe: quorum abſolutam tralationem quum LXX. viri adprobaſſent, reli-

*) Conf. *Io. Chriſtoph Dorn* bibliothecam theologicam criticam, Francof. et Lips. 1721. 8. cap. V. de verſionibus bibliorum graecis, eorumque praecipuis editionibus pag. 678. ſqq. inprimis cel. *Eichhorn* Einleitung ins alte Teſtament. tom. I. cap. III. ſect. 2. §. 161. ſqq.

reliquos libros ſacros per alios homines e medio ſuo delectos, non ita multo poſt, fortaſſis Ptolemaei Philometoris aetate, quando templum Heliopolitanum aedificaretur, graece conuertendos curaſſe. Ita, putat, verſionem, quae populi iuſſu inſtituta eſſet, publicam auctoritatem obtinuiſſe: Numerum vero operi praefectorum a concilio a Moſe olim conſtituto, eiusque formam referente ſenatu Hieroſolymitano, forſitan quoque ex alia quadam ſuperſtitione, et translatorum numerum a quinque Moſis voluminibus ductum videri: denique ex his perſpici, cur quidam Iudaei tradidiſſent, opus per quinque ſeniores eſſe confectos. Enimuero huic coniecturae tantum tribuendum eſſe iudico, quantum vagae fluxaeque ſuſpicioni tribui ſolent ſagaciores. Atque tanta illa veterum inconſtantia in enarranda exornandaque origine, omnique hiſtoria ipſam rei falſitatem declarat.

Quoniam vero *Ariſtaeae* frequens mentio facta eſt, editiones, ſub nomine illius, quae circumferuntur, adhuc indicabo.

Ariſtaeae de legis diuinae ex hebraica lingua in graecam translatione per ſeptuaginta interpretes abſoluta hiſtoria nunc primum graece edita (ab *Simone Schardio*) cum conuerſione latina, *) auctore *Mathia Garbitio*, (profeſſore linguae graecae in Vniuerſitate Tubingenſi,) Baſileae per Io Oporinum 1561. 8. cum variis lectionibus. Haec editio recuſa gr. et lat. cura *I. A. Fabricii*, cum Ioſepho-

*) *Matthiae Palmerii* verſio latina iam antea facta modo ſeparatim, modo aliis operibus adiuncta ſaepius edita eſt.

ſepho, Colon. (Lipſiae) 1691. et ed. Hauerkampianae Ioſephi fol. baſis eſt reliquarum.

Ariſtaeae hiſtoria LXX. interpretum (graece et cum latina Gabritii verſione locis quibusdam emendata). Acceſſere veterum teſtimonia de eorum verſione, Oxon. 1692. 8. — graece et lat. apud Hodium, loco mem. et apud van Dale, l. cit. pag. 229. Dicendi genus antiquitatem redolens, fidemque mire celebrat Caſaubonus apud Waltonum l. mem. Confer quoque *I. A. Fabricii* B. Gr. Vol. III. Libr. III. Cap. XIII. pag. 661. ſqq. ed. nou. De Ariſtaea, aetate τῶν LXX. et reliquis interpretibus graecis etc. multa, potiſſimum contra Voſſium, diſputantur, in Disquiſitionibus criticis de variis per diuerſa loca et tempora bibliorum editionibus etc. Londin. 1684. 4. Cap. XIV. ſqq.

3. Aliae quaeſtiones ortae ſunt, quarum explicatio viros doctos valde torſit, et in diuerſas traxit ſententias. Equidem non diu verſabor in inquiſitione opinionum, num graeca, quae adhuc exſtat, verſio, prima fuerit; an alia quaedam antiquior exſtiterit, aut num ea, quam terimus, genuina ſit; an, quae fuit opinio *Iac. Vſſerii* in ſingulari libro de verſione LXX. interpretum, cum libri Eſtherae editione origenica et vetere graeca altera. Londini 1655. 4. et Lipſiae 1694. 4, verſio illa Pentateuchum ſolum complexa, in bibliotheca Ptolemaei Philadelphi, quum Alexandriam expugnaret Iulius Caeſer, conflagrarit; poſtea vero alia totius V. T. verſio poſt quartum Ptolemaei Philometoris annum a Iudaeo quodam concinnata fuerit, et ab illo tempore Helleniſtis frequentata; an, vt *Serarius* opinatus eſt, verſione

priore LXX. interpretum deperdita, ſub Herode noua totius veteris Teſtamenti fuerit condita, aut denique, ex mente *Aug. Pfeifferi* in Critica ſacra cap. XI. ſect. 2. Quaeſt. V. ex variis verſionibus graecis conſarcinata, atque interpolata. Quorum opiniones quum iam diu exploſae ſint a viris doctis, non diutius morabor lectores; ſed breuitatis ſtudioſos ablego ad *Fabricii* B. Gr. l. mem. pag. 658. 666. ſqq. *Eichhorn* l. c. §. 162. ſqq. atque *Simonis* Introduct. in ling. gr. pag. 252. vbi plures, qui ſecus ſenſerunt, recenſentur.

Iam alia quaeſtio mota eſt: num Pentateuchus ſolus primum ab Alexandrinis Iudaeis, an omnes libri V. T. eodem tempore fuerint in linguam graecam translati. Fuerunt ab multis ſaeculis, qui poſterius adfirmarent, in eorumque ſententiam transiit *Georg. Io. Hencke* in diſputat. ſub praeſidio Io. Henr. Michaelis, Halae 1709. habita, de vſu LXX. interpretum in N. T. Prius vero plures verum eſſe ſtatuerunt, ipſe Pſeudo-Ariſtaeus, Philo, Ioſephus et multi alii euicerunt. v. *Hody* l. mem. Libr. II. et *Io. Aug. Stark* vol. I. libri, cuius eſt epigraphe, *Dauidis, aliorumque poetarum hebraeorum Carminum Libr. V. ex Codd. MSS. et antiquis verſionibus adcurate recenſuit, et commentariis illuſtrauit*, Regiomont. 1776. 8. vbi inter alia pag. 122. „vt in Palaeſtinenſium, ait, Iudaeorum Synagogis a primis inde poſt captiuitatem babylonicam temporibus ad Antiochum Epiphanem, ſolus Pentateuchus lectus eſt; ita quoque in Synagogis in Aegypto ſtabilitis, libri moſaici tantum antiquitus recitati ſunt: vbi vero prophetarum volumina Palaeſtinenſes praelegerunt, Alexandrini ad reli-

quos

quos libros graece transferendos manum appulerunt, donec tandem vniuerſus V. T. codex in graecum idioma transferretur, et hoc quidem temporibus valde diuerſis factum eſt." Idem poſtea docet, a Iudaeis Palaeſtinis et deinceps a Chriſtianis, aut culpa atque ignorantia librariorum quaedam corrupta, aut ab Alexandrinis ipſis immutata eſſe: atque pag. 105. aliquot dat praecepta, quae criticum oporteat in explicandis tam LXX, quam reliquorum graecorum interpretum tenere. Equidem cum *Humphredo Hodio* l. mem. *Boſio* in Prolegom. ad edit. LXX. interpretum, *Carpzou.* in Critica S. V. T. Part. II. C. II. §. 3. in primis *Fabricio* in B. Gr. libr. mem. p. *665. 669.* ſqq. *Simonis* in Introductione in linguam gr. pag. 249, vbi de LXX. interpret. vberius agit, et pag. 255. plures laudat ſcriptores, qui in hoc argumento verſati ſunt, aliisque veriſimillimum eſſe arbitror, verſionem illam vniuerſorum librorum antiqui foederis neque a LXX. illis fabuloſis hominibus, neque integrum eodem tempore, neque ſtudio communi, quum ſtilus in Pentateucho et reliquis libris ſit admodum diuerſus, neque iuſſu Ptolemaei regis; ſed a Iudaeis aliquot Alexandrinis priuato ſtudio, eoque diuerſo, in diuerſis V. T. libris, et tempore, quamquam haud omnino definiendo, non adeo multum diuerſo in gratiam hebraicae linguae rudium fuiſſe adornatam. Ex prologo tamen Siracidis nepotis conſtat, libros propheticos iam ſub Euergete, Philometoris ſucceſſore fuiſſe in linguam graecam conuerſos. Conf. *Erneſti* Inſtitut. interpr. N. T. pag. 160. edit. IIII. *M. Sam. Traugott Mücke* in exercitatione hiſtorica de origine verſio-

nis LXX. interpretum Züllichau 1789. 8. Pentateuchum, cenſet, fuiſſe primum ſub duobus prioribus Ptolemaeis a Iudaeis Alexandrinis concedentibus Iudaeis Hieroſylimatinis, verſam, abſolutam vero verſionem cenſurae ſummi ſacerdotis et collegii Sanhedrin ſubiectam, et, facta adprobatione, regi propoſitam, hinc ortum nomen *verſionis LXX. ſeniorum*; reliquos denique libros ſerius eſſe additos. Sed conf. Erlang. ephem. litt. a. 1789. pag. 375. ſqq. et A. L. Z. a. 1792. nr. 319. m Dec.

4. Ex textu hebraeo, non Samaritano *) concinnaſſe illos interpretes ſuam verſionem, et codice non punctato **) vſos fuiſſe, ex aberrationibus et mendoſa, quam ſuppoſuerunt, punctatione atque lectione indeque deprauato ſenſu, *Hottingerus* in theſauro philol. pag. 354. ſqq. *Voſſius* de LXX. interpret. Cap. VI. *Stark* et *Simonis* l. mem. oſtendunt: aliis, quos Simonis pag. 250. iam excitat, licet diſſentientibus.

Noſtra tantummodo aetate, quae controuerſiae ingenia atque induſtriam doctorum hominum exercuerint, paucis iudicabo. Opinionem, quam homines ſagaces iam fouerant, recoxit nuper, atque ornauit cl. *Haſſenkamp* de Pentateucho LXX. interpretum graeco, non ex hebraeo, ſed Samaritano textu conuerſo, Rinteln 1765. 4. et in libr.

*) Samaritano textui primas dat Alexius a S. Aquilino, l. cit.

**) Ex codice hebraeo *punctato* interpretes LXX translatiſſe, adfirmauit *Fourmont* in Geſchichte der Koen. Acad. der ſchönen Wiſſenſch zu Paris, Part. VII. p. 240. ex interpretatione Gottſchediae, quae quidem paucis, at acute, reſutauit illum.

libr. Der entdekte wahre Urſprung der alten Bibel Ueberſetzungen. Mindae 1775. 8. pag. 163. ſqq. (Conf. *Erneſti* nou. biblioth. Theol. vol. V. ac tom. VI. part. IV. p. 379. atque in illius ſententiam tranſit *Dathe* in praefatione ad Briani Waltoni prolegomena in Biblia Polyglotta, Lipſ. 1777. 8. nec non *Franc. Volkm. Reinhard* in II. diſſ hiſtorico-criticis de verſionis Alexandrinae auctoritate et vſu in conſtituenda libror. hebraic. lectione genuina, Witteb. 1777. (cuius I. diſſ. cenſuram compara in Anzeigen v. Beurtheilungen akademiſcher und anderer kleiner Schriften, Vol. II. Noribergae 1778.) arbitratus, verſionem graecam Pentateuchi, tempore regis Ptolemaei factam, interiiſſe, eamque, quam nunc habemus ex textu Samaritano eſſe confectam; reliquos libros V. T. non ſub Antigono Epiphanae, quae Hodii ſententia fuerat, ſed ſenſum ab hominibus priuatis in vſum priuatum ex codd. priuatis, i. e. non admodum bonis eſſe translatos, adde *Eichhorn* Bibliothek der bibl. Literatur part. III. p. 315. et Einleitung ins A. T. l. c. At cl. *Tychſen*, Profeſſor LL. OO. in Vniuerſitate quondam Bützow, nunc Roſtoch non ſolum in disput. de Pentateucho hebraeo Samaritano, ab hebraeo eoque maſſorethico deſcripto exemplari, Buezouiae 1765. 4. contrariam ſententiam declarauit, vſumque negauit criticum veterum interpretum in emendando textu hebraeo; ſed etiam antea nouam et ſingularem excluſit opinionem, arbitratus, legatos quidem ad Iudaeos a Ptolemaeo Philadelpho miſſos eſſe, eosdemque accepiſſe codicem; at negat, codicem fuiſſe hebraeum, ſed hebraeo-graecum, h. e. graecis

graecis litteris ſcriptum: vnde Iudaei Alexandrini vetus teſtamentum ſenſim reddidiſſent graece. Epigraphe autem libri haec eſt:

Olaui Gerhardi Tychſen Tentamen de variis codicum hebraeorum V. T. MSStorum generibus a Iudaeis et non Iudaeis *deſcriptis*; eorum in claſſes certas diſtributione, et antiquitatis et bonitatis charactere, Roſtochii 1772. 8. Ad eiusmodi codd. hebraeo-graecos non modo graecam τῶν LXX. et ſyriacam verſionem, ſed etiam ipſas chaldaicas paraphraſes eſſe compoſitas, atque in nota pag. 55. putat, regem doctiſſimum, qualis erat Ptolemaeus, ſine negotio et interprete, hebraica, ſimulac characteribus ſibi notis, et ad vulgarem pronunciationem accommodatis fuiſſent reſcripta, intelligere potuiſſe. Me quidem huic liti non immiſcebo; nec tamen opinio Tychſenii diu libera fuit ab oppugnationibus doctorum hominum, Dathe, Michaelis, Brunſii, aliorumque, (v. *Erneſti* nouiſſ. biblioth. theol. tom. II. part. IV. n. 7. et part. V. n. 6. atque *Io. Dau. Michaelis* biblioth. Orient. Part. V.) Is vero ſuam priſtinam ſententiam tuitus, grauem ſcripſit Apologiam: Befreytes Tentamen von den Einwürfen Bruns, Dathe, Michaelis und anderen mehr, wobey zugleich eine genaue Beſchreibung der ſeltenen Mantuaniſchen Bibel-Ausgabe geliefert wird, Roſtoch. et Lipſiae 1774. 8. Tum edidit Erſten Anhang zu ſeinem befreyten Tentamen etc. Roſtoch. 1776. 8. (conf. doctam cenſuram in Berol. bibl. vniuerſali Germ. vol. 34. part. I. a. 1778.) Grauiter vero reſpondet, argumentaque Tychſeniana copioſe perſequitur et diluit *Stark* in libro mem. Sect. IV.

pag.

pag. 79. — 96. Improbat quoque et cl. *Tychſenii* ſuſpicionem et priſcam de Ariſtaeo narrationem, multaque bene ſelecta, quae ad hiſtoriam τῶν LXX. pertinerent, collegit cl. *Sebaſtian Seemiller* Doctor et Prof. Ingolſtad. in progr. I. de graecis bibliorum V. T. verſionibus Ingolſtadii 1787. progr. II. 1788. 4. — Ad hiſtoriam quoque verſionis illius et controuerſiae inde ortae pertinent: Diſſertation ſur l'hiſtoire de la Verſion des Septante, dans la quelle on donne un precis de ce que le Hiſtoriens Iuifs, les peres de l'egliſe et les anciens auteurs eccleſiaſtiques nous ont enſeigné, touchant cette Hiſtoire, et l'on diſcute les objections, que l'on y a oppoſées, par un religieux Benedictin de la Congregation de St. Vanne et de St. Hydulphe. Colmar. 1781. 8. — Contra hanc diſſ. editum eſt: Examen impartial d'une diſſertation nouvelle ſur la Verſion des Septante, tendante à confirmer les Sentiment commun des Sts Peres et des anciens Docteurs, qui jusq' au XVIIe Siecle ont reconnu les LXX comme Traducteurs, non ſeulement du Pentateuche, mais encore de tous les autres Livres de la Bible hébraique; avec quelques Obſervations, entre lesquelles ſe trouvent deux decouvertes nouvelles, dont l'une, eclairciſſant un texte de l'hiſtorien Ioſeph, repond à l'Objection qu'on a prétendu en tirer, el l'autre, convertiſſant, en preuve l'objection priſe de la diverſité du ſtyle dans le differentes parties de cette verſion, acheve d'aſſurer aux LXX la Verſion entiere des divines écritures. Par M. *Laurent Etienne Rondet*, interprete de Langues ſaintes, et auteur de l'Abregé du

du Commentaire de Dom *Calmet* ſur la ſainte Bible. à Paris, chez Desprez. 1783. 8. et 4. Idem Rondet in eodem Abregé etc. tom. I. recudi fecit Diſſertation de Dom *Calmet* ſur la Verſion des Septante. — *Carol. Lud. Ziegler*, in praeſenti, Prof. theologiae in vniuerſitate Roſtochienſi, in: Theologiſche Abhandlungen, vol. I. Gottingae 1790. 8. dedit vltimo loco Obſeruatt. in librum Iudicum ex aetate heroica ductas, vna cum iudicio de graecis verſionibus earumque diſcrepantiis a textu, quem vocant, originali. In illa igitur ſectione verſionem libri Iudicum Alexandrinam ducit tolerabilem; peiorem quidem, quam in Pentateucho et Salomonis Prouerbiis, at meliorem, quam in multis reliquis; verſionem eſſe putat plenam locorum, e quibus non ſolum igorantia interpretis, ſed etiam defectus ſenſus communis cognoſcatur. In notis oſtendit Zieglerus originem verſionis graecae; tum explicat contextum et nonnullas illuſtrat libri narrationes.

5. Quamquam praeſtantiam atque vtilitatem verſionis illius haud negamus, immo potius poſt haec celebrabimus: tamen tantam, quantam Alexandrini quondam Iudaei, aliique tribuerunt, auctoritatem illi nullus ſobrius criticus vindicabit; multo minus, cum patribus quibusdam, quos dicunt, eccleſiaſticis, aliisque putabit, interpretes illos diuino numine adflatos vertiſſe, aut, quod temerarium fuit *Iſaaci Voſſii* *) iudicium, verſionis

*) Tum in diſſertatt. de translatione LXX. interpretum, Hagae Comit. 1661. tum in Appendice ad librum de LXX. interpretibus, continente reſponſiones ad

nis illius αὐθεντίαν textui hebraico, tamquam a Iudaeis corrupto et interpolato, eſſe praeferendam: at ſatis refutatus eſt a viris doctis, quibus quidem partim reſpondit; praeter eos, quos in margine nominaui, aliosque, adhuc commemorabo *Richardi Simonis*, Gallicanae eccleſiae theologi, opuſcula critica aduerſus Iſaacum Voſſium, anglicanae eccleſiae Canonicum. Defenditur ſacer codex Ebraicus et b. Hieronymi tralatio, Edinb. 1685. 4. et Hieronymi le Camus, Theol. Pariſienſis, iudicium de nupera Iſaaci Voſſii ad iteratas P. Simonii obiectiones reſponſione, Edinburgi 1685. 4. Multis enim ſcatet naeuis interpretatio illa graeca, et in Chronologia, aliisque locis ſaepe diſcedit a textu Hebraico, quod argumentum pluribus perſequuti ſunt *Hottingerus* in theſauro philolog. pag. 354. ſqq. aliique, quos laudat *Simonis* in Introduct. pag. 251. Adde (M*ax.* *Nagelii*) comment. argumenta quaedam calliditatis interpretum Alexandrinorum V. T. Altdorf. 1766. 4. — M. *Io. Georg. Geret.* Gymn. Onoldini Rect. commentation. hiſtorico-criticam de cauſſis

ad obiecta aliquot Theologorum, Hagae Comit. 1663. 4. contra Hulſium, Schottanum et Hornium. conf. *Mich. Lilienthals* Bibliſch-exegetiſche Bibliothek. Regiomont, 1739. ſqq. part. I. p. 261. ſqq. it. 202. ſqq. pag. 257. ſqq. etc. At Capellus quoque et Morinus parum abfuerant ab illius opinione. Adde *Chriſtiani Kortholti* libr. de variis ſcripturae editionibus. Kilon. 1686. 4. cap. IV. p. 51. ſqq. praecipue §. 5 pag. 55. ſqq. contra Bellarminum, adfirmantem, τοὺς LXX. *peculiari modo Spiritum S. adſiſtentem habuiſſe, ne qua in re errarent, vt non tam interpretes, quam prophetae fuiſſe viderentur.*

cauſſis discrepantiarum verſionis LXX. viralis a textu originali. Onoldi 1742. 8. *Koenneke* proluſ. de cauſis verſionis Alexandrinae ab archetypo diſſenſus, Magdeburg. 1771. 4.

6. Vtilitatem tamen, quam cum philologo, tum in primis critico ſacro praeſtat, inſignem homines eruditiſſimi tam lucide declararunt, vt hodie paucos, niſi nimis obfuſcatos, futuros eſſe putarem, qui ſecus ſentiant. Scriptores enim N. F. qui loquutiones et verborum multorum ſignificatus ab LXX. illis interpretibus mutuos ſumſerunt, integrumque illorum ſcribendi genus a nemine, niſi quis LXX. interpretes legerit, callide et adprime intelligi poſſe, viri doctiſſimi ſatis ſuperque demonſtrarunt. v. *Erneſti* Inſtitutionem interpretis N. T. Part. II. cap. 7. Atque LXX. non minus, quam reliquos graecos interpretes, de quibus paullo poſt diſputaturus ſum, interpreti adcurato, ſabrioque et acuto critico vtriusque Foederis ſacri, in locis praecipue dubiis, niſi, quod quidem nonnulli adfirmarunt, vnicum fere, ſaltem praecipuum ſubſidium adferre, vel noſtra aetate adfatim eſt declaratum. Tam eos, quos iam laudaui, quam multos alios, vt ſilentio praeteream, paucos nominaſſe in praeſenti ſuffiicat. *Io. Fried. Fiſcheri* Proluſiones de verſionibus graecis librorum V. T. litterarum hebraicarum magiſtris, acceſſit proluſio, qua loci nonnulli verss. gr. oraculorum Malachiae illuſtrantur, emendantur, Lipſiae 1772. 8. quem librum vtiliſſimum, ſacrarum pandectarum interpretes diligenter tractare debent. *I. Aug. Stark* Vol. I. Dauidis Carminum Libr. IV. Sect. V. vbi etiam pag. 149. ſq. de antiquis

quis graeci codicis ſacri recenſionibus *Pamphili, Euſebii*, *Luciani* atque *Heſychii*, *) et pag, 163. de codd. quibusdam Pariſiens. agit. — *Chriſtian. Frid. Schmidii* disp. Verſio Alexandrina optimum interpretationis librorum ſacrorum praeſidium, Specim. I. in epiſtolam Paulli ad Hebraeos, Lipſiae 1763. Spec. II. in epiſt. S. Iacobi cathol. ibid. 1764. *M. Franciſci Volk. Reinhardi* Diſpp, II. ſupra, in §. 4. laudat. vt *Pearſonii* praefationem paraeneticam, *L. Boſii* et *Grabii* Prolegomena ad editiones τῶν LXX. eosque bene multos, quos *Simonis* in Introduct. pag. 255. iam laudauit, in praeſenti omittam. At caute omnino verſandum eſt in vſu illorum LXX. et vero reliquorum graecorum interpretum critico ad textum hebraeum inde corrigendum: quam prudentiam grauiter, periteque commendat *M. Georg. Chriſtian Knapp* in II. diſpp. de verſione Alexandrina in emendanda lectione exempli Hebraici caute adhibenda, Halae Saxon. 1775. et 1776. **) Compara ſobrium *Fabricii* iudicium in B. Gr. Libr. III. Cap. XIII. Sect. 7. pag. 687, ſqq. vol. III. vbi v. Scharfenb. et Pfeifferi notas.

7. Inter

*] De quibus praeter alios, vide Fabr. B. Gr. III p. 715. ibique Scharfenberg. et Iac. Voſſium in praef. p. ** ſignata ad Appendicem ad Librum de LXX. interpretibus. adde *Fabri* diſſ. II. deſcription. commentarii in LXX. interpretes, Gottingae 1769. 4.

**) Add. D. *Io. Sal. Semleri* epiſt. ad I, I. Griesbach. de emendandis graecis V. T. interpretibus, Halae 1770. 8. — *Chr. Ern. Meerheim* de graeca verſione LXX. interpretum. Lipſiae 1754. 8.

KOENIGL. GYMNASIUM

7. Inter Codd. MSStos *) eminent duo, nempe *Vaticanus* et *Alexandrinus*, de quorum praeſtantia et praerogatiua antiquitateque viri docti diuerſimode iudicarunt. Codex *vaticanus*, qui tamen non integer eſt, vaticanae editionis auctoribus ante tempora Hieronymi exaratus eſſe videtur. Codicem autem *Alexandrinum* Grabius in Prolegomenis coniecit, ſaeculo quarto haud diu ante a. 396. aut ſaltem paullo poſt ſcriptum eſſe; e contrario codicem vatican. fluxiſſe ex recenſione Heſychiana: vide eiusdem epiſtolam ad Millium, Oxoniae 1705. 4. et in Prolegom. ad biblia graeca, a 1707. edita, §. V. *Alexandrinus* dicitur, quia Cyrillus Lucaris, Patriarcha Conſtantinopolitanus, quum Conſtantinopolim abiret, eum ex vrbe

*) Antiquiſſimus fuerat codex *Cottonianus*, qui verſionem Geneſeos graecam continuit; ſed a. 1723. praeter fragmenta, nunc quoque deperdita, in magno incendio igne combuſtus eſt. Grabius a. 1701. eum contulerat, eumque edere conſtituerat; pariter illum publicaturus erat M. Cruſius, margini ſuae editionis varias lectiones tum romani, tum Alexandrini, tum etiam Coisliniani codicis, adiecturus, et rariſſimam adnexurus diſſertationem *Io. Ern. Grabii* de variis vitiis LXX. interpretum verſioni ante Origenis aeuum illatis, deque remediis ab ipſo in Hexaplari eiusdem verſionis editione adbibitis; itemque *Io. Grammii* quinque diſſ. de veteris teſtamenti verſionis graecae in N. T. allegatione. v. *Cruſii* diſſ. epiſtol. de ſcriptis quibusdam integris fragmentisque hactenus ineditis. Lipſiae 1728. 4. Sed, quantum equidem ſcio, neuter nomen expunxit. Ex ſchedis autem Grabianis *Henricus Owen* edidit Collationem codicis Cottoniani Geneſeos cum editione romana Londini 1778. 8.

vrbe celeberrima, Alexandria ſecum detulit, et Carolo I. Angliae regi dono dedit: isque prodidit memoriae, ſecundum traditionem quamdam, codicem ſcriptum fuiſſe manu Theclae, nobilis feminae Aegyptiae, de qua multus eſt Grabius.

Caſimirus quidem *Oudinus*, qui diſſertationum criticarum triada edidit, Lugd. Batau. 1717. 8. in prima diſſert. contra Grabium procaciter inſurgens, ſententiam viri huius doctiſſimi infringere et codicem ſcriptum fuiſſe adfirmat (cap. IX. pag. 57.) poſt ſaecul. VIII. et tandem reiicit eius aetatem ad ſaeculum X. (cap. X. pag. 65.) conf. Acta erudit. Lips. a. 1718. m. Mart. pag. 107. ſqq. — Grabii vero cauſſam ſuſcepit *Io. Aug. Dietelmaierus*, Doctor quondam et Profeſſor Theologiae in Vniuerſitate Norica celeb. in diſp. moderante I. Henrico Schulzio, Halae Magdeb. 1739. habita, qua antiquitas codicis Aleandrini vindicatur, et nouo argumento comprobatur. Nouum autem, quod putat haud ficulneum eſſe, argumentum inde ſumit, quod hymnus matutinus: δόξα ἐν ὑψίςοις θεῷ, in eccleſia vetere vſitatiſſimus, in cod. Alexandrino nondum amplificatus ſit triſagio, ſiue verbis: ἅγιος ὁ θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς, id quod factum eſt circa finem ſaeculi IV. Idem pag. 26. *Io. Samuel Hichtel*, diſſertat. qua antiquitas et praeſtantia codicis Romani prae Alexandrino contra Millium aſſeritur, Ienae 1734. et *Lamb. Boſii* prolegom. de aetate cod. Alexandrini ſub examen vocauit. Vterque enim antiquitatem codicis praecipue ex anomaliis frequenter obuiis impugnauit, et Cyrilli teſtimonium reddidit dubium: in qua haereſi et-

iam fuit *Richard Simon* in hiſtor. critica N. T. Part. I. cap. 32. Medium veluti tenet *Abraham Gottwert Iorke* in diſſert. ſub praeſidio Semleri, Halae 1759. 4. habita, quae coniecturas criticas de aetate codicis Alexandrini ſiſtit. Is argumentum copioſe perſequutus, multa collegit et diiudicauit, quae ab aliis ſuper aetate et praeſtantia, quam non negant, codicis Alexandrini in vtramque partem disputata fuiſſent, ipſum argumentum Dietelmáieri infirmare, et ſect. II. a paragrapho VIII. multis rationibus probare ſtudet, codicem Alexandrinum pertinere ad ſaeculum quartum et quintum. Quum haec iam ſcripſiſſem, animaduerti, *Michaelis* in Einleitung in die Göttlichen Schriften des neuen Bundes, Part. I. edit. tertiae, Gottingae 1777. 4. pag. 471 — 489. de hoc codice pleniſſime disputaſſe, eumque, conieciſſe, cod. Alexandrinum deſcriptum fuiſſe circiter ſaec. VIII. poſtquam, Alexandria a Saracenis capta, lingua arabica in Aegypto ciuitatem quaſi, et perpetuum vſum accepiſſet. De eodem et Vaticano codd. haud ſecundum priſcam maiorum ſententiam libere et copioſe iudicat *Wetſtein* in Prolegom. in N. T. pag. 28. ſqq. ed. Semleri. Cyrilli tamen Lucaris teſtimonium et Grabii argumenta latius explicare, ab obiectionibus Wetſtenii et Oudini vindicare, firmiusque corrobare ſuſtinuit *Carolus Godofredus Woidius* in praefatione ad Codicem MS. Alexandrinum, ab ipſo Londini 1786. in forma maxima editum. Quae vero *Woidius* de codice Alexandrino docte disputauerat, ea *I. D. Michaelis* in quarta editione Introductionis in libros N. T. in compendium redacta inſeruit. Separatim tamen

men illam praefationem recudi fecit, doctasque, in quibus ſaepe disceſſit a ſententia Woidii, adnotationes adſperſit *Spohn*, nuper Wittebergae, quo euocatus erat ad ſacras litteras profitendas, non multo poſt aduentum denatus. Inſcriptio vero libri eſt: *Caroli Godofridi Woidii* notitia codicis Alexandrini cum varijs eius lectionibus omnibus. Recudendam curauit notasque adiecit *M. Gottlieb Leberecht Spohn.* Lipſiae 1788. 8. Is igitur, in ſectione ſecunda hiſtoria codicis MSti expoſita, et in ſect. III. codice deſcripto, in ſect. IV. pag. 42 — 109. aetatem et antiquitatem codicis definire et ſtabilire ſtuduit, vbi Spohn ſtatim ab initio Diuerſa variorum V. D. de illius codicis aetate iudicia collegit. Woidius igitur, poſtquam de Cyrilli teſtimonio, (cui Spohn pag. 50. ſq. parum tribuit,) et de Thecla de formis litterarum codicis, de duabus Clementis Romani ad Corinthios epiſtolis, codici illi in fine N. T. additis, et de Pſalmis XVIII. Salomonis, in catalogo librorum N. T. qui in initio cod. Alex. exſtat, memoratis, quorum tamen vſus iam deſiit in concilio Laodiceno a. 365. vel 367. celebrato, et de Euthalii ſectionibus et τρισαγίῳ, (quae deſunt,) de aliisque argumentis, quibus antiquitas codicis confirmaretur, copioſe diſſeruit; tamen concludit, omnia conſpirare, codicem Alexandrinum intra medium ſaeculum quartum et exitum illius ſcriptum eſſe. Sed ſingula fere argumenta debilitare atque infringere adlaborauit Spohn, ratus, ſententia ſua interdum latius declarata et expoſita, teſtimonium Cyrilli eſſe nimis recens et ambiguum, atque adeo incertum, et argumenta, codicem ſaec. IIII. ex-

eunte eſſe exaratum, pro tanta vetuſtate partim nimis probare, quia eum multo vetuſtiorem eſſe, ex eo concludi poſſit; partim non ad codicem Alexandr. ſed ad eum, qui omnia ea complectebatur, et ex quo Alexandrinus deſcriptus ſit, pertinere; litterarum denique figuras, et accentuum ſpirituumque defectum declarare quidem antiquitatem codicis, at non probare, eum referendum eſſe ad ſaeculum quartum. Certa igitur haec ſolummodo ſunt Spohnio, codicem antiquum, in Aegypto exaratum, nec ſaeculo decimo, nec a monacho Acoemeta, (quod Oudinus et Hichtel, illum ſequutus opinati ſunt, coll. Woidio pag. 67. ſq.) ſcriptum eſſe, probabiliter tamen disputari poſſe, num ſaeculo quinto, ſexto vel ſeptimo ſcriptus ſit codex. In ſect. quinta Woidius praeſtantiam cod. Alexandrini celebrat: argumenta tamen Spohn in adpendice examinat. Reliqua, quae ad libros N. T. pertinent, hic omitto.

Porro quaeſtio orta eſt, quaenam illa *Thecla*, quae deſcripſiſſe dicitur codicem, fuerit, et quando vixerit. v. Woide et Spohn l. c. §. 42. ſqq. Quare F. *Auguſtinus Antonius Georgius* in libro inſcripto. *Fragmentum euangelii S. Iohannis graecocoptothebaicum ſaeculi IV.* Additamentum ex vetuſtiſſimis membranis lectionum euangelicarum diuinae miſſae cod. Diaconi reliquiae, et liturgica alia fragmenta veteris Thebaidenſium eccleſiae ante Dioſcorum ex Veliterno Muſeo Borgiano nunc prodeunt. In latinum verſa et notis illuſtrata. Romae apud Anton. Fulgonium. 1789. 4. in praef. §. XVIII. ſq. ex fragmento muſei Borgiani Theclam Aegyptiam, chriſtianae doctrinae cauſſa

cauſſa ſuppliciis adfectam produxit, et Woidii cauſſam ſuſcepit defendendam. Omnia igitur eruditionis atque ingenii praeſidia adhibet ad demonſtrandum, ope illius fragmenti, in quo Theclae virtus et conſtantia celebratur, narrationem de codice Alexandrino a Thecla Aegyptia deſcripto, iure optimo poſſe euinci et confirmari, (p. XCVI. ſqq.) Tum pag. CXI ſq. monet, acta, quae ex fragmento edidit, notas prae ſe ferre videri a. 312. et coniicit, Theclam virginem, Paeſis ſororem, annos natam quinque circiter et viginti ad ſupplicium raptam, cum fratre Paeſi et Paullo confeſſoribus dimiſſam eſſe a. 312. vel 313. tum, ſi ſcribere coepit codicem illum celeberrimum, magnam ſaltem V. T. partem abſoluere potuiſſe a. aetatis ſuae 38. conſpirante cum a. 325. Nicaeni concilii epocha. Ab ea, vt ait Georgius, ſi vitam Theclae protraxeris ad annum vsque ſexageſimum, reliquos habetis poſt Nicaenam ſynodum annos omnino duo atque viginti, quibus integrum cod. tum V. tum N. Teſtamenti cum tabulis Euſebianorum canonum et titulis Pſalmorum S. Athanaſii, aliisque adiunctis, vti ea exſtant in laudato cod. Muſei regio britannici, Thecla exarare et perficere faciliime, valuiſſet etc. Quo facto, §. XIX. pag. CXIII. — CLI. — multis vſus argumentis, coniecturam profert, amplificat ornatque, Borgianum fragmentum euangelii S. Iohannis graeco - copto-Thebaicum, quarto ſaeculo ſcriptum, et codici Alexandrino Britannico aut paullo antiquius eſſe aut certe aequale. Quae omnia licet ingenioſe, acute docteque ſint expoſita: permulta tamen, niſi omnia, in coniecturis poſita ſunt, et quadrare

poſſunt in codicem, ex quo, poſt vnum alterumque ſaeculum omnia librarius cum cura deſcripſerit in cod. Alexandrino. Ego vero hisce nihil praeſtantiae et antiquitati detrahere, neque, num ille Vaticano praeferendus ſit nec ne? decernere conor. Namque codicem *Vaticanum*, vt omnibus reliquis longe vetuſtiorem, ita et praeſtantiorem eſſe, atque ad ipſorum LXX. verſionem, ſi non toto libro, maiori certe ex parte quam proxime accedere, *Carafa*, pater purpuratus, in epiſtola dedicatoria ad Pontificem Sixtum V. et *Petrus Morinus*, Theologus Pariſienſis, in epiſtola ad Sixtum V. de LXX. interpretibus et graeca eorum editione pag. 311, ac *Ioannes Morinus* in Exercitatt. biblicis Libr. I. exercit. 9. adfirmarunt. (v. Grabii Prolegomena, cap. 3.) Romanum codicem quoque praefert *Chriſtoph. Matthias Pfaff* in diſſ. critica de genuinis librorum N. T. lectionibus ope canonum quorundam criticorum etc. Amſtel. 1709. 8. Cap. III. quo codd. MSti N. T. recenſentur. Vtrumque vero codicem e verſione latina eſſe interpolatum, ſagaciores critici iam diu animaduerterunt atque commonſtrarunt. — De *Noribergenſi* cod. qui cunctos prophetas ſecundum propriam recenſionem continet, et quodammodo catenam in Ierem. Ezech. et Daniel praebet, v. Repertorium etc. 1777. P. I. pag. 29. ſqq.

8. Quae vero editiones alterius vtrius codicis lectionem exhibuerint, in breui editionum nunc videbimus recenſione. Vberiorem tamen variarum editionum, vt et MSS. codicum expoſitionem ſuppeditauit *Grabe* in Prolegomenis etc. Cap. III. Poſt alios copioſe recenſet edd. *Andr. Gottl. Maſchius*

ſchius in bibliotheca ſacra poſt Iac. le Long et C. F. Boerneri iteratas curas ordine diſpoſita emendata, ſuppleta et continuata, parte II. vol. II. adde *Dornii* biblioth. critc. theol. pag. 691. ſqq. *Fabricii* B. Gr. l. c. pag. 673. ſqq. ibique Scharfenb. et Pfeiffer. Quatuor autem recenſiones ſunt praecipuae, ex quibus reliquae editiones, paucis hinc inde mutationibus, correctionibus, nec non deprauationibus factis, fere fluxerunt: nimirum *Complutenſis*, *Aldina*, *Romana*, et *Grabiana* ſiue Alexandrina. *) Familiam igitur ducit I.) *Complutenſis*, in Bibliis polyglottis Complutenſibus, ſtudio Franciſci Ximenii, patris purpurati 1514. — 1517. fol. e variis MSS. **) Textum vero contra codd. fidem editores ſaepius immutaſſe, arguuntur. Noſtra certe memoria magna acerbaque controuerſia et lis inter Goezium et Semlerum, aliosque de auctoritate huius, vt rariſſimae, ita quoque cariſſimae, editionis agitata eſt, cuius ſummam expoſuit *Waltherus* in Walchii neueſten Religions-Geſchichte, Part. IV. nr. 3. Gottingae 1774. 8. Multae tamen bibliorum Complutenſium lectiones, quas Wetſtein ac Semlerus par-

*] conf. cel *Keil* ſyſtematiſch. Verzeichnis der theol. Schriften etc. ed. II. pag. 19. ſq. 22. ſqq.

**) Tamen a. demum 1520. quo anno publicum Leonis X. pontif. rom. decretum, Romae d. d. 22. Martii opus adprobauit, in manus hominum venire potuit. De hac edit. v. *Clement* bibl. curieuse hiſt. etc. tom. II. pag. 168. ſqq. *Maittaire* A. T. II. p. 295. ſq. *Seemilleri* progr. de bibl. polyglottis Complutenſib. Ingolſtad. 1785. 4.

partim tarditati et negligentiae typothetae, partim corruptionibus de induſtria factis adtribuunt, etiam in cod. I. Haunienſi reperiuntur. Nec in Wetſteniana N. T. editione illius collatio eſt accurata, dum Wetſtein multas lectiones varias vel plane omiſit, vel haud ſatis diligenter enotauit: id quod vberius demonſtrauit *Hensler* in Codicum N. T. graecorum, qui Hauniae in bibl. regia adſeruantur, notitia, adiecta lectionis varietate; ſpecim. 1. Hauniae 1784. 4. — Illius Complutenſis editionis veſtigia preſſerunt 1) Biblia Polyglotta, cura Plantin. Antwerp. 1569 — 1572. fol. octo voll. v. *Clement* l. c. pag. 176. ſqq. *Baumgarten* Nachrichten von merkwürdigen Büchern vol. I. pag. 289. ſqq. — 2) Biblia hebraeo-graeco-latina, cum notis Vatabli 1586. fol. apud Commelin. et 1599. fol. Geneuae ex officina Sanct Andreana 2. Voll. — 3) Biblia Commeliniana 1599. et 1616. fol. 2. Voll. Hebraea et graeca cum latina vulgata et Pagnini notisque Vatabli. — 4) Biblia polyglotta Pariſiens. 1545. fol. X. Voll. — Plantinianam ſiue Antwerpiens. ed. ſequutus eſt *Dauid Wolderus*, in bibliis quadrilinguibus Hamburgi 1596. fol. v. *Baumgartenii* Nachrichten, tom. I. pag. 306. ſqq. Sequitur:

II. *Aldina*, graece, Venetiis 1518. fol. *) Curante Andrea Aſulano **) qui ex variis exemplaribus

*) conf. *Clement* l. c. pag. 14. ſq.

**) Aldus I. editurus erat *Polyglotta latina*, vti patet ex eius epiſt. ad Conrad. Celtem et Vincent. Longin. d. d. Venet. non. Iul. 1501. v. *Maittaire* A. T. II.

bus vnum conflaſſe videtur Grabio: nec purum, nec ab omni admixtione verborum Theodotionis liberum eſſe, pronunciauit *Andreas Maſius* in adnotationibus ad textum Ioſuae, graece ab ipſo Antwerp. 1574. fol. editum.

Aldinam recenſionem expreſſerunt editt. 1) *Argentinenſis*, graece, ap. Wolf. Cephalaeum cura *Io. Loniceri*, 3. Voll. 1526. 8. ordine tamen librorum mutato et variis quibusdam lectionibus ſubnexis. *) — 2) Eamdem libertatem, et vero maiorem permiſit ſibi is, qui Baſileenſi, 1545. fol. apud Herwag. cum praefatione Philippi Melanchthonis praefuit. v. *Grabii* prolegom. III. §. 2. itidem Baſileae, graece et lat. 1550. et 1582. 8. IV. Voll. Aliis miſſis, memorabo adhuc 3) edit. *Wechelianam* graece 1597. fol. verſiculis diſtinctam, variisque inſtructam lectionibus et ſcholiis a

II. p. 47. ſq. Atque dedit ſpecimen in fol. magno expanſo in III. columnas diuiſo, in quarum I. textus hebraicus, in II. largiore, textus graecus, et in III. textus. latin. v. *de Saint-Leger* in Iourn. des Sav. 1790. cuius notitia recuſa eſt in l'esprit des Iournaux. Paris. 1790. tom. IX. p. 253. ſqq. adde Foſſii catal. I. p. 349. ſq.

*) Poſt Malachiam a pag. 259 — 263. ſequuntur annotatiunculae diuerſorum locorum ex Aldinis et ſcriptis in Graecia vetuſtiſſimis bibliis congeſtorum. Quidam numerant quatuor tomos, ea de cauſſa forſan adducti, quod libri apocryphi peculiarem habent inſcriptionem et ante illos pag. 263. praebetur inſigne Cephalae typographicum; at enim pertinent illi ad tertium tomum, quod et ex elencho, qui in auerſa tituli pagina conſpicitur, patet, et quoniam apocryphi a pag. 264. tomi tertii continua ſerie numerantur. ———

a Franciſco Iunio, ſiue, (quod Fabricius an verius dubitat,) a Friderico Sylburgio. Quisquis fuit editor, is ſane valde liberalis fuiſſe videtur criticis. Ordinem aldinae edit. interdum mutauit, exempla Complutenſe, Antwerpienſe, Argentinenſe, et Romanum contulit, quinque penultimis Exodi capitibus reſciſis, textum ex Complutenſi editione reſtituit, atque in Ioſua et Ieremia quaedam mutauit, ita, vt Aldinum exemplar non interpolaret ſolum; ſed etiam mutilaret. Huic tamen editioni adcommodauit *Abraam Trommius Concordantias graec. vers. LXX. interpretum*, Amſtelod. 1718. II. Vol. fol. — Francofurtenſe exemplum recuſum eſt Venet. 1687. fol. — Ad Aldinam recenſionem referenda ſunt *El. Hutteri* biblia polyglotta, ſex linguis edita, Noribergae. 1599. fol. quorum tantum tomus primus Pentateuchum, Ioſuae, Iudicum et Ruthae hiſtorias complectens, prodiit. v. *Baumgartenii* Nachrichten etc. tom I. p. 312. ſqq. vbi duplex eaque diuerſa eiusdem anni editio recenſetur.

III. *Romana*, quae auſpiciis Sixti V. pontificis, moderante Caraffa, patre purpurato, cura ſtudioque Petri Morini, Turriani, Ciaconi, Maldonati, aliorumque, graece cum ſcholiis graecis per codd. MSS. collectis Romae 1587. in fol. ex codice Vaticano (de quo paullo ante diſputaui,) nitidis formulis typographicis deſcripta eſt. Vbi cod. vaticanus mutilatus fuit, eumdem ſe ex aliis codicibus emendaſſe vel ſuppleuiſſe, teſtantur editores. Ex librorum ſcriptorum ac patrum, praecipue Graecorum, collationibus, tum ex veterum ſcholiis et commentariis graecis, nec non ex fragmen-

tis

tis aliorum interpretum concinnatae ſunt adnotationes, ſingulis capitibus in romana editione ſubnexae. Illam tamen recenſionem, quamquam multis laudibus celebrandam, ſuis naeuis haud deſtitui, *Vſſerius* in Syntagmate de LXX. cap. 8. *Grabe* in Epiſtola ad Millium pag. 48. 49. aliique demonſtrarunt. v. *Scharfenberg* ad Fabr. pag. 677. ſq. *Clement* l. c. pag. 15. ſqq. — E latinis patribus *Ciaconius* ea, quae vſui eſſent, collegit. Ex his igitur, aliisque ſubſidiis, *Flaminius Nobilius* veterem τῶν LXX. verſionem latinam, quam *Italam* vocant, h. e. eam verſionem LXX. et N. T. qua ante Hieronymum per Italiam et aliis in locis vſa olim fuiſſe, dicebatur, eccleſia latina, reſtituere tentauit, et latinam romani exemplaris interpretationem Romae 1588. fol. edidit. *) — Vtramque hanc romanam editionem coniunxit, et vnam graeco-latinam fecit, *Ioannes Morinus*, Pariſiis 1623. fol. 3. voll. ſeruatis vtriusque adnotationibus. Conf. *Clement* l. c. pag. 17. ſq. qui notat, exſtare quoque exemplaria, *Paris. apud Sim. Piget* 1641. fol. in quorum titulo verba: *accurante Io. Morino* eſſe omiſſa; ſed, folio inſcriptionis per fraudem librarii tantum mutato, vnam eamdemque eſſe editionem. — Ex hac Pariſienſi editione

*) At vide *Moshemii* Commentar. de rebus Chriſtianor. ante Conſtantinum M. pag. 225. ſq et *Hambergeri* Z. N. Vol. I. pag. 168. ſqq. Adde *Maſch.* bibl. ſacr. vol. III. part. II. cap. 1. *Richardi Simonis* kritiſche Schriften über das N. T. Part. II. ex interpret. Crameri, Halae 1777. capp. 3. 4. 5. 6. et 8. ibique notas Semleri. Idem ibid, pag. 236. 259. de *Correctoriis Bibliae* agit.

tione textus LXX. vna cum latina verſione repetitus eſt in Polyglottis *Briani Waltoni* 1657. fol. VI. voll. adiectis variis lectionibus, ex codd. Alexandrino, Cottoniano, aliisque, et ex editt. Complutenſi, atque Aldina conf. *Creenii* animaduerſſ. philol. et hiſtoric. part. I. pag. 43. ſqq. — Editionem Romanam expreſſit graeca Londinenſis 1653. 4. Enimuero editor pro lubitu mire mutauit eam et interpolauit, vt ad textum hebraeum et nuperas verſiones adcommodaret, de qua licentia grauiter conqueſti ſunt Waltonus et Grabius. Haec tamen Londinenſis fuit baſis editionum graecarum Cantabrigienſis 1665. 12. II. Voll. cum paraenetica *Pearſonii* praefatione; Amſtelodamenſis, *) cura *Io. Leusdenii* 1683. 12. Lipſienſis 1697. 8. cum ſcholiis graecis rom. editionis et praefatione *Io. Frickii*, Vlmenſis; tum Vltraiectina cura *Dauidis Millii* **) 1725. II. Voll. 8. et Lipſienſis ſtudio *Chriſtiani Reineccii* 1730. 8. iterum 1757. 8. — Ex Romana, vel potius Pariſienſi editione a Io. Morino recenſita, aut Waltoniana fluxit ed. *L. Boſii*, Franequeck. 1709. 4. cum prolegomenis ex opere biblici Anglicani polyglotti, ſcholiis romanae edit. cum variis MSS. cod. et editt. lectionibus nec non fragmentis verſionum Aquilae, Symmachi, et Theodotionis. Haud paucos quidem naeuos et lectiones a Boſio ſuppoſitas notat *Brei-*

*) At ſcatet vitiis typographicis et caret libris apocryphis.

**) Millius ex ed. L. Boſii Franequer. ſuam potius exprimendam curauit, et praefationi adiecit varias lectiones ad Octateuchum pertinentes. v. Repertorium bibl. et oriental. litterat. part. V. pag. 122.

Breitingerus in praefatione ad Tom. I. adde Dau. Bernhardi diſſ. de locis quibusdam ſecundum LXX. interpretes ex ſententia Lamb. Bos emendandis, Witteb. 1721. neque tamen interpreti et critico magnam adhuc non praeſtat vtilitatem. — Ab ed. romana ſaepius quoque aberrat et Grabianae eſt adcommodata editio *Halenſis*, gr. a. 1759. 12.

IV. *Grabiana* ſiue *Alexandrina*, (quod *Grabe* textum ex cod. Alexandrino deſcripſit,) Oxoniae Tom. IIII. fol. et 8. tom. I 1707. tom. IIII. continens Pſalmos, Iobum ac tres Salomonis libros cum apocrypho eiusdem, nec non Siracidae Sapientia, 1709. Mortuo Grabio, cura *Franc. Lei* et alius non nominati, prodiit tom. II. continens libros hiſtoricos omnes 1719. tom. III. libr. propheticos, ibid. 1720. conf. *Clement* l. c. pag. 18. ſqq. et Repertorium laudatum, part. VI. pag. 126. Quaedam loca per coniecturam emendauit, aut emendanda putauit: quam quidem audaciam notauit *Io. Herm. Schwarz* in diſp. praeſide cel. *Io. Ludou. Schulzio* habita, qua mutationes in textu codicis Alexandrini a Grabio ex coniectura factae ad examen reuocantur, Halae 1768. 4 — Alexandrina illa recenſione, de qua Grabius in Prolegomenis multus eſt, a *Chriſtian. Reineccio* in bibliis quadrilinguis incept. 1713. et abſolutis 1750. III. voll. fol. repetita eſt. — In primis vero *Io. Iacob Breitingerus* eſt laudandus, qui Grabii exemplum, Vaticani exemplaris aliorumque MSS. codd. lectionibus varr. nec non criticis diſſertationibus illuſtratum, inſigniterque locupletatum, recudi fecit, IIII. Voll. Tigur. Heluetor. 1730 — 1733. Textum a Grabio conſtitutum ea ratione ſequutus eſt, vt

et

et vitia typographica corrigeret, et, quae Grabius in prolegomenis atque in diſſ. de vitiis verſioni τῶν ό ante Origenis aeuum illatis emendarat, in textum reciperet. Conf. *Hambergeri* Z. N. Tom. I. p. 158. — *Chreſtomathiam verſionis LXX. viralis* edere coepit cl. M. *Io. Bernhard. Lippert*, at prima tantum illius particula lucem vidit in progr. Erlang. 1778. 4. edito.

Ex his autem, quae de editionibus et recenſionibus τῶν LXX. disputaui, rei peritus facile intelliget, editionem τῶν LXX. deſiderari, quae, (quantum per infirmitatem humanam liceat,) votis eruditorum ex aſſe reſpondeat. Id laboris, qui ſuſcepturus eſt, illum oportet multum ſtudii et induſtriae, nec non felicitatis ad conquirendos et comparandos libros, tam ſcriptos quam editos, multum iudicii ad veram lectionem indagandam, et a corruptelis laciniisque discernendam, multumque ingenii adferat, et infinitam lectionem, atque artiſſimam cum ingenio interpretum graecorum linguisque orientalibus familiaritatem antea ſibi comparet. At quando tanta felicitas temporis et naturae vlli homini continget? Id vero iam alios vidiſſe arbitror, et *Dr. Henry Owen* in Enquiry in to the preſent ſtate of the Septuagint Verſion of the old Teſtament, Londin. 1769. 8. contendit, graecam verſionem aeque ac textum originalem a Iudaeis eſſe corruptum: isque excitat viros doctos, vt omnes LXX. interpretum codices MSS. conferant, quomodo Kennicot in ebraicis codd. inſtituiſſet. Atque ab eo tempore *Owen* alia eiusdem ſententiae edidit opuſcula. *Robertus* autem *Holmes*, Anglus, editionis nouae ex codd. in biblio-

bibliothecis britannicis, germanicis, italicis etc. adſeruatis patrumque citationibus caſtigatae et correctae conſilium ſuſcepit, et ope eorum, tum qui in variis terris colligunt varias codicum lectiones, tum qui nummos ad ſumtus faciendos conferunt, opus perficere conatus eſt. Hinc cl. *Schow* illius ſumtu Italiam peragrauit, ad codd. msst. *τῶν* LXX. excutiendos; cl. *Alter* codd. Vindobonenſes eodem conſilio comparat: et ita alii V. D. iuuerunt aut adhuc iuuant Holmeſii ſtudium. Vtriusque autem libros huc pertinentes memorabo: — *Critical diſquiſitions containing ſome remarks* 1) on Maſius edition of the book of Ioſhua, and 2) on Origen's Hexapla. by the Rev. D *Henry Owen*, T. R. S. Rector of St. Olave. Londini 1784. 8. Owen in Maſium (de cuius edit. Ioſuae v. ad Fabr. B. Gr. l. c. pag. 682. ſq.) ſaepius iniuſtus eſſe et fabulam referre dicitur, nonnullos dubitaſſe, num exſtiterit MS. Syriacum; quod tamen res ipſa, Maſii praefatio, et praeloquium ante notas, (niſi ipſi omnis fides abneganda ſit,) in primis cod. Mediolanenſis, (quem ignorare videtur Owen,) ſatis refutant. Inſuper opinatur idem Owen, Maſium habuiſſe textum hebraicum ab mendis immunem, et in graeca verſione, vbi Vaticano codici omnia tribuit, aſteriscos obelosque ſecundum hebraicum textum poſuiſſe. At Maſius de mendis in textu hebraico tum in notis tum in commentario diſſerit. Res tamen noua inquiſitione digna eſt, num mutationes ab Owenio in graeco textu et adpoſitis ſignis Origenianis factae illius codicis auctoritate nitantur — Eiusdem *Owen*, a Brief account hiſtorical and critical of the LXX verſi-

on of the old Teſtament to which is added Diſſert. on the comparative excellency of the hebrew and Samaritan Pentateuch. Londini 1787. 8. v. Allg. Litt. Zeit. n. 276. a. 1788. pag. 479. — *Holmes* autem edidit annuas de collatione codd. relationes: The firſt — — the fourth annual Account of the Collation of the MSS. of te Septuagint — Verſion etc. Oxon. 1789 — 1792. 8. conf. A. L. Z. 1790. n. 88. m. Mart. a. 1791. nr. 171. a. 1792. m. Iul. n. 179. et nouam cathol. Germ. biblioth. vol. III. faſc. II. a. 1793. pag. 149. ſq. — The *Sixth* annual Account etc. 1794. Turici non amplius exſtare dicitur cod. mst. praeſtans, de quo *Breitinger* in epiſtola de antiquiſſimo Turicenſis bibliothecae graeco Pſalmorum libro in membrana purpurea, titulis aureis et argenteis exarato, Turici 1740. diſſeruit. — Pauca addere licet de quaeſtione, quis ſit ὁ Σύρος interpres vetus? olim agitata et diuerſimode ſoluta. v. *Fabr.* B. Gr. l. c. pag. 717. ſqq. ibique Scharfenb. et Pfeifferum. Eam tamen quaeſtionem optime explicuit *Io. Chriſtophor. Doederlein*, tum coetus ſacri Windshemenſis diaconus, (qui poſtea academiam Altdorfinam et Ienenſem ornauit,) in disquiſitione hiſtorico-philologica, quis ſit ὁ Σύρος vet. teſt. interpres graecus, Altdorfii 1772. 4. Ille igitur, poſtquam in priore parte collegit diuerſas variorum V. D. ſententias et demonſtrauit, 1) non eſſe verſionem quamdam ſyriacam; 2) non indicari verſionem graecam, ex ſyriaco idiomate ortam; et 3) Symmachum a Syro eſſe diuerſum interpretem: in poſteriore parte Semleri de Syro coniecturam vberius explanauit, amplificauit et primo

primo ex verſionis illius aetate; tum ex collatione τȣ̃ Σύρȣ cum latina Hieronymi verſione, denique antiquitatis teſtimonio Theodori Mopſueſteni apud Photium, cod. 227. pag. 205. ed. Hoeſchelii, firmauit. Statuit nimirum Doederlin. (cuius iudicium viri eruditi poſtea amplexi ſunt;) poſtquam, (vt verbis eius vtor,) Hieronymus nouam V. T. ex hebraeo textu translationem adornauit, quae rei vtilitate atque auctoris diligentia et auctoritate mox inclaruit, atque variis eccleſiae chriſtianae doctoribus comprobata eſt; factum eſſe, vt nouam nouae interpretationis translationem in vſum orbis graeci chriſtiani componeret *Sophronius*, Byzantinus patriarcha, Hieronymo familiaris; eam autem verſionem graecam latinae Hieronymianae inſcribi ὁ Σύρος. Sed Theodorus in Hieronymum inuectus, hunc, nomine vero oppreſſo, vocarat Ἀραμ, h. e. *Syrum:* vnde interpres ille Σύρος dictus eſt; quia vel Hieronymus in deſerta Syriae confinia ſeceſſerit, vel Antiochiae, quae vrbs erat Syriae primaria, illa verſio graeca et editio maxime et fautores nacta ſit et vſu venerit. Ex Procopio autem Gazaeo multae τȣ̃ Σύρȣ reliquiae in collectionem Druſii atque Montefalconii tranſierunt.

9. De quorundam librorum editionibus pauca addere iuuat *) Cl. *Fiſcherus*, de interpretibus graecis optime meritus, edidit Exodi particulam et Leuiticum graece e cod. MS. bibliothecae collegii Paullini Lipſienſis, 8. Lipſiae 1767; — atque 1768. ex eodem codice Numeros et Particulam Deuteronomii, 8. De illo cod. Lipſienſi fuſius

C 2 differit

*) Conf. *Fabr.* B. Gr. l. cit. pag. 682. ſqq.

diſſerit *Carol. Frid. Bahrdt* in praefatione ad Hexapla Origenis etc. Part. I. Lipſ. et Lubec. 1769. —

Cel. *Villoiſon* apographum ſuum codicis Veneti D. Marci, qui nouam *Pentateuchi* verſionem graecam continet, mihi hac lege miſerat, vt eam verſionem praelo emittendam curarem. Ego vero commiſi id negotii cl. *Ammonio* noſtro, tum temporis vtrique philologiae et ſacrae et profanae diligentiſſime operanti, in praeſenti Theologo Göttingenſi. Atque ille laborem non modo lubenter ſuſcepit; ſed etiam paucis poſt annis cum laude profligauit. Edita igitur ab illo eſt: *Noua verſio graeca Pentateuchi ex vnico S. Marci biblioth. codice veneto.* Nunc primum edidit atque recenſuit *Chriſtoph. Frider. Ammon*, Philos. D. et Prof. extraord. Erlang. *pars I. Geneſin continens atque Exodum. Erlangae* 1790. 8. — *Pars II. Leuiticum continens et Numeros*, ibid. eod. an. — *Pars III. continens Deuteronomium*, addenda, indicem et commentationem de vſu, indole et aetate huius verſionis cum tabula aeri inciſa. ib. 1791. — Ipſe *Villoiſon* antea ex eodem cod. graeco Veneto, *Nouam verſionem Prouerbiorum*, *Eccleſiaſtis*, *Cantici canticorum*, *Ruth*, *Threnorum*, *Danielis et ſelectorum Pentateuchi locorum*, euulgarat, graece, Argentor. 1784. 8. In hanc verſionem Prouerbiorum graecam ſcripſit *Io. Georg. Dahler* Animaduerſiones in cap. X. — XXIV. Argentorati. 1786. 8. Nouem priora capita in Ephemerid. litterar. Argentoratens. a. 1785. pag. 135. ſqq. illuſtrata ſunt a *D. Müllero.* adde Scharfenb. et Pfeiffer. ad Fabr. B. Gr. I. mem. pag. 716. ſq. *Pſalterium*, graece, princeps editio, Mediolan. 1481.

1481. fol. cum interpretatione lat. *Ioannis* (Creſtoni) *Placentini.* Accedunt in fine *Cantica* Moyſis, Annae, Habacuci, Eſaiae, Ionae, trium puerorum, Mariae, et Zachariae. conf. *Ios. Anton. Saxii* hiſtor. typograph. litter. Mediolans. pag. DLXXV. et de Ioan. Creſtono pag. CLXVI. ſqq. ac *Foſſii* catal. codd. ſaec. XV. impreſſorum in bibl. Magliabech. tom. I. pag. 350. ſqq. Ibidem pag. 348. ſqq. doct. Foſſius vberius recenſet editionem *Pſalterii* Aldinam, gr. Venet. in 4. ſine anni nota, (circa a. 1495.) — In *Baumgartenii* Nachrichten von merkwürdigen Büchern Pſalteria quaedam recenſentur copioſius, et quidem, tom. I. pag. 385. ſqq. *Pſalterium ſextuplex* Hebraeum cum tribus latinis: — *Graecum* ſeptuaginta interpretum, cum latina vulgata. Lugduni. Seb. Gryph, 1530. 8. — pag. 390. ſqq. ψαλτήριον προφήτȣ καὶ βασιλέως τȣ̃ Δαβίδ. τȣ̃ προτέρȣ (n. Argent. ap. Wolfg. Cephalaeum 1524. 12. *)) ἀμολυντότερον. Paris. 1543. 16. — pag. 392. ſqq. *Pſalterium Dauidicum graeco-latinum,* ad fidem veterum exemplarium, atque adeo codicis graeci msti D. Victoris, locis quam multis repurgatum et nitori ſuo reſtitutum. Paris. exc. Carola Guillard. 1545. mai. 16. — pag. 394. *Pſalterium*, gr. et lat. Baſil. per Nic. Brylinger. 1549. min. 16. adde *Maſchii* B. ſacram, vol. I. p. 406. ſq. part. II. vol. II. pag. 310. ſqq.

*) De qua edit. et aliis, n. Francof. gr. 1545. 12. — gr. et lat. Baſil. 1557. 12. — et Antwerp. 1584. 12. ad exemplar Complut. tum de quorumdam metaphras. Pſalmorum metricis ib. vol. VII. p. 95 — 111. agitur. add. p. 471. ſqq.

Ieremias vates, e verſione Iudaeorum Alexandrinorum ac reliquorum interpretum graecorum. Emendatus notisque criticis illuſtratus a *M. Gottl. Lebr. Spohn.* Lipſiae 1794. 8. conf. ephem. litt. Erlang. a. 1794. plag. 71.

Liber *Iudicum* — *Victorini Strigelii* — prima edit. (a Maſchio omiſſa.) ſine anni nota. probabiliter 1567. — *Δανιὴλ κατὰ τοὺς ἑβδομήκοντα ἐκ τῶν τετράπλων Ὠριγένους.* Daniel ſecundum ſeptuaginta Tetraplis Origenis, nunc primum editus e ſingulari Chiſiano codice annorum ſupra DCCC. graece et lat. Romae typis propagandae fidei, 1772. fol. Editorem eſſe *Simon. Magiſtrium*, ſiue *de Magiſtris*, Presbyt. orat. rom. *Amadutius* tradit in Catalogo librorum, qui ex typographeo ſacrae congregationis de propaganda fide variis linguis prodierunt, Romae 1773. 8. — Editor vero vſus eſt opera Vincentii Regii et praecipue adparatu Ioſephi Blanchini, qui editioni curandae immortuus eſt. Additi ſunt docti commentarii, atque diſſertationes. Plura de illa editione disputauit Michaelis in Bibliotheca orientali et exegetica, part. III. nr. 42. et part. IV. nr. 50. qui praetermiſſo commentariorum et diſſertationum adparatu, textum Danielis typis repetendum curauit, Gottingae 1773. 8. nec vero ita multo poſt integram illam romanam editionem. — Verſio illa Danielis *τῶν* LXX. ſeparatim quoque prodiit cum animaduerſionibus *Car. Segaar*, Traiecti ad Rhen. 1775. 8. — At *Caietanus Bugatus*, S. Theol. I. V. et collegii Ambroſiani Doctor, in libro: *Daniel* ſecundum editionem LXX interpretum, ex Tetra-

Tetraplis deſumtam. Ex cod. Syro - Eſtrangelo bibl. Ambroſianae ſyriace edidit, latine vertit, praefatione notisque illuſtrauit *Caiet. Bugatus*, Mediolani 1788. mai. 4. oſtendit et vitia illius edit. de Magiſtris, et eum non vſum fuiſſe cod. Chiſiano; ſed tantummodo apographis Allatii et Blanchini ex bibl. Blanchiniana conf. nouas ephem. litter. Lipſiens. a. 1789. n. 30. et Annales litterar. Helmſtad. m. Oct. 1789. pag. 1. ſqq. et compara *Io. Gottfried. Scharfenberg* Specimen animaduerſionum, quibus loci nonnulli Danielis et interpretum eius veterum, praeſertim graecorum illuſtrantur, emendantur, Lipſiae 1774. 8.

10. Vide praeter ea *Brucker* in hiſtoria crit. philoſophiae Vol. I. pag. 858. — ſupra, Demetrium Phalereum — *Perizon.* ad Aeliani V. H. pag. 238. ed. Grouou. *Claudii Frees Hornemann* Specimen exercitatt. criticarum in verſionem LXX. interpretum ex Philone, Gottingae 1773. 8. *) qui in limine exercitationis praeliminaris contendit primum, ne vnicum quidem exemplar verſionis τῶν ό cum authenticis Alexandrinorum interpretum MSS. perfecte congruum, Origenis tempore ſuperfuiſſe videri: tum docet, fuiſſe tamen aliqua illo tempore melioris notae, minusque corrupta exemplaria verſionis τῶν LXX; iam agit de textus illorum ex Hexaplis Origenis interpolatione, per quam occaſionem de quibusdam codd. et editionibus iudicat. Denique de remediis antiquae

*) Philolog. bibliothek. vol. II. part. II. pag. 149. ſqq. Gottingae 1773. 8.

tiquae editionis *κοινῆς*, cuius voc. ſignificationes variae illuſtrantur, reſtituendae agit. Is quoque negat, graeco textui, vti eſt in Hexaplis Origenis, magnam eſſe tribuendam auctoritatem. — *M. Io. Gottlob. Iaegeri*, Rectoris ſcholae Meldorpianae, Obſeruationes in Prouerbiorum Salomonis verſionem Alexandrinam, Meldorp. et Lipſiae 1788. 8. — *Io. Frid. Schleuſneri* collationes prouerbiorum Salomonis cum bibliis polyglottis. Lipſiae 1782. 8. — *Eiusdem* Obſeruatt. criticae in verſiones graecas oraculorum Ieſaiae, progr. Gottingae 1788 4. perſequitur 64 loca, in quibus deprauationes reperit, meliores ex patribus eccleſiaſticis reſtituit lectiones, ac Montefalconii oſtendit negligentiam. — *Eiusdem* commentarii noui critici in verſiones veteres Prouerbiorum Salomonis, ſpecimen I — IIII. Gottingae 1790 – 1794. — M. *Alexandri Sundbäck* diſſ. hiſt. crit. de verſionis Alexandrinae vſu et auctoritate in emendando hodierno S. codice hebraeo, part. II. Agit auctor de ortu verſionis Alexandr. de codd. quibus vſi ſunt interpretes, et de fatis huius verſionis etc. adde ſupra pag. 53 et 54. *Gottlieb Wernsdorf* de fide hiſtorica librorum Maccabaicorum, Wratislauiae 1747. 4. pag. 86. vbi alii laudantur auctores: — *Montfauçon* in Praelimin. in Hexapla Origenis cap. III. de hiſtoria, (quam veram eſſe putat,) LXX. vel LXXII. interpretum, quae Ariſtaeae nomine circumfertur, et cap. IV. de LXX. interpretatione, vt in Hexaplis erat, vbi confer pag. 87. ed. Bahrdt, huius analecta. — *M. Io. Frid. Rommershauſen* Vorleſungen über ſeinen Entwurf zu einer Einleitung in das alte Teſta-

ment

ment — herausgegeben von D. Carl. Wilhelm Robert, Marburg. 1771. 8. §. 16. p. 238 – 293. Primum fabulam Ariſtaeae iure reiicit; tum exemplis luculentis oſtendit, diuerſos Iudaeos Alexandrinos diuerſis temporibus illam interpretationem confeciſſe: atque, praeſertim a pag. 255. contra Haſſenkampii ſententiam, Pentateuchum τῶν LXX. non ortum eſſe ex codice Samaritano, ſed ſecundum huncce ab aliis correctum, nec nos habere germanam Iudaeorum Alexandrinorum interpretationem probatum it. Porro a pag. 262. ſeqq. de MSStis agit, et editionibus eius celebrioribus, atque codici Vaticano maiorem tribuit fidem atque auctoritatem, quam Alexandrino, qui non ſolum ſecundum verſionem latinam correctus ſit, ſed etiam verſionibus Symmachi, Theodotionis aliorumque interpolatus. Denique de verſionis τῶν LXX. per antiquiora ſaecula, auctoritate, multiplici vſu, et variis ſcriptis, quae vſum eorum iuuent, ſuſius diſſerit. — Tum ablego lectores *ad Io. Georg. Hagemann* Nachricht von den vornehmſten Ausgaben etc. ed. 2. Brunſuic. 1750. 8. pag. 12. ſeq. et pag. 35. is plures laudat.

§. 2.

DE RELIQVIS GRAECIS V. T. INTERPRETIBVS *).

1. *Aquila*, Sinopenſis, Ponticus, circa A. C. 123. Primum idolorum cultor, poſtea malo dolo

 tranſiit

*) Vide quoque *Iac. Voſſium* in praefat. ad Appendicem ſupra memoratam, et *Seemilleri* V. Cl. progr. II. laudatum.

tranſiit ad caſtra chriſtianorum: a quibus quum propter praeſtigiarum et aſtrologiae iudiciariae crimen deuoueretur, Iudaeorum denique diſciplinam ſectatus eſt. Κατὰ πόδα ſingula verba hebraica graecis expreſſit, quae illis eſſent propria ſignificatione ſimillima. Quare illius reliquiae ad veram lectionis non minus, quam ſignificatus vocc. hebraicorum interpretationem multum faciunt. Neque tamen omnes Aquilae reliquiae, quas Montfaucon illi attribuit, ab eo profectae dicuntur, *) neque Alexandrinos interpretes ſequutus eſt. Confer. *Io. Aug. Dathii* disput. in Aquilae reliquias interpretationis Hoſeae, Lipſiae 1757. 4. *Fabricii* B. Gr. vol. III. libr. III. cap. 13. §. 8. ibique Scharfenb. et Pfeiffer. pag. 690. ſqq. *Hambergeri* Z. N. Vol. II. pag. 289. ſqq. — *Saxe* in Onomaſt. lit. I. pag. 296. Auctor Chronici Paſchalis pag. 255. ed. du Fresne ex Epiphanio Cyprio de ponderibus et menſuris (libr. I. nr. XIII. et XIV.) notat, Aquilam non recto quidem conſilio interpretatum eſſe libros ſacros; ſed vt quaedam in illis loca interuerteret; aliasque de eo narrat fabulas: at vide Petauium ad locum Epiphanii. Aquilam quoque defendit *Petr. Weſſeling.* in Obſeru. variar. Libr. I. cap. 19. p. 73. ſqq. Denuo eum perfidiae egerunt reum Kennicot et Stark. v. Scharfenb. l. c. pag. 690. not. ww.

2. *Theodotio*, Epheſius, Marcionis Pontici ſectator: Ebionitarum, et deinceps Iudaeorum haereſin profeſſus eſt. Interpretationem librorum grae-

*) vide *Petr. Weſſeling.* in epiſt. ad H. Venemam de Aquilae in ſcriptis Philonis Iud. fragmentis, Traiecti ad Rh. 1748. 8.

graecam, ratiocinante Pagio, quem ſequitur Saxe in Onomaſt. I. p. 332. vulgauit a. C. 182. Commodo quinquennalia Auguſtea celebrante. Media intercedit inter licentiam Symmachi et minutam Aquilae diligentiam: propius tamen accedit ad verſionem Alexandrinam. Conf. *Fabricium* l. mem. §. 9. *Io. Franc. Buddei* diſſ. de Theodotione, Witteb. 1688. 4. et in eiusdem parergis hiſtor. theol. p. 29. ſqq. *Hamberg.* Z. N. Vol. II. p. 404.

3. *Symmachus*, gente et ſacrorum diſciplina Samaritanus, poſtea Iudaeus, tandem Chriſtianus Ebionita, circa auſpicia ſaeculi tertii. Ex reliquiis videre licet, Symmachum orationem hebraicam valde liberaliter conuertiſſe in graecum, pureque ſcripſiſſe: ita, vt puri et elegantis ſermonis amore interdum a vero ſenſu aberraret. Quae igitur minus pura ſunt inter fragmenta illius, ea aliunde irrepſiſſe videntur. Confer praeter Fabricium et Saxe (pag. 343.) *M. Carol. Aug. Thieme* disput. pro puritate Symmachi, Lipſ. 1755. Fallitur vero *Faber*, Prof. quondam Ienenſis, in Archaeologia Hebraeorum, adfirmans, Aquilam et Symmachum ſequutos eſſe Alexandrinos.

Verſionum, librorum quorundam ſacrorum, graecarum, quae in Hexaplis *quinta*, *ſexta*, *ſeptima* dicuntur, ignorantur auctores. Quae κοινὴ, a veteribus memorata fuerit, non plane conuenit: ſaltem magnus criticorum eſt diſſenſus. v. *Hornemann* paullo ante laudatum, et *Semlerum* ad Simonii kritiſche Schriften über das N. T. Part. I. pag, 634. etc. — De his et paullo ante memoratis, aliisque interpretibus, atque Origene, a quo reliquias tantummodo habemus, conſule *Hagemann*

libr.

libr. mem. pag. 36. ſqq. *Simonis* Introductionem pag. 256. ſqq. *Briam. Walton* Prolegom. Sect. IX. *Ioachim Ehrenfried Pfeiffer* in Inſtitutionibus hermeneuticae ſacrae, Erlangae 1771. §. 32. *Io. Aug. Stark* Vol. I. Dauidis, aliorumque poetarum hebraeorum carminum etc. Sect. VI. pag. 167 — 190. in primis *Montfauconii* Praeliminaria ad Origenis Hexapla.

4. *Origenes*, natus A. C. 185, denatus a. C. 253. Presbyter Alexandrinus, et ab indefeſſo ſtudio et labore χαλκέντερος, ſiue Adamantius cognominatus, egregius fuit grammaticus, philoſophus et theologus. Is collegit varias interpretationes, recenſuit, obeliscis, lemniscis, aſteriſcis, aliisque ſignis notauit, quae cuicumque propria, et in LXX. ſuppleta, aut melius translata, aut aliunde illata ſibi viderentur: de quibus ſignis *Montfaucon* in Praelimin. Cap. X. multus eſt. *) Idem in certas columnas verba textuum, ſecundum Pagium apud *Saxe* in Onom. litt. pag. 358, vbi de Origene diſſerit, a. c. 229. primum purgauit, et ita iuxta ſe diſpoſuit, vt primam columnam, Aquilae; alteram Symmachi; tertiam, τῶν LXX; quartam, Theodotionis verſiones occuparent: quae editio vocabatur *Tetrapla*. v. *Montfaucon* Praelim. Cap.

*) Conf. *Villoiſon.* proleg. ad Homeri Iliad. ed. Ven. pag. XXI. ſq. *Fabr.* B. Gr. l. c. pag. 699. ſq. De Origene eiusque ſcriptis v, *Roesler* Bibl. der Kirchenväter, part. IX. Lipſiae 1785. 8. pag. 212. ſqq. et alios hiſtoriae eccleſiaſticae conditores. De Origene, allegoriarum patrono, disputat *Mosheim.* in commentar. de rebus Chriſtianorum ante Conſtant. M. pag. 603. ſqq. 630. ſqq.

Cap. I. §. 3. ſqq. Poſt hanc aliam curauit, et deſcripſit, in qua duas columnas adhuc addidit, et in fronte quaſi collocauit, quae primum textum hebraeum, tum eumdem graecis expreſſum litteris exhiberet: quae dicebatur *Hexapla.* In quibus locis quintam, ſextam, et ſeptimam nanciſci potuit, tunc adiecit illas in poſtremis columnis: vnde *Octapla* et *Enneapla* fiebant. Hexaplorum ſpecimen dederat *Io. Alb. Fabricius* in B. Gr. Libr. III. c. 12. §. 13. vbi praeter ea alii, qui in hoc argumento verſati ſunt, laudantur: ſed in noua edit. omiſi illud, quia *Ioſ. Blanchinus* in parte I. euangelior. quadrupl. lat. vers. ant. poſt pag. DXXXII. e cod. Barberino diligentius deſcriptum propoſuit. Scharfenb. tamen notas retinui p. 712. ſqq. Illius autem operis praeclari ac diuini, cuius fata poſt Origenem enarrat *Montfaucon* libr. mem. cap. 11. reliquias primus colligere coepit *Ioan. Drieſſchus*, h. e. Druſius, (conf. huus Miſcellanea lib. I. cap. 97.) Inſcriptus vero liber eſt: *In Pſalmos Dauidis veterum interpretum, quae exſtant, fragmenta Io. Drieſſchus collegit.* Antwerp. ex offic. Chriſtoph. Plantin. 1581. 4. (64. pagg.) In fine ita adloquitur lectorem: „Amice lector! damus hic fragmenta veterum interpretum in Pſalmos, opus non adhuc viſum huic aeuo, quod excudendum curaui mihi et paucis, qui hic ſunt etc.“ Hunc excepit *Flaminius Nobilius*, Romanus in notis ad biblia Sixtina ſ. Romana. Poſtea idem *Io. Druſius*, Profeſſor quondam in Vniuerſitate Franeckerana, veterum interpretum graecorum in totum veſtus teſtamentum fragmenta collegit, vertit et notis illuſtrauit: quae praeclara collectio, et raris

raris libris adnumeranda poſt illius obitum prodiit cura *Sixtini Amamae*, Arnhemiae 1622. — Optima eaque ſplendida huc vsque editio eſt:

Hexaplorum Origenis, quae ſuperſunt, multis partibus auctiora, quam a Flaminio Nobilio et Io. Druſio editae fuerint. Ex manuſcriptis et ex libris editis eruit et notis illuſtrauit *D. Bernhard de Montfaucon* *) — Accedunt opuſcula quaedam Origenis anecdota, et ad calcem lexicon hebraicum ex veterum interpretationibus concinnatum, itemque lexicon graecum et alia, quae praemiſſus initio laterculus indicabit, Tom. I. II. Paris. 1713. fol. **) — Hanc editionem in minorem formam redegit, notulis illuſtrauit, atque lectiones codicum Coisliniani ac Lipſienſis ad loca ſua reuocauit *Carol. Frid. Bahrdt*, Lipſiae et Lubecae 1769. II. Voll. 8. Neque vero eum, qui nouam hanc Hexaplorum editionem poſſideat, carere vllo modo poſſe vſura Operis Monteſalconii, ait cl. *Fiſcherus*, et plura culpat in iſta Bahrdtiana, pag. 34. not. in Proluſionibus de Verſionibus graecis librorum V. T. litterarum hebraicarum magiſtris: acceſſit

*) Conf. Neuen Bücherſaal der gelehrten Welt, XXXIII. et XXXIV. Oefnung. Lips. 1714. 8. p. 589. ſqq. et 665. ſqq.

**) *Valcken.* in adnotatt. ad Theocriti Adoniazus. pag. 328. Hexaplor. Origenis reliquias edit. Montfauconii nominat Augiae ſtabulum, ab iis, qui hoc tentare ſaltem debebant, non expurgandum. Cum textu τῶν LXX. gr. ex edit. Breitinger. quaedam capp. cum fragmentis hexaplaribus edita et adornata eſt *Chreſtomathia hexaplaris* a *Io. Georg. Trendelenburg.* Lubec. et Lips. 1794. 8. conf. ephem. litt. Gotting. plag. 177. a. 1794.

ceſſit proluſio, qua loci nonnulli verss. grr. oraculorum Malachiae illuſtrantur, emendantur, Lipſ. 1772. 8.

— Idem *Fiſcherus*, vir doctiſſ. edidit Specimen clauis verſionum graecarum V. T. Lipſiae 1758. 8. — In vol. I. Repertorium für Bibliſche und morgenländiſche Litteratur, tres praeclarae ſunt commentationes, quae huc pertineant, 1) p. 83. ſqq. D. *Io. Iac. Griesbachii* Excerpta ex codice Coisliniano: 2) *Io. Gottfried. Eichhorn* Obſeruatt. ſuper textu prophetae Ieremiae graeco τῶν LXX. is putat, duplicem olim fuiſſe recenſionem: 3) Additamenta ad Hexapla Origenis egregia (*D. Doederlein*, Profeſſoris cel. Altdorfini,) in quibus multa emendantur, ſupplentur, illuſtrantur. — Praeter ea commendatione noſtra haud egent; *Io. Gottfr. Scharfenberg*. Animaduerſionum, quibus fragmenta verſionum graecarum V. T. a Montefalconio collecta, illuſtrantur, emendantur, ſpecimen I. Lipſiae 1776. 8. maxima pars additamentorum et correctionum ad Montefalconii Hexapla petita eſt ex Nicephori catena comment. in Octateuchum, quos diligenter contulit. Praeter ea Theodoreti ἐρωτήσεις in Pentateuchum et Hieronymi quaeſtiones in Geneſin ſollerter meliusque, quam Montfaucon, in vſum conuertit atque inueſtigauit. — *I. Aug. Erneſti* disputat. de Origene interpretationis librorum S. S. grammaticae auctore, Lipſ. 1756. et in Opuſc. philol. et crit. pag. 288. ſqq. Vitia eius, praecipue interpretationis allegoricae haud negantur; at virtutes etiam, quae inſignes ſunt, celebrantur. Calluit linguam hebraicam Origenes, nec vmquam deſiit eſſe grammaticus.

maticus. — *Chr. Frid. Loesneri* Obſeruatt. ad interpret. graec. libri Prouerb. Salomonis pertinentes, Lipſiae 1761. 4. adde ad §. 1. nr. 10.

Per hanc occaſionem editiones quasdam librorum, quos Origenes compoſuit, et quorum numerus olim ad ſex millia acceſſiſſe ferebatur; (niſi in calculo error commiſſus, aut ſingulae epiſtolae atque orationes numeratae fuerint,) recenſebo. Pauca vero *Origenis* ſcripta a temporis inuidia atque iniuria vindicata ſunt.

— In ſacras ſcripturas commentaria, quaecunque graece reperiri potuerunt. *Petrus Daniel. Huetius* graeca ex antiquis codicibus manu ſcriptis primus maxima ex parte in lucem edidit, — cum latinis partim ſuis partim alienis interpretationibus, notis atque obſeruationibus. Idem praefixit *Origeniana*, tripartitum opus; quo Origenis narratur vita, doctrina excutitur, ſcripta recenſentur; Rothomagi 1668. Coloniae 1685. fol.

— Contra Celſum libri VIII. et Gregorii Neocaesar. Thaumaturgi Panegyricus in Origenem, a *Dauide Hoeſchelio*, graece et latine primum editi, acceſſere notae et indices, Auguſtae Vindel. 1605. 4.

— Contra Celſum libri octo; eiusdem Philocalia. *Guilielmus Spencerus* vtriusque operis verſionem recognouit, et annotationes adiecit, Cantabrig. 1658. et 1677. 4. — Iidem in linguam gallicam ab *Elia Bouhéreau*, Amſtelod. 1700. 4. cum notis et coniecturis ad textum Origenis; et in linguam theotiſcam a *Io. Laurent. Moshemio*, Hamburgi 1745. 4. translati ſunt.

— Phi-

— Philocalia, de obſcuris S. ſcripturae locis, a Baſilio Magno et Gregorio Theologo, ex variis Origenis commentariis excerpta; item Zachariae, Scholaſtici, diſputatio de mundi opificio contra philoſophos; Anaſtaſii, presbyteri, liber de hominis ad imaginem et ſimilitudinem dei creatione, et celebres opiniones de anima. omnia graece et lat. nunc primum edita opera *Io. Turini*, Paris. 1618. 4.

— Περὶ εὐχῆς etc. de precatione ſiue oratione liber gr. et lat. cum notulis, Oxoniae 1686. 12. Addita eſt paraphraſis orationis dominicae etc. graeca ſiue Origenis ſiue alterius cuiusdam doctoris aequalis, ſiue, Huetio iudice, Petri Laodicenſis, ſaeculo ſeptimo viuentis, quam antea *Feder. Morellus* graece et lat. ediderat Lutet. 1601. 8. — Recuſus eſt ille liber atque recognitus et emendatus a *Guilielmo Reading*, cum notis eruditi cuiusdam viri, Londini, 1728. 4.

— Dialogus contra Marcionitas; ſiue de recta in deum fide; exhortatio ad martyrium; reſponſum ad Africani epiſtolam de hiſtoria Suſannae, graece nunc primum e MSS. codd prodeunt. Verſiones partim corriguntur, partim nouae adiiciuntur, additis notis, indicibus, lectionibus varr. e coniecturis; opera et ſtudio *M. Io. Rodolfi Wetſtenii*, Baſileae 1674. 4.

— Hebraicorum nominum S. ſcripturae et menſurarum interpretatio, cum Hieronymi et noua ſua verſione, e codd. regiis et Colbertin primus graece vulgauit, et notas adiecit *Io. Marcianaeus*, in Hieronymi Opp. Tom. II. Paris. 1699.

— Lexicon graecum nominum hebraicorum, primum ex cod. regio editum, nunc ex Vaticano multo accuratius latine redditum et cum Hieronymiana interpretatione comparatum cum notis *Martianaei* et *Vallarſii*, in Hieronymi Opp. tom. III. pag. 605. Veronae, 1735. fol.

Fragmentum philoſophumenon ex cod. Florentino primus edidit, verſionemque et notas, in quibus Origeni illud vindicat, addidit *Iac. Gronou.* in thes. antiqq. graec. Tom. X. pag. 257. — At M. *Io. Chriſtoph. Wolf*, qui idem fragmentum, ſed inſcriptum, *Compendium hiſtoriae philoſophicae antiquae ſiue philoſophumena* etc. iterum recognitum, notis vberioribus illuſtratum paſſimque correctum edidit cum notis Gronouii, Hamburgi 1706. 8. verum contra Huetium, Galeum et Gronouium oſtendit in praefatione, libri ſcriptorem incertum eſſe.

Origenis ſcholia, quae in mstis catenis reperta ſunt, in Pentateuchum, Ioſua, librum Iudicum, Samuelis, Regum Prouerbia et Eccleſiaſten Salomonis, Pſalmos, Matthaeum et Lucam, typis deſcripta leguntur in *Veterum* patrum eccleſiaſticorumque ſcriptorum analectis nouis. Venetiis, 1781. fol. nr. 1. pag. 3 — 109. — De ſcholiis ſeu *σημειωσεσι* Origenis v. Valeſii libr. II. de critica, cap. 2. pag. 185. ſq.

Origenis Opera omnia, quae graece, vel latine tantum exſtant, et eius nomine circumferuntur, ex variis editt. et codd. MSS. collecta, recenſita, latine verſa atque annotationibus illuſtrata, cum copioſis indicibus, vita auctoris et multis diſſertatt. Opera et ſtudio Domni *Caroli Delarue*, Presbyteri

byteri et Monachi Benedictini e Congregat. S. Mauri. Tom. I. II. Paris. 1733. Tom. III. 1740. IIII. 1759. fol.

Antea *Origenis* quaedam *latine* verſa prodierunt: ex gr. *Omelie beati Gregorii pape ſuper euangeliis et Omelie Origenis presbiteri, quae ſeruantur in eccleſiis*, min. fol. f. l. 1475. de qua rara edit. ipſoque Origene egit *Freytag* in adpar. litter. tom. I. pag. 94. ſqq. — *Origenis* contra Celſum, Romae 1481. fol. lat. interprete *Chriſtophoro Perſona*, impreſſit *Georg. Herolt* Bambergens. de qua rariſſima ed. v. *Audiffredi* catal. edition. roman. ſaec. XV. pag. 240. ſq. — *Origenis* Homiliae in Geneſin, Exodum, Leuiticum, Numeros, Ieſu Naue, et libros Iudicum, lat. interpr. D. Hieronymo. Venet. ap. Ald. 1503. fol. — *Origenis* omnia opera ex variis antiquis interpretationibus *latine* edita fuerunt ſtudio *Iac. Merlini* cura *Guillermy Paroy*. Paris. 1512. fol. IV. voll. ed. incaſtrata et rariſſima. — tum ſtudio et labore *Deſiderii Erasmi*, partim verſa, partim recognita, cum praefatione de vita et operibus illius et *Beati Rhenani* epiſtola de vita et obitu D. Erasmi Baſileae ex offic. Froben. 1536. fol. — denique, latine ſtudio doctiſſ. virorum olim translata et recognita, atque locupletata, nunc poſtremo ſtudio et labore *Gilberti Genebrardi*, partim cum graeca veritate collata, partim libris recens verſis et e regia bibl. depromtis aucta. Paris. 1574. fol. — rec. 1604. et 1619.

Origenis Adamantii Opera omnia ad edit. Pariſienſem Caroli de la Rue recuſa, (cura *Oberthür*,) Wurzburgi 1785. 8. ſqq. tom. XII.

Prologi *Origenis* in euangelia S. Matthaei Lucae et Ioannis; gr. et lat. hactenus inediti. in progr. editi, Gottingae. 1735. 4.

Epiphanius haer. LXIV. §. 2. aliique tradunt, Origenem ad turpitudinis et flagitii neceſſitatem euitandam, manu ſua tus obtuliſſe ſimulacris. Ab hoc crimine vindicare eum ſuſtinuit *Io. Matthias Haſius* in disput. ſub praeſidio D. Io. Andreae Schmidii habita, de lapſu Origenis Helmſtad. 1704. 4 — *Eliae Ehingeri* Origenes labilis, ſeu de naeuis Origenis diſſ. quam *Iac. Brucker* adiecit commentationi de vita et ſcriptis celeb. quondam viri Eliae Ehingeri, Auguſtae Vindel. 1724. 8. pag. 151. ſqq. — *Paganinus Gaudentius* de comparatione dogmatum Origenis cum philoſophia Platonis, Florent. 1639. 4. Piſis. 1641. 4. v. *Fabroni* vitas Italorum doctrina excellentium etc. tom. XIV. nr. 1. — *Ioach. Samuel. Weickmanni* de ſchola Origenis ſacra, e Gregorio Thaumaturgo informata, commentat. Wittebergae. 1744. 4. — *Dettmer*, Rector ſcholae, comment. hiſtorico-critica de Theologia Origenis. ſectiones V. Francof. ad Viadr. 1785. ſq. — fragm. Syriacum de Origene, anecd. ex eius τομοις in *Haſſii* Magazin tom. I. ſect. 4. — *I. Fr. Buddei* exercit. de Allegoriis Origenis. Wittebergae 1689. 4. — *Petri Zornii* diſſ. de Eunuchismo Origenis Adamantii, praeſide I. Henr. Maio. Gieſſae 1708. 4. — A Letter of reſolution concerning Origen, and the Chief of his Opinions, by C. L. Londini 1661. 4. — *Petri Halloixii* Origenes defenſus, ſiue Origenis vita, virtutes et documenta, libr. IV. Leodii. 1648. fol. — *Io. G. Walchii* Vindiciae Ori-

Origenis in doctrina de diuinitate Chriſti. Ienae 1727. 4. — At tamen noſtra aetate grauiter adcuſatus eſt et vero infamatus Origenes. *Owen* in disquiſitions etc. ſupra memoratis n. 2. criminatur, Origenem, editis Hexaplis, cauſſam fuiſſe multarum rerum malarum, corruptionum ac mutilationum: eum debuiſſe codices hebraicos, tum ſuperſtites, comparare: (enimuero habuitne occaſionem et peritiam? talene negotium illi aetati aptum fuiſſet atque conſentaneum? ſeruatumne fuiſſet vllum fragmentum ad noſtram memoriam? —) tum ille adcuſat Origenem, reuera eum reieciſſe vett. codd. hebr. et Iudaeos in incredulitate confirmaſſe. In adpendice varios textus hebraici errores, comparando cum graeco aperit, negatque, Hexapla vtile opus eſſe. Verum ſeditne Owenus iudex perſpicax et legitimus cauſſae omnino peritus nullique addictus parti? Sed alii iudicent. — Cl. *Matthaei* ad Euthymii Zigabeni comment. in IV. euangelia ſaepius inuehitur in Originem: quem in Proleg. pag. 173. adpellat *veſanum* tom. I. pag. 280. ſq. negat, eum diligentem fuiſſe in notandis locis S. S. etiam tum, quum data opera locum explicaret; p. 292. vocat eum hominem leuem, confuſum et furioſum, coryphaeum recentiſſimorum N. T. criticorum, etc.

Ab hoc Origene, chriſtianae diſciplinae adſecla, diſtinguendus eſt *Origenes*, a chriſtianis ſacris alienus, Ammonii diſcipulus et Longini magiſter. v. *H. Valeſius* ad Euſebii H. E. VI. 19. *Huetius* Origenian. I. 7. *Ruhnken* in diſſ. de vita et ſcriptis Longini, §. V. pag. 10. ſqq. vbi de illo Origene plura diſputat.

At hactenus de *Origene*, de quo plura tradunt aliosque laudant ſcriptores, *Fabricius* in Biblioth. gr. Vol. V. pag. 213. ſqq. Catal. Bünau. tom. I. vol. II. p. 179. ſq. — *Brucker* in hiſtor. crit. philos. Tom. II. pag. 216. ſq. Tom. III. pag. 428. ſqq. in Adpendice, p. 542. ſqq. *Saxii* Onom. I. pag. 358. ſq. et p. 586. *Hamberger* in Z. N. Vol. II pag. 574. ſqq. adde *Simons* Kritiſche Schriften über das N. T. erſter Theil. etc. Halae 1776. 8. pag. 634. ſqq. ibique notas Semleri. — De verſione *Syri*, et quam ediderunt Villoiſon atque Ammon, ſupra diſputatum eſt.

§. 3.

DE LIBRIS APOCRYPHIS, QVI CODICI SACRO ADDI SOLENT, QVAMVIS NON SINT DIVINAE ORIGINIS ATQVE AVCTORITATIS

1. Hiſtoria *Maccabaeorum* ſiue *Haſſamonaeorum* vel *Chasmonaeorum* primo libro et parte ſecundi comprehenſa incidit in annum mundi 3838. ante Chriſtum natum 163. vrbis conditae 587. — Libri duo Maccabaeorum, interprete *Victorino Strigelio* Lipſiae 1571. aliter titulum indicat *Maſche* in bibl. ſacra, ſect. II. pag. 427. — Germanicam libri II. Maccab. verſionem edidit *Io. Godofr. Haſſe* 1786. et in excurſibus, qui octo ſunt, et in quibus ille Wernsdorfium eſt vt plurimum ſequutus, de nomine cauſſaque, cur libri Maccabaeorum dicti ſint, de hiſtoria fatisque libri II. egit ſtatuitque, graece a Iudaeo quodam Aegyptiaeo, eo ipſo, qui librum ſapientiae dediſſet circ. a. ante Chr. N. 150. ſcriptum eſſe. conf. no-

uas

uas ephem. litter. Lipſiens. plag. 101. 102. a. 1786. *Eichhornius* in bibl. part. I. pag. 233. probatum iuit; initium libri cap. I — II. 18. ab alio auctore additum eſſe. – Verſionem libri tertii Maccab. germanicam confecit D. *Ioach. Circemberger*, Wittebergae per Vit. Creutzner ſ. Crucigerum, 1554. 8. – *Faſſini*, Prof. theol. Piſanus in libro, ſupra, pag. 54. ad Ioſephum memorato, canonicam libri I. Maccab. auctoritatem defendere ſuſtinuit, vſus leui argumento, quoniam auctor libri numine diuino adflatus ſcripſiſſet: at reliqui ſcriptores, Alexandri eiusque teſtamenti mentione facta, illam imperii diuiſionem ignorant. —— Fidem et diuinitatem librorum de Maccabaeis tueri quoque conatus eſt *Panel*, S. I. in: Remarques ſur les premiers verſets du premier livre de Maccabées etc. ſiue Adnotatt. in primos verſus primi Maccab. libri, ſ. diſſertatione de numo Alex. M. Valentiae 1753. 4. cum interpretatione hispanica e regione poſita: cuius opuſculi argumentum atque examen legi poteſt in Relationibus de libris nouis, tom. III. faſcic. X. Gottingae 1754. 8. p. 557, ſqq. — Sed νοθείαν horum et reliquorum librorum apocryphorum iam vberius demonſtrauit et argumenta Bellarmini aliorumque examinauit atque refutauit D. *Chriſtian. Kortholt* in Tractatu de canone S. S. Roberto Card. Bellarmino, huiusque defenſori, Iacobo Gretſero, et vindicatori nupero, Vito Erbermanno, Ieſuitis, oppoſito. Roſtoch. 1665. 4. — *Giambernardo de Roſſi* diſſertazione della lingua propria di Chriſto et degli Ebrei nazionali delle Paleſtina da' tempi de' Maccabei. Parmae. 1772. 4. —— Verſionem librorum Maccab. latinam ita, vt ſynopſin

pſin quamdam eorum harmoniamue concinnaret, cl. *Io. Melchior Faber*, Profeſſor et Rector Gymnaſii Onoldini, conficere, iisque locis, qui ab interpretibus vel praetermiſſi vel minus recte intellecti viderentur, notas adſpergere nuper inſtituit in program I *Harmonia Maccabaeorum*, Onoldi 1794. 4. Hiſtoriam illorum librorum criticam et controuerſias de illorum fide diuina inter Catholicos et Proteſtantes agitatas docte copioſeque expoſuit, quamquam nimio contradicendi ſtudio a veri regula interdum aberraſſet, *Gottlieb Wernsdorf*, Profeſſor quondam Dantiſcanus, in commentatione hiſtorico-critica de fide hiſtorica librorum Maccabaicorum, qua Erasmi Froelichii annales Syriae eorumque prolegomena ex inſtituto examinantur, plurima loca librorum Maccab. aut illuſtrantur aut emendantur, itemque chronologia Syriaca et Iudaea paſſim corrigitur, Wratislauiae 1747. 4. Cui oppoſita eſt: Auctoritas vtriusque libri Maccab. canonico-hiſtorica aſſerta, et Froelichiani annales Syriae defenſi aduerſus comment. hiſt. crit. viri eruditi Gottl. Wernsdorf, cuius inaniae et offuciae paſſim deteguntur a quodam ſocietatis Ieſu ſacerdote, Viennae Auſtr. 1749. 4. conf. *Clemmii* Einleitung in die Religion Vol. II. §. 179. *Wernsdorf.* Prof. Helmſtad. praef. ad Himerii Opera, Gottingae 1790. pag. 18. 22 ſqq. vbi libros, huc pertinentes et controuerſiam fratris ſui cum Froelichio de illorum librorum fide et auctoritate habitam, copioſe recenſet. — Primus liber eſt hiſtorico perquam vtilis, id quod pluribus demonſtrauit I. D. *Michaelis* in: Deutſche Ueberſetzung des erſten Buchs der Maccabaeer, mit

mit Anmerkungen, Gottingae et Lipſiae 1777. 4. Is praeter ea iudicat et probat, auctorem primi libri ſub initium regiminis Ioannis Hyrcani vixiſſe, et ſcripſiſſe hebraice. Adde *Saxii* Onomaſt. liter. pag. 125. ſq. et 555. *Fabr.* B. Gr. vol. III. p. 745. ſqq. vbi quoque de lib. II. et III. Maccab. a Fabr. et Scharfenb. diſputatur.

2. Eusdem aetatis eſſe videtur cel. Saxio l. m. *fabula* Iudaeorum *dramatica Iudith*: incerti vero temporis libellus *Tobiae.* — De libello *Iudithae* egerunt et veritatem hiſtoriae defendere conati ſunt *Bernard. de Montfaucon* in: La Vérité de l' Hiſtoire de Iudith, Paris. 1690. 12. *Calmet* praef. ad librum Iudith; *Io de la Neuville*, S. I. in gallica illius libelli editione, notis illuſtrata, et reliqui, qui catholicam, quam vocant, profitentur doctrinam ac diſciplinam. Illam vero ſententiam oppugnare ſolent atque reiicere Proteſtantium nomine inſigniti. Sic *Io. Chriſtoph. Artopoeus*, in Argentoratenſi olim vniuerſitate doctor publicus, ſcripſit Meletema hiſtoricum, quod narratio de Iuditha et Holoferne non hiſtoria ſit, ſed Epopoeia, Argentor. 1694. 4. rec ibid. 1700. *Phil. Iac. Hartmann* in diſſ. an liber Iudith contineat hiſtoriam, Regiomont. 1671. et alii apud Fabricium pag. 736. ſq. vbi quoque pag. 738. ſqq. et in *Eichhornii* allgem Bibl. der bibl. Litterat. tom. II. pag. 431. ſqq. qui duplicem fuiſſe cenſet textum, quem dicunt, originalem; graecum alterum, cui Syriaca et vetus latina ante Hieronymum accedat; alterum latinum vulgatae editionis, de libro *Tobiae* eius editt. ac verſionibus etc. vberius diſſeritur.

 3. Librum,

3. Librum, cui index eſt *Sapientia Salomonis*, a Salomone *) non eſſe ſcriptum, clare patet: atque doctiſſ. *Faber*, Profeſſor et Rector Gymnaſii Onoldini, qui in ſex proluſionibus illum libellum acute explicuit, in quinta oſtendit, probabilem auctorem eſſe Zorobabel; atque in vltima, (1777.) probatum it, primum in lingua chaldaica conſcriptum, dein in linguam graecam translatum eſſe libellum. Inde vero liticula quaedam inter illum et Haſſium, in praeſenti Profeſſorem Regiomontanum, orta eſt. A poſteriore enim edita eſt verſio: *M. Io. Gottfried Haſſe Salomo's Weisheit, neu überſetzt mit Anmerkungen und Unterſuchungen*, Ienae 1784. 8. Is vero euincere ſtudet, auctorem libri fuiſſe philoſophum quemdam iudaicum, librum ipſum primum nec hebraice, nec chaldaice, ſed graece et quidem tempore regum Aegypti, ex graeca ſtirpe ortorum, poſt regem Ptolemaeum Euergetam, circiter CC. an. ante Chriſtum natum; neque adeo a Salomone, neque a Sorobabele, neque a Philone iuniore; ſed probabiliter graece atque in Aegypto a Philone iuniore eſſe ſcriptum, poſtea autem in linguam translatum et ſyriacam et arabicam. Idem V. D. inquirit, num auctor dogmata et praecepta vitae in hoc libello hauſerit ex Cabbala, et num liber integer ad noſtram peruenerit aetatem; denique diſſerit de pretio atque vtilitate libri. — Enimuero cl. *Faber*

*) Cui etiam tribuit *Nic. Hieron. Gundling* in Obſeruatt. Halens. V. 13. Sed refutatus a *Laur. Reinhardo* in diſſ. qua librum Sapientiae non eſſe canonicum, neque a Salomone conſcriptum, probatur. Witteb. 1719.

Faber cauſſam ſuam nondum deſeruit; immo potius contra cl. *Haſſii* obiectiones fortiter tueri et ſagaciter amplificare coepit in progr. *Super libro Sapientiae*, P. II. ſect. I. 1786. 4. — Cl. *Haſſius* autem acriter defendit ſuam ſententiam et pro contextu graeco dimicauit in Magazin für bibl. oriental. Litteratur etc. Regiomonti 1788. adde Fabric. l. c. ibique Scharfenberg. pag. 727. ſqq. vbi aliorum ſententiae, commentarii atque editiones recenſentur. Hic memorare atque addere iuuat ſcripta quaedam: *Andreae Schuberti* diſſ. praeſide *Gottlieb Wernsdorfio*, Doct. et Prof. quondam Wittebergenſi, habita, inſcripta: quod liber Sapientiae et Eccleſiaſticus pro canonicis non ſint habendi contra G. Arnoldum repetita orthodoxorum ſententia idoneis argumentis demonſtrauit, Wittebergae 1702. rec. 1728. 4. — Primo enumerat et examinat diuerſa variorum iudicia de illorum opuſculorum auctoribus; tum de illorum auctoritate disputat. — *Sophia Salomon*, das iſt, das Buch der Weisheit Salomonis, (graece,) welches durchgehends mit gleichen Schriftſtellern, Summarien, variantibus lectionibus, wie auch mit grammaticaliſchen, philologiſchen und moraliſchen Anmerkungen verſehen iſt. — von *Gottfried Schuband*, Lycei Burg. Conrect. Magdeburg et Lipſiae 1733. 8. — *Salomoniſche Denkwürdigkeiten*: als Anhang; *das Buch der Weisheit*, überſetzt und durch Anmerkungen erläutert von *I. F. Kleucker*. Rigae 1785. 8. Kleucker, auctorem, ſentit, in Aegypto ſub Ptolemaeis vixiſſe, et diſciplinis quibusdam philoſophiae gentilis, myſteriorum, aliorumque rituum feſtorumque ſacrorum fuiſſe imbu-

tum

tum. Primum graeca lingua librum eſſe ſcriptum, iudicat, cum propter ſtili bene graeci atque elegantis rationem, tum quoniam veſtigia verſionis e lingua hebraica factae non exſtent neque cognoſcantur.

4. *Ieſus*, ſiue *Iaſon* circit. a. M. 3860. ante C. N. 143. a. V. C. 609. aui ſui Siracidis Panaretum, qui etiam vocatur *eccleſiaſticus*, et *Sirach*, de Ebraeo Graecum feciſſe videtur cl. *Saxio*, quem vide in Onom. liter. I. pag. 137. Separatim editus eſt graece a *Ioachimo Camerario*, cum adnotationibus, Baſil. 1551. 8. — poſtea textum iterum recenſuit, (vt ipſe profitetur in praefat. fol. 6.) et inſcripſit: *Sententiae Ieſu Siracidae*, graece, ſumma diligentia et ſtudio ſingulari editae, cum neceſſariis notationibus *Ioachimo Camerario*, Pabep. autore. Lipſiae 1568. 8. Longam epiſtolam nuncupatoriam excipit graecus contextus. Hunc ſequuntur a pag. 140 Camerarii adnotata, quae partim ad lectionem eiusque diſcrepantiam pertinent, partim, eaque maximam partem ad exegeticam interpretationem, collatis quoque aliorum cum diuinorum tum humanorum ſententiis. Adnotationibus illis cum indice finitis ſequitur verſio latina, cum peculiari epigraphe: *Sapientia Ieſu filii Sirachi*, ſiue liber de vniuerſa virtute, interpretatione latina expoſitus a *Ioach. Camerario*, cum quorundam locorum notatione, (grammatica.) Lipſiae 1568. Epiſtola nuncupatoria ſcripta eſt die XX m. Nou. a. 1567. — graece et lat. cum caſtigationibus Io. Druſii, Franecker. 1596. 4. — gr. et lat. cum notis criticis Dauidis Hoeſchelii, Auguſtae Vindel. 1604. 8. — *Ieſu des*

Sohns

Sohns Sirach, neu überſetzt mit erläuternden und kritiſchen Anmerkungen verſehen von *I. W. Linde*: herausgegeben, und mit einer Anmerkung begleitet von *Aug. Hermann Niemeyer*, Prof. der Theologie in Halle. Lipſiae. 1782. 8. Multa loca partim ex notis ſubſidiis, partim ex coniectura ſanauit et correxit. — *Die Weisheit Ieſu, Sirachs Sohn*, aus dem Griechiſchen mit erläuternden Anmerkungen, (von *H. I. Ononymus*.) Würzburg. 1786. 8. — M. *Sonntagii* comment. de Ieſu Siracide eccleſiaſtico, non libro, ſed libri ſarragine. Rigae 1792. 4. de qua, aliisque edd. verſionibus et commentariis eccleſiaſtici v. Fabr, l. c. p. 719. ſqq.

5. Oratio *Manaſſis*, cuius mentionem primus feciſſe, et vero auctor ipſe fuiſſe Fabricio videtur Pſeudo-Clemens in Conſtitutionibus apoſtolicis cap. 22.

6. Librum, ſub nomine *Baruchi* ſuperſtitem, incerti auctoris, incertaeque aetatis atque fidei eſſe criticus ſobrius haud facile negabit.

7. De his omnibus, et reliquis ſcriptoribus, qui non fuere in Canone Hebraeorum primorumue Chriſtianorum, et tamen a nonnullis canone digni viſi, pluribus disputant Eichhornius et Maſchius l. c. in primis *I. A. Fabricius* in B. Gr. Liber III. 14. pag. 718. ſqq. Vol. III. Idem edidit coniunctim libros *apocryphos*:

Liber Tobiae, Iudith, oratio Manaſſae, ſapientia et eccleſiaſticus, graece et lat. cum dictis ſcripturae parallelis, tabulis ſynopticis Heideggeri, et prolegomenis *M. I. A. Fabricii*. Orationi Manasſeae ſubiecta eſt duplex poetica metaphraſis

et

et ad calcem Eccleſiaſtici poſitum duplex Alphabetum Ethicum Ben Sira, Francof. et Lipſiae 1691. 8. — Libri apocryphi ſeparatim quoque editi ſunt a *G. I. Henckio*, Halae 1711. 8. qui loco praefationis addidit *introductionem ad libros apocryphos*, quae deinde ſeorſum prodiit ibid. 1718. 4. —— Libri apocryphi, ex exemplo Breitingeriano, Halae 1749. 12. — De apocryphis v. quoque *Er. Benzelii* ſyntagma diſſertatt. a Kappio collectarum, Francof. et Lipſiae 1745. tom. I. p. 297. ſqq. — *Chriſt. Sonntagii* diſſ. de allegatis apocryphis in codice IIII. Euangeliſtarum. Altdorf. 1716. 4. —— Specimen exercitationum criticarum in V. T. libros apocryphos e ſcriptis patrum et antiquis verſionibus dedit *Bendtſen*, Hafnienſis, Göttingae 1789. m. 8. Patres ſunt potiſſimum Origenes, Clemens Alexandrinus, Euſebius, Athanaſius, Theodoretus: reliqua autem ſubſidia fuerunt variae τῶν LXX. editiones, nec non latina, ſyriaca et arabica verſiones: plurimis libris praemiſſae ſunt criticae introductiones. conf. doctam cenſuram in A. L. Z. a. 1790. m. Dec. n. 370. pag. 669. ſqq. —— De dialecto Alexandrina, ratione ſimul habita verſionis librorum V. T. graecae, doctas ſcripſit commentatt. IV. *Frid. Wilh. Sturz*, Lipſiae et Gerae 1786. ſqq.

Coeleſt. Bauer in disput. ſub praeſidio *Thom. Holzclau*, Theol. D. et Prof. Wirceburg. 1777. habita, vulgarem Catholicorum ſententiam de canonica illorum libellorum auctoritate tuitus, coniecit, duplicem olim fuiſſe recenſionem libellorum Tobiae et Iudith; vnde diuerſitas lectionum apud LXX. et in Vulgatis Bibl. poſſet intelligi.

Die

Die Teſtamente der zwölf Patriarchen, nebſt einer Beſchreibung einer Handſchrift der lateiniſchen Ueberſetzung dieſer Schrift von M. *Georg. Veeſenmeyer* in: Beyträgen zur Geſchichte der Litteratur und Reformation, Vlmae 1792. 8. nr. 1. Contra Grabium contendit Veeſenm., auctorem fuiſſe Iudaeo-Chriſtianum ex ſecta Nazaraeorum, et adfirmat cum Caueo ac Dodwello, ſcriptum fuiſſe opus ſaeculo ſecundo: adiecit indicem editionum, et variarum lectionum collectionem ex tribus prioribus teſtamentis inſtituta, cum obſſ. litterariis atque criticis. — Teſtamentum iſtud, Pſalmum CLI. Pſalterium Salomonis et alia ſuppoſititia ſpuriaque Adami, Henochi etc. opuſcula collegit, gr. ac lat. edidit doctisque tam ſuis quam aliorum commentationibus notisque illuſtrauit I. A. Fabricius in Opere, inſcripto: *Codex Pſeudepigraphus veteris Teſtamenti*, collectus, caſtigatus, teſtimoniisque, cenſuris et animaduerſionibus illuſtratus a *Io. Alberto Fabricio*, S. S. theologiae D. et Profeſſore publico in Gymnaſio Hamburgenſi; Editioni huic ſecundae accedit volumen alterum, ſeparatim excuſum. Hamburgi. 1722. 8.

Denique memoranda ſunt Lexica: *Io. Chriſtiani Biel* nouus theſaurus philologicus, ſ. Lexicon in LXX. et alios interpretes et ſcriptores apocryphos V. T. ex b. auctoris msto edidit ac praefatus eſt *E. H. Mutzenbecher*. Hagae Comitum. tom. I. II. 1779. — tom. III. 1780. mai. 8. — Lexici in interpretes graecos V. T. maxime ſcriptores apocryphos ſpicilegium, poſt Bielium, congeſſit et ſcripſit *Io. Frid. Schleusner*. Lipſiae 1784. mai. 8.

CAPVT

CAPVT III

DE NOVO FOEDERE EIVSQVE AVCTORE ΘΕΑΝΘΡΩΠΩι *ET SCRIPTORIBVS NVMINE DIVINO ADFLATIS*

Latiſſimus patet campus, quo quis vtiliter excurrere et ſumma cum voluptate diutiſſime quaſi ſpatiari poſſit. Ego vero, quoniam Pritius, Hoffmannus, Rumpaeus, Simonis, Profeſſor quondam Halenſis, Michaelis, Richard Simon, Semlerus, viri, laude mea ſuperiores, aliique otium mihi fecerunt; percurram tantummodo atque hinc inde flores decerpam: praecipue quum Simonis in Introductione in linguam graecam, ſectione XI. ea, quae tironibus, ſcitu neceſſaria viderentur, adfatim expoſuiſſet, atque *Hofmannus* in animaduerſ. et diſſertationibus ad I. Georg. Pritii Introductionem in lectionem N. T. etc. Lipſ. 1764. 8. et *Iuſtus Weſſel. Rumpaeus* in Commentatione critica ad libros N. T. in genere, Lipſ. 1730. rec. 1757. 4. in primis *Michaelis* in vberrima Iſagoge, Einleitung in die göttlichen Schriften des neuen Bundes

Bundes, Vol. I. II. Gottingae 1777. 4. *) collegiſſent omnia, et vel acutioribus, harumque rerum cupidis, peritisque lectoribus ſatisfeciſſe mihi quidem viderentur, magna praeterea librorum varii generis, qui huc pertinerent, copia ab illis excitata, et ſub examen vocata: eo breuior eſſe potero, quo in maiorem molem iam praeter opinionem et conſilium excreuit libellus iunioribus litteraturae graecae ſtudioſis potiſſimum deſtinatus. Neque tamen me ſpero ἀσύμβολον eſſe diſceſſurum. — Nubem eorum, qui de Sotere noſtro, de Apoſtolis diſcipulisque et codice N. T. egerunt, aut libros ſacros interpretati ſunt, excitauit cl. *Saxius* in Onom. litter. tom. I. pag. 210. ſqq. et pag. 215 — 234. item pag. 569. ſq. et 570. ſqq. Multa quoque docte collegerunt et disputarunt *I. A. Fabricius* in B. Gr. vol. IIII. atque cell. *Keil* et *Kunoehl* in ſupplementis ad illud: at, dum haec ſcribo, nondum omnes plagulae, in quibus caput de nouo teſtamento a viris illis eruditis pertractatum eſt, praelo

*) Quarta eaque auctior editio prodiit Gottingae 1788. 4. II. voll. Illa Michaelis indroductio in linguam translata eſt anglicam: *Introduction to the new Teſtament by Iohn Dauid Michaelis - translated from the fourth Edition of the German, and conſiderably augmented with Notes explanatory and ſupplemental. By Herbert Marſh*, B. D. Fellow of St. Iohn's College: *Cambridge* vol. I. part. I. et II. containing the Translator's Notes to the firſt volume: Vol. II. partt. II. 1793. m. 8. Haec duo volumina continent primum operis germanici volumen: Marſhii autem additamenta, quae inſignia eſſe dicuntur, a cl. M. Roſenmüllero in linguam germanicam conuertentur.

praelo exierunt; ſaltem in manus meas nondum peruenerunt. Nuper demum Iſagoge in N. T. ab *Haenleinio* noſtro, Theologo Erlangenſi cel. conſcripta omnique laude digna lucem videre coepit: *Handbuch der Einleitung in die Schriften des neuen Teſtamentes, von Heinr. Carl. Alexander Haenlein*. tomus I. et tomi II. partic. I. Erlangae 1794. ad quem vtiliſſimum librum lectores, praecipue iuniores ſacrarum litterarum cultores, ablego. Primum vero quaedam vniuerſim; deinde de ſingulis N. T. libris et auctoribus ſpeciatim diſputaturus ſum.

§. 1.

PRAELIMINARIA

1. Inſcriptio librorum, qui vno in corpusculo a multis inde annis comprehendi ſolent, et quorum origo communi peritorum piorumque hominum conſenſu habetur diuina, eſt *ἡ καινὴ διαθήκη*, quae vulgo redditur *nouum teſtamentum*, *) et *nouum foedus*; at melius et curatius, *noua religionis forma*, vel *noua oeconomia diuina*. v. cel. *Roſenmülleri*, mihi amiciſſimi, ſcholia in N. T. pag. 1. et eiusdem comment. de vocabuli διαθήκη in libris N. T. vario vſu. Erlangae 1778. 4. Illos autem libros, quamuis e fonte puriſſimo fluxiſſent, deumque ipſum habeant auctorem ducemque, impietas tamen humana manusque impurae et mentis, vanis falſisque opinionibus occupatae atque obfuſcatae, coecitas, intactos haud relique-

*) Conf. *Iablonskii* diſput. de genuina et propria ſignificatione τῆς διαθήκης in ſcriptis N. T. Francof. ad Viadrum 1733.

querunt; e contrario opprobriis, quin imo verbis in deum ipſum ignominioſis proſciſos turpiter et ſceleſte commacularunt. Namque fuerunt omni fere memoria, qui non ſolum diuinum in illis negarent, ſed etiam, neſcio quae? falſa abſurdaque deprehendiſſe ſibi ſcilicet viderentur. At enim numquam defuerunt viri boni, prudentes doctique, qui illorum conuiciis occurrerent, atque veritatem, fidem diuinamque librorum N. F. auctoritatem equis viris ita defenderent et aduerſarios ingenio, eoque haud limato, magis abundantes, quam ab iudicii acie litterarumue copia inſtructos verique amore ductos ita adgrederentur, eorumque impetus ita contunderent, vt paene deuicti, vel plane quieſcere, vel toties refutata tantum reſumere et recoquere cogerentur. Indicia enim tam interna, quam externa, conſenſus antiquitatis aliaque argumenta integritatem diuinamque originem ſatis ſuperque declarant, atque comprobant. Atqui Lardner, Michaelis, omnesque, qui veritatem doctrinae et diſciplinae chriſtianae propugnarunt, aut commentarios in ſingulos N. T. libros conſcripſerunt, in primis cel *Leſſius* in Wahrheit der chriſtlichen Religion, ed. 2. Bremae 1773. 8. atque *Haenlein* l. c. tom. I. cap. 2. 3. et 4. fidem atque auctoritatem et integritatem N. T. diuinam copioſe, plene docteque vindicarunt ab aliorum dubitationibus atque iniuriis. Vtilis etiam, quamquam hodie non ſatis notus liber eſt: *Conradi Horneii*, Prof. quondam in Vniuers. Helmſtad. de ſacris et diuinis ſcripturis tractatus theologicus, quo vera antiqua et catholica doctrina de auctoritate, canone, ſufficientia et inter-

 pre-

pretatione ſcripturae, octo diſputationibus aduerſus Pontificios, et in primis Bellarminum, Gretſerum, Becanum, Huntlaeum et alios denuo adſeritur ac defenditur, Helmſtadii 1632. 4. in quo etiam de LXX. et reliquis V. T. interpretibus, librisque apocryphis agitur. Adde *Erneſti* Inſtitut. interpretis N. T. Part. II. Cap. I. de libris N. T. eorumque αὐθεντίᾳ integritate etc. *Semleri* Inſtitut. breuior. ad liberalem eruditionem theologicam, Libr. III. Halae 1767. pag. 28. ſqq.

2. Lingua eſt graeca quidem; at non omnino illa Attica, ſed hebraismis pleniſſima: h. e. forma et dictio ex V. T. hebraico et LXX. interpretum verſione graeca eſt deſumta: multisque vocabulis alia ſignificatio haeret, et graecis profanis ſcriptoribus vſitata fuit ac ſollemnis. Ab vtraque autem parte peccatum eſt: tam ab iis, qui cum Gatakero, Vorſtio *) et Leusdenio, **) aliisque nihil, niſi hebraismos, aut aliarum linguarum proprietates aut vitia ſermonis vidiſſent; quam ab Pfochenio, Georgio, (in Hierocritico N. T. Witteb. 1733.

*) *Io. Vorſtii* de hebraismis V. T. comment. Acceſſere praeter eiusdem cogitata de ſtilo N. T. et diatriben de adagiis N. T. Horatii Vitringae animadu. ad comment. de hebraismis N. T. curauit *Io. Frid. Fiſcherus.* Lipſiae. 1778. 8. Idem *Fiſcher* edidit ſupplement. ad Vorſtium de hebraism. N. T. Lips. 1791. et 1792. ſpecim. III.

**) *Leusden* in philolog. hebraeo. graeco, diſſ. XI. XV. contraxerat Vorſtii opus: eam epitomen *Leusdenii* de dialectis N. T. ſingulatim de eius hebraismis libell. ſingul. iterum edidit, indice et docta praefat. ornauit *I. F. Fiſcher.*

1733. 4.) aliisque, qui ſanctos ſcriptores, ſibi perſuaſiſſent, omnia pure, eleganter, et ad exemplum atticorum, ceterorumque primi ordinis auctorum profanorum ſenſa animi expreſſiſſe. *) De lingua quoque *Helleniſtica* magna lis, eaque, opinor, vana, nec valde vtilis orta eſt inter Heinſium et Salmaſium eosque, qui ab alterius vtrius partibus ſteterunt. Si quis aut nationem, quae vſa fuiſſet peculiari graeco dicendi genere, aut peculiarem graecam dialectum intelligit, eamque helleniſticam vocat, tunc nego, linguam eſſe helleniſticam. Contra, ſi quis illam dicendi rationem ex lingua hebraica et graeca mixtam, quae Iudaeis inter ἕλληνας viuentibus ab educatione, conſuetudine, vſuque tam hebraici codicis, quam verſionis τῶν LXX propria quaſi fuit et vulgaris, Helleniſticam dixerit, equidem non adeo diſſentirem. v. *M. Io. Theodori Leubſcheri* diſſ. de lingua N. F. helleniſtica. Witteb. 1691. — Nubem vero librorum, in quibus ab vtraque parte eſt disputatum et peccatum, iam excitarunt *Fabricius* in B. Gr. l. m. §. 22. *Rumpaeus* in comm. crit. ad N. T. §. 25. *Simonis* in Introductione etc. pag. 215. ſqq. et *Michaelis* in Einleitung etc. §. 16. vid. quoque *Balthas. Stolbergii* — de Soloecismis et barbarismis graecae N. F. dictioni falſo tributis,

*) Conf. *Rhenferdi* ſyntagma diſſertation. philologico theologicarum de ſtilo N. T. Leoward. 1702. 4. *Van den Honert* ſyntagma diſſ. de ſtilo N. T. graeco Amſtel. 1703. 4. Veſtigia dialecti Alexandrinae aperuit cl. *Sturz* in commentatt. ſupra laudatis de dialecto Alexandrina. *I. Dau. Felleri* diſſ. fata ſtili N. T. Wittebergae 1739. 4.

vt et de Cilicismis aliisque a. D. Paullo noue vſurpatis. — cum praef. C. Sam. Schurzfleiſchii, Witteberg. 1685. 4. — *Io. Olearii* de ſtilo N. T. — cum notis *I. Conr. Schwarzii*. Coburgi. 1721. 8. *Richard Simons* critiſche Schriften über das N. T. in parte prima, ex interpretat. *Crameri* theotisca, Halae 1776. 8. cap. 27. ſq. pag. 594. ſqq. et cap. 26. de ſtilo N. T. De lingua, qua quidem libri, euangelium Matthaei, epiſtolae ad Hebraeos et Iacobi, conſignati dicuntur, ſuo loco videbimus. *Harduini* autem opinio, in illius commentario in N. T. Haagae Com. 1741. excluſa, contextum N. T. originalem fuiſſe latinum, et eum, quem nunc habemus, graecum fuiſſe verſionem, ſatis exploſa eſt et refutata a *Baumgartenio* in Vindiciis textus graeci N. T. contra Harduinum, Halae Saxon. 1742. 4. et *Michaelis* l. c. pag. 107. ſqq. adde *Haenlein* l. c. part. I. pag. 327. ſqq. Denique ſcriptores N. T. auctores *claſſici* dici poſſunt eo ſenſu, quod omnibus libris humanis praeſtant vtilitate, ſapientia, dignitate atque auctoritate, vnicuique homini ſunt quam maxime ſalubres, et fundamentum ſalutis noſtrae aeternae praeceptaque vnice vera ſobriaque ad bene, beateque viuendum complectuntur. Neque vero *claſſici* dici poſſunt ſenſu, vt ita dicam, ſcholaſtico, h. e. qui in ſcholis inferioribus multum, aut vnice tractari debeant, aut a quibus primordia linguae omnisque eruditionis graecae ſint capienda. De qua quidem controuerſia in Opuſculis varii argumenti pag. 15. ſqq. iam pluribus diſſerui; cum primis *Michaelis* in Iſagoge ſua, Vol. I. §. 30. pag. 196 — 205. ſ. ed. IV. pag. 213 — 223. vanitatem et per-

perniciem vulgaris opinionis atque conſuetudinis adeo patefecit, vt is, qui non videret, peruerſumque immo vero religioni et litteris periculoſum vſum non abrogaret, ſine vlla ſpe curationis coecutiret.

3. De *canone* ſiue collectione, indice et *catalogo* librorum ſacrorum, qui hodie τὴν καινὴν διαθήκην conficiunt, eiusque auctore, aetate et iure neque inter veteres, neque inter recentiores conuenit. De plurimorum fide, ſinceritate atque auctoritate omnis antiquitas conſentit; at epiſtolae Iudae; II Petri, ſecunda et tertia Ioannis; in primis Ioannis Apocalypſis vel dubiae, vel ſubleſtae fidei, vel plane ſuppoſitae omni memoria haud paucis videbantur. *) Diuerſas diuerſorum ſententias hic recenſere, easque ſub examen vocare, aut omnes controuerſias inde ortas, ac ſaepius acriter iuſtoque vehementius agitatas, atque auctores illis implicitos enarrare, nec breuitas, nec inſtituti ratio patitur. Poſt Ioannis autem obitum catalogum illum ingenuorum diuinorum librorum, qui a fictis et adulteratis diſcernerentur, eſſe confectum, et Paullum apographa epiſtolarum ſuarum, quae cum omnibus coetibus chriſtianis communicarentur, omnique traderentur poſteriati, manu ſua ſignaſſe, et ſubſcripſiſſe, veri

*) *Cosmas Indopleuſta* in topographia chriſtiana perperam tradit, epiſtolas catholicas iam inde a priſcis temporibus inter dubias a coetu chriſtiano reponi: cuius ſententiam refellit *Montfaucon* in praef. ad topographiam chriſtianam, cap. V. notante *Bandinio*, in catal. codd. gr. Laurent. tom. I. pag. 440. not. 4.

ſimile mihi quidem eſſe videtur. E multis eorum, qui in inquiſitione et finitione *canonis ſacri* verſati ſunt, nominari poſſunt *Io. Gerhardi* loci theologici a Io. Frid. Cotta Theol. Tubingenſi denuo editi, docteque illuſtrati, 1762. 4. tom. I. pag. 1. ſq. et tom. II. Cap. IX. et X. p. 184 — 245. vbi ſinguli libri N. T. pertractantur, Cap. XI. de apocryphis N. T. libris, Cap. XVI. de integritate textus graeci in N. T. et Cap. XXIV. de verſionibus ſcripturae ſacrae. *Chriſtiani Kortholti*, S. Theol. D. et P. P. de canone Scripturae S. tractatus, Roberto Card. Bellarmino, huiusque defenſori Iac. Gretſero, et vindicatori nupero, Vito Erbermanno, Ieſuitis oppoſitus. Roſtochii 1665. 4. cap. XVI — XIX. pag. 323. ſqq. de quibusdam librorum Marci, Lucae, Ioannis; de epiſtola ad Hebraeos et de epiſtola Iacobi, Iudae, ſecunda Petri, ſecunda et tertia Iohannis. — D. *Io. Ens* bibliotheca ſacra, ſ. diatribe de librorum N. T. canone; qua primae ſacrorum N. T. librorum collectionis hiſtoriam ex antiquitatibus eccleſiaſticis depromit, atque canonem nunc vulgo receptum continere vetuſtiſſimam et genuinam illorum recenſionem oſtendit. Amſtelod. 1710. 8. — Canon S. Scripturae ſecundum ſeriem ſaeculorum N. T. collectus, notisque illuſtratus a *Gerhardo von Maſtricht* reipubl. Bremenſis ſyndico: in Bibl. hiſtor. philol. theologica Bremenſi, claſſis VII. faſc. I. pag. 1. ſqq. Primum recenſentur patres eccles. (initio a Melitone, epiſcopo Sardenſi facto,) concilia, collegia etc. quo quis ordine libros vtriusque foederis poſuerit: dein ſequuntur doctae Maſtrichtii notae de hoc argumento. — *Humfredus* quoque

que *Hodius* in libro: de bibliorum textibus originalibus, Oxon. 1705. fol. lib. IV. cap. 4. pag. 644. ſqq. dedit CXXXV, ſchemata, in quibus libri biblici diuerſo ordine ac numero in codd. hebraicis, graecis, orientalibus et latinis ſunt collocati. — *Io. Frickii* commentatio theologico-critica de cura eccleſiae veteris circa canonem ſacrae ſcripturae, et conſeruandam codicum puritatem, Vlmae 1728. 4. cap. III. et IV. pag. 86. ſqq. — *Car. Chriſtiani Neſtel* Vernunftmäſiger Beweiſſ des Alterthums, der Wahrheit und der Göttlichkeit der Schriften des A. und N. Teſtaments etc. Lipſiae 1733. 8. part. II. cap. 2. pag. 32. ſqq. — *Iac. Chr. Iſelii* de canone N. T. meditationes, (fragmenta ſunt,) in Miſcell. Groning. tom. III. Groningae 1740. *Horneii* libr. iam in §. 1. laudaui. *Eberhardi Henrici Stoſch* commentat. hiſtoricocriticam de librorum N. T. canone, praemiſſa eſt diſſertatio de cura veteris eccleſiae circa libros noui teſtamenti, Francof. ad Viadr. 1755. 8. Is pag. 103. ſqq. quorumdam hominum doctorum de canonis N. T. conſtitutione recenſet, p. 144. ſqq. canonem illum iam ſub initium ſaeculi II. apud plerasque ſaltem et florentiores eccleſias exſtitiſſe, eumque omnes illos libros complexum eſſe, quibus nunc abſoluitur, quamuis a quibusdam eccleſiis, quo quidam in canonem relati eſſent, dubitatum fuerit. — *Henr. Guil. Clemmii* Einleitung in die Religion Vol. II. §. 109. ſqq. — Sammlung vermiſchter kleiner Schriften, Wismar. et Butzow. 1773. 8. Part. VI. nr. I. — Sub nomine *Freret* poſt huius mortem Geneu. 1767. prodiit quidem *Examen critique des Apologiſtes de la*

religion chretienne, in quo libro ineptiarum pleno auctor hiſtoricam fidem narrationum de Chriſto, quas praecipue quatuor Euangeliſtis debemus, ſub examen vocat, atque euertere conatur: eius tamen impios et temerarios impetus contundere ſtuduit *F. Vincent. Faſſinius*, ord. Praedic in Piſana academia ſacrarum litterarum P. P. qui de apoſtolica origine euangeliorum eccleſiae catholicae librum ſingularem aduerſus Nic. Freretum edidit, Liuorn. 1775. 4. auctor docte quidem, at non vbique ſatis luculenter pleneque refutare aduerſarium placitisque ſuae eccleſiae nimis indulgere videtur. cenſori in Gotting. ephemerid. litterar. ſupplem. 19. 1777. — L'autorité des livres du Nouveau Teſtament contre les Incredules, par Mr. l'Abbé *du Voiſin*, Docteur, Profeſſeur de Sorbone et Cenſeur royal. Paris 1775. mai. 12. Vulgari ratione libros N. T. in duas partitur claſſes, quarum prior continet eos, qui ab eccleſia ſemper habiti ſunt germani et canoni SS. adnumerati, poſterior vero eos, de quorum auctoritate diuina aliquamdiu dubitatum fuit. — *Leſſ* in Wahrheit der chriſtlichen Religion §. 3 — 11. poſt Lardnerum antiquiſſimorum ſcriptorum chriſtianorum de ſingulis libris N. T. teſtimonia recenſet. Eamdem viam ingreſſus eſt D. *Chriſtian. Frid. Schmid*, in hiſtoria antiqua et vindicatione canonis ſacri V. et N. teſtamenti, Lipſ. 1775. 8. Adde *I. Salom. Semleri* Inſtitutionem ad doctrinam chriſtianam liberaliter diſcendam, Halae 1774. §. 93. *Michaelis* Iſagogen etc. pag. 92. ſqq. et alibi. *Pritii* introduct. in lectionem N. T. ed. Hofmanni Lipſ. 1764. pag. 27. ſqq. — *M. Dürr* Nach-

Nachrichten von den neueſten Streitigkeiten über den Kanon, in: Neueſter Religionsgeſchichte, unter der Aufſicht des Herrn Conſiſt. Raths Walchs, tom. VII. Lemgou. 1779. n. 4. Libellus Oederianus a Semlero publicatus ducit familiam: atque Dürr recenſet et excerpit memorabiles libros, cenſuras libellosque minores ſuper hac controuerſia ſcriptos. — Poſtea lucem viderunt *Beyträge zur Geſchichte des neuteſtamentlichen Kanons von M. Chriſtian. Frid. Weber.* Tubingae. 1790. 8. Is 1) putat, hebraicum euangelium ad Hebraeos, XII. Apoſtolos et ſecundum Matthaeum pro Iudaeo-Chriſtianis fuiſſe ſcriptum primis chriſtianae diſciplinae temporibus in Palaeſtina, et ex illo fluxiſſe graeca euangelia: 2) negat, ad prima Chriſtianorum tempora pertinere plenam N. T. collectionem. Sequuntur 3) collectanea ad hiſtoriam canonis vsque ad Origenem; 4) examen loci Euſebiani H. E. III. cap. 25. pag. 142 — 157. De canone, et Euſebio abiudicat eam, qua hucusque in hac cauſſa floruit, auctoritatem. 5) de antilegomenis, N. T. 6) negat, primis Chriſtianorum temporibus duplicem fuiſſe eccleſiam; denique 7) ſuper fragmento Meliti apud Euſeb. H. E. IV. 26. conf. tamen Salisburg. Oberdeutſche Litt. Zeit. 1791. mens. Febr. plag. 17. et Ien. A. L. Z. a. 1792. n. 180. m. Iul. pag. 69. ſqq. — cel. *Noeſſeltii* Anweiſung zur theologiſchen Bücherkenntniſſ, §. 26. *Haenlein* l. laud. tom. I. cap. V. pag. 290 — 326. vt alios bene multos iſagogicos et criticos in N. T. libros in *M. Mich. Lilienthalii* bibliſchen Archiuarius der heiligen Schrift N. T. Regiomont. et Lipſiae 1745. 4. pag. 4. ſqq.

ſqq. iam excitatos, quorum numerus mire augeri poteſt, in praeſenti breuitatis cauſa omittam. Contra *Michaelis* introduct. §. 2 — 12. praecipue §. 236 et 237. et contra ſcriptorum patrumque eccleſiaſticorum teſtimonia eorumque auctoritatem de canone N. T. disputatur in libro: Einleitung in die Geſchichte des Canons ſämtlicher Schriften des N. T. inſonderheit der Offenbarung Iohannis. Herausgegeben von dem Verfaſſer des Hierocles. Halae. 1794. mai. 8.

4. Quum et longinquitate et iniuria temporis, aut inſcitia incuriaue librariorum, aut ex ingenio et conſilio ſiue haereticorum, ſiue, qui vocantur, orthodoxorum variae lectiones in MSStis N. T. oriri potuerint et ortae ſint: interpreti et erudito lectori praeter vſum patrum eccleſiaſticorum, qui veram lectionem interdum vel exhibent, vel firmant, codd. MSStorum notitia in primis eſt comparanda. Neque tamen ex tanta vi variarum lectionum vllum detrimentum doctrinae chriſtianae, et integritati codicis ſacri metuendum eſt. *) At enim, ſi in vllo alio libro, in hoc ſane diuino, fonte omnis verae et aeternae ſapientiae limpido et integro, caute et prudenter verſari, ab omnibusque coniecturis temerariis audacibusque abſtinere debent interpretes. Neque enim opus eſt humanum, ſed diuinum: neque res ludicrae, aut ad delectationem animi, aut, quae auribus mentique facerent fraudem, tantum inuentae; ſed ſeuerae, maximique momenti, quibus ſalus ciuitatum

*) v. *Phileleutheri Lipſienſis*, (h. e. Richardi Bentleii) la Friponerie Laiqve. Amſtel. 1738. 8. obſeru. XXXII. p. 168 — 213.

tatum contineatur, praeſidiaque ad veram nec vmquam interituram felicitatem conſequendam beneficio ſummi numinis, omnium rerum moderatoris, hominibus offerantur. Critica ſubtilitas omnino neceſſaria eſt ad veritatem lectionis perſpiciendam et diiudicandam, et ad errores aliorum diſpellendos. Sed caute prudenterque agendum eſt, ne vel coeca quadam ſuperſtitione ad apertam ſcribarum ignorantiam aut codicum quorumdam auctoritatem defendendam, vel ad audaciores temerariasque coniecturas, eas praeſertim, quae ad vindicandam opinionem quamdam in doctrina theologica praecertam videantur aptiores, facile abripiamus. Sic *Valcken.* qui iuuenis timidior erat in arte critica in N. T. exercenda, tamen poſtea procliuis fuit ad corrigenda loca ſacra: v. eius *Orationes* — quibus ſubiectum eſt ſpecimen animaduerſion. criticar. in loca quaedam N. T. Leidae 1784. Sed Emendationum in N. T. a. L. C Valcken. examen inſtituit *Ern. Gottl. Kloſe* etc. Halae 1790. 8. — Sic *Guil. Whiſton*, Anglus, in The ſacred. hiſtoris of the new Teſtament, pag. 300. ſqq. exhibuit praecepta et regulam quaſi verarum lectionum N. T. Verum ad errorem ſuum in doctrina de Chriſto eo melius quaſi ſtabiliendum eam viam ingreſſus eaque ſequutus eſt praecepta, vt iudicii artisque criticae ſubtilitatem in eo facile deſideres. Edidit vero *Primitiue New Teſtament.* part. I. containing the four Gospels with the Acts of the Apoſtles. part. II. containing XIV. epiſtles of Pauli; part. III. containing VII. catholik epiſtles; part. IV. cont. the Revelation of Iohn. London and Weſtminſter 1745. 8. His addit quatuor

tuor alias partes, eodem iure Whiſtoni quidem iudicio adiunctas, quo apud nos vtuntur IIII. illae priores partes: n. 1) epiſtolam Corinthiorum ad Paullum, et quibus hic reſpondit, ex armenica lingua; Timothei epiſtolam ad Diognetum et homiliam, Clementisque binas epiſtolas ad Corinthios; 2) libros VIII. conſtitutionum apoſtolicarum; 3.) Barnabae epiſtolam atque Hermae paſtorem libris III. 4) X. epiſtolas Ignatii; Polycarpi epiſtolam ad Philippenſes; Ioſephi homiliam de ᾅδῃ, Polycarpique martyrium. In libris N. T. exigua aut nulla innumerabilium paene MSStorum aliorum, item translationum patrumque graecorum et latinorum plerorumque ratione habita, niſi, vbi trium, quorum fidem vnice ſequitur, codd. lectionem confirmare viderentur. Tres autem illi codices, quorum veriſſimam atque omnino integerrimam ſemper eſſe opinabatur ſcripturam, ſunt in euangeliis Matthaei, Ioannis, Lucae, Marci et actis apoſtolorum cod. mstus, qui a Beza nomen gerere ſolet; in epiſtolis Paulli cod. mst. Claromontanus, et in epiſtolis Iacobi, Petri, Ioannis, Iudae atque apocalypſi, cod. Alexandrinus. Sed quam lubrica et vero falſa ac periculoſa eſſent iudicia et molimina Whiſtoni, late eruditeque demonſtrauit *Io. Salomon. Semler*, in diſp. praeſide Sigism. Iac. Baumgartenio, Halae 1750. 4. ventilata et inſcripta: *Vindiciae plurium praecipuarum lectionum codicis graeci N. T. aduerſus Guil. Whiſton, Anglum, atque ab eo latas leges criticas.* In illa disputatione de critica ſacra et de forma, aetate, fide atque auctoritate trium illorum codicum, de latina in primis *Itala* verſione, de conſilio Whiſtoni

ſtoni et aliis rebus, quae ad interpretationem N. T. tam criticam, quam hiſtoricam atque hermeneuticam pertinent, intelligenter diſſerit, et multa aliorum ſcripta memorat; denique in ſectione III. ab iſtius cauillationibus, et, quas ille ſomniabat, corruptionibus vindicat oracula N. T. ſummam Ieſu Chriſti diuinitatem adfirmantia. Semlerus, quamquam in ſcriptis, quae multo poſt compoſuit, interdum deſeruit priſtinam ſuam ſententiam; tamen in hac disp. multis viam muniuit ad criticam artem acrius exercendam, et mature oſtendit, qualis vir aliquando in hoc litterarum genere ſit futurus. Ita vero etiam alii varia quidem ratione in conſtituendo aut mutando textu graeco N. T. arte critica ſunt abuſi. Sic *Toupius* in Emendation. in Suidam plura loca N. F. coniecturis ſibi tentanda ſumſit: in quorum tamen multis vulgatam lectionem eſſe ſeruandam docuit *Petr. Henr. Koppiers* in Obſeruatis philologicis, Lugd. Batau. 1771. 8. cap. VII. pag. 80 ſqq. Conf. quoque *Car. Segaar* orat. de critice in diuinis N. F. libris aeque ac in humanis, ſed circumſpecte et modeſte etiam nunc exercenda. Trai. ad Rh. 1772. 4. —

Conf. *C. B. Michaelis* tractat. critica de variis lectionibus N. T. caute colligendis et diiudicandis, Halae Sax. 1749. *Rumpaeus* in comment. crit. ad N. T. libros §. 46. — 49. *Chriſtoph. Matth. Pfaffii* diſſertat. critica de genuinis librorum N. T. lectionibus ope canonum quorumdam criticorum feliciter indagandis et a ſpuriis ſecernendis etc. Amſtel. 1709. 8. *Semler* in disp. mem. pag. 48. not. 49. *Simonis* Introduct etc. Sect. XI. Cap. II. vbi praeter ea infiniti paene auctores enumeran-

merantur. *I. D. Michaelis* Einleitung I. pag. 251 — 318. ſ. p. 248. ſqq. ed. quartae, vbi de variis lectionibus agit. Idem p. 453 — 611. ſ. p. 523. ſqq. ed. IV. recenſet *codices* MSS. in quo critices genere diligenter quoque verſati ſunt Simon in hiſtoria critica N. T. Millius, Pfaff, Küſterus, Bengelius, Hoffmann, in primis *Wetſtein* in Prolegomenis, Amſtelod. 1740. 4. quae *Io. Salom. Semler* iterum ſeorſim edidit, eruditas notas et adpendicem adiecit de vetuſtioribus latinis recenſionibus, quae in variis codd. ſuperſunt, et exempla quaedam characterum graecorum et latinorum in iibris MSStis; Halae Magdeb. 1764. 8. Illis prolegomenis tamquam altera pars deinceps acceſſerunt, *I. Iac. Wetſtenii* libelli ad criſin atque interpretationem N. T. cum recenſione introductionis Bengelii ad criſin N. T. atque Gloceſtrii Ridley diſſert. de Syriacarum N. T. verſionum indole, atque vſu e bibliotheca et cum quibusdam notis V. C. Io. Dau. Michaelis, adiectis multis obſeruatt. *I. Sal. Semleri*, Halae Magdeb. 1765. 8. *Erneſti* in Inſtitut. interpr. Part. II. cap. 2. de codd. ſcriptis, eorumque vſu pag. 99. ſqq.

De ortu librorum N. T. ſacrorum, et variarum lectionum, de diuerſitate pretioque codicum horumque hiſtoria, de variis antiquis verſionibus, de editionibus earumque claſſibus ac familiis poſt Michaelem et Marſhum diligenter copioſeque egit, ac recentiorum ſcripta, in quibus vel in vtramque partem disputatur, vel quaeſtiones quaedam et controuerſiae, inde ortae, enarrantur atque explicantur, ſedulo laudauit *Haenlein*, V. Cl. in libro mem. Handbuch der Einleitung in die Schriften

ten des N. T. tom. II. part. I. — De codicibus *Alexandrino* et *Vaticano* iam in ſuperiore ſectione pauca ſunt notata. De duplici codd. recenſione Alexandrina et occidentali, de cod. *Claromontano*, qui multas habet emendationes a quinque diuerſis manibus factas, et *S. Germanenſi*, illius exemplo (Copie,) a quatuor manibus diuerſis emendato agit *Griesbach*, V. C. in Symbolis criticis, tom. II. isque XLIV. codd. gr. vel integros vel in memorabilibus ſectionibus locisue contulit. Idem vir cel. ſcripſit disp. de codd. IV. euangeliorum Origenianis. Halae 1770. — De codice gr. *Baſileenſi*, qui quatuor euangelia continet, vberiores ſcripſit obſeruatt. criticas *Gebh. Auguſt. Schmelzer* in disp. de antiquo Baſileenſis bibl. codice graeco IV. euangeliorum manu in membrana ſcripto. Gottingae 1750. 4. — S. S. euangeliorum codex *S. Euſebii* epiſcopi et martyris manu exaratus, ex autographo Baſilicae Vercellenſis ad vnguem exhibitus, nunc primum in lucem prodit opera *Ioan. Andr. Irici*, Tridinenſis collegii Ambroſiani Doctor, cum eiusdem praefat. notis et concordantibus aliorum codicum et S. Patrum lectionibus Delft. 1748. — Codicum multorum notitiam dat cl. *Chriſt. Frid. Matthaei*, in praeſenti Prof. Wittebergenſis in prolegom. ad edit. ſuam Paulli epiſtol. ad Theſſalon. et ad Timotheum, gr. et lat. Rigae. 1785. 8. — Fragmentum in bibl. *Tubingenſi*, idem, quod Wettſtein numerat 98, et Turicenſe vocat, maleque deſcribit, et quod iam Bentleius, neque tamen plene contulit, vberius deſcriptum eſt a M. *Ier. Dauid. Reuſſ* in Beſchreibung einiger Handſchriften aus

der Uniuerſitäts Biblioth. zu Tubingen: nebſt Anzeige der verſchiedenen Leſearten. Tubingae 1778. 8. — *Hermanni Treſchow* tentamen deſcriptionis veterum codicum aliquot graecorum N. T. qui in bibl. Vindobonenſi adſeruantur etc. Hauniae 1773. 8. conf. Philologiſche Biblioth. vol. III. part. II. Gottingae 1775. 8. pag. 177. ſqq. — Eumdem codicem, qui continet acta apoſtolorum, epiſtolas omnes apoſtolicas et apocalypſin et cuius textus baſis eſſe videtur recenſio Euthalii at interpolata et additamentis deprauata ſerioribus, iterum contulit, comparauitque lectiones aliorum codd. conſentientes *Andr. Chriſtian Hwiid* in Libello critico de indole codicis MS. graeci N. T. bibl. Caeſareo-Vindobon. Lambecii XXXIV. Acceſſit textus latinus Act. Apoſt. antehieronymianus ex cod. Laudiano. Hauniae 1785. mai. 8. — Codicum N. T. graecorum, qui *Hauniae* in biblioth. regia adſeruantur, notitia, adiecta lectionis varietate, auctore *Chriſtiano Gottlieb Henslero* ſpec. I. Hauniae 1784. 4. De cod. *Montfortiano*, qui conſentit cum verſione latina, quae dicitur, vulgata, quam quidem librarius comparaſſe videtur, nouiſſime agitur in *Pauli*, Prof. Ienenſis, Memorabilibus, partic. VI. Lipſiae, 1794. nr. 3. — Codicem *Rauianum*, qui multus excitauit criticas tragoedias, ex edit. bibliorum Complutenſium eſſe deſcriptum, errata quoque typographica ſeruata et vero aucta, euincere ſtuduit *G. Gottl. Papelbaum* in libro: Unterſuchung der Raviſchen griechiſchen Handſchrift des N. T. Berolin. 1785. 8. et fraudem auctoris dilucidius manifeſtauit *Griesbach* in Symbolis etc. pag. 181 — 184. quorum iudi-

iudicio ſubſcripſit *Michaelis* in quarta Iſagoges ſuae editione tom. I. pag. 638. ſqq. De cod. Askeuii, qui ad ſaeculum VIIII. pertinere dicitur, de eius dignitate et aetate lis orta eſt inter *Kulenkampium* in Muſeo teutonico, a. 1776. Part. III. pag. 207. ſq. et *Velthuſen*, in Kieliſchen Beyträgen zur Beförderung theol. Kenntniſſe, P. I.

Quamquam vetus eccleſia prima exemplaria in armario ſacro ſeruarat, et publica auctoritate muniuerat: (v. *Schmidii* hiſtor. canonis etc. p. 721.) Archetypa tamen librorum ſacrorum exempla diu perierunt. Neque enim *Marci* autographum, quod penes Venetos eſſe maior iactantia, quam veri ſpecies fuit, genuinum eſt:, cuius fragmentum, quum perlatum eſſet Pragam; illud poſt alios *Schoepflin* in Actis academiae Theodoro — Palatinae tom. III. ſiue hiſtoria et commentatt. academiae illius, Manhem. 1773. examinauit, de eoque tulit iudicium. Codex nempe venerat mutilus Venetias, et in loco humido repoſitus in putredinem paene abiit. Eſt vero latinus, atque membranaceus, et litterae ſunt ſemiunciales, quae ſaeculi ſexti figuras repraeſentant. Textus eſt ſecundum verſionem Hieronymi, atque adeo e quarto ſaeculo. Quae quum ita ſint, Marcum manu ſua illum codicem ſcripſiſſe, ab omni probabilitatis verique ſpecie abeſt longiſſime. Et contrario exemplar Venetum et fragmentum Pragenſe particulam fuiſſe abſciſam, putat cum *Laur. a Turre* in Epiſt. ad Ios. Blanchinum tom. II Euangeliarii Blanchiniani part. II. vol. I. pag. 543. Schoepflinus, euangelii ſiue codicis latini quatuor euangeliſtarum Vtinenſis. Idem illud fragmentum

Pragenſe denuo recenſuit, hiſtoriam codicis expoſuit, fabulam, autographum eſſe Marci, intra ſaec. XI — XIV. ortam eſſe iudicauit, fragmentum autem eſſe particulam msti Veneti probauit, at maioris momenti, quam Veneti, quoniam melius ſit conſeruatum, docuit, variasque excerpſit lectiones *Ioſ. Dabrowſky*, clericus eccleſiaſticus, in libro huius ſententiae: *Fragmentum Pragenſe Euangelii S. Marci, vulgo Autographi.* Edidit, lectionesque variantes critice recenſuit *Ioſ. Dabr.* Pragae 1778. 8. adde *Michaelis* Isagogen etc. tom. II. p. 1074. ſqq.

Codices vero ſunt vel mere graeci, vel graecolatini, vel *lectionaria*, h. e. in quibus pericopae (ἀναγνώσεις) ſunt librorum ſacrorum, quae diebus certis inter ſacra praelegerentur. Codex, ſi quatuor euangelia complexus eſt, εὐαγγέλιον; ſin acta Apoſtolorum, et epiſtolas Paullinas, aut tantum quatuordecim Paulli epiſtolas continuit, ἀπόστολος vocabatur; ἀπόστολοι autem dicebantur Acta Apoſtolorum cum ſeptem catholicis epiſtolis *). De illorum forma, origine et conſtitutione, docte agit *Griesbach* in ſpecimine I. curarum in hiſtoriam textus graeci epiſtolarum Pauli, Ienae 1777. Sect. II.

*) Vocabulum tamen ἀπόστολος in ſenſu modo latiore ſumitur, modo ſtrictiore, quando denotat vel omnes epiſtolas Paulli, vel particulas et pericopas ex illis excerptas. v. auctores antiqq. eccleſiaſticarum, et *Suicer.* in Lexico eccles. h. v. Varia autem ratione iam antiquioribus Chriſtianorum temporibus libri N. T. ſacri diuidebantur. v. *Haenlein* tom. I. pag. 16. ſqq.

II. §. 7. ſqq. *) denique *ἀποςολοευαγγέλιον* dicebatur, quod lectiones ex euangeliis, actis Apoſtolorum, et epiſtolis ſimul continuit. — In Litterariſchen Muſeo, Altdorf. 1778. vol. I. part. IIII. pag. 475. ſqq. eſt (Doederlinii) diligens commemoratio et recenſio msti *Euangeliſtarii* graeci, quod in bibliotheca publ. Noribergenſi cuſtoditur. Illud vero, more ſollemni, conſtat II. partibus, quarum prior continet lectiones ex euangeliis, diebus dominicis et feſtis maioribus; poſterior autem lectiones ex euangeliis reliquis diebus feſtis, ſecundum graecum calendarium a menſe Septembr. vsque ad vltimum Auguſti publice recitatas. — *Col. Sanftl* diſſ. in aureum ac peruetuſtum St. Euangelior. cod. MS. monaſterii S. Emmeran. Ratisbonae 1786. 4. v. Gotting. eph. litt. a. 1787. nr. 19. — In bibl. Synodi Mosquenſi eſt teſte *Chriſtiano Frid. Matthaei* in notitia codd. msstorum graecorum biblioth. Mosquenſium, etc. Mosquae 1776. mai. fol. n. 4. pag. 4. cod. membran. ſaec. X. aut XI. qui continet Praxapoſtolum ſeu lectiones ex Actis, epiſtolis catholicis et Paulli: ibid. pag. 5. ſqq. vberius deſcribitur, qui praeter alia a fol. 3. ad fol. 104. continet acta Apoſtolorum, ſeptem epiſtolas catholicas et quatuordecim Paulli cum argumentis et capitum indicibus

*) Adde *Schmid.* hiſtoriam — canon. p. 718. ſqq. et *Michaelis* Einleitung etc. pag. 521. ed. 4. eumdem bibl. oriental. tom. XI. pag. 185. ſqq, de cod. msto Lectionarii in bibl. Gotting. *Io. Salom. Semleri* adparat. ad liberalem N. T. interpretationem, lib. I. pag. 78. ſq. de vſu et ſignificatu vocc. *lectionarium, euangelium,* *ἀπόςολος* et *ἀποςόλικον* etc.

Euthalii. His in fine in ſeptem foliis additus eſt index lectionum *Praxapoſtoli*, cui praefixus eſt titulus: *συναξάριον — τȣ͂ πραξαποςόλȣ, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς μεγάλης κυριακῆς, καὶ καταλῆγον τῷ μεγάλῳ σαββάτῳ. περιέχει δὲ καὶ τὸ μηνολόγιον.* — Idem *Matthaei* V. C. euulgauit: Vetuſtum eccleſiae graecae Conſtantinopolitanae, vt videtur, *euangeliarium* bibliothecae ſer. ducis Saxo-Gothani. Nunc primo totum ad cognoſcendam liturgiam Graecorum accuratius examinauit et adiectis variantibus ſacri contextus lectionibus edidit *C. F. Matthaei.* Lipſiae 1791. m. 8. — In eodem Muſeo Altdorf. tom. I. part. I p. 1. ſqq. et part. II. p. 177. ſqq. late agitur de *Correctoriis biblicis.*

Tenendum quoque eſt, mere graecos codices interdum puros eſſe, interdum e latina verſione correctos, vel potius vitiatos: de quorum fide et ratione controuerſia orta eſt inter Griesbachium et Matthaei. adde *Hänlein* tom. II. part. I. p. 87. ſqq. et *Michael.* I. pag. 523. ſqq. Denique quidam codices, qui quidem pauciſſimi ſunt, omnes N. T. complectuntur libros, quidam vero vel euangelia ſola, vel epiſtolas Paullinas, vel catholicas cum Actis. At poſt operam atque induſtriam Wetſtenii, Simonii, Bengelii, Michaelis, Semleri et Haenleinii codd. manu exaratos recenſere et diiudicare, ſuperuacaneum mihi ad praeſens eſſe videtur. Atque iidem praeſtantiſſimi viri et Erneſti in Inſtit. interpr. pag. II. cap. 3. de claſſibus quoque et virtutibus vitiisque *editionum* *) tam accurate,

*) Multas editiones indicarunt aut recenſuerunt *Le Long* et *Andr. Gottlieb Maſch* in Bibliotheca ſacra, part.

rate, plene et ſubtiliter diſputarunt, vt mihi breuitatis ſtudioſo hic tantum quatuor claſſes et memorabiles quasdam alias nominaſſe ſufficiat *).

part. I. cap. II. pag. 189. ſqq. *Baumgarten* in Nachrichten von einer halliſchen Bibl. tom. IV. part. XXI. pag. 189. ſqq. praecipue in Nachrichten von merkwürdigen Büchern, tom. I. pag. 193. item tom. II. III. IV. VI. VIII. etc. *Mich. Lilienthal* in bibliſch-exeget. Bibliothek, Regiomont. 1740. 8. *Maittaire* in Annal. typogr. paſſim vol. I. II. III. *Io. Melchior Goetz* in Verzeichnis ſeiner Sammlung ſeltener und merkwürdiger Bibeln in verſchiedenen Sprachen etc. Halae 1774. 4. *Fabr.* in B. Gr. vol. IV. ibique Kunoel. *Clement.* in Bibl. cur. hiſtor. et critiqve, tom. III. et IV. *Andr. Gottl. Maſch* in Beiträgen zur Geſchichte merkwürdiger Bücher etc. part. I. Bützou. 1769. 8. et part. VIII. ib. 1774. ac part. IX. ib. 1776. *Melch. Lud. Widekind* ausführliches Verzeichnis von raren Büchern, tom. I. pag. 434 — 662. Baumgartenii aliorumque catalogos vt omittam *Barth. Nic. Krohn* in catalogo bibl. ſuae. Hamburg. 1793. 8. pag. 1. ſqq. multus enumerat editt. doctisque ornauit adnotatt. litterariis. Paullo infra de verſionibus quosdam alios V. D. laudabo.

*) Ex Aldina officina primum quidem in editione Gregorii Nazianz. particulam euangelii Ioannis gr. cum vulgata lat. prodiiſſe, notatur a *I. G. Chr. Adlero* in: Repertorium für die bibl. und morgenländiſche Litterat. part. 18. pag. 150. at diu ante factum erat initium, prioresque verſus euangelii Ioannis typis Aldinis excuſi et collectioni quorumdam opuſculorum circa finem inſerti ſunt. Inſcripta eſt iſta congeries: *Conſtantini Laſcaris* erotemeta cum interpretatione latina. — Abbreuiationes graecae. Oratio dominica et duplex ſalutatio virginis. Symbolum Apoſtolorum. *Euangelium diui Iohannis vsque ad χάριτος καὶ ἀληθείας.* (gr. cum interlineari verſione lat.) C. A. Pytha-

Quae vero exempla huius illiusue recenſionem, mutationibus interdum factis, retinuerint, diligenter et ſolerter indicant *Erneſti* l. m. pag. 110. ſqq. et vberius *Michaelis* I. pag. 765. ſqq. Prima igitur eſt *Ximenii*, Cardinalis, ſumtu curata, Compluti. a. 1514. — 1517. fol. de qua ed. iam in ſuperiore ſectione egimus: in Euangeliis et Actis illam ſequuti ſunt R. Stephan. Paris. 1546. Millius et Bengelius *). 2) *Deſiderii Eraſmi*, Rotterodami, qui adiuuantibus Oecolampadio, Capitone, Gerbelio e cod patribus quibusdam, verſione latina et coniecturis correxit, 1516. (quae ed. eſt rariſſima) 1519. 1522. 1527. 1535. fol. quarum tamen duae praeſertim poſtremae edd. ſunt paulisper diuerſae. — 3) *Roberti Stephani*, Paris 1546. et 1549. quae diſcrepat; nec non *Theodori Bezae*, qui textum e Stephanica tertia 1550. cum variis lectionibus a Roberto Stephano orae adletis mutatum et concinnatum, primum edidit 1565. poſtea 1576. in primis 1582. 1589. (in qua

Pythagorae Phocylidis moralia. Venet. per Aldum 1494. 4. — Haec editio, recuſa eſt ibidem ſine a. et l. in 4. cum epiſt. Aldi, quod ego ex meo exemplari intelligo — Tum eadem opuſcula repetita ſunt in ed. Veneta, 1495. 4, cuius inſcriptionis initium eſt Alphabetum graecum cum multiplicibus litteris. nec non in edit. Aldina 1501. vbi titulus libri incipit: *Aldi Manutii Romani rudimenta grammatices L. L. De litteris gr. et Diphtongis et quemadmodo ad nos veniant.* Reliqua inſcriptionis conſpirant cum ſuperioribus editionibus. — Integrum Ioannis euangelium prodiit. Tubingae 1514.

*) Familias ſingularum edd. breuiter indicat *Haenlein* tom. II. part. I. p. 220. ſqq.

qua editione Bezae obss. ſunt copioſiores,) et 1598. ex aliis codd. verſionibus itemque coniecturis multa mutauit: atqui haec recenſio, praecipue illa, quae, neſcio a quo, ex Stephanicae tertiae et Bezae textu tamquam noua formata eſt et vulgata ab Elzeuiriis 1624. 16. *) baſis eſt vulgatae noſtrae lectionis et vulgarium exemplarium, etiam Wetſtenii atque Bengeſii, qui tamen ex libris antea iam editis lectiones, quae ſibi verae viderentur, frequenter delegit. 4) Nouiſſima recenſio eſt, quam debemus ſingulari ſtudio *I. Iac. Grieſbachii* (in praeſenti theologi Ienenſis.) Is textum N. T. ad fidem codicum, verſionum et patrum emendauit et lectionis varietatem adiecit, tribus partibus, quarum prima ſiſtit ſynopſin euangeliorum Mathaei, Marci et Lucae, Halae Saxon. 1775. ſqq. 8. Baſis eſt editio Wetſteniana, ſed ſaepius correcta. Pauciſſimas tamen a ſe in textum receptas eſſe lectiones, in praefatione ad Vol. I. pag. 17. profitetur, quibus non antea vnus et alter e criticis peritiſſimis v. c. Erasmus, Beza, Grotius, Millius, Bengelius, Wetſtenius, Semlerus etc. calculum ſuum adieciſſent. Idem vir doctus diu verſatus in hiſtoria critica textus N. T. componenda, cuius ſpecimen primum (paullo ante laudatum,) et ſecundum iam prodierunt; (conf. kurze Anzeigen und Beurtheilungen academiſcher und anderer kleiner Schriften, Noribergae Part. I. pag. 1. ſqq) edidit opus ad iudicium de codd. atque editionibus ferendum valde vtile, et inſcriptum: *D. Io.*

*) Quae eſt rariſſima inter octo editt. Elzeu. ſed praeſtantiſſima eſt ed. Elzeuir. Lugd. Bat. 1633. min, 12. vid. *Baumgart.* Nachricht. tom. 1. pag. 206. ſqq.

Io. Iacob. Grieſbach Symbolae criticae ad N. T. varr. lection. Acc. deſcriptio et examen multorum N. T. codicum graecorum. tom. I. Halae 1785. 8. tom. II. ibid. 1793. 8. Praeter has principes recenſiones tironum cauſſa quasdam alias memoratu dignas indicabo editt. *Gerbelii*, Hagen. 1521. 4. in offic. Voegel. Lipſiae 1564. 8. quae vt nitida et correcta eſt editio, ita quoque rara, cum V. L. in margine. rec. ibid. 1595. 8. — *Erasmi Schmidii*, cura Zach. Gergani, ſumtibus Nicephori epiſcopi, Vitebergae 1522. 4. quae editio inter nos ideo parum obuia eſt, quia maxima exemplarium pars ad Graecos, quorum cauſſa eſt procurata, transmittebatur. v. quoque *Baumgartenii* Nachrichten einer Halliſchen Bibl. III. p. 472. in catalogo bibl. Schadeloochianae pretium ſtatutum eſt III. flor. — *Aldina* 1518. — *Waltoni*, in Polyglottis, Londin. 1657. fol. in vol. V. et ſexto. — *Colinaei*, Paris. 1534. 8. — *Io. Criſpini*, Geneu. 1553. 8. — *Steph. Curcellai*, Amſtelod. 1658. 1699. 8. ſaepiusque (*I. Fellii*) Oxon. 1675. 8. (qui parallela ſcripturae loca, nec non var. lect. ex plus 100. MSS. codd. et antiquis verſionibus collectas addidit; quae editio ſuo tempore erat maxime memorabilis: in praeſenti vero, Bengelio, Millio et Wetſtenio multo plura praeſtantibus, minorem habet auctoritatem,) et a raritate et a praeſtantia commendantur. — Omnes *Stephanianae* magni aeſtimantur: in primis *Rob. Stephani*, Paris. 1546. et 1549. 12. *o mirificam*, (ab initio praefationis ſic dictae) vulgo adpellantur. et ſplendida Rob. Stephan. Lutet. 1550. fol. — Memoranda quoque videtur edit. a multis omiſſa,

Bezo-

Bezo - Stephaniana tertia; ad quam curandam typographus in praefatione ſcribit ſe vſum eſſe opera *Io. Cherpontii: Ieſu Chriſti D. N. nouum teſtamentum, gr. et lat. Theodoro Beza interprete* — — Huic autem *tertiae* editioni, praeter quorumdam locorum recognitionem, acceſſerunt breues difficiliorum phraſeωn expoſitiones, et aliae quaedam annotatiunculae, cum ex maioribus ipſius Bezae annotationibus, tum aliunde exceptae. — cum oliua Stephani, a. 1580. 8. cum duplica verſione latina. Calci adiecta ſunt ſymbola apoſtolicum, Nicaenum, Athanaſianum, gr. ac lat. epheſinae ſynodi determinationes, lat. denique confeſſio fidei in Chalcedonenſi ſynodo edita. gr. et lat. — In ed. Steph. gr. lat. Geneu. 1551. 8. capita primum in verſiculos diſtincta ſunt — Rariſſimis libris adnumeratur ed. Steph. *Biblia vtriusque teſtamenti, de quorum noua interpretatione et copioſiſſimis in eam annotatt. lege, quam in limine operis, epiſtolam.* Oliua Roberti Stephani 1557. II. tom. de qua vide *Io. Andr. Bergſträſſer* Ektypoſes oder ſeltene und merkwürdige Ausgaben von gedruckten Büchern mit Bemerkungen. Hanouiae. 1790. 8. Splendidiſſimae ſunt Londin. cum notis et animaduerſs. Rob. Stephani, Ioſephi Scaligeri, Iſaaci Caſauboni 1633. 8, tum Paris. e typograph. regia 1640. fol. max.

Io. Pricaei, cum verſione lat. et multis iisque adnotationibus eruditis: cuius rarae editionis haec eſt inſcriptio: *Ioannis Pricaei commentarii in varios N. T. libros*, in quibus vulgatae verſionis quam plurimis locis, prae quauis alia recentiore ſermo purus latinusque oſtenditur; contextus graeci

graeci littera explicatur; eiusdem phraſeologia cum auctorum ethnicorum loquutionibus ambene comparatur; multorum difficilium locorum expoſitiones nouae afferuntur, ſenſusque non ſolum ex chriſtianis eccleſiae antiquiſſimae *doctoribus*; ſed et e Graecis latinisque gentium ſcriptoribus vbique illuſtratur. His acceſſerunt annotationes in Pſalmorum librum, item in aliquot ſparſa capita N. T. Londini excud. Iac. Fleſher 1660. fol. Pricaeus non omnes N. T. libros; ſed tantummodo Matthaeum, Lucam, Ioannis cap. X. et XI. Acta apoſtolorum; Paulli epiſtolas ad Timotheum, Titum, et Philemonem; prioris epiſt. ad Cor. cap. XI. epiſtol. Ioannis, Iacobi, Iudaeque et apocalypſin gr. et lat. dedit atque illuſtrauit. v. quoque *Maſch.* l. l. p. 322. — Omnium ſplendidiſſima habetur edit. cum ſcholiis graecis, opera et ſtudio *Io. Gregorii.* Oxon. 1703. fol. de qua v. Maſch. l. c. pag. 234 ſq. vbi in nota *t plures* memorantur V. D. qui illam laudarunt. Londin. ex officina Iac. Tonſon et Io. Watts, 1714. 1715. 1728. 1730. 12. cura *Mich. Maittaire*; ed. *Chriſt. Sigism. Georgii*, Witteb. 1736. 8. nitida eſt et elegans. — De editionibus, virtutibus et defectibus *Bengelii.* Tubingae 1734. 4. adparatu critico, et alias gr. tantum etc. ibid. 1734. 1738. 1753. 1762. 8. 1790. 8. — *Millii*, *) Oxon. 1707.

*) *Dan. Whitby*, ſeptuagenario maior, adnexuerat anglicis ſuis in N. T commentariis, Londini 1710. fol. et 1727. fol. graue *Examen varr. lectionum Io. Millii in N. T.* etc. quod Hauerkamp ſeparatim edidit, eiusque fecit titulum: *Dan. Whitby*, S. T. P. et

1707. fol. recuſ. pluribus MSS. collatis, cura Küſteri, Lipſiae 1710. et 1723. et *Io. Iac. Wetſtenii,* qui diligentiam atque libertatem omnium ſuperiorum editorum in componendis MSS. ſententiaque de locis criticis libere pronuncianda *) ſuperauit, vaſtamque ſiluam notarum ex aliorum obſeruationibus philologicis magnam partem compilatarum dedit, Amſtel. 1751. 1752. II. Vol. fol. multus eſt cel. *Michaelis* loco mem. Adde *Clemm* Einleitung in die Religion etc. Vol. II. §. 280. ſqq. *Rumpaeum* l. m. §. 44. et 45. Idem *Michaelis* de *Bentleii* conatu et corrigendi pruritu adfatim diſſerit. At iam olim ſcripſerat *Zachar. Pearce* epiſtolas II. ad cel. F. V. Profeſſ. Amſtelod. de cl. Bentleio et corruptis locis N. T. Londin. 1721. in quarum priore Syſtema Bentleii N. T. tunc edituri examinauit, huiusque criticas ſuſpiciones in Friponnerie laique diiudicauit, in poſteriore ipſe cri-

et eccles. Sarisbur. Praecentoris Obſeruationes philologico-criticae, in quibus iuxta veritatem MSS. veterum, conſenſum verſionum orientalium et citationes patrum eccleſiaſticorum examinantur variae lectiones I. Millii in N. T. cum praef. *Sigeberti Havercampi.* Lugd. Bat. 1734 et 1735. 8.

*) Conf. *Erneſti* ſpecimen caſtigationum in I. Iac. Wetſtenii editionem N. T. in Opuſculis philolog. criticis pag. 326. ſqq. De *Wetſtenio* v. *Villoiſon* prolegg. ad Homerum ed. Venetae pag. 3. not. b. inprimis de eius vita meritisque et controuerſiis propter ſuſceptam N. T. editionem in Heluetia ortis et agitatis, in *Leonardi Meiſteri*, Prof. Turic. Heluetiſche Scenen der neuen Schwärmerey und Intoleranz. Tiguri 1785. 8. pag. 167. ſqq. Ordinis theol. Baſileenſis declaratio de N. T. Wetſten. 1757. in Bibl. Hagana III. faſc. I.

criticas in N. T. publicauit coniecturas. — Quas lectiones in contextum recipiendas eſſe, in notis cenſuerat Wetſtein, eas omnes *Guilielmus Bowyer*, (eruditus typographus Londinenſis,) repoſuit, ſuamque editionem inſcripſit: *Nouum Teſtamentum graecum*, ad fidem graecorum ſolum codd. MSStorum nunc primum expreſſum, adſtipulante Io. Iacobo Wetſtenio, iuxta ſectiones Io. Alberti Bengelii diuiſum, et noua interpunctione ſaepius illuſtratum. Acceſſere in altero volumine emendationes coniecturales virorum doctorum vndecunque collectae, Londini, cura, typis et ſumtibus G. B. 1763, 12. Alterum volumen, quod coniecturas complectebatur, *Bowyer* 1772. inſigniter auxit atque emendauit, (v. Michaelis Biblioth. exeget. et oriental. Part. III. nr. 40.) Id poſtea cl. *Io. Chriſt. Frideric. Schulz* Profeſſ. Gieſſenſis, in linguam theotiſcam transtulit et locupletauit.

Koniectures über das N. T. zuerſt geſammlet von Wilhelm Bowyer, aus dem Engliſchen der zwoten Ausgabe überſetzt, und durchaus mit Zuſätzen und Berichtigungen bereichert von *I. C. F. Schulz*, Lipſ. 1774. 8, II. Vol.

Laudabilem ſuſcepit laborem cl. *Schulz*, quamquam largum ſpicilegium aliis relictum ſit: atque ego in proluſione quadam academica (Erlangae 1777 etc.) et *Stoſch* in Muſeo critico Lemgouienſi ſpicilegium dedimus: attamen in corrigendis textus verbis magnam cautionem et verecundiam neceſſariam eſſe et adhibendam iam ſupra monui; quod copia codicum, verſionum et locorum a patribus eccleſiaſticis excitatorum intercedit, impotentique coniectandi libidini frena quaſi iniicit:

in

in *interpunctione* quidem, quae vna cum *diuiſione* librorum et *diſtinctione* in minora ſegmenta vſuque *ſpirituum* atque *accentuum* ſerius inuenta eſt, critici maiore libertate vti poſſunt. Conf. *Rumpaei* comment. §. 33. ſqq. *Fabric.* B. Gr. Vol. IIII. *Simonis* in Introduct. pag. 235. ſq. *Michaelis* Iſagoge tom. I. pag. 857. ſqq. etc.

Recentiſſimae denique editiones N. T. commemorandae ſunt: *The new Teſtament Greek*, collated with the moſt approued Manuſcripts; with ſelect notes in Engliſch critical and explanatory; and references to thoſe Authors, who have beſt illuſtrated the ſacred Writings. To which are added a Catalogue of the principal Editions of the greek Teſtament and as liſt of the moſt eſteemed commentators and Critics by *E. Harwood*, D. printed for Io. Iohnſon, Lond. 1775. in 12. II. Voll. Harwood in Euangeliſtis et Actis Apoſtolorum ſequitur cod. Cantabrig. olim Bezae; et in epiſtolis Paullinis cod. Claramontanum, quos optimos eſſe putat: at eius operam atque editionem Griesbachianae multum cedere, canſent harum rerum intelligentes. — Cel. *Matthaei*, Prof. Wittebergenſis, quum adhuc Mosquae litteras graecas latinasque doceret, N. T. cum variis codd. Mosquens. notisque criticis edere coepit initio ab Actis Apoſtolorum, Rigae 1782. m. 8. facto, (v. infra, §. 6.) et deinceps vsque ad a. 1788. in XII. tom. omnes partes cum verſione vulgata e cod. Demidou. praelo exire iuſſit. Cum cel. Griesbachio ſaepe rem habuit. v. cl. *Krohn* catal. bibl. pag. 18. ſq. — Eiusdem viri doctiſſimi ſtudio debemus editionem ad artem criticam

vti-

vtilem et inſcriptam: *XIII. epiſtolarum Pauli codex graecus* cum verſione latina veteri, vulgo Antehieronymiana, olim Boernerianus nunc bibliothecae electoralis Dresdenſis ſumma fide et diligentia transcriptus et editus a *Chriſtiano Frid. Matthaei.* cum tabulis aere expreſſis. acceſſit ex eodem codice fragm. Marci M. (h. e. Monachi.) Miſenae, impenſis C. F. G. Erbſteinii 1791. 4. — Lectiones cod. Lambecii ſumma fide expreſſit et V. L. codd. Vindobon. diligenter excerpſit et adiecit cel. et humaniſſimus *Alter* editioni ſuae N. T. praeclarae, quae inſcripta eſt: *Nouum teſtamentum ad codicem Vindobonenſem graece expreſſum*, varietatem lectionis addidit *Franciſc. Carol. Alter*, Prof. Gymn. Vindobon. vol. I. 1787. vol. II. 1786. 8. — Chreſtomathiam N. T. dedit *Erhard Stephan* in libro inſcripto: *Summarium N. T.* ſiſtens ſummam textus gr. N. T. qua graecae voces, quas continet, omnes comprehenduntur etc. cum lat. vers. Argentor. 1778. 8. — Idem edidit harmoniam IV. euang. graecam et reliquos libros N. T. etc. ib. 1779. 8. Splendidis editionibus adnumeranda eſt *Kiplingia*, cuius exempla tantum numero CCL. typis expreſſa ſunt; at minus tulit plauſum quorumdam popularium ſuorum: *Codex Theodori Bezae Cantabrigienſis* euangelia et Apoſtolorum acta complectentis. Quadratis literis graeco-latinus. Academia auſpicante venerandae has vetuſtatis reliquias ſumma, qua potuit, fide adumbrauit, expreſſit, edidit, codicis hiſtoriam praefixit notasque adiecit *Thomas Kipling*, S. T. P. II. partes. Cantabrigiae e prelo academico: impenſis academiae. 1793. II. voll. fol. reg. Accuratam huius

ius edit. notitiam dedit cl. *Krohn* l. laud. ab initio librorum omiſſorum pag. XI — XIV. adde ephem. litt. Lips. 1793. m Oct. plag. 80. Ien. A. L. Z. a. 1794. m. Iun. nr. 199. Acerba cenſura, in qua *Kiplingii* errores multi, etiam contra grammaticam lat. commiſſi, notantur acriterque culpantur, Cantabrig. prodiit: Remarks on D. Kiplin'gs praeface to Beza, part. I. by *Thom, Edwards*, L. L D. 1793. 8. pagg. 56. — N. T. graecum e cod. mst. Alexandrino, qui Londini in bibl. muſei britannici adſeruatur, deſcriptum a *Car. Godofr. Woide*. Londin. 1786. fol. reg. — De editt. Koppii eorumque, qui poſt mortem illius laborem telamque continuarunt, infra in ſectionibus de ſingulis diuinis ſcriptoribus agemus. — Agmen claudat editio praeſtantiſſima, in qua quidem contextus Stephanianus edit. tertiae eſt ſeruatus, ſed variae codicum centum et amplius, in prolegomenis intelligenter deſcriptorum aut diiudicatorum lectiones ſunt ſubiectae: Primum volumen, quod huc vsque lucem vidit, inſcriptum eſt: *Quatuor euangelia graece*, cum variantibus a textu lectionibus codd. MSS. bibliothecae Vaticanae, Barberinae, Laurentianae, Vindobonens. Escurial. Haunienſis regiae, quibus accedunt lectiones verſionum Syrarum, veteris Philoxenianae et Hieroſolymitanae. Iuſſu et ſumtibus regiis edidit Andreas *Birch*. Hauniae, 1788. mai. 4. Memorare adhuc licet N. T cum verſione barbaro - graeca *Maximi Calliupolitae* ſ. l. 1638. 4. cum praefat. Cyrilli Lucarii et N. T. graeco - barbari edit. cura Monachi *Serapheim*, Londini 1703. 12. de quibus editt. et de Cyrillo Luc. multus eſt *I. Mich. Langius* in diſſ. de verſione N. T. barbaro - graeca, Altdorf. 1707. 4.

5. Verſiones veteres e graeco factas criticus atque interpres N. T. ſaepius, quamquam prudenter, tractare debet, de dubiis aut oppugnatis quibusdam locis rite apteque iudicaturus: de quibus *Simonius* in Kritiſch. Schriften über das N. T. Part. II. ibique Semlerus in notis, *Wetſtein*, *Erneſti* (in inſtitut. interpretis Cap. IV. Part. II.) *Hagemann* Nachricht von den vornehmſten Ueberſetzungen der heiligen Schrift in andere Sprachen, ed. Brunſuic. 1750. 8. pag. 92. ſqq. *Rumpaeus* in com. crit. ad N. T. §. 50. pag. 344. ſqq. aliique, in primis *I. D. Michaelis* in Einleitung in den N. B. Vol. I. pag. 361 — 520. ed. IV. et *Haenlein* l. c. tom. II. part. 1. copioſius egerunt. Sunt vero illae Syriacae *), Coptica, **) Armenica, Aethiopica, Arabicae, Perſica, Gethica

*) Conferri autem debet Pſeudo-critica Millio-Bengeliana, ſiue tractatus, quo verſionum, ſyriacae, arabicarum, perſicarum, aethiopicae et armenicae allegationes pro variis N. T. lectionibus a I. Millio et I. A. Bengelio factae recenſentur, refutantur, et eliminantur. Edidit *Chriſtoph. Aug. Bode*, Prof. Helmſtad. Halae II. Tom. 1767. 1769. *M. Michael Weber* comm. de vſu verſionis N. T. Syriacae hermeneutico, exemplis exquiſitioribus illuſtrato et comprobato, Lipſiae 1779. 8. — Euangeliorum verſio Syriaca Philoxeniana e codd. Reidleyanis, edid. *Ios. White.* Lond. 1778. II. voll.

**) Notatu dignum eſt *Fragmentum euangelii S. Iohannis* graeco-copto-thebaicum ſaeculi IV. additamentum ex vetuſtiſſimis membranis lectionum euangelicarum diuinae Miſſae cod. diaconici reliquiae et liturgica alia fragmenta veteris Thebaidenſium eccleſiae ante Dioſcorum ex Veliterno muſeo Borgiano nunc prodeunt in latinum verſa et notis illuſtrata: opera et ſtudio *F. Auguſtini Antonii Georgii*, Eremitae Auguſti-

tica, ſiue illa Euangeliorum, quam ſaeculo quarto concinnaſſe traditur Vlphilas *) Getarum eſpiſcopus, atque latinae. **)

G 2 Ver-

guſtiniani. Romae apud Antonium Falgonium, 1789. 4. Adde *Frid. Münteri* comment. de indole verſionis N. T. Sahidicae, Hauniae 1789. et eiusdem diſſ. de aetate verſionum N. T. Copticarum, ibid. 1790. 4. de aetate vers. Copticae v. *Eichhorn* bibl. etc. IV. 1. — De euangeliis *arabicis* diſſ. *Gottlob. Chriſt. Storr.* Tubingae 1775. qui antea quoque ediderat Obſeruatt. ſuper N. T. verſionibus ſyriacis. Stuttgard. 1772. 8.

*) Quaecunque de Vlphila dici poſſent, ea ab *Heupelio* et *Ihre* docte diſputata reperies in collectione Büſchingiana: *Ioannis ab Ihre* ſcripta, verſionem Vlphilanam et linguam Moeſo-Gothicam illuſtrantia, ab ipſo doctiſſimo auctore emendata, nouisque acceſſionibus aucta, iam vero ob praeſtantiam et raritatem collecta, et vna cum aliis ſcriptis ſimilis argumenti edita ab Antonio Frid. Büſching. Berolini 1773. 4. Optima verſionis illius editio, quam *Ericus Benzelius* curauit, lat. vertit et doctis adnotatt. inſtruxit; ſed poſt mortem illius cum praef. notis et grammatica gothica edidit *Eduard Lye*, Oxon. 1750. 4. — In codice reſcripto Guelferbytino reperit *Knittel* fragmentum, quod ſingulari ſtudio explicuit, illuſtrauit ediditque, (vide vitam eius nuper in Schlichthorſtii Necrologio enarratam;) Inſcriptum eſt opus: *Vlphilae* verſionem gothicam nonnullorum capp. epiſtolae Paulli ad Romanos — — e litura cod. cuiusdam mst. reſcripti, qui in auguſta ad Guelpherbytanos bibliotheca adſeruatur, vna cum variis literaturae monimentis hucusque ineditis eruit, commentatus eſt datque foras *Franc. Anton. Knittel.* Guelpherb. 1763. 4. cum tabb. aen.

**) Iam ante Hieronymum exſtiterunt multae verſiones latinae: in his celebrata eſt illa, quae, quo iure quaue

Verſiones *germanicas* earumque fata nouiſſime expoſuerunt Palmius, Goetzius atque cel. Panzer. Ab Goetzio enim curatae ſunt: Io. Georg. Palm Hiſto-

quaue iniuria *Itala* dicitur Hieronymus Damaſi auctoritate vertit, aut emendauit verſiones antiquas. *Vulgata* biblia dicta fuiſſe videntur Michaelis I. pag. 475. ea, quorum contextus Hieronymi aetate fuerit Romae vſitatus. Sed de verſionibus latinis quia Simon, Michaelis, Eichhorn, Haenlein aliique copioſe disputarunt: hic memorari poſſunt *Chriſtiani Kortholti* de variis ſcripturae editionibus tractatus theologico-hiſtorico-philologicus, quo de textu diuinarum litterarum originario, diuerſis eius translationibus et celebrioribus operibus biblicis fuſe agitur, quaeque de ſcripturarum fontibus, verſione LXX. virali, Targumim ac *latina vulgata* Card. Bellarminus huiusque propugnatores, Iac. Gretſerus et Vitus Ebermannus minus recte disputant, ſolide refelluntur. Kilonii. 1686. 4. cap. IIX. — XIV. pag. 91 — 252. vbi copioſe agitur de latinae vulgatae tum auctore, tum auctoritate, de illiusque locis V. et N. T. deprauatis. Porro cap. XV. differitur de verſionibus recentiorum latinis et aliis multis, arabica, turcica, aethiopica, perſica, armenica, aegyptiaca ſiue coptica, italica, gallica, germanica, britannica et anglo-ſaxonica, danica etc. — Ad antiquiorum verſionum latinarum, hiſtoriam praecipue pertinet *Sabatier* opus rarum exemplis vi flammarum dimidia, fere parte deletis, et inſcriptum: *Bibliorum ſacrorum latinae verſiones antiquae, ſeu vetus italica et ceterae*, quaecunque in codd. msstis et antiquorum libris reperiri potuerunt: quae cum vulgata latina comparantur. Acc. praefation. Obſeruatt. et notae, indexque etc. opera et ſtudio *D. Petri Sabatier*. tom. I — III. Remis. 1743. fol. reg. altera tamen, quae Remis et Pariſiis 1749-51. prodiiſſe dicitur, editio numquam prodiit, docente cl. *Krohnio* l. c. pag. 26. — item *Ioſephi Blanchini* Vindiciae canonicarum ſcripturarum vulgatae latinae

Hiſtorie der deutſchen Bibel-Ueberſetzungen D. Martini Lutheri von dem Iahre 1517 — 1534. herausgegeben und mit einigen Anmerkungen verſehen von *Io. Melchior Goetzen*, Halae Sax. 1772. 4. — *Io. Melchior Goetzens* Verſuch einer Hiſtorie der gedruckten Niederſächſiſchen Bibeln vom Iahr 1470 — 1621. Halae 1775. 4. *Eiusdem* Verzeichnis ſeiner Sammlung ſeltner und merkwürdiger Bibeln etc. Halae 1777. 4. Additamenta Goetzius dedit Hamburg. et Lips. 1777. 4. — iterum Hamburg. et Helmſtad. 1778. 4. — Cel. *Panzer*, cuius ampliſſima editionum S. S. collectio in ducalem bibliothecam Würtembergenſem venit, plura, quae huc facerent, edidit opera: *Georg. Wolfgang Panzers* litterariſche Nachricht von den alleräſteſten gedruckten deutſchen

latinae editionis, ſ. *veterum ſacr. bibliorum fragmenta*, iuxta graecam, vulgatam et hexaplarem, *latinam antiquam Italam.* Romae 1740. fol. atque Euangeliarium quadruplex *latinae verſionis antiquae ſ. veteris Italicae*, nunc primum in lucem ex codd. msstis aureis, argenteis, purpureis aliisque plus quam millenariae antiquitatis — a *Ioſepho Blanchino*. vol. I. II. Romae 1749. fol. coll. *Mittenzwey* diſſ. Antiblanchiana. Lipſiae 1760. 4. — Bezae interpretationem latin. examinat, et illi aliisque praefert verſionem vulgatam *Boiſius* in libro admodum raro: *Veteris interpretis cum Beza aliisque recentioribus collatio in quatuor euangeliis et apoſtolorum actis.* In qua annon ſaepius absque iuſta ſatis cauſſa hi ab illo disceſſerint, disquiritur. Autore *Iohanne Boiſio* — Londini 1655. 8. de quo libro v. *I. Georg. Walchii* bibl. theol. ſelect. tom. IV. pag. 624. *Baumgartenii* Nachrichten von einer halliſch. Bibl. tom. VI. pag. 286. *Maſch* Beiträge etc. part. VIII. p. 584. ſqq.

Bibeln. Noribergae 1777. 4. Septem germanicas bibliorum verſiones intra a. 1462 — 1475 typis expreſſas reperit, quae licet ſint variae, tamen vnica verſio eſſe videtur. — Neque vero iuniores editiones ſunt tantum antiquiorum iterationes. Ante diſciplinam chriſtianam per Lutherum emendatam quatuordecim germ. verſiones notae ſunt. — *Eiusdem.* Geſchichte der Nürnbergiſchen Ausgaben der Bibel von Erfindung der Buchdruckerkunſt bis auf unſere Zeiten. ibid. 1778. 4. Secundum temporis ordinem recenſentur et adcurate deſcribuntur XXIII. germanicae et latinae verſiones, ante Lutheri reformationem ibi excuſae. — *Eiusdem* ausführliche Beſchreibung der älteſten Augſpurgiſchen Ausgaben der Bibel mit litterariſchen Anmerkungen. ibid. 1780. 4. Incipit ab inuenta arte typographica, et definit in editt. a. 1540. In dubium vocat, quae biblia latina *Io. Baemler* 1466. et germanica idem 1467 typis deſcripſiſſe dicitur. — De antiquiſſima lat. et germ. verſionis edit. *Bambergenſi* a. 1462. notatu ſcituque digna leguntur in *Meuſelii* hiſtoriſch-litterariſch-bibliograph. Magazin part. V. Chemnitz. 1792. 8. pag. 1. ſqq. *M. I. A. Steiner* über die älteſte Buchdrucker Geſchichte Bambergs, et part. VII. et VIII. ibid. 1794. pag. 22. ſqq. *L.* (Langeri) Noch etwas die älteſte Buchdruckergeſchichte von Bamberg betreffend. Eiusdem *Panzeri* Geſchichte der römiſch-catholiſchen deutſchen Bibelüberſetzungen, ibid. 1781. 4. — Eiusdem *Panzeri* Entwurf einer vollſtändigen Geſchichte der deutſchen Bibelüberſetzung D. Martin Luthers vom Iahr 1517 — 1581. Noribergae

gae 1783. 8. a. 1791. nouum accepit liber titulum, additamentis ſeparatim adiectis. — Add. Die Bibel Geſchichte in einigen Beyträgen, erläutert von *Joſias Lorck*, Prediger an der deutſchen Friedrichskirche zu Koppenhagen. P. I. Hauniae et Lipſiae. 1779. m. 8. P. II, 1783. Haec Lorckiana collectio etiam tranſiit in ducalem bibl. Würtemberg. v. Bibliotheca biblica S. Würtembergens. ducis, olim Lorckiana. edita a *Iac. Georg. Adler.* Altonae 1787. m. 4. — *D. Ioan. Frid. Mayeri* hiſtoria verſionis germanicae bibliorum D. Martini Lutheri. Acc. mantiſſa de translationibus bibliorum germanicis ante Lutherum ſiue editis ſiue ineditis et de notis veterum biblicis diſſertatt. Hamburgi (1701.) 4. *Ioach.* autem *Lange* in Aufricht. Nachrichten tom. VI. pag. 66. et M. *Krafft*, verbi diuini miniſter apud Sanderslebens. in Holſatia, in lib. Emendanda et corrigenda quaedam in hiſtoria verſionis germ. biblior. D. Mart. Lutheri Mayeriana etc. Mayerum errorum et ſoloecismorum hiſtoricorum arguunt. Per hanc occaſionem mentionem quoque faciam nouae verſionis *Bahrdtianae*, quae tragoedias excitauit: die neueſten Offenbarungen Gottes in Briefen und Erzählungen verdeutſcht durch D. *Carl. Frider. Bahrdt*, Rigae 1773. ſq. IIII. Vol. rec. Frankenth. 1777. quam nouam interpretationem valde exagitauit *I. Melch. Goetze*, in Beweis, daſs die Bahrdtiſche Ueberſetzung des N. T. keine Ueberſetzung ſey etc. Hamburg. 1773. 8. Sed hactenus de verſionibus: recentiorum enim verſiones ſiue integri N. T. ſiue ſingulorum librorum latinas et germanicas enumerare non vacat.

6. Libros autem illos diuinos, qui notitiam ſeruatoris noſtri, eiusque legatorum plenam certamque tradunt; voluntatem dei ac normam vitae noſtrae pie et ſapienter inſtituendae aperte declarant, atque praecepta ſuppeditant ſaluberrima, a primo fere ortu a variis vario diuerſoque modo frequenter eſſe explicitos, nemini videbitur mirum, qui et ingenii humani imbecillitatem non minus quam diuerſitatem, multitudinem, grauitatem ac difficultatem rerum in S. S. obuiarum perpendat. Neque tamen tam diuerſa interpretandi et ſcribendi genera, quae et omnis antiquitas et recentior aetas vſurpauit, fidei, aut dignitati diuinorum librorum aliquid detrahunt; ſed ingenia hominum eruditorum et proborum ad corroborandam veritatem et ab impetu aduerſariorum vindicandam magis magisque acuunt. Alii vero genus amarunt myſticum ſiue allegoricum, quod antiquiſſimum fuit; alii dogmaticum; alii grammaticum aut antiquarium; alii grammatico-rhetoricum; alii mixtum. Tum alii commentarios aut ſcholia in omnes; alii in ſingulares quosdam libros; alii obſeruationes in ſelecta loca; alii aliter ſcripſerunt. *) Tum fuerunt, qui ex antiquitatibus

*) Paucos minores libellos, qui huc pertineant, memorare iuuat; *M. Io. Leuchteri* diſſ. Praeſ. Henrico Clauſingio, vindiciarum, S. codicis a ταυτολογιας criminatione, Lipſ. 1721. — *Io. Guil. Bergeri* diſſ. γλυκυτητος ſacrae vim ediſſerit, Witteb. 1716. — *Balthaſ. Bebelii* diſſ. de phraſi N. T. Witteberg. 1659. — *Henke* diſſ. praeſ. Io. Henr. Michaelis, de textu N. T. graeco, Halae 1707. rec. auct. 1720. — *Henr. Iac. van Bashuyſen* diſp. de Emphaſi ſtili N. T. Serueſt. 1728. Praeſ. *Chriſt. Sontagio* diſſ. Paul. Iacob.

tatibus iudaicis aut auctoribus claſſicis profanis explicarent ſcriptores ſacros, aut pro puritate lin-

Iacob. Starckh, Spicilegium Obſſ. exeget. in ſex ἁπαξ-λεγομένων N. T. Altdorf. 1691. *Guſtau. Georgii Zeltneri* disp. euangelium τετραγραμματον e N. T. exulans. Altdorf. 1722. 4. — *Gottlob Erdm. Zeibichii* ſpecimen obſſ. in N. T. ex numismatis antiquis, Witembergae 1743. 4. *Andreae Kesleri* diſſ. praeſide Io. Maiore de dictorum V. T. in nouo allegatione, Ienae 1627. rec. 1729. *Io. Henr. a Seelen* conſideratio controuerſiae de N. T. inter Deſiderium Erasmum atque Eduardum Leum agitatae, Lubecae 1730. 4. — *I. F. Heynaz* diſſ. examen canonum criticorum N. T. Maſtrichtianorum. Francof. ad Viadr. 1792. 4. — *I. D. Schumann* ſpecimina obſſ. ex veteribus eccleſiae ſcriptoribus ſpec. I. de loco Tertulliani adu. Marcionem IV. 5. — ſpec. II. Cerdon atque Marcion libri apocalyptici teſtes. — ſpecim. III. de interpolationibus quibusdam codici N. T. Tertullianeo adfictis. Hannouer 1775. 1776. 4. — *I. Ern. Imman Walchii* comm. de Apoſtolorum litteris authenticis a Tertulliano commemoratis. Ienae 1753. 4. — *Io. Chriſtoph. Gottleberi* erudita pulcraque disp. de emphaſium iudicandarum difficultate. Altdorf. 1761. 4. — *Vnaei* ſpecimen vſus parallelismi verborum LXX. interpretum in illuſtr. N. T. diſſ. Vpſal. 1781. — *M. Io. Ioach. Chriſtiani Freisleben* diſſ. Prodromus litterariae S. S. in primis N. T. interpretum. Lipſiae 1758. 4. — *I. Chriſti. Gottlieb Erneſti* disp. de vſu vitae communis ad interpretationem N. T. Lipſiae 1779. 4. — D. *Fr. Beni. Gautſchii* ſpecimen exercitation. grammaticarum ad illuſtrandum. N. T. e verſione LXX. interpretum, ſpecim. I. Bremae 1778. 8. — ſpecimen II. Francof. et Lipſiae 1786. 8. — *Chriſt. Gottl. Künoel* diſſ. de amico V. et N. T. conſenſu. Lipſiae 1788. 4. — M. *Aug. Frid. Cari* disp. Hiſtoria antiquior ſen-

guae tamquam pro aris et focis dimicarent. Omnes autem commentatores et interpretes, cuiuscumque generis enumerare, foret infinitum: atque ingentem catalogum dederunt *Fabricius* in B. Gr. vol. IV. *Saxe* in Onom. I. pag. 226. ſq. *Rumpaeus* in comment. crit. ad N. T. §. 52. pag. 483. ſqq. — Biblioth. disputationum theologico-philologico-exegeticarum in V. et N. T. ſiue notitia, repraeſentans elegantiores disputatt in V. et N. T. loca. part. I — III. ſtudio et ſumt. *Chph. Henr. Scheteligii.* Hamburgi 1736. 1737. 4. et *Lilienthal* in Bibliſchen Archiuario, qui quidem ſingulis paginis *) mire poteſt locupletari et in bibl. exegetiſch. Bibliothec. Adde quoque *Io. Sal. Semleri* inſtitut. breuior. ad liberalem erudit. theolog. Libr. I. pag. 36. ſqq. Eiusdem Apparatum ad liberalem N. T. interpretationem, libr. I. cap. 2. et 3. *Simonis* introduct. pag. 241. ſqq. *Erneſti* Inſtitut. interpr. Part. II Cap. IX. et *Io. Chriſt. Friederic. Schulz* adpendicem ad partem II. libri ab ipſo verſi:

ſententiarum eccleſiae graecae de accommodatione, Chriſto in primis et apoſtolis tributa. Lipſiae 1793. 4. — *Guil. Nicol. Freudentheil* comment. de cod. ſacro, more in reliquis antiquitatis libris ſollemni, ingenue interpretando, adiectis difficultatibus N. T. propriis. Chemnic. 1791. 8. — *Storr* diſſ. exeget. in aliquot libros hiſtoricos N. T. loca. Tubingae. 1791. 1794. — *Frommanni* interpretationes N. T. ex Irenaeo, progr. I. II. — eiusd. interpretatt. N. T. ex Hippolyto, progr. I. II. — eiusd. Obſeruatt. ad interpret. N. T. ex Clemente Romano. progr. I. II. Coburgi. 1765 — 1768. Sed haec ſufficiant.

*) Atque multa ſupplementa iam ſunt collecta in noua bibliotheca Lubecenſi, vol. VIII. pag. 120. ſqq.

ſi: Neue Einleitung in das Studium und die Kenntniſſ des neuen Teſtaments II. Theil, aus dem Engliſchen des Herrn *Harwoods* überſetzt, auch mit Anmerkungen, eignen Abhandlungen — vermehrt etc. Halae 1770. 8. Ille autem, quem Schulz in Adpendice confecit, catalogus, minus plenus, praecipuorum, qui in S. S. commentati ſunt, ſcriptorum, poteſt amplificari. Ego vero in praeſenti in quorumdam ſubſidiorum commemoratione adquieſcam.

Hugonis Grotii adnotationes (praeclarae) in N. T. quas *Chriſt. Erneſt. de Windheim* Erlangae 1755. ſq. typis recudi fecit. *Io. Rudolph. Salchlini* obſeruatt. philolog. in varia V. et N. T. loca ex Pindari Olymp. et Pythion. Tiguri; item *Altmanni* obſſ. philol. in libros N. T. tom. I. ſedecim prima capita Matthaei complexus, Bernae 1736. 8. memorantur in Tempe Heluetic. tom. II. ſect. II. pag. 335. et 339. *Chriſto. Ioan. Godofr. Haymann*, rector ſcholae Dresdens. Particula obſeruationum ex Apollodoro in quaedam N. F. loca, Dresdae 1772. 4. *Loesneri*, Prof. Lipſiens obſeruationes ad nouum teſtamentum e Philone Alexandrino, Lipſ. 1777. 8. *Ad. Frid. Kühnii* ſpicilegium Loesneri Obſſ. ad N. T. ex Philone. Pfortae 1785. — Specimen obſſ. philol. in N. T. ex Artemidoro: in bibl. noua Bremenſi, faſc. II. cl. V. — *Chr. Gottfr. Küttneri* hypomnemata in N. T. quibus graecitas eius explicatur. Lipſiae 1780. 8. *Kypkii*, *Palairet*, *Knatchbul*, *Io. Chph. Wolfii*, *I. Chriſt. Koecheri*, (qui Analecta philol. et exegetica in IV. euang. quibus Wolfii curae etc. ſupplentur, Altenburgi, 1766. 4. edidit,) *Raphelii*, *L. Boſii*, *Els-*

Elſneri, *Alberti*, *Krebſii*, *Munthe* etc. obſſ. et adnotatt. philolog. in N. T. ſunt notae, et ab aliis iam ſaepe laudatae. — *C. H. Langii* obſeruatt. S. Lubecae 1737. 8. eiusdem ſpecim. obſſ. in N. T. ex Luciano et Dionyſio Halicarn. Lubecae 1732. 8. — *Io. Frid. Hombergk zu Vach* Parerga ſacra, ſeu obſſ. quaedam ad N. T. Traiecti ad Rhen. 1612. 4. — *I. Dan. ab Houen* curae Wolfianis poſteriores. Amſtel. 1766. 8. — *Gerh. Horrei* animadu. S. profanae ad ſelecta N. T. ſcriptorumque exterorum loca. Harlingae 1749. 8. — *Frid. Lud. Abreſchii* animadu. ad Aeſchylum libri II. Acc. adnotatt. ad quaedam loca N. T. Middelborgi. 1749. 8. — *Iac. de Rhoer* Feriae Daueintriens. Trai. ad Rh. 1758. 8. — cel. mihique amiciſſimi *Io. Georg. Roſenmülleri* ſcholia in nouum teſtamentum, Noribergae 1777. — 1784. VI. tomi. in 8. et 4. — editio *quarta*, auctior et emendatior. ibid. 1792. ſqq. — *Io. Ioachim Bellermann* ſpecimen animaduerſionum in N. F. libros ex Homeri Iliad. Rhaphodia A. Erfurt. 1785. 4. — Silua critica, ſiue in auctores ſacros, profanosque commentarius philologicus. Concinnauit *Gilbertus Wackefield*, A. B. et collegii Ieſu apud Cantabrig. nuper ſocius. Cantabr. et Londini pars. I. 1789. m. 8. in qua auctores graeci potiſſimum emendantur; pars II. 1790. in qua ille libros ſacros, in primis euangelia atque acta apoſtolorum varia fortuna critice perſequitur, et lectionem, ſaepe praeter neceſſitatem ſiue ex coniectura ſiue ex codd. mutat, aut ſignificatum verborum formulasque loquendi, comparando ſimilia loca, illuſtrat: multa tamen profanorum, Theocriti, Pindari, Sophoclis, Athenaei,

naei, praecipue Euripidis loca tentat. pariter part. III. 1792. et part. IV. 1793. Sed conf. cenſuram libri in ephem. litt. Lipſiens. a. 1792. plag. 3. pag. 18. ſqq. — *Chr. Theoph. Kuinoel*, Prof. Lips. Obſeruatt. ad N. T. ex libris apocryphis V. T. Lipſiae 1794. 8. — Adde *I. Henrici Erneſti* de orationibus in N. T. occurrentibus, Lipſ. 1682. — *Sam. Frider. Nathan. Mori*, defenſion. narrationum N. T. quoad modum narrandi, Lipſ. 1766. 4. — *D. Chriſti. Wilh. Franz Walchs* kritiſche Unterſuchung vom Gebrauch der heiligen Schrift unter den alten Chriſten in den vier erſten Iahrhunderten. Lipſiae. 1779. mai. 8.

7. Ad perfectum autem N. T. interpretem formandum plura praeſidia eruditionis et maior paene litterarum copia fere requiruntur, quam ad abſolutum profanorum ſcriptorum interpretem. At enim nemo adſpiret ad famam et honorem philologi ſacri, aut facultatem legitimae interpretationis conſequutus ſibi videatur; niſi in lectione et interpretatione humanorum veterum ſcriptorum diu probeque verſatus; quaſi ſit veteranus. Quaecumque enim artes, litterae et ſubſidia, praeter ingenii vbertatem et iudicii ſagacitatem, efficiunt bonum peritumque profanorum auctorum interpretem; nempe accurata linguae et antiquitatis ſcientia, ſubtile critices et grammatices ſtudium; ſobria philoſophandi ratio, hiſtoriae antiquae *) et chronologiae cognitio; ea omnia adferre

*) Conf. *Io. Tob. Krebſii* de vſu et praeſtantia rom. hiſtoriae in N. T. interpretatione. Lipſiae. 1745. 8.

ferre debet interpres N. T. qui ſuis oculis videre, et vera a falſis diſcernere cupiat. Accedat autem oportet et linguarum et rituum orientalium cognitio, cuius ope verum orationis ſenſum, qui vnicus eſſe poteſt, et ingenium et loquendi formulas, omnemque phraſin diuinorum ſcriptorum perſpiciat. (Conf. *Erneſti* inſtitut. interpr. cap. vltim.) Quare haud mirum eſt, cur tanta ſit conſummatorum interpretum paucitas, quantam perfectorum oratorum eſſe, adfirmauit *Cicero* de Oratore libro I. Interea quum haud adeo multis adire Corinthum contingat, vel propter tumultuariam et peruerſam viuendi litterasque ſacras tractandi rationem, vel propter torporem, ſegnitiem aut malignitatem ſiue fortunae, ſiue ingenii, vel propter ipſorum doctorum ſtultitiam aut ignorantiam iudiciaque mentis praeoccupata, exegeſeos ſtudioſi ſubſidia, maxime neceſſaria, ad facultatem ſibi comparandam, in his lexica melioris notae obtinere ſtudeant. Omnibus quidem numeris abſolutum lexicon N. T. nondum habemus, atque cl. *Fiſcherus*, in pluribus proluſionibus, vitia et defectus lexicorum N. T. vbertim docteque demonſtrauit, qui, ſi quis alius, tali labori ſuſcipiendo ac profligando vnice aptus videtur. Interim commendanda ſunt lexica: 1) *Stockii* clauis N. T. ex edit. *Io. Frid. Fiſcheri*, Ienae 1752. 8. idem cl. Fiſcherus edidit *G. Paſoris* lexicon manuale, emendatum et auctum, Lipſ. 1755. 8. et *Vorſtii* philolog. ſacram.

8. — M. *Io. Andr. Cleſſelii* diſſ. de interpretatione N. T. ex ſcriptoribus profanis obſeruatoris Kilonienſis, (Moshemii.) argutationibus oppoſita. Wittebergae. 1722. 4.

ſacram. Lips. 1778. 8. — 2) *Eduardi Leigh* critica ſacra, ſiue obſeruationes philologico-theologicae in omnes voces graecas N. T. iuxta ordinem alphabeticum etc. editio, (quam equidem habeo,) latina quinta — acceſſit appendix noua vocum in codice graeco LXX. interpretum et Apocryphis occurrentium etc. Gothae 1706. 4. — 3) *Io. Conradi Schwarz* commentarii critici et philologi linguae graecae noui foederis diuini, Lipſ. 1736. 8. — in primis vero 4) nouum lexicon graeco-latinum in N. T. congeſſit et adnotationibus philologicis in vſum ſcholarum illuſtrauit *Chriſtian Schoettgenius*, nunc recenſuit, quam plurimis locorum interpretationibus auxit, et variis obſeruationibus philologicis locupletauit *Io. Tobias Krebſius*, Lipſ. 1765. 8. In id lexicon ſcripſit *Gottleber* animaduerſiones et ſcholia, ſpec. I. Annabergae 1769. — ſpec. II. 1771. — Sed Schoettgenii et Krebſii operam longe ſuperauit cum *Spohn*, tum in primis *Schleuſnerus*. Prioris opus inſcriptum eſt: *Nouum Lexicon graeco-latinum in N. T.* congeſſit et — illuſtrauit Chriſtian Schoettgenius; nunc poſt I. T. Krebſium recenſuit, auxit et variis obſſ. philologicis et criticis locupletauit M. *Gottlieb Leberecht Spohn*, Prof. philos. et Prorector archigymnaſii Tremonſis, (poſtea Prof. theol. Witteberg. deſignatus et hoc anno 1794. Wittebergae mortuus,) Lipſiae 1790. 8. Nec tamen ſatisfecit eruditorum votis, et omnibus idonei interpretis oraculorum diuinorum N. T. officiis. Poſterior igitur multo plura praeſtitit, et opus tam vtriusque philologiae cultoribus vtile, quam omnino ad ſacrorum librorum intelligentiam prae-

praeſtans confecit huius ſententiae: *Nouum Lexicon graeco-latinum in N. T.* congeſſit et variis obſeruatt. philolog. illuſtrauit *Io. Frid. Schleusner*, philos. et theol. D. huiusque P. P. O. Göttingenſis. Lipſiae 1792. m. 8. II. tom. Huc etiam pertinent 1) *Bengelii* varia ſcripta, quae Clemm, Michaelis II. mem. et Saxe in Onom. I. pag. 223. ſq. recenſent. E quibus tamen hic memorandus eſt; *Gnomon N. T.* in quo ex natiua verborum vi ſimplicitas, profunditas, concinnitas ſenſuum coeleſtium indicatur, Tubingae 1742. 4. cuius tertia editio auctior et emendatior prodiit cura filii *M. Ern. Bengelii* II. Vol. Tubingae 1774. cui adiungenda eſt *Io. Alb. Burkii* clauis Gnomonica; terminos grammaticos et rhetoricos, quibus Gnomon N. T. Bengelianus vtitur, explicans; Tubingae 1744. 4. 2) *Sigismundi Frid. Dreſigii* commentarius de verbis mediis N. T. nunc (poſt interitum Dreſigii) primum editus a *I. Fr. Fiſchero.* Addita eſt praeter L. Küſteri libellum, Io. Clerici diſſ. de eodem genere verborum graecorum, e lingua franco-gallica conuerſa, Lipſ. 1755. 8. 3) *Glaſſii* philologia ſacra, a Dathe 1776. edita et meliore habitu quaſi induta. 4) *Adriani Kluit* vindiciae articuli ὁ, ἡ, τὸ in N. T. part. prioris tom. I — III. Trai. ad Rhen. 1768 — 71. part. poſter. tom. I. et II. Alcmar. 1768. et 1769. 8. batauica lingua conſcriptum eſt opus et recens. in philol. bibl. vol. II. part. 8. Gotting. 1774. 8. pag. 673. ſqq. At haec ſufficiant. Plura deſiderantibus, Rumpaeus, Pritius eiusque doctus editor, Hoffmannus, Simonius, Michaelis, Semlerus, Harwood, aliique omnino ſatisfacient. Nos vero

vero ipſum diuini noſtri ſoteros, eiusque legatorum, quorum libellos verſamus, vitam ſcriptaque paucis perſequemur.

§. 2.

IESVS CHRISTVS ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΣ CONSERVATOR ET DOMINVS NOSTER

1. De anno, menſe et die, quo editus fuit homo, non conſentiunt viri docti. Alixius, van Till *), Lupus, Manni, et ceteri, qui Chronologias contexuerunt, diuerſimode rationes ſubduxerunt, aliique, quos recenſet *Fabricius* in bibliographia antiquaria cap. VII. — Primis ſaeculis duae primariae innotuerunt ſententiae, quarum altera, Ieſum natum eſſe d. VI. Ianuar. a. Auguſti 42. quae fuit antiquiſſima, et a fine ſaeculi II. in eccleſia orientali et Aegypto inualuit; altera, quae multo recentior ſaec. fere IIII. in eccleſia latina celebrata eſt, d. XXV. Dec. anni 42 Auguſti Chriſtum editum eſſe, adſumit. Ego vero tantis litibus componendis impar ſum. Cel. *Saxe* eos ſequitur in Onomaſt. lit. I. pag. 210. qui Ieſum natum eſſe putent Olymp. CXCIV. 1. vel 2. vrbis 750. vel

*) In diſſ. — de anno, menſe et die nati Chriſti, Phoſphoro eius prophetico, Lugd. B. 1700. 4. ſubiuncta. Is putat, Chriſtum natum eſſe d. XXI Oct. quatuor annis ante vulgatam aeram: cuius rationes refellit *Io. Mark*, theol. Lugdun. in Sylloge diſſertatt. Roterod. 1721. 4. exercit. I. ad Matth. II. 21 22.

vel 751. vita autem in ſepulcro diuinitus reſumta in coelum rediiſſe ſublimen Olymp. CCII. 4. Vrbis 785. aetat. 32. annus vero baptismi et muneris auſpicalis ei cum Pagio in Critica Baron. Tom. I. ad a. C. 29. et 32. fuiſſe videtur vndetriceſimus vel triceſimus. Alii aliter ſentiunt. In alia omnia tranſit *P. Dominic. Magnan*, qui edidit: Problema de anno natiuitatis Chriſti, vbi occaſionem offerente vetere Herodis Antipae numo, in numophylacio Clementis XIV. P. O. M. adſeruato, Chriſtum natum eſſe anno VIII. ante aeram vulgarem, contra veteres omnes èt recentiores chronologos, Romae 1773. 8. Is nempe putat, initium vulgaris ſiue Dionyſiacae aerae cadere in 1. Ian. iulianae periodi 4714. coss. Iulio Caeſare et C. Aemilio Paullo, et Chriſtum natum eſſe anno octauo ante aeram vulgarem d. 25. Decembris; circumciſum d. I. Ianuar. etc. plura vide in ephemerid. literar. Gottingens. plag. 157. an. 1774. eiusque ſententia iam refutata eſt ab Erneſti, theologo Lipſienſi, Vhlandio, Prof. Tubingenſi, (1775.) et Wernsdorfio theologo Wittebergenſi in ſingularibus proluſionibus. — (*De Horix*) in Obſeruatt. hiſtorico-chronologicis de annis Chriſti ſaluatoris, Mogunt. 1789. 8. Magnani ſententiam, Ieſum octauo anno ante aeram vulgatam, a. v. c. 746. a. 38. aerae Iulianae in lucem editum eſſe, ingenioſe docteque explicat; ſed graues dubitationes, quae illam concutiunt hypotheſin, mouet cenſor in Gotting. ephem. litter. a. 1789. plag. 80. pag. 806 — 808. — Auctor programmatis: de momentis quibusdam hiſtoricis et chronologicis ad determinandum Chri-

ſti

ſti diem natalem neceſſariis; Helmſtadii 1755. 4. rationes ſubduxiſſe ſibi videtur, Ieſum natum eſſe anno ab o. c. 4000. a. Auguſti 42. in menſe *primo* iudaico Niſan, et quidem die eius ſexto, ſiue XVII. Martii, qui illo anno erat Sabbatum — *Kluit* in Vindiciis paullo ante ſub finem ſuperioris paragr. memoratis, tom. II. fin. in peculiari comment. annum nati Ieſu collocat in a. v. c. 748. per. iulian. 4708, *Henſchen* in actis Sanctorum m. Aprilis 1675. vol. I. in prooemio natalem Chriſti diem ponit in a. quinto vulgaris aerae; mortis autem diem in conſulatu Geminorum, Rubellii et Rufi; *Priſtley*, homo noua parturiens, qui Manni hypotheſin magis firmare, nouisque corroborare ſtudet hypotheſibus, in: A Harmony of the Evangeliſts in Greek to which are prefixed critical diſſertations in Engliſh, Londini 1777. 4 II. voll. Ieſum, opinatur, natum eſſe anno ſeptimo ante ſuetam chronologiam, et vltimo ſupplicio adfectum a. 29 aetatis ſuae. Auctor libelli: *D. A. Q. R.* vom wahren Alter ſowohl der Welt, als auch unſers Heylands, wie ſolches aus genauer Uebereinſtimmung der Sternkunſt mit der Geſchichte. Lips. 1721. 4. pag. 32. ſqq. demonſtrare conatur, Ieſum natum a. ſecundo poſt aeram ſuetam a. m. 3969. d. 15. menſis VII. — Enimuero diem et annum eſſe nobis incertos, nec poſſe vlla humana diligentia acieque ingenii erui, eorumque, qui ad calculos ſedeant, laborem improbum et ſtudium inane multo minus priuata cuiuslibet auctoritate definiri, aliisque adſenſum imperari, iudico cum *D. Koernero*, theologo quondam Lipſienſi, in progr. illius de die natali Seruatoris. Lipſiae 1778.

4. — Commendandi quoque ſunt *Antonii Bynaei* de natali Ieſu Chriſti libri II. acc. diſſ. de I. C. circumciſione Amſtel. 1689. 4. et *eiusdem* de morte I. C. ibid. lib. I. 1691. II. 1696. III. 1698. 4.

2. Vitam, fataque et praecepta tanto magiſtro ipſoque deo digna atque ſaluberrima expoſuerunt eius legati: alii vero vt *Harmoniarum* *) conditores et nuper *Heſſ*, **) Heluetus, *Büſching*, *Michaelis*, *Priſtley*, etc. diuerſa ſaepius ratione in ordinem redegerunt et explicuerunt. Adde, die Lebensgeſchichte Ieſu, in einem harmoniſchen Zuſammenhange der vier Evangeliſten, und zugleich die Göttlichkeit aller Kanoniſchen Bücher alten und neuen Teſtaments, gegen Herrn D. Semler, und andere neue Schriſterklärer vertheidigt und gerettet, von M. *Chriſt. Gottl. Fr. Wolf*, Pfarrer zu Brobſtheyda, Lipſ. 1776. 4. — Chriſto infanti multa miracula fuiſſe olim adficta, nemo, qui ingenii humani infirmitatem aeuique antiquioris ſuperſtitionem nouerit, facile erit, qui miretur. Eiusmodi fabulas collectas traditasque reperies in libello, a Gelaſio pontifice rom. in concilio romano a. 494. libris apocryphis adnumerato inſcriptoque *Euangelium infantiae Chriſti*, quod *Henr.*

*) Inter *harmoniarum* ſcriptores quodammodo locum iam obtinuit *Ludolphus de Saxonia* in Vita I. C. — ex euangelio et approbatis ab eccleſia catholica doctoribus *ſedule* collecta. etc. tom. II. Argent. 1474. Noriberg. ap. Ant. Koburger 1478. fol. max. Argent. 1483. fol. Norib. 1483. 1493. 1495. fol. v. *Bauer* bibl. libr. rar. I. p. 316. ſq. — Paris. 1502. v. Krohn. Cat. p. 68.

**) Lebensgeſchichte Ieſu, edit. VII. Tiguri, 1794. II. voll. 8.

Henr. Sicke, arabice ex codice Goliano cum verſione latina notisque edidit, Vltraiecti 1697. latinam verſionem recudi fecit, notasque ſubiecit *I. Alb. Fabricius* in codice apocrypho N. T. part. I. pag. 168. ſqq. praemiſit vero a pag. 127. *euangelium infantiae Chriſti, adſcriptum Thomae apoſtolo*, gr. cum verſione *Io. Baptiſtae Cotelerii*, atque teſtimonia et cenſuras de illo euangelio. adde infra, §. 10. not. — Ex illa lat. verſione neſcio quis germanice reddit: *Das Euangelium der Kindheit Ieſu aus dem Arabiſchen*, Ieruſalem a. 5738. h. e. 1789. 8. ſed valde culpatur in Ien. A. L. Z. a. 1793. nr. 29. p. 231. — Quaeſtio quoque orta eſt, num Chriſtus *graece* loquutus ſit. conf. *Dominici Diodati* I. C. Neapolitani de Chriſto graece loquente, Neapoli 1767. 8. voll. tamen cenſura in *Erneſti* neueſten theol. Biblioth. I. part. III. pag 269. ſqq. — *Giambernardo de Roſſi* diſſertazione della lingua propria *di Chriſto* et degli Ebrei nazionali delle Paleſtina da'tempi de'Maccabei. Parmae 1772. 4. — Chriſti quoque imagines fingebantur, de quibus et monumentis ſcriptisque ſuppoſititiis egit *Io. Reiskius* in diſſ. de imagine Chriſti Ieſu Abgarena ſiue Edeſſena, Ienae 1671. 4. — idem de imag. C. I. factis iuxta Lentuli epiſtolam ac Nicephori deſcriptionem, aut per numismata excuſis, ibid. 1672. — idem de imaginibus C. I. quos S. Veronicae, mulieri haemorrhouſae, S. Lucae, et Nicodemo attribuunt. Ibid. 1671. — *I. Bened. Carpzou.* de oris et corporis I. C. forma Pſeudo-Lentuli, Ioh. Damaſceni ac Nicephori Proſopographiae: obiter Neo Zopyrorum Chriſticones inducuntur. Helmſtadii. 1777. 4. — Idem

 ſcripſit

ſcripſit Erotopaegnia ſacra, ſeu pueritiae et iuuentutis Ieſu miſcellanea. ibid. 1771. 4. Ipſe vero nihil ſcripſit: v. *Koerneri* Pro. de ſermonibus Chriſti ἀγραφοις, Lipſ. 1776. et epiſtola, quae ſub nomine eius circumfertur, eſt ſuppoſititia.

3. Epiſtolae illae mutuae reperiuntur primum demum prolatae, graece, in *Euſebii* hiſtor. eccleſ. Libr. I. cap. 13 cum verſione Rufini; in *I. Alb. Fabricii* cod. Apocryph. N. T. pag. 317. adde pag. 303. ſqq. de ſcriptis et dictis Ieſu Chriſto tributis: in *Clemmii* Einleitung in die Religion etc. graece et lat. §. 164. atque in paragraphis ſequentibus argumenta pro ſide illarum et contra iſtam proponuntur, atque ponderantur. — arabice et latine ex bibliotheca D Io. Elichmanni, in Hier. Xauerii hiſtoria Chriſti, perſice conſcripta, Lugd. B. 1639. 4. pag. 612. — Memorabo antiquam raramque collectionem, (quam *Freytag* in analectis litter. pag. 829 ſqq. vberius deſcribit.) *Epiſtola D. Schwrli* (Scheurli) ad Charitatem Pirchameram: carmen Conradi Celtis ad eandem. *Epiſtola Pilati ad Tyberium Ceſarem. Epiſtola Lentuli ad Tyber. Ceſarem. Epiſtola Abgari ad Ieſum ſaluatorem. Epiſtola reſponſiua ad Abgarum.* Vtilitates Miſſe. etc. 4. Epiſtola dedicatoria eſt ſcripta Bononiae 1506. — De Abgaro v. La Croz. thes. epiſtol I. pag. 353 etc. — De epiſtola Chriſti ad Abgarum ſpeciatim contra theologum Anglum Guil. Caue, (qui eam eſſe genuinam, male contendit,) diſputauit eamque eſſe ſpuriam duodecim argumentis vſus oſtendit *M. Io. Chriſtph. Frauendorff.* Lipſiae 1693. 4. — M. *Georg. Henr. Goetzii* diſſ. de Chriſti ſcriptis (ſpuriis)

Witteb.

Witteb. 1687. 4. — *I. Sal. Semleri* diſſ. de Chriſti ad Abgarum epiſtola. Halae Sax. 1760. 4. rec. 1768. 4. — *Chriſti* tamen commercium cum Abgaro epiſtolicum inter probabiliſſima facta numerat et argumenta contraria diſſoluere adnititur *Honoratus a S. Maria*, Carmelita discalceatus in ſuis animaduerſionibus criticis tom. II. diſſ. II. cuius ſententiam et conamen laudat *P. Alexander a S. Ioanne de Cruce*, Carmelita excalceatus in nota ad ſuam lat. verſionem libri: Ad Claudii Fleury Abb. hiſtor. eccleſiaſticam introduct. ſ. hiſtoria V. et N. T. tom. IV. Auguſt. Vindelic. 1789. pag. 785. —— De Monogrammate Chriſti vid. *Franc. Anton. Zaccaria* in diſſ. lat. de rebus ad hiſtoriam atque antiquitt. eccleſiae pertinentibus, Fulign. 1781. vol. I. n. 3. idem ibid. nr. 5. agit de inuentione ſanctae crucis, contendens, ab Helena reapſe crucem Chriſti veram eſſe inuentam. —— In cod. Matrit. regio CV. non ſolum ſunt ſpuriae iſtae Abgari (Ἀκβάρȣ in textu graeco,) et Ieſu epiſtolae mutuae; ſed etiam epiſtola ficta *Claudii Sylae* ad ducem (ἡγεμόνα) *Philicem* (Φίλικα) de Ieſu a Iudaeis accuſato; ſed propter iniuſtam Iudaeorum cauſſam et inſidias a Sila ad Philicem miſſo, graece cum verſione lat. edita ab *Iriarto* in catal. codd. Matrit. pag. 414. qui etiam pag. 415. ſqq. ex eod. codice publicauit gr. et lat. *notitiam XII. apoſtolorum*, vberiorem, quam a *Fabricio* in biblioth. eccles. Hamburgi 1718. pag. 224. eſt edita. —— In Anecdotorum litterarior. ex MSS. codicibus erutorum vol. I. Romae 1773. 8. nr. IV. ab Amadutio primum edita eſt *epiſtola apocrypha Ieſu Chriſti ad D. Petrum*, ex cod. mst.

eccleſiae Tudertinae, et Amad. in prooemio agit de illa, quam haud diuerſam eſſe opinatur ab epiſtola dominica, quam a coelo lapſam nugabantur ſuperſtitioſi homines, et quam *Fabric.* in cod. apocr. N. T, II. §. VI. pag. 308. memorat, atque in Syria, etiam in terris Malabarens. fuiſſe celebratam, ſuſpicatur Amadutius.

4. Conf. *Rumpaei* comment. crit. ad N. T. libros §. 18. ſqq. qui §. 22. de *Mariae* pſeudoſcriptis agit; *Io. G. Michaelis* exercit. theologico-critica de eo: num Chriſtus dominus aliquid ſcripſerit? ſin minus, quae huius rei ſit ratio? et an illa ſcriptionis intermiſſio rei chriſtianae ſit detrimentum: in collectione ſymbolarum literar. Bremenſium altera, nr. III. pag. 85. *Io. Reinhard. Ruſii* diſp. qua ſiſtit introductionem in N. T. generalem, Ienae 1733. pag. 22. ſqq. Praeterea vide *Fabricii* B. Gr. Vol. IIII. *Hamberg.* Z. N. Vol. II. pag. 1. atque de *Maria* deipara pag. 56. *Saxe* l. cit. et alios, quos docti illi homines iam excitarunt. *) —— *Canon in dormitionem dei genitricis* proſaicus in odas ſiue ſtrophas XI. diſtributus, auctore Io. Damaſceno, editus eſt ex cod. Matrit. ab *Iriarto* loco ſupra citato, pag. 418. ſqq. gr. cum verſione Iriarti latina.

§. 3.

Sequuntur Euangeliſtae atque Apoſtoli, quorum libellis codex ſacer N. T. abſoluitur: in quibus recenſendis eum ſeruabo ordinem, quem noſtrae

*) Varia collegit M. *Iungius* in diſp. praeſide *Io. Meisnero.* Witteb. 1662. habita, et rec. 1752. de ſepultura Mariae.

ſtrae edd. prae ſe ferunt, quamquam alium ordinem in antiquiſſimis collectionibus fuiſſe, iam a multis viris obſeruatum eſt. v. *Fabricii* B. Gr. Vol. IIII. Quo vero anno ſinguli auctores ſacri libellos publicarint, non conuenit, neque vlli liti intendemus. vide *Fabricii* B. Gr. Libr. IV. cap. 5. vbi de ſacris libris noui foederis vberius disputatur. *Rumpaei* comment. crit. pag. 121. ſqq. vt commentatores ſingulorum librorum ſacrorum aliosque ſilentio praetermittamus. De viris illis ſanctis, illorum vita, ſatisque, et ſcriptis, dicendi genere, et diuerſis variorum ſententiis, indeque ortis controuerſiis videantur, qui introductionem in N. T. aut commentarios in N. T. ſcripſerunt, in primis *I. D. Dauidis* Einleitung etc Vol. II. tum *Ioachimi Perionii*, Benedictini Cormoeriaceni, de vitis et rebus geſtis apoſtolorum liber, ex ſcriniis notariorum primitiuae eccleſiae depromtus, Francofurti 1744. 8. *Dan. Guil. Moller* de quatuor euangeliſtis diſſ. resp. Io. Nic. Fleiſchero. Altdorf. 1699. 4. — *Io. Lamius* de eruditione apoſtolorum etc. Florentiae 1738. 8. *Frid. Quirini Gregorii* diſſ. II. de temperamentis ſcriptorum N. T. Lipſ. 1713. *Saxe* in Onomaſt. lit. vol. I. pag. 215. ſqq. Eorum, quos diuini legati poſteriati tradiderunt, libellorum integritatem, teſtimoniis antiquitatis in medium prolatis, praeter Lardnerum et reliquos memoratos doctos homines, *Gottfr. Leſſ.* in Wahrheit der chriſtlichen Religion, Bremae 1773. 8. et *Chriſtian Frider. Schmid* in hiſtoria antiqua et vindicatione canonis ſacri veteris nouique teſtamenti libr. II. Lipſ. 1775. 8. a criminationibus et iniu-

 riis

riis aliorum ſatis ſuperque vindicarunt. *Chriſt. Matthaei Pfaffii* disp. de euangeliis ſub Anaſtaſio imperatore non corruptis, Tubingae 1717. 4. — *Erhard. Andr. Frommann* comment. de codd. ſacris iuſſu Conſtantini M. ab Euſebio adornatis. Coburgi 1759. 4 — *Io. Henr. a Seelen* diſſ. Θεολογȣμενα ex inſcriptionibus biblicis. Lubecae 1725. 4. — *Thomas Townſons* Abhandlungen über die vier Euangelien; *Erſter* Theil mit vielen Zuſätzen und einer Vorrede über Marcions Euangelium von *D. Io. Sal Semler*. Lipſiae 1783. 8. Et Townſon et Semier multas adferunt opiniones de ingenio atque conſilio illorum euangeliſtarum, de tempore, quo ſinguli ſcripſerint, et de aliis rebus, quae vel Halenſi cenſori illius libri in ephem. litterar. Halenſibus a. 1784. plag. 19. non omnino placuerunt. Townſon arbitratur, Matthaeum et graece et hebraice ſimul exaraſſe ſuum euangelium. Semlerus iudicat, euangeliſtas ſua euangelia non vniuerſo coetui chriſtiano; ſed primis doctoribus, qui illorum doctrina disciplina eſſent eruditi, compoſuiſſe; Matthaeum vero et Marcum ſua hauſiſſe ex narratione quadam ſyriace ſcripta etc. — Authentie und Oekonomie der göttlichen Schriften des neuen Bundes, von *Gregor Mayer*, Benedictiner, Doctor der Theologie und ordentl Profeſſ. der morgenländiſchen Sprachen etc ſect. I. Vindobon 1793. 8. Id contra Michaelem, Storrium ac Griesbachium aliquoties disputans, contendit aut aliorum iudicia confirmat 1) Matthaeum *hebraice* ſcripſiſſe graecum textum ab interprete ignoto, ſaeculo I. eſſe concinnatum; ſed verſionem eſſe fidam et genuinum

euan-

euangelium; 2) Marcum eſſe euangelii, quod ſub nomine eius circumfertur, auctorem, graeco ſermone exaraſſe, multa a Petro accepiſſe ſiue audiuiſſe, nec probabile videri, eum exſcripſiſſe Matthaeum et Lucam; 3) Lucae euangelium eſſe germanum, quod ille ex antiquioribus narrationibus, adeoque ex Matthaei ac Marci euangeliis mutuum ſumſerit, eumque eſſe actorum Apoſtolorum auctorem; 4) Ioannis euangelium omni falſitatis carere ſuſpicione, eius vitam Ieſu non eſſe plenam; ſed quaſi ſupplementum; eumdem voluiſſe dogmatice, non polemice ſcribere et confeciſſe euangelium ante Hieroſolyma exciſa. Plura vide in Salisburgens. A. L. Z. a. 1793. plag. 144. — Nuper demum praeter cl. *Kuinoel.* ad Fabricii B. Gr. vol. IV. lib. IV. cap. 7. diuerſas variorum eorumque recentiorum V. D. ſententias diligenter collegit, eas interdum acute examinauit, ſuamque — erudite dixit *Henricus Gulielm. Halfeld*, Zellerfeldenſis, in commentat. de origine quatuor euangeliorum et de eorum canonica auctoritate. Gottingae 1794. 4. Is poſtquam de ſingulorum euangeliſtarum ſermone, conſilio, diuerſitate conſenſuque diſſeruit in part. II. cap. IV. de fontibus, e quibus euangelia noſtra hauſta eſſe dicenda ſint, vberius agit, ſuſpicatur et ad ſpeciem veriſimilitudinis opinionem ducit, euangeliſtas vſos eſſe commentariolis, hebraice aut ſyrochaldaice ſcriptis, et paullo poſt Ieſu mortem exaratis, iisque a ſe inuicem diuerſis, neque omnibus ea omnia, quae de Chriſto doceri aut tradi ſolebant, complexis, atque euangeliſtas cum in iis locis, in quibus tres conſentiant, eosdem ſectatos

tos eſſe fontes; vbi diſcrepent, diueros: tum vero neque eos habuiſſe omnes, eosdem codices ſimul cognitos, nec ad manum. — *Georg Camphel*, D. D. T. R. S. qui iam a. 1750. coepit criticas in N. T. obſeruatt. colligere, edidit: The four Gospels, translated from the Greek with preliminary diſſertations and Notes critical and explanatory. Edinburgi 1789. II. voll. 4. vol. I. conſtat XII. diſſertatt. quae ea explicent, quae lector diſcere atque intelligere velit: vol. II. continet nouam euangeliorum verſionem cum introductione in ſingula euangelia multisque notis.

§. 4.

MATTHAEVS.

1. Adhuc poſt a. C. 60. in viuis fuit.

2. Alias *Leui* *) dictus, et ante vitae emendationem fuit *τελώνης*, *portitor*. De itineribus, morte et martyrii genere veteres multa partim vera, partim falſa tradiderunt, quibus nunc expedire non poſſumus.

3. Euangelium ſuum graece ſcripſiſſe Matthaeum, probabilior eſt ſententia, quam, quae quidem

*) n. ex ſententia Hoffmanni et aliorum: at *Io. Frider. Friſch* in commentat. de Leui cum Matthaeo non confundendo, ad illuſtranda teſtimonia Matthaei IX. 9. Marc. II. 14. Luc. V. 28. etc. Lipſ. 1746. 4. id negat, eique veriſimile omnino videtur, Leuin fuiſſe Lebbaeum, Iudam ſ. Thaddaeum dictum, filium Alphaei et Mariae, et fratrem Iacobi et Ioſes. Adde Miſcell. Nou. III. Part. III. pag. 380. ſqq. et quae adnotata ſunt in Fabr. B. Gr. vol. IIII. p. 757. ſq.

dem coniecturis potius, et rumore veterum quorumdam, eoque haud omnino certo, nititur, opinio eorum, qui arbitrentur, illum ſcripſiſſe hebraice. *) Pro textu tamen hebraeo militant, veterum quorumdam traditionibus vtentes, haud pauci; e recentioribus vero in primis *Michaelis* in Einleitung etc. qui opinatur, Matth. euangelium ab ipſo hebraice conſcriptum fuiſſe a. 41. in graecam autem linguam translatum a LX vel LXI. *Io. Williams* in: A free Enquiry of the firſt an ſecond Chapters of St. Mathew's Gospel, **) qui opinatus

*) Opinio ἀρχέτυπον exemplum fuiſſe hebraicum, ſuam habet originem a *Papia*, homine inprimis credulo, (apud *Euſebium* H. E. III. 39. pag. 137.) cuius ſententiam adoptarunt *Irenaeus* III. 1. et alii. — *Hieronymus* tamen *Raguſa* in Siciliae bibl. vet. pag. 204. tradit, *S. Pantaenum*, virum apoſtolicum, transtuliſſe Matthaei euangelium ex hebraea in linguam graecam: quod quidem *Mongitor* in bibl. Sicula, tom. II. pag. 118. (vbi copioſus eſt de illo Pantaeno,) ſe apud neminem legiſſe profitetur: adde, quae in antec. paragrapho ſunt adnotata.

**) Londini 1771. — tum editio II. *A free-Gospel: with a new preface*, containing an account of ſome MSS. in the britiſh. Muſeum, and a diſſertation on the original language of that Gospel. Londini 1789. 8. conf. *Eichhorn* Litter. tom. II. p. 918. Ien. A. L. Z. 1791. 297. Parum noui acceſſit; tantum in comment. de hebraico Matthaei textu ἀρχετύπῳ Irenaei locum de illo obſeruatu digniorem eo reddere ſtuduit, quod animaduertit, Irenaeum prius vixiſſe, quam vulgo putatur, eumque ſuam notitiam non e Papia, ſed vtrumque ex communi fonte, Polycarpo, hauſiſſe. MSta latinae verſionis memorata ſunt parum digna notatu. — Matthaeum hebraico ſer-

tus eſt, neque primum, neque ſecundum caput a Matthaeo ſcripta eſſe, atque *Happach*, Director quondam Gymnaſ. Coburg. in V — VIII. proluss. ſiue expoſitione aliquot Hoſeae prophetae locorum, Coburg. 1777. Hic vero demonſtratum iuit, a Matthaeo euangelium primo hebraicis quidem litteris, ſed Syro-Chaldaico ſermone eſſe conſcriptum, atque theſes Schmidianas perluſtrat ac diluere ſtudet. —— Syrochaldaice ſcriptum fuiſſe a Matthaeo, ſtatuit V. D. in *Wahl* Magazin für alte, beſonders morgenländiſche und bibl. Litter. zweyte Lieferung, pag. 57. ſq. idem iudicat, inductione et comparatione exemplorum demonſtraturus, *Halfeld*, l. c. pag. 47. ſqq. Parum abſunt ab illa opinione *Adler* et *Bolten* in libris mox laudandis. Contra pro graeco dimicant textu *Kortholt*, *Schroeder* de lingua Matth. authentica, Witteb. 1701. D. *Martin Vogel*, medicus, in Obſſ. ſacr. in libros N. T. in Brem. v. Verdiſche Bibl. vol. IV. part. III. pag. 617. ſqq. Hamburg. 1758. *Wetſtein*, *Semler*, *Maſch* in ſingulari libello, Halae 1755. et D. *Chr. Frid. Schmid* in hiſtoria antiqua et vindicatione canonis ſacri V. et N. T. pag. 427. ſqq. etc. Idem *Schmid* pag. 436. ſqq. demonſtratum iuit euangelium Matthaei hebraicum, cuius mentio fiat apud veteres ſcriptores, cum Euangelio καθ' ἑβραίους, quo Ebionitae vtebantur, et cum euangelio τῶν δώδεκα, quo Nazareni vſi ſunt, vnum idemque fuiſſe: iſtud autem euangelium

ſermone conſcripſiſſe euangelium ſuum probare quoque ſtuduerunt *Mayer* in l. mem. et *Car. Frid. Cochius*, in disp. praes. *Elsnero*, Francoſ. ad Viadr. 1791. 4. habita.

lium non ex ſolo Matthaei textu, ſed ex aliis quoque pluribus conflatum fuiſſe, ideoque concedi non poſſe, ab ipſo Matthaeo conſcriptum: immo vero authenticum textum euangelii iſtius ſpurii non fuiſſe hebraicum, ſed graecum; hebraicum vero ſiue potius ſyro-chaldaicum codicem non niſi verſionem continuiſſe: hinc ſequi, vt hebraicum iſtud Nazaraeorum euangelium nullo modo Matthaei ἀρχέτυπον eſſe poſſit, et veteres omnes ſcriptores ſint decepti, qui Matthaei ἀρχέτυπον primitus hebraicum fuiſſe crediðiſſent. — *Stroth* in, Repertorium für bibliſche und morgenländiſche literatur Vol I. pag. 1. ſqq. fragmenta euangelii καθ' ἑβραίους in Iuſtino Martyre deprehendiſſe ſibi viſus eſt, et negauit, Iuſtinum vllum aliud euangelium vſurpaſſe aut excitaſſe; idem negat (p. 3. ſq.) Nazaraeos atque Ebionitas a vera Apoſtolorum doctrina diſceſſionem feciſſe.

Num duo priora Matthaei capita adficta ſint ab alio, nec ne, haec quaeſtio haud ita multis abhinc annis agitata, facta eſt Eridos pomum. vide Williami librum paullo ante memoratum et *Stroth* in Eichhorns Repertorium für bibl. und morgenländiſche Litterat. tom. IX. pag. 99 — 136. qui propter hiſtoriam de Magis ſtellaque narratam ſpuria illa capp. temere pronuntiauit: ſed id eſt vrere et ſecare violenter; non prudenter interpretari. Quare defenderunt illorum integritatem *Velthuſen* in: The Authenticity of — vindicated. Londini 1771. coll. Michael. oriental. Biblioth. tom. I. pag. 33. idem *Velth.* in Sophien Ruhe, Hamburg 1783. *Piper* in diſſ. de genuina auctoritate capp. I. et II. euangelii Matthaei, Griſswald. 1779.

1779. — *Thieſſ* in diſp. de euangelii Matthaei integritate, interpolando non corrupta. Helmſtad. 1782. idem in libello: Veber die Magier und ihren Stern. zur Rechtfertigung des Matthaeus, zur Beurtheilung ſeiner Ausleger, und zur Beruhigung für denkende Bibelleſer. Hamburg. 1790. 8. D. *Gottl. Chriſtian. Storr* in diſſ. exeget. in librorum N. T. hiſtoricorum aliquot loca, part. II. Tubingae 1791. 4. pag. 11. ſqq. *M. Io. Frid. Schmid* examen integritatis II. capp. euang. Matth. Lipſiae 1791. 4. rec. in commentatt. theolog. editis a Velthuſen, Künoelio et Ruperti, Lipſiae 1794. 8. pag. 340. ſqq. coll. *Paulli* Biblioth. von Anzeigen und Auszügen kleiner Schriften, voll. II. part. II. p. 151. ſqq. Ienae 1791. 8. —

4. Praeter alios, *Harwood* in introductione ſiue Neue Einleitung in das Studium und die Kenntniſſ des N. T. ex lingua anglica in theotiſcam a *I. C. Fr. Schulzio* translata, part. I. pag. 150. ſqq. de vita et ſcriptis Matthaei ac reliquorum ſcriptorum ſacrorum, et pag. 188. ſqq. de ſtilo eorum et ratione diſſerendi ſtrictim agit — *Hamberger* in Z. N. Vol. II. pag. 58. ſqq. recenſet varias editiones, tum hebraicas verſiones et libellos ſuppoſititios, quos Fabricius etiam in cod. Apocrypho N. T. gr. et latine dedit, pluresque enumerat, qui de Matthaeo egerunt. — Add. *Io. Adam. Oſiandri* diſſ. de inſigni additamento codic. Cantabrigienſis, quod poſt verba Chriſti Matthaei XX. 28. exſtantia in eo leguntur, Tubingae 1755. a pag. 36. demum illud additamentum illuſtrat et multis contra Gesnerum diſſerit; antea de libris veris et apocryphis, de dictis Chriſti et in primis de

de forma, aetate etc. cod. Cantabrig. multa habet ſuperflua. — *Iac. Elsneri* commentar. critico-philolog. in Euangelium Matthaei, quem, adiectis notulis, edidit *Ferdin. Stoſch* —— *Simonis* in linguam graecam etc. pag. 211. ſqq. — Splendidus liber eſt: a commentary with notes on the four Euangeliſts and the Acts of the Apoſtles etc. by *Zach. Pearce*, Londin. 4. II. Voll. 1777. Opus poſtumum; at ab auctore prelo paratum. Additae ſunt epiſtolae contra Bentley, ſuper memoratae. Ipſe vero coniecturas fecit. Conf. Gotting. ephem. lit plag. 155. 1777. — In euangelium ſecundum Matthaeum, Marcum et Lucam commentarii, ex eccleſiaſticis ſcriptoribus collecti. Nouae gloſſae ordinariae ſpecimen, donec meliora dominus. Oliua Rob. Stephani. 1553 fol. — De codice reſcripto, (ante ſaeculum ſeptimum primum exarato,) euangelii Matthaei ex bibl. Dublinenſi Trinitatis coll. commentatio in Transactions of the Royal Iriſh academy, a. 1787. germanice verſa in Henr. Eberh. Gottl. Paulli neuen Repertor. für bibl. und morgenländiſche Litteratur, part. I Ienae 1790. n. IV. — Nonnulla Matthaei et Marci enunciata ex indole linguae Syriacae explicantur. Adduntur obſeruatt. quaedam in hiſtoriam vtriusque euangelii proluſio, qua ſcholas ſuas — indicit *Iac. Georg. Chriſtian. Adler*, P. P. extraord. Hafniae 1784. 4. — Contendit (id, quod in ſectione II. demonſtrare ſuſtinuit,) Matthaeum primum confeciſſe ſermone ſyriaco hiſtoriam ſuam, quam Marcum in linguam graecam conuertiſſe, iis omiſſis, quae ad Iudaeos tantum pertinuiſſent, et quaedam a Marco, Petri auxilio,

fuiſſe addita, poſtea, neſcio quem, Matthaei hiſtoriam in linguam transtuliſſe graecam et verſionem Marci habuiſſe ante oculos, arbitratur. conf. tamen cenſorem in nouis ephem. Lipſiens. plag. 9. anni 1787. pag. 133. ſqq. Huc quoque pertinet: *Der Bericht des Matthaeus von Ieſu dem Meſſia*, überſetzt und mit Anmerkungen begleitet von *Io. Adrian Bolten*, erſtem Compaſtoren an der Hauptkirche in Altona. Altonae 1792. 8. Bolten multa bene, acute, ingenioſe nouaque ratione explicat. Adſeuerat igitur, textum Matthaei ἀρχέτυπον primitus fuiſſe chaldaico-ſyriacum, probaturus id ex antiquis hiſtoricis teſtimoniis, et forma textus, qui nunc eſt, graeci: vtpote qui tantum cum chaldaico-ſyriaco comparatus, in variis locis rite poſſit explicari. Verſionem graecam, putat, eodem tempore eſſe confectam, quia hanc iam Marcus et Lucas, vti ex multis ab eo citatis locis, praecipue comparato gr. Matthaei contextu pateret, ante oculos habuiſſent: interpretem vero graecum, non Matthaeum; ſed alium fuiſſe, probabile illi videtur. Hunc interpretem, exiſtimat, ſenſum Matthaei eiusque chaldaico-ſyriacae orationis non vbiuis adſequutum eſſe atque expreſſiſſe. Illum chaldaico-ſyriacum textum Bolten in ſua ſequitur verſione, et ſecundum illum interpretatur. Illum originalem, quem fuiſſe iudicat, textum vt reddat formetque, (quum antiquum Matthaei euangelium, ab Hieronymo latine verſum, iam diu interiiſſet,) loco fundamenti ponit ſyriacas verſiones, praeſertim *Peſchito*, tum verſionem *Philoxenianam* a Ioſepho White, Oxon, 1778. editam, et ineditam verſionem

nem Hieroſolymitanam, de qua *Adler* in libro, Hafniae 1789. 4. publicato, *Noui teſtamenti verſiones ſimplex*, *Philoxeniana et Hieroſolymit.* praeclare differit. Praeter ea Bolten adhibuit euangelium hebraicum, a Sebaſtiano Münſtero Baſileae 1537. curatum; ſed mancum et variatum; haud mutatum a Io. de Tilet, epiſcopo, qui plenum mstum Romae reperit, et cum latina verſione Io. Menceri, Paris. 1555. emiſit in lucem. Denique Bolten omnia in vſum conuertit ſuum, quaecumque ex adparatu V. L. antiquiore non minus quam recentiore commoda viderentur. Sed cenſor in ephemer. litter. Salisburg, a. 1792. plag. 107. pag. 470. ſqq. animaduertit, ea non ſufficere ad reſtituendum veterem, qui originalis Boltenio videatur, contextum chaldaeo - ſyriacum, quia euangelium Münſteri et Tileti ſit recentius, quam vt ſuſpicionem Boltenianam tutam praeſtet ab omnibus dubitationibus, quum id non chaldaico-ſyriace; ſed mere hebraice ſcriptum ſit, et ex graeco textu translatum. Tum cenſor monet, Syriacas verſiones, praecipue *Peſchito*, eſſe quidem vtiliores; ſed ex graeco textu concinnatas. Denique ſupereſſe, cenſet, quaeſtionem, quae ratio et natura textus, quem dicunt originalis fuerit vera? annon magis, more dialecti hieroſolymitanae, cum hebraico conſpirauerit, quam cum vero ſyriaco? vnde alia concludendi via patefieret. Inſuper durum illi cenſori eſſe videtur adfirmare, interpretem graecum adeo ſaepe erraſſe: tamen excuſat quoque Bolten. qui multa bene explicuiſſet. — Eamdem fere viam ingreſſus videtur *M. Georg. Erneſt. Goetz*, Archidiaconus templi

Stuttgardienſis, in: Erklärung des Matthaeus, aus dem Hebräiſchen und Hebräiſch - Griechiſchen. Stuttgardiae 1786. 8. — Das Euangelium des heil. Matthaeus aus dem Griechiſchen überſetzt, zergliedert und mit Anmerkungen erläutert von *D. Dominicus Theoph. Heddaeus*, part. I. et II. 1791. et 1792. 8. — *Petri Kirſtenii*, *) Vratislauienſis, medici Vpſalienſis, notae in euangelium S Matthaei, ex collatione textuum arabicorum, aegyptiacorum, graecorum et latinorum. Vratisl. 1612. fol. — cel. *Griesbach* commentarii critici in graecum Matthaei textum ſpecimen I. Ienae 1794. 4.

§. 5.
M A R C V S.

1. Vixit adhuc poſt annum Chr. 60.

2. Fuit Iudaeus; de reliqua vita non omnino conſtat. Euangelium ſcripſit, graece, non, vt quidam perperam putarunt, latine. conf. M. *Erneſti Chriſt. Schroedteri* disp. de lingua Marci authentica. Wittebergae 1702. 4. *Liturgia* vero, et *acta S. Barnabae* ei falſo ſunt olim tributa. — *Henſchen* in Actis ſanctorum m. April. 1675. vol. III. ad XXV. April. dedit de Marco, Apoſtolatum aquileienſem ex duplici cod. MS. Apoſtolatum Alexandrinum, martyrium, ex XII. msstis latinis et grae-

*) De docto hoc homine plura leges in *Bayle* Diction. in eius nomine, et in *Erici Mich. Fant* hiſtoria litteraturae graecae in Suecia, Vpſal. et Lipſiae 1779. 4. pag. 76. ſqq.

graecis. Adpendicem ex vita S. Petri, epiſcopi Alexandrini; encomium, auctore Procopio, Diacono; hiſtoriam translationis, adparitionem et miracula. Neque vero ſuam de illis dixit ſententiam. Egit quoque de exemplo msto eius Veneto, quod latinum eſſe arbitratur: de quo msto eiusque fragmento Pragenſi iam ſupra quaedam ſunt adnotata. Noſtra tamen aetate de lingua, et vnde hauſerit Marcus, nouae controuerſiae ortae ſunt. Neque latino, neque graeco, ſed coptico ſ. aegyptiaco ſermone illum vſum eſſe et ſcripſiſſe, contendit *S. F. G. Wahl* in Magazin für alte, beſonders morgenländiſche v. bibliſche Litteratur, part. III. Halae Saxon. 1790. n. 2. *Koptiſches Original von Marcus Euangelium.* Rationes, quibus motus ita ſentiat, hae fere ſunt. 1) eruditos veſtigia linguae copticae, in quibus nonnulla vocc. videbantur latina, reperiſſe: 2) Marcum diu verſatum eſſe in Aegypto, ibique multum valuiſſe. 3) eum potiſſimum ſcripſiſſe neo-chriſtianis in Aegypto tam ſuperiore, quam inferiore, auctoritate aut impulſu Petri: *euangelium ſecundum Aegyptios* putat fuiſſe idem Marci; ſed variis additamentis locupletatum, vti, quod in antecedenti iudicarat, *Euangelium ſecundum Hebraeos*, fuerit euangelium Matthei; ſed amplificatum: graecum Marci textum eſſe interpretationem, in vſum graecorum et exterorum chriſtianorum mature factam, priusquam archetypon aegyptiacum multis acceſſionibus deprauatum et immutatum fuiſſet in euangelium ſecundum Aegyptios; archetypon, vnde facta ſit verſio graeca, non ita multo poſt periiſſe. At videmus, omnia, licet inge-

nioſe excogitata, in coniecturis poſita eſſe, nitique fabula, Marcum Alexandriae primum res chriſtiani coetus adminiſtraſſe, et plurima argumenta etiam ab iis poſſe adhiberi, qui opinentur, euangelium a Marco fuiſſe latine ſcriptum. adde *Künoel* ad Fabr. p. 765. ſq. Tum quaeſtio orta eſt, num Marcus in conſcribendo euangelio habuerit Petrum adiutorem, ita vt ille huius eſſet interpres. Vetus quidem erat haec opinio, v. cl *Künoel* ad Fabr. B. Gr. vol. IIII. pag, 764. Hinc etiam Marcion repudiauit illius euangelii, cuius auctorem quamuis Marcum fuiſſe non dubitaret, auctoritatem, propterea quod Petrum putabat eius conficiendi ſocium fuiſſe ac participem. Sed reiecta eſt illa ſententia ab aliis. v. *Hallfeld* l. c. pag. 5. ſqq. Denique motae ſunt controuerſiae, num Marcus dici poſſit Matthaei epitomator; et num Matthaei ac Lucae fuerit excerptor. Prius propter inſignem Marci et Matthaei vel in verbis conſenſum ſtatuerunt Millius, Wetſtein, Wolf, Michaelis et alii. Sed ſecus ſenſerunt *Barthol. Chſtph. Reinh. Mengel* in disp. praeſide Reinh. Henr. Rollio habita: ſpecimen comparationis Marci euangeliſtae cum Matthaeo, quo euincitur, Marcum non eſſe breuiatorem Matthaei, Gieſſae 1711. 4. et *Koppius* in progr. Marcus non epitomator Matthaei, Gottingae 1782. 4. Sed *Koppii* ſententiam vt cl. *Künoel* ad Fabric. l. c. pag. 764. not. aa impugnauit; ita *Hallfeld* l. mem. pag. 8 — 17. ornauit atque multis argumentis tuitus eſt. — Poſterius, quia magna Marci cum Matthaeo et Luca ſit conuenientia vlterius explicare et demonſtrare ſtuduit cel. *Griesbach* in duabus proluſionibus academicis; Marci

ci euangelium totum ex Matthaei et Lucae commentariis eſſe decerptum, Ienae 1789. et 1790. 4. cuius rationes probauit cel. *Künoel* ad Fabr. l. cit. ſed modeſte examinauit et contrariam ſententiam multis verbis atque argumentis corroborauit *Hallfeld* l. laud. pag. 17 – 33. Nec Griesbachii iudicio adſenſit *Eichhorn* in allgem. Bibl der bibliſchen Litteratur vol. V. part. V pag. 767. ſqq. Vterque vero, et Hallfeld et Eichhorn, (hic inprimis l. c. vol. IV. part. II. pag. 333.) contendere et docere conati ſunt, Marcum aeque ac reliquos euangeliſtas ex antiquioribus iisque communibus fontibus ſuas deriuaſſe narrationes. Eichhornii tamen ſententiam Griesbach examini ſubiecit in altera editione ſuarum proluſionum, inſertarum *Commentationibus theologicis*, editis a Velthuſio, Künoelio et Rupert. Lips. vol. I. 1794. 8. pag. 302. ſqq. — In alia omnia transiit, cel. *D. Gottlob Chriſtian Storr*, theologus Tubingenſis, qui in libro: *Ueber den Zweck der euangeliſchen Geſchichte, und der Briefe Iohannis*, Tubingae 1787. 8. pag. 274. ſqq. et pag. 287. ſqq. arbitratur, Marcum primum omnium ſcripſiſſe, et quidem ante Lucam, qui varia a Marco ſumſiſſet mutua, et a Matthaeo lectum eſſe Lucam; adde eiusdem diſſ. I. in librorum N. T. aliquot loca, Tubingae 1790. pag. 58. ſqq. quae vero coniectura neque Michaelis, neque Hallfeldi aliorumque tulit plauſum.

3. v. *Fabricii* B. Gr. Vol. IIII. *Hambergeri* Z. N. Vol. II. pag. 63. ſqq, *Simonis* introduct. pag. 214. — *Schmid* in hiſtoria antiqua et vindicat. canon. p. 454. ſqq. *Pritius* et *Hoffmann*

in introduct. in N. T. p. 170. ſqq. addatur Βίκτωρος πρεσβυτέρȣ Ἀντιοχείας καὶ ἄλλων τινῶν πατέρων ἐξήγησις εἰς τὰ κατὰ Μάρκον ἁγίον ἐυαγγέλιον ex codd. Mosquenſibus edidit Chriſtian Frid. Matthaei, Groeſta Thuringus, Gymnaſiorum Vniuerſitatis Mosquenſis rector, Mosquiae 1775. 8. Victor primum comparat Marcum cum Matthaeo et Luca, et expſicat, nec raro myſtice, loca praecipua. Tum ſequitur textus Marci ipſe, qui raro diſcedit a vulgata lectione — *Oſiandri* II. diſſ. quibus oſtenditur XII. poſtrema commata Marci Cap. XVI. extantia eſſe genuina, Tubingae 1753. — *Io. Gottlieb Toelner*, theologus quondam Francofurtanus, in libro, die göttliche Eingebung der heiligen Schrift, Francof. Mietau. et Lipſ. 1772. 8. ſibi perſuaſit, Euangelia Marci et Lucae ſine inſpiratione diuina fuiſſe exarata; ab Euangeliſta autem Ioanne euangeliis addita.

§. 6.
L V C A S.

1. Obiit a. Chr. 70. aetat. 84.

2. Antiochenus, comes Paulli: num medicus et pictor fuerit, varie ſenſerunt cum antiquiores, tum in primis recentiores ſcriptores.

3. Eleganter et graece ſcripſit euangelium atque Acta apoſtolorum. A Matthaeo lectum fuiſſe Lucam, cum Storrius loco paullo ante citato, tum in primis *Edward Evanſon*, Anglus, M. M. in: The diſſonance of the four generally received Euangeliſts, and th evidence of their reſpective authenticity examined. Ipswich, print. 1792. 8.

(v.

(v. *Eichhorn* Bibl. etc. tom. V. part. III. pag. 283.) contendere et commenſtrare conati ſunt. Atqui Evanſon, reiecta Matthaei, Marci et Ioannis auctoritate, vni Lucae fidem et auctoritatem exceptis tamen capp. I. et II. quae ſpuria eſſe autumat, et cap. VIII. 26. ſqq. et cap. XXIII. 46, quae interpolata iudicat, vindicare adnititur. Sed refutata eſt illius opinio ab *Hallfeldio* l. c. p. 33. ſqq. qui etiam pag. 28. ſqq contra Storrium de Lucae euangelio ad Marcum adtemperato disputat. At Marcion iam Lucae euangelium vnice agnouit: eumdem tamen id mirifice interpolaſſe, et primis capitibus truncum variisque locis mutilatum habuiſſe, poſt Richardum Simonem, Fabricium et Semlerum, negauit *Ioſias Frid. Chriſtian. Loeffler*, tum theologus Francofurtanus, in diſput. Marcionem Paulli epiſtolas et Lucae euangelium adulteraſſe dubitatur, defenſa a Guil. Gabr. Wegener Traiecti ad Viadr. 1788. 4. rec. in commentatt. theolog. a Velthuſen Künoelio et Ruperto editis. tom. I. pag. 180 ſqq. — *Sextro*, Abbas et Prof. Theol. Helmſtad. progr. Praemittuntur nonnulla ſuper quaeſtione, an ex argumentis externis Lucae euangeliſtae inſpiratio poſſit probari Helmſtad. 1789. 4. — Secundum illius ſententiam ea, quae Lucas accepit a Paullo, et conſenſus eius narrationum cum reliquis euangeliſtis probant quidem fidem eius hiſtoricam; neque vero inſpirationem. Inprimis perſequitur loca Irenaei, qui eius mentionem primus nominatim fecit. — Idem V. D. antea in programm. Gottingae 1786. ſcripto interna argumenta pro inſpiratione Lucae diuina examinauerat.

4. *Acta apoſtolorum graeco-latine.* literis maiuſculis e cod. Lavdiano, characteribus vncialibus exarata, et in bibliotheca Bodleiana adſeruata, deſcripſit, ediditque *Thom. Hearnius.* A. M. Oxonienſis, qui et ſymbolum Apoſtolorum ex eodem codice ſubiunxit, Oxoniae e theatro Scheldon. 1715. ſumtibus auctoris, 8. Rarioribus libris haec editio adnumeratur, ſiquidem CXX tantum exempla typis ſunt exſcripta. — S. Lucae actus apoſtolorum gr. et lat. Textum ad codd. msst. Mosquenſes primum a ſe examinatos recenſuit, varias lectiones, animaduerſiones criticas et inedita ſcholia graeca adiecit, verſionem vulgatam codici diligentiſſime ſcripto conformauit et edidit *Chriſti. Frid. Matthaei.* Rigae. 1782. 8. Clar. editor ſuos tantum ſequitur codices, ſpretis reliquis codd. recenſionibus et ſubſidiis criticis: codicem Alexandrinum paene odit et graeco-latinos inſectatur. Cenſor tamen in Ienens. litter. eph. plag. 41. et 42. a. 1782 animaduertit, omnes codd. Mosquens. pertinere ad recenſionem N. T. CPolitanam, quae omnium veterum recenſionum minima natu ſit et maxime interpolata; inprimis conſpirare cum textu nunc recepto et textum praebere, qualis ab initio ſaeculi V. CPoli et in codicibus ex illa CPolitana deſcriptis legebatur: ex his tamen codd. Mosquenſibus intelligi poſſe falſas lectiones, quae poſtea a quinto aut ſexto ſaeculo in noſtrum textum receptum irrepſiſſent. — *Io. Casp. Santorroccius* Prof. antiqq. graeco-romanarum, ſcripſit quatuor dispp. quibus Acta apoſtolorum ex ſcriptoribus antiquis ſacro-profanis, maxime ex patribus eccleſiaſticis et auctoribus claſſicis graeco-

roma-

romanis illuſtrata ſunt, Marburgi Cattor. 1713. 4. Ad intelligenda quam plurima loca, quae in Actis Apoſtolorum ex antiquitate graeca et romana ſunt explananda, multum faciunt *Walchii* diſſertatt. ad Acta Apoſtol. et praeclarus *Richard Biſcöe* liber, anglice ſcriptus et edit. Londini 1742. 8. II. voll. poſtea ſub titulo: Erläuterung der Apoſtelgeſchichte aus den Weltgeſchichten und Alterthümern, a F. Eberh. Rambach ex lingua Anglica in german. translatus, Magdeb. 1756. 4.

5. Conf. *Fabricii* B. Gr. Vol. IIII. p. 767. ſqq. ibique *Kunoel. Hamberger*. Z. N. Vol. II. p. 121. ſqq. *Schmidii* hiſtor. antiq. canonis pag. 462 — 474. *Michael.* Einleitung etc. tom. II. §. 147. p. 1076. ſqq.

§. 7.

IOANNES

1. Sub Domitiano in Patmum inſulam relegatus eſt; at, tyranno illo exſtincto, Epheſum rediit, et tandem ſub Traiano placidam mortem obiit.

2. Fuit Bethſaidenſis Galilaeus, Zebedaei piſcatoris et Salomes filius, homo antea literarum rudis, Chriſto autem propter animi candorem maxime iucundus. Quamquam vero ingenio fuit comi et mitiſſimo: eius tamen ſcripta inter criticos atque interpretes omni fere memoria ſummas mouerunt tragoedias.

3. Scripſit vero contra Cerinthum, Nicolaitas, aliosque verae doctrinae chriſtianae hoſtes. — 1) *Euangelium*, libellum verbis quidem facillimum;

mum; rerum vero pondere ſenſusque difficultate grauiſſimum. 2) *Epiſtolas* III. quarum tamen prima tantummodo a permultis cenſetur genuina. — Ioannis I. epiſt. gr. cum noua verſione latina et notis *Io. Benedicti Carpzouii.* — Epiſt. II. et ep. III. etc. Helmſtadii 1773 ſq. 4. Dein iunctim, aliis additis: *Epiſtolarum catholicarum ſeptenarius, graece. Petri duae epiſtolae, Iacobi vna,* Ioannis tres, *et Iudae Iacobi vna.* Cum noua verſione latina ac ſcholiis grammaticis atque criticis, in quibus interpunctio accurata, explicatio et cohaerentia facilis declaratur, opera *Io. Benedicti Carpzouii*, S. Theol. D. et Prof. primar. Helmſtad. Abbatis regiae Luterae. Halae. 1790. mai. 8. — Ueber den Zweck der euangeliſchen Geſchichte und der Briefe Iohannis von D. *Gottlob Chriſtian Storr*, Prof. der Theol. Tubingae 1787. 8. De argumento tamen conſilioque Ioannis ſecus ſentit cenſor in ephem. litterar. Halens. a. 1787. ſcid. 36. — *I. Fr. Ch. Loeffler* diſſ. Ioannis epiſt. I. Gnoſticos in primis impugnari negans, Francof. ad Viadr. 1784. rec. in commentatt. theolog. editis a Velthuſio etc. pag. 138. ſqq. —— Fragmentum Euangelii S. Ioannis graeco-coptothebaicum ſaeculi IIII. — opera et ſtudio F. *Auguſtini Antonii Georgii.* Romae 1789. m. 4. de quo ſupra, §. 1. ſect. 5. not.

3) *Apocalypſin*, quam vero grauiſſimi homines, tamquam libellum ſpurium et ineptum, Ioannis ingenio et canonis ſacri dignitate indignum iudicarunt. Teſtes antiquos pro vtraque ſententia *Lardner* in Credibility of the Goſpel Hiſtory. (Londin. 1734. XII. Voll. 8.) et in

in ſupplement. Vol. III. pag. 356, ſqq. *Michaelis* in Einleitung etc. *Leſſ* in Beweis der chriſtlichen Religion etc. aliique bene multi laudarunt atque ſub examen vocarunt.

Noſtra aetate quae in vtramque partem disputata eſſent, ea collegit et recenſuit D. *Io. Balthaſar Lüderwald* in Geſchichte der neuern Bewegungen über die Offenbarung Ioannis, in Actis hiſtorico-eccleſiaſticis Vol. I. Weimar. 1774. p. 485-528. — Idem *Lüderwald,* (Superint. Vorsfeld. in ducatu Brunsuic.) edidit Bemühungen zur gründlichen Beurtheilung und Erkenntniſſ der Offenbahrung Iohannis. part. I. Helmſtad. 1777. part. II. 1778. 8. In prima parte controuerſias de auctore, diuinitate etc. perſequitur teſtesque recenſet veteres. — De Semleri et Schwarzii ſcriptis de Apocal. v. *Erneſti* neueſte theol. Bibl. I. part. 8. p. 687. ſqq. et 716. ſqq. — Michaelis iudicium, Apocalypſin non habuiſſe S. Ioannem auctorem, examinatur, eiusque obiectionibus reſpondetur in *D. Guſt. Sommelii* III. disputatt. iſagogicis in apocalypſin S. Ioannis. Lund. 1790. — Auctoritatem apocalypſeos etiam oppugnauit *Abauzit* in Oeuvres diuerſes etc. de quo libro vide *Erneſti* neueſte theol. Biblioth. I. part. I. pag. 30. ſqq. Iſtius calumnias depellere conatus eſt *F. Vincent Faſſinius*, O. P. in Piſano Athenaeo S. S. L. P. P. in vindiciis diuinae libri auctoritatis ex monumentis graecis aduerſus nuperas exceptiones Firmini Abauzitii, Geneuens. Luccae 1778. 8. Neque tamen ingenio critico neque eruditis diſſentientibus dicitur respondere liber, alioqui doctus. — (*P. Maudit*) analyſe de l'Apocalypſe, contenant vne nouvelle

velle explication ſimple et literale de ce Livre, avec des Diſſertations ſur le Millenaires. à Paris. 1714. 12. II. voll. conf. Iournal des Savans, m. Mart. 1715. part. I. — Sed recentiorum V. D. molimina et disputationes quasdam in vtramque partem ſcriptas adhuc commemorare iuuat. Fidem et authentiam Apocalypſeos ab obiectionibus Oederi, Semleri etc. denuo vindicauit *Chriſtian. Frid. Schmid:* in hiſtoria antiqua et vindicatione canonis p. 486 — 567. et pag. 567 — 570. defendit auctoritatem epiſtolarum ſecundae et tertiae diuinam. *Bergſtraeſſer* quoque in Realwörterbuch 2. Vol. pag. 823. ſqq. Ioanneae Apocalypſeos dignitatem fidemque tuetur, et veteres aliorum apocalypſes ſpurias recenſet. *D. Schmid*: Ob die Offenbarung Ioannis ein ächtes göttliches Buch ſey, Lipſiae 1771. 8. — Contra hunc aliosque disputauit *M. Michael Merkel* in: Freye Abhandlungen und Prüfungen einiger neuern Abhandlungen H. Hofr. Michaelis, D. Schmids; Prof. Tychſen, Knittels und anderer, aus der Kritick und Philologie, nr. 4. Lipſiae 1776. 8. — Idem *Merkel* vindicare ſuam ſententiam adniſus eſt in libro inſcripto: Umſtändlicher Beweiſſ, daſſ die Apocalypſe ein untergeſchobenes Buch ſey; aufs neue erhärtet, und wider die neuſten Einwendungen vertheidiget. Nebſt Abfertigung eines ſchmähſüchtigen Recenſenten aus Bützow. Francof. et Lipſiae 1785. 8. Contra Storrium atque Hartwig (in IV. parte apologiae etc.) et cenſorem Bützou. ſuum quidem iudicium defendere ſtuduit: nec tamen ſatisfecit aut perſuaſit cenſori in Lips. ephem. litter. a. 1785. plag. 27. pag. 427. ſqq.

ſqq. — *D. Gottlob Chriſtian Storrius* autem ediderat Neué Apologie der Offenbarung Iohannis, Tubingae 1783. 8. Sub examen inprimis vocat ea, quae pro illius authentia et contra illam a Paullo, 1 Cor. XV. 22. vsque ad Hieronymi aetatem ventilata ſunt. Putat quidem, apocalypſin ſcriptam eſſe ante perſequutionem Domitiani, adhuc ſub Nerone, circa tempus, quum Paullus iterum Epheſi commoraretur. Harenbergii expoſitionem maxime ſequitur, ita tamen, vt Bengelio, ſtrenuo apocalypſeos defenſori atque interpreti, interdum adhaereat, ſed adhibito iudicio. —— Antea lucem viderat Apologie der Apocalypſe wider falſchen Tadel und falſches Lob. 1. Theil. Chemnit. 1780. In altera ſectione in Caii Romani teſtimonium (in *Euſebii* hiſt. eccles. III. cap. 28.) denuo inquiritur et contra Semlerum in toto libro disputatur. — II. Theil. ibid. 1781. Contra auctorem quaedam acute monet cenſor illius libri in ephem. litter. Ienens. plag. 17. a. 1782. — *Daniel Henric. Hering*, Director ſcholae Frideric. etc. in Neue Abhandlungen über eine merkwürdige Stelle in dem Briefe des H. Ignatius an die Philadelpher, und über den bisherigen Streit wegen der Apocalypſe. Breslau. 1783. 8. primum iis adſentitur, qui arbitrentur, Apocalypſin eſſe a Ioanne ſcriptam, a deo ipſi reuelatam, adeoque verum eſſe vaticinium: tum cum iis facit, qui negent, illam eſſe ſcriptum biblico-canonicum, aut pertinere ad canonem N. T. Denique iudicat, vaticinia pertinuiſſe maximam partem ad exciſionem Hieroſolymorum et rei publicae ſiue regni iudaici, non, ad omnia N. T. tempora. ——

Roiko,

Roiko, Prof. in vniuerſitate Pragenſi, in: Chriſtliche Religions- und Kirchen-Geſchichte, parte III. Pragae 1791. med. 8. pag. 209. vim teſtimoniorum a Iuſtino martyre et Irenaeo pro auctoritate apocalypſeos editorum debilitare atque frangere adlaborauit; ſed illorum fidem corroborare et ſtabilire ſtuduit cenſor illius in Salisburgenſibus A. L. Z. a. 1794. p. 981. ſqq. — adde *Reuſſii* diſſ. in opuſculis theolog. tom. I. — Nouiſſime contra authentiam disputauit cel. *Eichhorn* in: Allgem. Bibl. der bibliſchen Litteratur vol. III. pag. 571 — 645. et noua ingenioſaque ratione expoſuit librum Ioanneum in *Commentario apocalypſin Ioannis*, Göttingae, 1791. vol I. II. enimuero num apocalypſis poſſit vi vocabuli recte dici et haberi drama, equidem ſubdubito. —— Adde diſſertation ſur l' Apocalypſe par M. *Rondet* 1776. 4. —— Cel. *Herderus* in Erläuterungen zum N. T. aus einer neueröfneten Morgenländiſchen Quelle, Rigae 1775. 8. videtur ingenio, quo valet, abuti, ex theologia, vſuque loquendi veterum Perſarum ſcripta euangeliſtae Ioannis interpretaturus. In III. ſupplemento ad Bibliothecam Berolin. vniuerſalem german. 1777. pag. 1401. ſqq. plures libri de canone S. S. recenſentur, et pag. 1409. coniicit cenſor, Ioannem Presbyterum auctorem eſſe apocalypſeos, collato fragmento apud Grabium ſaec. II. pag. 20. ſqq. (quae quidem iam ſuſpicio fuit Dionyſii Alex. apud Euſebium, ſed iam refutati ab Elia du Pin et Io. Lighfootio apud Fabric. B. Gr. T. IIII. et oppugnat diuinam apocalypſeos fidem —— Agmen claudat liber, inſcriptus: Apocalypſis Ieſu Chriſti auctoris et Ioannis ſcriptoris, aliquot

in

in locis caſtigata et uoua illius interpretatione latina, ſumma circumſcripta explanatione atque indice rerum in ea patefactarum ſecundum temporum ſeriem diſpoſito adornata a *M. Michaele Frid. Semlero*, Conrect. Neuſtadt. pars prior. Cui praemiſſa eſt praefatio, in qua totius huius libri haud mutata antiquitas, apoſtolica conſignatio, canonica, vt vocatur, atque diuina auctoritas, nec non certa eiusdem praeſtantia reliquorum ſacrorum ſcriptorum probantur, ſimulque, vbi opus facto viſum eſt, dubitationibus vindicantur. Neoſtadii ad Orlam 1785. 8. Auctor ſibi perſuadet, a. C. 1991. vrbem Romam et regnum Antichriſti exſtirpatum iri, Chriſtum eſſe aduenturum cum exercitu chriſtiano, ferae eiusque turbae bellum indicturum etc. tum regnum millenarium initium capturum etc. Quaſi haec omnia clare viſa edictaque fuiſſent! — De ſuppoſititia quadam Ioannis apocalypſi egit *Lambecius* in I. volum. commentar. de bibl. Caeſarea. —— M. *Io. Hermann von Elswich* diſput. de inſcriptione apocalypſeos Ioanneae. Vitemberg. 1715. 4. Inſcriptionem quidem a Ioanne ipſo profectam eſſe, negat, ſed Ioannem iure dici theologum, h. e. prophetam, vatem, docet. —— De titulo *Theologi*, Ioanni prophetae in inſcriptione apocalypſeos tributo, diſputationem ſcripſit quoque *C. A Heumann* in ſupplem. actor. erudit. tom. VI. a. 1717. pag. 170. ſq.

De *Ioanne* v. quoque *Heumann* de fictitio Ioannis pontificatu maximo, in eius primitiis Gottingens. academic. pag. 4. — *Cotta* diſput. de lamina pontificali apoſtolorum Ioannis Iacobi et Marci, Tubingae 1755. 4. *Dan. Heinr. Herings*

Abhandlungen von den Schulen der Propheten unter dem alten Teſtament, von der Schule des Apoſtels Iohannes zu Epheſus, v. von dem Kanon des N. T. Breslau 1777. 8. Lampium ſequitur.

4. Adde *Henrici Schulz* Ioannea ex Theocriti idylliis collecta, Hamburgi 1735. 4. De Ioanne plura dabunt *Frid. Adolph. Lampe* in commentario euangelii ſecundum Ioannem III. tomis, Amſtelod. 1724. 1726. tom. I. pag. 1 — 102. *Fabricius* in B. Gr. Vol. IIII. pag. 774. ſqq. et plures apud H*amberger* in Z. N. Vol. III. pag. 124. ſq.

5. Vita ſiue hiſtoria, fabularum plena, S. Ioannis Euangeliſtae, *Prochoro*, vnī ex ſeptem primis diaconis chriſtianis, qui Ioannis diſcipulus perhibetur fuiſſe, falſo tribuitur: de cuius editionibus conſule *Hambergerum* l. mem. pag. 127. ſq.

§. 8.

PAVLLVS.

1. *Hambergero* in Z. N. Vol. III. pag. 77. vbi plures is laudat auctores, in vita Paulli exponenda verſatos, videtur periiſſe intra a C. 64 — 68. *Fabricio* in B. Gr. Vol. IIII. aliisque Paullus conuerſus eſſe videtur anno quarto, ſiue vltimo Caii a. C. XXXXII. et capite truncatus a. C. LXVIII. Neronis XIIII.

2. Ante ſalutarem vitae emendationem *Saulus* vocabatur: Iudaeus de tribu Beniamin, Tarſi autem in Cilicia educatus, Hieroſolymis denique a Gamaliele, viro docto, doctrina ebraica eruditus eſt. At Chriſto ipſo in itinere ab erroribus iudaicis et ardentiſſimo diſciplinae chriſtianae odio ad munus

munus chriſtiani doctoris obeundum verique lucem reuocatus, ſumma libertate, fide, dexteritate, ac ſedulitate prouincia legati diuini functus eſt, nec vllum laborem vitaeque periculum metuit fugitque.

3. Scripſit epiſtolas in canonem noſtrum S. S. receptas, 1) ad Romanos, 2) duas ad Corinthios. 3) ad Galatas, 4) ad Epheſios, 5) ad Philippenſes, 6) ad Coloſſenſes, 7) duas ad Theſſalonicenſes, 8) duas ad Timotheum, 9) ad Titum; 10) ad Philemonem, 11) ad Hebraeos, quam epiſtolam ab Paullo ipſo et in lingua graeca ſcriptam eſſe, probabilior multis eſſe videtur ſententia, *) quam

 eorum,

*) Conf. *Simonis* Introd. p. 213. atque Semlerus, Noeſſeltius, Schmid, aliique in ſingularibus libellis adfatim commonſtrarunt. — item cl. *D. Gottlob Chriſtian. Storr*, Theologus Tubingenſis, qui edidit: *Pauli Brief an die Hebraeer, erläutert von G. C. Storr etc* Tubingae 1789. m. 8. In prolegomenis euincere ſtudet, ex teſtimoniis antiquiſſimorum ſcriptorum eccleſiaſticorum patere, epiſtolam ad Hebraeos pro genuino Paulli labore in eccleſiis orientis eſſe habitam: quod praecipue demonſtrat ex loco quodam Irenaei inter fragmenta, a Pfaffio vulgata: probabile igitur ſuſpicatur, fieri, ab auctore II. epiſtolae Petri, (cap. III. 15) fuiſſe habitam epiſtolam, a Paullo ſcriptam ad Iudaeo-Chriſtianos, in Galatia, et additam ab eo ſuae epiſtolae ad Chriſtianos, qui antea fuerant in Galatia deorum cultores, datae: hinc videre ſibi videtur cauſſam, cur nulla illi epiſtolae praefixa ſit inſcriptio ſingularis: ſummam epiſtolae ad Hebraeos putat eſſe idem argumentum, quod Paullus in epiſtola ad Galatas praecipue tractasſet. etc. v. Ien. A. L. Z. a. 1790, nr. 36. m. Febr. pag. 281. ſqq. — Idem V. D. in progr. de conſenſu epiſtola-

eorum, qui vel Paullo illam abnegent, vel Paullum in lingua hebraea exaraſſe arbitrentur. Quo vero

ſtolarum Paulli ad Hebraeos et Galatas, Tubingae 1790. 4. primum contendit, in II. epiſt. Petri III. 15. innui epiſtolam ad Hebraeos; ideoque ſecundum hoc antiquiſſimum teſtimonium epiſt. ad Hebr. ſcriptam eſſe a Paullo, eamque ad coetus chriſtianos, in I. ep. Petri I. 1. nominatos: tum Paullum ſecundum traditionem veterum *graecorum* chriſtianorum dici auctorem. Plura leges in ephem. litter. Tubing. a. 1792. plag. 22. pag. 196. ſqq. — Secus ſentit cl. *Ziegler*, in praeſenti theologus Roſtochienſis, in: Vollſtändige Einleitung in den Brief an die Hebraeer, worinnen alte und neue Meinungen über die Aechtheit, Kanonicität und Grundſprache deſſelben aufs neue kritiſch geprüft ſind, und der Werth des ganzen Briefs näher beſtimmt von *M. Werner Carl Ludwig Ziegler*. Gottingae 1791. 8. Ille igitur Storrii ſententiam argumentaque ſub examen vocat, epiſtolam abnegat Paullo, et graece ſcriptam confirmat; ſed de auctore illius, de loco, vnde ſit miſſa, et de iis, ad quos ſcripta ſit, nihil certi pronuntiandum eſſe arbitratur. Conf. ephem. litter. Lipſienſes a. 1791. nr. 46. inprimis Ien. A. L. Z. a. 1791. nr. 169. pag. 545. ſqq. — In eadem ſententia quoque verſatur cl. *Hänlein* l. cit. tom. I. pag. 116 — 136 vbi iis, quae in vtramque ſententiam poſſent disputari aperte dilucideque prolatis, in eorum tranſit ſententiam, qui epiſtolae quidem authentiam atque antiquitatem ſtatuant, ſed Paullum fuiſſe auctorem negent, ſaltem valde addubitent. Contra disceſſione a iudicio Ziegleri facta *M. C. L. Camerer*, (nuper mortuus,) in theologiſchen und kritiſchen Verſuchen, Stuttgard. 1794. 8. in periculo III. commonſtratum iuit αὐθεντίαν illius epiſtolae, in periculo autem II. vniuerſim librorum N. T. auctoritatem vindicauit. — Medium tenuit cl. *Io. Henr. Heinrich* in

vero ordine et quo anno ſingulae epiſtolae fuiſſent miſſae, interpretes inter ſe diſcrepant.

Epiſtolae 1) ad Laodicenſes.) de qua *Huthius* in ſingulari diſputatione, *epiſtola ex Laodicea in encyclica ad Epheſios adſeruata* Col. IV. 16. Erlangae 1751. 4. et *Clemm* in Einleitung in die Religion etc. Vol. II. §. 169. egerunt) 2) ad Senecam et Senecae ad Paullum ſunt ſpuriae. v. *Fabricii* codic. N. T. apocryphum, et *M. Chriſtian. Wilh. Loeſcheri* disp, de epiſtolis Pauli ad Senecam hypobolimaeis. Witteb. 1694. 4.

3. Epiſtolae duae apocryphae, altera Corinthiorum ad Paullum Apoſtolum, altera Paulli Apoſtoli ad Corinthios, quae dicitur periiſſe ex cod. MS. Armenico integro nunc primum editae ſeparatim: graecae ac latine verſae cum notis Whiſtoniorum: cum praef. et animadu. *I. B. Carpzouii*, Helmſtad. 1776. 4. recus. Lips. 1776. 8.

4. *Euthalii* Epiſc. Sulcenſis, Actuum apoſtolorum et XIV. S. Paulli aliarumque ſeptem catholi-

 carum

in prolegom. ad hanc epiſtolam, cuius editionis hanc fecit inſcriptionem: *Nouum teſtamentum*, graece perpetua adnotatione illuſtratum, editionis Koppianae vol. VIII. complectens *Ep. Paulli ad Hebraeos*, continuauit *I. H. H.* Gottingae, 1792. mai. 8. Ille igitur in prol. primum agit de auctore huius epiſtolae, quem, ſi quis definiendus eſſet, putare malit fuiſſe Paullum; tum de iis, ad quos ea miſſa fuerit, nempe e Palaeſtina ad Iudaeo-Chriſtianos, in omnibus orbis romani locis diſſipatos; porro de lingua, qua conſcripta ſit, h. e. graeca; nec non de tempore, quo fuerit exarata, denique de conſilio et oeconomia epiſtolae. Cenſor in Ien. A. L. Z. a. 1792. nr. 305. de hac epiſtola acriter abiecteque iudicat.

carum epiſtolarum editio ad Athanaſium iuniorem Epiſc. Alexandr vulgata eſt a *Zacagnio*, in Collectaneis Monumentorum vet. eccleſiae graecae ac latinae, Romae 1689. nr. 4. v. infr. §. 41. Paulli epp. ad Romanos, Titum et Philemonem gr. et lat. cum animadu. *Chr. Frid. Matthaei* Rigae. 1782. 8. — it. ad Galatas, Ephes. et Philipp. Rigae 1784. 8. — et. ad Ebr. et Coloſſ. ibid. eod. a. per eumdem. conf. Ien. A. L. Z. a. 1785. nr. 87 et 88. —— Nouum teſtamentum graece, perpetua adnotatione illuſtratum a *Io. Beniam. Koppe.* vol. VI. *Epiſtolae Paulli ad Galatas, Epheſios, Theſſalonicenſes.* Editio altera, auctior et emendatior. Curauit *Th. Ch. Tychſen.* Gottingae 1791. mai. 8. In Eph. 1. 18, (quae epiſtola in priore editione vltima fuit,) deſiit labor Koppii: poſt cuius obitum reliqua acceſſerunt diligentia Tychſenii, ex obſeruationibus et emendatt. a Koppio margini exemplaris ſui olim adſcriptis. —— Notitiae hiſtoricae epiſtolarnm Paulli ad Corinthios interpretationi inſeruientes. —— praeſide (et auctore) *Gottl. Chriſt. Storrio*, Theol. D. et P. P. O. Tubingae 1788. 4. Longa cenſura exſtat in: *Pauli* Bibliothek von Anzeigen und Auszügen Kleiner - Schriften. part. III. Ienae 1790. pag. 272. ſqq. —— Συμμικτα vitae Paulinae, maxime familiaris disp. I. *M. I. Chriſtiani Sintenis*, praes. Io. Guil. Bergero, —— disp. II. resp. M. I. Chriſtian. Henrici, Wittebergae 1734 4. —— *Henr. Wilkens*, praeſide D. *Nicolao Nonnen*, disp. ſpecimen antiquitatum Corinthiacarum ſelectarum ad illuſtrationem vtriusque epiſtolae Paulinae. Bremae. 1747. 4. —— Vita Paulli in *Witſii* meletem.

tem. Leidens. ſect. III. —— de philoſophia Paulli in *Heumanni* actis philos. tom. III. pag. 124. ſqq. 145. ſqq. —— Contra Bieccium et Heumann. disputauit *M. Nic. Ern. Zobelius* in exercit. acad. de D. Paullo philoſopho, Altdorf. 1731. 4. qui Paulo ſtudium et ſcientiam philoſophiae, litterarum humaniorum, oratoriae etc. vindicare conatus eſt. Conf. *I. Bened. Carpzouii* ſacras exercitationes in S. Paulli epiſtolam ad Hebraeos ex Philone, Helmſtad. 1750. 8. *Schmid* in hiſtoria antiqua canonis, pag. 565 — 675. *Chriſt. Frid. Matthaei* edidit Gloſſarium in epiſtolas Paullinas, in Gloſſariis graecis minoribus 1775. Moſcou. —— De ornatu atque artificio epiſtolae Paulli ad Philemonem, in ſingulari proluſione egi, quam recudi feci in Opuſculis meis varii argumenti p. 171. ſqq. —— Paulli apoſtoli ad Philemonem epiſtola, gr. et lat. illuſtrata, et vt exemplum humanitatis Paullinae propoſita a *Lebrecht Chriſt. Gottl. Schmidio*, Lipſiae 1786. 8. —— M. *Io. Georg. Car. Klotſch* progr. de occaſione et indole epiſtolae Paulli ad Philemonem, Wittebergae 1792. 4. —— De eruditione Paulli interpretes in diuerſas abierunt ſententias. Iudaicae quidem doctrinae et diſciplinae illum probe gnarum fuiſſe, infitiatur nemo; at ſcientia graecorum ſcriptorum profanorum, et litterarum, quarum copia in illo fuiſſet, maiore iure negatur. Nam quod ex poetis graecis aliquot loca excitauit, et Tarſi, quae vrbs litteris bonis abundauit, educatus eſt, id nondum valet ad cognitionem atque intelligentiam litteraturae graecae demonſtrandam: id, quod

 dilu-

dilucide oſtenderunt *Immanuel Hoſmannus*, *) Profeſſor quondam Tubingenſis, in diſſ. de Paullo Apoſtolo, ſcripturas profanas ter allegante, nec tamen in omni literatura graeca verſante, Tubingae 1770. 4. et *Chriſtian. Guil. Thalemann*, theologus Lipſienſis, in diſſ. de eruditione Paulli Apoſtoli iudaica, non graeca, Lipſ. 1769. 4. Graecam tamen eruditionem cum Zobelio paullo ante memorato aliisque permultis viris doctis Paullo adſerere ſtuduit *A. B. Grulich* in Betrachtung über die griechiſche Gelehrſamkeit des Apoſtels Paullus, Witteberg. 1774. 4. —— *Tib. Hemſterhusii* orationes, quarum prima eſt de Apoſtolo Paullo etc. Leidae 1784. mai. 8. —— De eloquentia Paullina, ſpecimen —— *Thorkilli Baden*, Hafniae 1786. 8. — M. *Io. Frid. Lippold* rhetoriſche Anmerkungen über die Schreibart des Apoſtels Paulus und über einige Briefe deſſelben, aus den Schriften des Io. Chryſoſtomus geſammlet. Witteb. et Zerueſtae 1779. 8. —— *I. Guil. Bergeri* disp. τὸ βαρυ και ἰσχυρον Paullinum, respond. auct. M. *Io. Chriſtoph. Gubitio*, Wittebergae, 1721. 4. — *D. Io. Henr. Schramii* orat. de ſtupenda eruditione Paulli. Herbornae 1710. —— *Chriſti. Philipp. Dohmii* diſſ. de metaphyſica Paulli. Rinteliae 1717. 4. —— *Georg. Guil. Kirchmaieri* diſſ. de D. Paulli iurisprudentia, ſigillatim locum ſacrum Iuſtificationis penitus enucleante. Witteb. 1730. 4. —— Addi poſſunt,

*) Idem eamdem ſententiam iam antea fouerat in diſſ. de ſtilo apoſtoli Paulli ex II. Cor. XI. 6. Tubingae 1757. item *Bieccius* in Heumanni actis philos. l. c. contra M. *Io. Dav. Strobbachii* diſſ. de Apoſtoli Paulli eruditione, Lipſiae. 1708. 4.

poſſunt, vt multos maioris minorisue molis praetermittam libros, *M. Io. Iuſti Spier* disput. qua teſtimonia patrum quinque primorum ſaeculorum de Paulli apoſtoli itinere in Hispaniam confecto labefactantur. Witembergae 1740. — *M. Bernardi Elſingi* diſſ. hiſtorico-critica de Pſeudepigraphis S. Bauli apoſtoli. Lipſiae 1707. 4. — Fragmentum Paulli quondam peruerſi ἀθεοπνευςον inter Iudaeorum preces obuium et ad examen reuocatum a *Guſtauo Georgio Zeltnero* Theol. Altdorfino. Altdorfii 1713. 4. — *Io. Carp. Santorocci* diſſ. ad act. apoſt. XXV. 10 — 12. de apoſtoli Paulli ad Caeſarem appellatione, Marburgi 1721. 4. — *Ioann. Hoffler* diſſ. praes. Io. Guil. Baiero, de caecitate Paulli, ad Act. IX. XXII. XXVI. Altdorfii, 1725. 4. — M. *Nic. Dauid Briegleb* diſſ. quae *Tertium* ſcribam epiſtolae Paulli ad Romanos ſiſtit, Rom. XVI. 22. ſubiunctis quibusdam eloquentiae Paullinae (ex epiſtola ad Romanos) ſpeciminibus. Ienae 1754. 4. Inter alia refutat ſententiam *Frid. Guil. Roloſii*, in comment. de tribus D. Paulli apoſtoli nominibus ad illuſtr. Rom. XVI. 22. Ienae 1731. 4. prolatam, illum *Tertium* ipſum eſſe Paullum. — *Wallenii* Acta Paulli Epheſina Act. XIX. disp. etc. Grypswald. 1785. 4. — Horae Paulinae. Or the truth of the ſcripture-hiſtory of S. Paul, by a comparaiſon of the epiſtles, which bear his name, with the Acts of the Apoſtles and with one another by *Will. Paley*. A. M. Archdeacon of Curlisle. Londini 1790. 8. v. Ien. A. L. Z. a. 1792. nr. 25. mens. Ian. — Commendandae praeterea ſunt *Windheim* diſſ. ſub praeſidio Baumgartenii habitae,

de Paullo gentium apoſtolo contra Thomam Morgagnum, Halae 1745. *Lud. Frid Cellarii* diſſ. de Paullo gentium profanarum Apoſtolo etc. Witteberg. 1776. *Balthaſeris Stolbergii* de ſoloeciſmis et barbariſmis graecae noui foederis dictioni falſo tributis, vt et de Ciliciſmis aliisque a D. Paullo noue vſurpatis, exercitt. Witteb. 1681. *Fuhrmann* comment. de concinnitate in epiſtola Paulli ad Romanos, Lipſ. 1776. (rec. in commentatt. theol. a Velthuſio etc. editis vol. I. pag. 461. ſqq.) et de ſubtilitate Paulli in argumentis tractandis, ibid. 1777. 4. *Caroli Ludouici Baueri* philologia Thucydideo - Paullina, vel notatio figurarum dictionis Paullinae cum Thucydidea comparatae in vſum exegeſeos ſacrae vulgata, Halae Saxon. 1773. 8. *Eiusdem* logica Paullina etc. Halae 1774. 8. — *Eiusd.* rhetorica Paullina etc. Halae 1782. 8. III. tom. At infinitum foret, omnes enumerare, qui de Paullo eiusque ſcriptis ſatisque, aut commentarios in illius epiſtolas ſcripſerunt. conf. *Lilienthalii* bibliſchen Archiuar. der heil. Schrift N. T. pag. 421. ſqq. —— Intelligenz - Blatt der allgemein. Litteratur - Zeit. n. 43. m. Mart. 1791. pag. 348 ſqq. de recentioribus edd. verſionibus, explicationibus etc. epiſtolarum Paullinarum, et Repertorium etc. ab a. 1785. ſqq.

§. 9.

PETRVS.

1. Anno Neronis XIIII. Chriſti LXVIII. (ſecundam alios a C. LXIV. aut LXV.) cruci adfixus animam reddidit ſoteri ſuo.

2. *Petri*

2. *Petri* nomen a Chriſto inditum accepit; antea *Simon* dictus. De primatu Petri et prima ſede apoſtolica romana dubitant omnes puriori doctrinae chriſtianae addicti.

3. Scripſit duas epiſtolas: quamquam ſunt, qui poſteriorem epiſtolam Petro abnegent. *) Maiore tamen iure alii illam vindicant Petro. Perperam vero ſub nomine illius olim circumferebantur *Epiſtola ad Iacobum*, et *Miſſa apoſtolica*, ſiue diuinum ſacrificium S. Apoſtoli Petri. — *D. Io. Sal. Semleri* paraphraſis in epiſtolam I. Petri, cum latinae translationis varietate et multis locis. Halae Saxon. 1784. 8. Is, haud pauca loca, cenſet, eſſe ab interpretibus aliisque inſerta. Multa autem loca ex hiſtoria illius aeui ſtudet explicare, et arbitratur, epiſtolam Petri prius, quam Iacobi, eſſe ſcriptam et ad Chriſtianos ex Iudaeis factos exaratam. Vide tamen quaedam contra illum dicta in cenſura illius libri in ephem. litter. Lipſiens. a. 1784. plag. XXI. — Epiſtolae catholicae. graece. perpetua adnotatione illuſtratae a *Dauide Iulio Pott*, theol. et philos. Doctore et P. P. O. theol. in academ. Iulia Carolina. vol. II. comple-

*) Inter recentiores fidem, originem atque auctoritatem diuinam abregat illi *Io. Fried. Gruner*, theologus Halenſis, in Praktiſche Einleitung in die Religion der heil. Schrift, Halae 1773. 8. p. 57. ſq. contra adſerit eam Petro, *Fried. Eberhard. Boyſen* im Verſuch einer praktiſchen Erklärung der beyden Briefe Petri und des Briefes Iudae, Halae 1775. 8. pag. 265. ſq. In eodem argumento verſatur *Fried. Aug. Ludou. Nietzſche* in libro inſcripto: Epiſtola Petri poſterior auctori ſuo, in primis contra Grotium vindicata atque adſerta, Lipſiae 1785. mai. 8.

plectens vtramque epiſtolam Petri. Gottingae 1790. 8. conſ. Gotting. ephem. litter. plag. 185. a. 1790. — Epiſtolarum catholicarum ſeptenarius graece etc. opera *I. B. Carpzou.* v. ſupra, §. 7.

4. Conf. *I. Alb. Fabricii* B. Gr. Vol. IIII. eiusdem cod. Apocryph. N. T. pag. 906. ſqq. *Hambergeri* Z. N. Vol. II. pag. 74. *Schmid* hiſtoria antiq. — canonis pag. 689. ſqq. — *Io. Ad. Oſiandri* II. Diſpp. de praecipuis lectionibus variantibus in Epiſtolis catholicis N. T. occurrentibus, Tubingae 1747. — *Gottl. Chriſt. Storr* diſſ. de catholicarum epiſtolarum occaſione et conſilio. Tubingae 1789. 4. Plura tamen contra auctorem disputantur in *Pauli* Bibliothek von Anzeigen und Auszügen kleiner Schriften vol. II. part. I. a. 1790. pag. 108. ſqq. — *Chriſtian. Kortholti* disp. de Simone Petro, primo apoſtolorum et vltimo, Gottingae 1748. 4.

§. 10.

IACOBVS MINOR.

1. A. C. 62. vel 60. e lorica templi per Iudaeos deiectus fulloniſque baculo ad mortem vsque caeſus dicitur. — *Franc. Anton. Zaccaria* in diſſ. latinis de rebus ad hiſtoriam atque antiquitates eccleſiae pertinentibus, Fuligni 1781. 4. in commentat. I. contendit cum Bollandiſtis, Iacobum minorem, fratrem Chriſti, epiſcopum Hieroſolyim. diuerſum eſſe a Iacobo, Alphaei filio, nec auctorem eſſe epiſtolae, cuius parens potius ſit Iacobus maior, Zebbedaei filius. Disputat contra Natalem Alexandrum, Tillemontium alioſque,

ſecus

ſecus iudicantes. Iacobus igitur Alphei filius ab eo non habetur apoſtolus. Neglexit vero, quae Proteſtantes, praecipue Lardner, de hac re ſcripſerunt v. ad Fabr. loc. infra citatum.

2. Scripſit *Epiſtolam*, *) quam quidem nonnulli tam veteres quam recentiores ab Apoſtolo exaratam eſſe, negant: ſed maiore iure vindicant illi *Io. Frid. Gruner* in Iſagoge paullo ante memorata pag. 55. ſqq. *Schmid* in hiſt. antiq. canonis etc. pag. 676. ſqq. aliique. — *D. Io Sal. Semleri* paraphraſis epiſtolae Iacobi, cum notis et latinarum translationum varietate. Halae Sax. 1781. 8. In prolegomenis de ingeniis apoſtolorum et reliquorum doctorum diuerſis, de conſilio apoſtolorum in ſuis epiſtolis de tribus, quas ſibi videtur reperiſſe, ſactionibus antiquiſſimorum chriſtianorum etc. agit. —— *Iacobi* epiſt. catholica graece, in ſectiones nouas diuiſa. Adiiciuntur, praeter verſionem latinam nouam, ſcholia, in quibus interpunctionum, explicationis et cohaerentiae ratio declaratur a *I. B. Barpzouio*, D. et P. P. theolog. et Abbate. Helmſtadii 1782 4. —— Sanctorum Iacobi et Iudae apoſtolorum epiſtolae catholicae, —— lat. vertit *Seb. Seemiller*, Noribergae 1783. 8. —— Epiſtola Iacobi —— a *C. F.*

*) *S. Iacobi* apoſtoli epiſtolae catholicae verſio *arabica* et *aethiopica*, vtraque latinitate donata — opera — *M. Theodori Petraei.* — Lugd. Bat. ex offic. Io. et Dan. Elſevier. 1654. mai. 4. conf. *Baumgart* Nachr. von einer halliſch. Bibl. vol. IV. p. 473. ſq. vbi quoque p. 471. eiusd. edd. verſionis arab. et aethiop. epiſtol. III. S. Ioannis, pag. 474. epiſtolae Iudae ib. eod. a. recenſentur.

F. Storr, Tubingae, 1784. —— *Baumgartenii* examen variantium lectionum in ep. Iacobi Halae 1751. 4. — cel. *I. Aug. Noeſſelt* diſp. ſiue coniecturae ad hiſtoriam catholicae Iacobi epiſtolae. Halae 1784. 4 et in eiusdem Opuſc tom II. *Theoph. Erdm. Gierig* de virtutibus ep. Iacobi, Duisburg 1782. 4. — *Gabler* de Iacobo epiſtolae auctore. Altdorf. 1787. 4. — *Iacobum* epiſtolam ſuam primum ſyriace ſcripſiſſe contendit cl. *Io. Melch. Faber*, Profeſſ. et Rector Gymnaſii Onoldini, in proluſione: Obſeruationes in epiſtolam Iacobi ex Syro, Coburgi 1771. 4.

Falſo adcenſentur Iacobi ſcriptis 1) Proteuangelium ſiue de natalibus Ieſu Chriſti et ipſius matris Virginis Mariae; 2) Euangelium infantiae Chriſti, quod alii Matthaeo; alii *Thomae* *) olim adfinxe-

*) Conf. ſupra ad paragr. 2. In bibl. Vindobon. quondam fuerat cod. mutilus et lacerus, in cuius titulo et principio auctor *τῶν παιδικῶν τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ* diſerte nominatur *Θωμᾶς ὁ Ἰσραηλίτης*, et de eius libelli *νοθείᾳ* copioſus eſt *Lambecius* in comment. de bibl. Caes. vol. VII. pag. 580. ſqq. Meminit eiusdem codicis *Iac. Tollius* in epiſt. Itinerar. quarta pag. 100. Sed *Kollarius* in nota ad Lambecii locum animaduertit, codicem illum vel alicuius ſcelere, vel recentioris bibliopegae incuria periiſſe. Fabricius tamen in Cod. apocrypho N. T. part. I. pag. 159. ex ſpecimine a Lambecio adſcripto, quasdam lectionum protulit varietates. Idem Kollarius conſulere iuſſit *Tentzelii* monathliche Unterredungen ad a. 1697. pag. 554. — *Thomae euangelium* e cod. Bonon. ſaec. XV. auctius cum lectt. varr. in lucem emiſit *Mingarellus* in Nuova Raccolta d'Opuſcoli ſcientifici e filologici. Venet. 1764. tom. XII. pag. 13. ſqq.

finxerunt, 3) Liturgia quaedam, cuius tamen ante medium ſaeculum quintum nuſpiam iniecta eſt mentio.

3. Adde *Fabricii* B. Gr. Vol. IIII. ibique adnotata p. 817. etc. *eiusdem* cod. Apocr. N.T. pag. 39. ſqq. *Hambergeri* Z. N. II. pag. 67. ſq.

§. 11.

IVDAS, FRATER IACOBI MINORIS. *)

1. *Dodwell* diſſ. in Irenaeum I. nr. 14. pag. 15. Iudam, putat, *epiſtolam* ſuam ſcripſiſſe circiter a. C. 71. *Schmid* vero in hiſtoria antiqua canonis pag. 705. refert illam ad an. Dionys. 75.

2. Originem atque auctoritatem illius epiſtolae nonnulli in dubium vocarunt. v. Schmid aliosque, qui illam Iudae adſerunt. Sic quoque *Cunaeus* de republ. Hebraeorum II. cap. 1. propter memoratum Enochi ſcriptum, illam eſſe negat genuinam. *Grunerus* quoque libr. excit. pag. 59. Lutheri ſententiae de dubia illius epiſtolae fide ſubſcribit. —— *Petrus Kirſtenius*, Vratislau. edidit Epiſtolam S. Iudae ex MS. Heidelbergenſi arabice ad verbum translatam, additis notis ex textuum graecorum et verſionis latinae vulgaris collatione. Vratisl. 1611. fol. —— M. *Io. Vlr. Geiſſleri* disp. praes. Seb. Schmidio de epiſtola D. Iudae Apoſtoli catholica, Argentor. 1615. 4. —— (*I. Ben. Carpzou.*) progr. in D. Iudae Apo-

*) Alii tamen, quis fuerit ille Iudas, inter ſe diſſentiunt. Probabilior vero eſſe videtur illorum ſententia, tanta opinionum diuerſitate hiſtoricorumque argumentorum penuria, poſſe nihil certi definiri.

Apoſtoli epiſtolam catholicam ſymbolae grammaticae et philologicae. In praefat. inquiritur, vnde apoſtolo conſtiterit de archangeli Michaelis cum diabolo certamine propter Moſen. Helmſtad. 1781. 4. recus. cum aliis, vide ſupra, §. 7. Sed in illa epiſtolarum cathol. collectione omiſſa eſt praefatio de Michaelis certamine etc. —— Der Brief Iudae überſetzt und erläutert aus einer neu eröfneten morgenländiſchen Quelle von *Frid. Ioach. Haſſe*, Ienae 1786. 8. Fontem orientalem intelligit Zendaueſtam, ex quo quidem parum lucri emolumentique poterit hauriri. In introductione arbitratur *Haſſius*, a) auctorem epiſtolae non fuiſſe apoſtolum, nec Iacobi nec Ieſu fratrem; ſed cognatum Iacobi iunioris; b) epiſtolam ſcriptam eſſe circa a. Chr. 60 — 70. — c) miſſam eſſe ad Iudaeo-Chriſtianos; d) et vt hos reuocaret a defectione; e) comparat eam epiſtolam cum II. Petrina, quarum quidem neutra eſt alterius exemplar; f) agit de canonica epiſtolae auctoritate cui prouocatio ad Enochi aliorumque apocryphos libros haud obſit. Verum in explicatione permultorum epiſtolae locorum culpauit Haſſium et diſſenſum declarauit auctor cenſurae in nouis ephem. Lips. plag. 103. a. 1786. pag. 1633. ſqq.

3. Adde *Fabricii* B. Gr. IIII. pag. 820. ſqq. *Hambergeri* Z. N. Vol. II. p. 128.

4. Adhuc tantum memorabo, *Adamum Vizer* Theologiae doctorem et profeſſor. in Vniuerſitate Tyrnau. in Praenotionibus hermeneuticis, Tyrnauiae 1777. 4. pag. 224. de apocryphis euangeliis, hiſtoriis, reuelationibus, liturgiis et epiſtolis copioſe

oſe egiſſe, et plenum illarum catalogum dediſſe: atque *Frid. Guil Roloffium* diſſert. Iſaaci de Beauſobre de noui foederis libris apocryphis latinam e gallica feciſſe, Berol. 1734. 8. Eiusdem *Beauſobrii* commentationem germanice factam, a *Marco Guilielmo Müllero*, Abhandlungen, worinnen gezeigt wird, daſſ die apocryphiſchen Schriften aus den erſten chriſtlichen Iahrhunderten die Gewisſheit der chriſtlichen Religion nicht ſchwächen, ſondern beſtätigen, in Beyträgen zur Beförderung theologiſcher und anderer wichtigen Kenntniſſe etc. herausgegeben von *Io. Andr. Cramero*, Kilon. 1777. Part. I. pag. 251. ſqq.

Liturgias, canones apoſtolicos et alia apoſtolorum ac diſcipulorum opuſcula ſuppoſititia collegit, doctisque animaduerſionibus inſtruxit *I. A. Fabricius* in Codice apocrypho N. T. part. I. II. Hamburgi, 1703. 8. part. III. ib. 1719. 8. (conſ. Fabr. B. Gr. IV. pag. 822. ſqq.) In illius codic. part. I. pag. 213 — 237. et part. III. pag. 467. agitur quoque de alio *Nicodemi* euangelio, cuius argumentum eſt hiſtoria condemnationis, mortis, deſcenſus ad inferos, et reſurrectionis Ieſu Chriſti, et adſcenſionis in coelos ex quatuor euangeliſtis et aliis legendis vtcumque congeſta. Ego vero hic duo tantum recentiſſima ſcripta commemorabo. Codicis antiqui, qui eſt in bibliotheca congregationis ſ. coenobii Einſiedelienſis, (Einſiedeln,) lectiones variae collectae et a. 1791. editae ſunt ad calcem libri: *Io. Iac. Heſſ* Bibliothek der heiligen Geſchichte, etc part. I. Poſtea ſeparatim prodiit Disquiſitio hiſtorico-critica de indole, aetate, et vſu libri apocryphi, vulgo inſcripti: *Eu-*

angelium Nicodemi, auctore *Guil. Lud. Brunn*, miniſt. candidato. Berolini 1794. 8. Docet auctor, in Fabricii cod. apocrypho eſſe textum latinum, (antiquum, quae eſt verſio, textu graeco pereunte,) corruptum, et poſſe corrigi ex verſione gallica, quae reperitur in libro romanenſi: La tres elegante, melliflue et tres plaiſante hyſtoire du Roi Percé foreſt, 1513. Brunnio titulus illius euangelii fuiſſe videtur Geſta ſ. acta Pilati; et Pilati narrationem, cenſet, de Chriſto fuiſſe comprehenſam in Nicodemi euangelio. Huius auctor in nonnullis locis verbotenus conſentit cum noſtris S. S. euangeliis; in nonnullis diſcrepat. Quare, auctorem forſan hauſiſſe ex euangelio hebraeo; forſan quoque ex aliis fontibus, Brunn. ſuſpicatur. Lingua illi fuiſſe videtur helleniſtica, quae etiam in verſione fiat manifeſta. Hinc opinatur idem, auctorem fuiſſe Iudaeum helleniſticum, ad caſtra Chriſtianorum transeuntem, et ante medium ſaeculum II. ſcripſiſſe. Caput autem XXVIII. apud Fabricium eſt neque in codice Einſiedelienſi, neque in verſione tam gallica, quam anglica. Enimuero auctoris conſilium fuiſſe videtur, Iudaeos vel ipſis illorum doctorum ſeu ſacerdotum teſtimoniis conuincere, Ieſum eſſe Meſſiam. Adde ephem. litterar. Noribergens. a. 1794. plag. 94. pag. 745. ſqq.

De *canonibus apoſtolicis* magna orta eſt et agitata controuerſia. *Io. Tillius* Lutetiae Paris. 1540. edidit Apoſtolorum et aliquot conciliorum, ſed graecos duntaxat, canones. Verſio illorum lat. exſtat in collectione conciliorum Colonienſi, tum Moguntina et Pariſienſi. — gr. ac lat. *Gregor. Ho-*

loan-

loander ad calcem Nouellarum Iuſtiniani imper. Norib. 1531. fol. — *Gentianus Heruetus*, cum ſcholiis Theodori Balſamonis, et cum aliis canonibus conciliorum et SS. patrum. Paris. 1561. fol. — *Apoſtolorum et Sanctorum conciliorum decreta* e Canonicorum D. Hilarii Pictauienſis et Auguſta bibl. gr. et lat. (cum epicrisi D. Oſiandri,) vulgauit *M. Elias. Ehingerus*, Auguſtanus. Witebergae. 1614. 4. — *Guil. Beuerigius* *) in Synodico ſiue Pandectis canonum, cum Balſamonis, Zonarae et Alexii Ariſteni ſchol. gr. et lat. Oxon 1672. fol. — *Franc. Turrianus* ad calcem conſtitutionum apoſtolicarum, lat. Antwerp. 1578. fol. — *Io. Bapt. Cotelerius* in Patribus apoſtolicis tom. I. ad calcem Conſtitutionum apoſtolicarum, gr. cum duplici verſione, vetere Dionyſii nouaque ſua et notis. Paris 1672. fol. in ed. Amſtelodam. *Io. Clericus* adiecit quoque Beuerigii adnotatt. — etc. Illorum auctoritatem atque integritatem oppugnarunt Magdeburgenſes centuriatores, *Dallaeus* in libro mox laudando, *Matthaeus Larroquanus* in Obſeruatt. ad Beveregii adnotationes, *Ittigius*, *Rob. Turnerus*, Anglus, *Henr. Benzelius* in diſſ. de canonibus apoſtolicis, in eius ſyntagmate diſſertationum edit. a *Io. Erhardo Kappio*, Francof. et Lipſiae 1745. 4. pag. 129. ſqq. Fabricius etc. contra defenderunt *Franciſc. Turrianus*, *Guil. Beuerigius* in adnotatt. ad canones apoſtol. et ſeparatim in Codice canonum primitiuae eccleſiae vindicato; in primis *Guil. Whiſton* in Eſſay on the Apo-

*) *Clement* bibl. curieuſe tom. III. 267. ſqq. et *Baumgart.* Nachr. von merkw. Büchern, tom. III. pag. 354. ſqq.

Apoſtolical-Conſtitutions, quae eſt tertia pars operis inſcripti: Primitive Chriſtianidy reviv'd: in four Volumes etc. Londini. 1711. 8. altera pars continetapoſtolicas conſtitutiones,graece,(ſecundum ed. Venetam 1563. ex qua etiam V. L. orae adpoſitae ſunt,) et anglice. Plura de hoc libro et ſummam totius operis reperies in *Baumgartenii* Nachrichten von einer halliſchen Biblioth. tom. IV. pag. 237 — 254 et tom. VI. pag. 179. ſqq. vbi vita Whiſtoni (anglice ſcripta, Londini 1749. 8.) enarratur. Adde *Ioan. Dallaeum* de pſeudepigraphis apoſtolicis ſeu libris VIII. conſtitutionum apoſtolicarum apocryphis libri III. Hardeuici 1653. 8. (contra Turrianum disputat: plura v. in *Stollii* Nachrichten von den Büchern — in der Stolliſch. Biblioth. part. XIV. Ienae 1741. 4. pag. 502. ſqq.) — D. *Io. Guil. Iani* diſſ. de antiquitate canonum apoſtolorum, Wittebergae 1706. 4. et *Fabricii* B. Gr. vol. XI. pag. 5. ſqq. vbi praeterea plura Whiſtoni aliorumque ſcripta indicantur. — Iam vett. ſcriptores canones apoſtolicos et reliquos vel in compendium redegerunt, e. gr. *Alexius Ariſtenus* *), cuius σύνοψις canonum eſt in *Bibliotheca iuris canonici veteris* — opera et ſtudio *Guil. Voelli et Henrici Iuſtelli*, Lutetiae Paris. 1661. fol. tom. II. pag. 673. ſqq. tum *Simeon* Magiſter et Logotheta, in eadem bibliotheca tom. II. pag. 710. ſqq. et alii: contra alii vett. vt *Theodorus Prodromus*, *Io. Zonaras*, *Alexias Ariſtenus et Theodorus Balſamon*, ſcholiis et expoſitione illuſtrarunt canones eccleſiaſticos. Plura

*) Hic fuit Iċtus graecus, circ. a. C. 1160. v. *Saxii* Onom. II. pag. 253. et quos ille citat.

Plura de his ſcripſerunt *Voellius* ac *Iuſtellus* in praefat. ad bibliothecam etc. et *Fabricius* l. cit. pag. 43. ſqq.

Bresbyterorum et diaconorum Achaiae de martyrio S. *Andreae* Apoſtoli epiſtola encyclica, graece verſa, notis et diſſ. illuſtrata ſunt a *Car. Chriſtiano Woog*, Lipſ. 1749. 8. de quo leui opere conſule Muſeum litterarium, vol. II. Altdorf. 1776. in primis *Baumgartenii* Nachrichten von einer Halliſchen Biblioth. vol. IV. pag. 360 – 373. vbi non ſolum argumentum et ſcripti ſuppoſititii ac Woogianarum notarum indicatur, ſed multa quoque ſecus docteque explicantur. — Vitae patrum, ex editione *Heriberti Rosweydi* ed. II. Antwerp. 1628. fol. — *Laurentii de la Barre* hiſtoria chriſtiana veterum patrum. Paris 1583. fol. — Add. *Gottfr. Lumperi* hiſtoriam theologico-criticam de vita, ſcriptis atque doctrina ſanct. patrum etc. part. I. Auguſtae Vindel. 1783. m. 8. De hoc et reliquis apoſtolis vide Pritium et Hofmannum in Introductione pag. 281. ſqq.

CAPVT IV

DE PATRIBVS, qui vocantur, ET RELIQVIS SCRIPTORIBVS ECCLESIASTICIS

§. 1.

Breuitatis excuſatione in tanta dicendorum copia me haud egere arbitror, quod in omnibus maioribus minoribusue libris, quae ad hiſtoriam pertinent eccleſiaſticam, de illorum vita, eruditione, quae quidem in plerisque exigua fuit, ingenio, virtutibus vitiisque, quae illas haud raro vicerunt, abunde diſputari ſolet. Nec de controuerſiis, quae quidem ſatis illiberales Chriſtique adſeclis et populi magiſtris indignae haud raro fuerunt, et diuerſorum ſectis atque erroribus dicendi locus eſt. Atque *Baronius*, *Pagius*, *Natalis Alexander*, *Caue*, *Oudinus*, *Arnoldus*, *Weismann*, *Du Pin*, *Ceillier*, *Ittigius*, *Moshemius*, *Stollius*, vterque *Walchius* et Ienenſis et Gottingenſis, *Baumgarten*, *Semler*, *Schroekhius*, *Hencke*, *Papſtius* aliique multi in vtramque partem fuſius disputarunt de illis, ita vt ſitim aut excitare, aut exſtinguere, etiam auidiſſimo et quaſi inhianti, poſſent. *) Prodiit quoque *Io. Iuſti von*

*) Conf. *Keil* V. C. ſyſtematiſches Verzeichniſſ. derjenigen theologiſchen Schriften und Bücher, deren Kenntniſſ

von Einem (exilis potius, quam) ſuccincta introductio in bibliothecam graecam et latinam eccleſiaſticam, qua praecipui ſcriptores ſacri, hermeneutico-exegetici, thetici, morales, polemici, caſuiſtici, homiletici et hiſtorico-eccleſiaſtici a ſaeculo poſt C. N. I. vsque ad XVIII. breuiter recenſentur, Magdeburgi 1738. 8. Quoniam tamen ſcriptores illi eccleſiaſtici pro ſua quisque dignitate, factis, eruditione meritisque famam et celebritatem nominis adepti, in hiſtoria litteraturae graecae pleniore omitti non debent: equidem in illis recenſendis breuitati quam maxime ſtudebo. Vtilitatem vero, quam adcurato et critico N. T. interpreti, diligentiori tam ciuilis, quam eccleſiaſticae hiſtoriae indagatori, et philoſophiae veteris omnisque philologiae atque antiquitatis amanti lectio permultorum illorum ſacerdotum adferat, nemo, opinor, rerum intelligens negabit, (confer M. *Io. Chr. Bang*, progr. de vſu patrum ad recte diſcendam theologiam Marpurg. 4.) Atque, qui caute acuteque verſat libros eccleſiaſticos, iam prouidebit, ne vmbram pro Iunone amplectatur. At vero de his rebus videbunt theologi. Equidem ſecundum nullum iudico, nec cuiuspiam ſententias atque opiniones ſiue veras, ſiue falſas, ſiue ſobrias, ſiue ieiunas, ſiue fructuoſas, ſiue ſteriles aut pueriles ſub incudem voco. Conſulat, cui volupe erit, *Wilhelmi*, theologi Friburgens. Patrologiam ad vſus academicos, Friburg. 1775. 8. — *F. Macarii a S. Elia Carmel. excalc.* Inſtitutiones

Kenntniſſ allgemein nöthig und nützlich iſt. ed. II. Stendal. 1792. 8. pag. 200 ſqq.

patrologiae, edit. III. ab authore recognita. Grätz in Stiria 1785. 8. Veterem eccleſiae ſuae viam ſequitur. — *Io. Dallaeum* de vſu patrum etc. Geneuae 1686. 4. — D. *Sam. Godofr. Geyſeri* III. diſſ. de vſu ſcriptorum veteris eccleſiae. Wittebergae. 1765. 4. — Cel. *Keil* eruditum progr. de cauſſis alieni Platonicorum recentiorum a religione Chriſti, animi. Lipſiae 1785. 4. — eiusd. disp. de doctoribus veteris eccleſiae culpa corruptae per platonicas ſententias theologiae liberandis, commentatio I. Lipſiae 1793. — comment. II. ibid. eod. anno. — *Io. Clerici* epiſtol. criticas et eccleſiaſticas (de quibus v. *Stollii* Nachrichten von den Büchern etc. part XIII. p. 389. P. XVII. pag. 3. ſqq. et de eius cum Caueo controuerſia de ſcriptor. eccleſiaſticis, in Hiſt. des Ouvrages des Savans de l' an. 1700. pag. 74. ſqq. Acta erudit. Lips. a. 1701. pag. 68 ſqq. et 71 ſqq.) Ab eodem *Stollio* cit. part. XVII. pag. 34 ſq. deſcribitur liber: πατρο-λογια ſiue de libertate veterum doctorum ſcripta iudicandi: qua dilucide oſtenditur, omnes fere patres errorum et haereſεων ab ipſis pontificiis argui atque poſtulari, auctore *Io. Batſacco*, D. aedis D. Mariae S. paſtore Gedani. 1664. Stetini. 8. — Aetates patrum praecipuorum ex certis fundamentis hiſtoricis atque chronologicis accurate demonſtratae. Adiecta eſt etiam chronologia conciliorum ſex oecumenicorum, in quo opuſculo pleraque difficiliora in hiſtoria imperatorum et eccleſiae illuſtrantur: cum indice triplici 1) chronologico, 2) patrum, 3) rerum: auctore *Caſparo Heuniſchio*, in ciuitate, Suinfurto paſtore et Prof. P. Rotenburgi, ſumt. auctoris et typis Noah de Mille-

nau.

nau. 1677. 8. Denique addi poteſt libellus: Abhandlung zur Dogmen Geſchichte der älteſten griechiſchen Kirche bis auf die Zeiten Klemens von Alexandrien, (auctore M. *Gaabio*) Ienae 1790. 8; in cuius ſectione IV. de textu, edd. et verſionibus agitur.

§. 2.

Ad fructum vero efficacior. aptiorque inſtituto mihi quidem eſſe videtur breuis quarumdam collectionum aliorumue ſubſidiorum commemoratio. Plura vero dabunt *Thomas Ittigius* de bibliothecis et catenis patrum variisque veterum ſcriptorum eccleſiaſticorum collectionibus, Lipſ. 1707. 8. et *Hambergerus* in Zuverl. Nachrichten etc. tom. I. pag. 174. ſqq. — De *Catenis*, ſiue comprehenſionibus expoſitionum librorum ſacrorum e diuerſis patrum eccleſiaſticorum commentariis ſcriptisue ſelectarum et diſpoſitarum, praeter Ittigium diligenter egerunt *Fabricius* in B. Gr. vol. VII. pag. 728. ſqq. *Io. Chriſtoph. Wolf* in diſſ. catenas patrum graecas, easque potiſſimum MSS. ex codd. quibusdam Anglicanis ſiſtente, Vittebergae 1718. in primis cel. *Io. Aug. Noeſſelt* in disput. de Catenis patrum graecorum in nouum teſtamentum Obſeruationes, Halae Magdeb. 1762. cl. *Keil* in ſyſtematiſch. Verzeichn. der theologiſch. Schriften ed. II. p. 46 ſqq. et b. *Io. Georg Walch* in Bibliotheca patriſtica, litterariis adnotationibus inſtructa, Ienae 1770. cap. III. pag. 159. ſqq. in quo praeclaro libro alia ſcitu maxime neceſſaria de ſcriptoribus eccleſiaſticis, eorum libris, editionibus, in-

 genio

genio, doctrina, erroribus etc. reperiet antiquitatis eccleſiaſticae ſtudioſus.*)

Collectiones igitur praecipuae ſunt, quae ſequuntur:

Monumenta S. patrum Orthodoxographa, h. e. theologiae ſacroſanctae et ſincerioris fidei doctores, numero circiter LXXXV. etc. Baſileae, ex offic. Henric-petrina 1569. fol.

Magna Bibliotheca veterum patrum et antiquorum ſcriptorum eccleſiaſticorum etc. XVII. tom. Paris. 1654. fol.

Graecolat. patrum bibliothecae nouum auctuarium: tomus duplex — opera et ſtudio — *Franciſci Combefis*, Paris. 1648. fol.

Bibliothecae graecorum patrum auctarium nouiſſimum, in quo varia ſcriptorum eccleſiaſticorum — opuſcula Flauii Ioſephi, S. Hippolyti Epiſc. et Mart. S. Methodii etc. — *Franciſcus Combefis*, pleraque noua produxit, omnia recenſuit, vertit ac continuis notis illuſtrauit, Paris. 1672. fol.

Maxima bibliotheca veterum patrum et antiquorum ſcriptorum eccleſiaſticorum etc. tom. I — XXVII. Lugduni 1677. fol. Verſiones graecorum ſcriptorum latinae tantum exhibentur.

Collectio noua Patrum et Scriptorum graecorum, Euſebii Caeſarienſis, Athanaſii et Cosmae Aegyptii. Haec nunc primum ex MStis codd. graecis

*) Specimen ineditae gr. Catenae ad quatuor euangeliſtas e cod. Mosquenſi propoſuit cl. *Matthaei* in Lectionib. Mosquenſib. vol. I. Lipſiae 1779. 8. pag. 7. ſqq. in vol. II. dedit pag. 60 ſqq. gloſſarium paruum in epiſtolas apoſtolorum gr. et pag. 72 ſqq. animaduerſiones ad illud.

graecis etc. eruit, latine vertit, notisque illuſtrauit *D. Bernard de Montfaucon*, tom. I. II. Paris. 1707.

Eccleſiae graecae monumenta, tom. I — IV. *Io. Baptiſta Cotelerius*, e MSS. codd. produxit in lucem, latina fecit, notis illuſtrauit, Lutetiae Pariſior. 1677 — 1692. 4.

S. S. Patrum, qui temporibus apoſtolicis floruerunt, Barnabae, Clementis, Hermae, Ignatii, Polycarpi Opera vera et ſuppoſititia. Vna cum Clementis, Ignatii, Polycarpi actis atque martyriis *I. B. Cotelerius* ex MSS. codd. eruit ac correxit, verſionibus et notis illuſtrauit. Acceſſerunt in hac noua editione notae integrae aliorum virorum doctorum, — item Guilielmi Beueregii codex canonum primitiuae eccleſiae vindicatus, Iacobi Vſſerii diſſ. Ignatianae et Io. Pearſonii vindiciae epiſtolarum S. Ignatii. — recenſuit et notulas aliquot ſuas et aliorum adſperſit *Io. Clericus*: editio altera auctior et accuratior, tom. I. II. Amſtel. 1724. fol.

Spicilegium S. S. patrum, vt et haereticorum ſeculi poſt C. N. I. II. et III. — edidit, ac ſingula tam praefatione, quam notis ſubiunctis illuſtrauit *Io. Erneſt. Grabius*, editio altera, priori auctior et emendatior, Oxoniae et Londini 1714. 8.

Ioannis Meurſii variorum liber vnus, in quo auctores theologi graeci varii, antehac numquam vulgati, Lugd. Bat. 1619. 4.

Graeciae orthodoxae tom. I. — *Leo Allatius* primum e tenebris eruit et latine vertit: cuius notae in poſtremum tomum reiiciuntur, Romae 1652. tom. II. 1659. 4. conf. *Baumgart.* Nachrichten von merkwürd. Büchern vol. VII. pag. 516. ſqq.

Leonis

Leonis Allatii συμμικτα, ſiue Opuſculorum graecorum et latinorum, vetuſtiorum ac recentiorum, libri duo. Edente, nonnullis additis, *Bartoldo Nihuſio*, Coloniae Agrippinae 1653. 8.

Stephani le Moyne Varia ſacra, ceu ſylloge variorum opuſculorum graecorum ad rem eccleſiaſticam ſpectantium, gr. et lat. cum notis et obſſ. tom. I. II. Lugd. Bat. 1685. 4.

In *Iac. Sirmondi* operibus variis collectis ſunt S. Theodori Studitae epiſtolae aliaque ſcripta dogmatica, numquam antea graece vulgata Tom. I — V. Paris. 1696. fol.

Anecdota graeca, quae ex MSS. codd. nunc primum eruit, latio donat, notis et diſquiſitionibus auget *Ludouicus Antonius Muratorius*, Patau. 1709. 4.

Collectanea monumentorum veterum eccleſiae graecae ac latinae, quae hactenus in bibliotheca Vaticana delituerunt, Tom. I. — *Laurentius Alexander Zacagninus* e ſcriptis codd. nunc primum edidit, graeca latina fecit, notis illuſtrauit, Romae 1698. 4. v. *Baumgarten* Nachrichten von merkwürdig. Büchern, vol. II. pag. 443 ſqq.

SS. Patrum Apoſtolicorum, Barnabae, Hermae, Clementis, Ignatii Opera genuina, vna cum Ignatii et Polycarpi Martyriis, verſionibus antiquis et recentioribus, variantibus lectionibus, ſelectisque variorum notis illuſtrata. Acceſſerunt S. Ignatii Epiſtolae tum interpolatae, tum ſuppoſititiae, cura *Richardi Ruſel.* Londini 1746. 8. II. Voll. conf. Acta Erudit. a. 1749. m. Oct. pag. 604 ſqq.

Gallan-

Gallandi Bibliotheca veterum Patrum, Venetiis 1765. etc. fol. XIII. voll.*)

Spicilegium ad *Gallandi* opus ſiue volum. XIV. eſt ſequens huius ſententiae:

Veterum patrum eccleſiaſticorumque ſcriptorum analecta noua, h. e. Origenis Dionyſii Alexandrini, Gregorii Thaumaturgi, Helenae et Conſtantini, Paphnutii, Nectarii CPolitani, Io. Chryſoſtomi, Seueriani Gabalitani, Cyrilli Alexandrini et Maximi Monachi: nunc fere primum gr. et lat. prodeuntia. Acced. Cosmae Indicopleuſtae, Aegyptii monachi topographia chriſtiana. Venetiis, 1781. fol.

Huc quoque pertinent *Menaea*, de quibus vide *Allatium* de libris eccleſiaſticis Graecorum in *Fabricii* B. Gr. vol. V. pag. 57 ſqq. atque Fabric. ipſum, et *Baumgarten* in Nachrichten von merkwürd. Büchern. tom. VII. pag. 519 ſqq. vbi ſequens opus vberius recenſetur: Βιβλίον τȣ̃ Σεπτεμβρίȣ μηνὸς, *περιέχων τὴν πρέπȣσαν αὐτῷ ἅπασαν ἀκολȣθίαν*, (et ſic reliquorum menſium) Venetiis apud Andr. Iulianum 1673. fol. XII. part.

Ab eodem *Baumgartenio* ibid. pag. 526 ſqq. indicatur:

Menologium Graecorum, iuſſu Baſilii Imperatoris graece olim editum. — in tres partes diuiſum, nunc primum gr. et lat. prodit ſtudio et opera *Annibalis* — Presbyteri Cardinalis *Albani* etc. III. partt. Vrbini, 1727. mai. fol.

Wolfii

*) Quae in ſingulis tomis reperiuntur opera, eorum indicem in peculiari ſchedula dedit *Anton. Zatta*, librarius Venetus, Venetiis 1788. I. plagula 8.

Wolfii Anecdota et *Lami* Delicias nouasque *Fontani* Delicias iam ſupra in tomo I. pag. 107. Proleg. memoraui.

Ioannis Xiphilini et *Baſilii M.* aliquot orationes, ex variis codd. edidit et animaduerſiones adiecit *Chriſtian. Frider. Matthaei*, Gymnaſiorum Vniuerſitatis Mosquenſis rector, Moscou. 1775. 4. Sunt homiliae.

Gregorii Theſſalonicenſis X. orationes, cum ſingulis *Chryſoſtomi* et *Amphilochii* Iconenſis. Acceſſit quoque fragmentum *Io. Damaſceni*, ex quinque codd. MSStis primum edidit *C. F. Matthaei*, Moſcou. 1776. mai. 8.

Sanctorum patrum opera polemica de veritate religionis chriſtianae contra gentiles et Iudaeos. — Opera patrum graecorum, graece et latine; Würzburg. 1776. 1777. etc. plur. voll. Inſunt Iuſtinus Martyr, Tatianus, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Hermas, Origenes etc.

Fragmenta patrum graecorum edidit et illuſtrauit M. *Frider. Münter.* faſcic. I. Hauniae 1788. mai. 8. Eſt ſupplementum ſpicilegii Grabiani, docte illuſtratum.

De *Burgii* Chreſtomathia patriſtica, vid. tom. I. prolegom. pag. 109 ſqq.

Io. Laurent. Iſenbiehl. S. S. et LL. OO. in academia Moguntina P. P. Chreſtomathia patriſtica graeca, ex optimis editt. delecta, in vſum ſcholar. Mogunt etc. Mogunt 1774. 8. laudatur. Ex graecis ſcriptoribus chriſtianis ſeptem priorum ſeculorum a Clemente Romano vsque ad Ioan. Damaſcenum, 168 modo longiores excerpſit particulas, modo breuiores.

Ad

Ad intelligentiam patrum eccleſiaſticorum multum faciunt *Io. Caſpari Suiceri* theſaurus eccleſiaſticus, e patribus graecis ordine alphabetico exhibens etc. Amſtel. 1682. fol. II. Vol.

Bibliothek der Kirchenväter, in Ueberſetzungen und Auszügen, aus ihren vornehmſten, beſonders dogmatiſchen Schriften, ſammt dem Original der Hauptſtellen und nöthigen Anmerkungen etc. ausgefertiget von *Chriſtian Fried. Roesſler*, (nunc Prof. Tubingenſi,) Lipſ. 1776. ſq. IIII. Part. 8. auctor doct. libri huius vtiliſſimi criticas quoque obſervationes atque emendationes ſubiunxit, ingenii et eruditionis teſtes locupletes.

Apparatus ad bibliothecam maximam veterum Patrum — opera et ſtudio *Nicolai de Nourry*. Paris. tom. I. 1703. tom. II. ibid. 1715. fol.

Theſaurus rei Patriſticae, continens diſſertatt. praeſtantiores ex rariſſimo D. *Nicolai de Nourry* adparatu, *Gallandi* noua bibliotheca patrum aliisque celebrioribus eorum editionibus depromtas, et iuxta ſeriem Patrum et ſcriptorum eccleſiaſticorum chronologicam diſpoſitas, adornatus atque adiectis prooemiis, notis et reflexionibus ad hiſtoriam theologiae inſtructus a P. *Placido Sprenger*, monacho Benedictino et bibliothecario in Banz. tom. I. — III. Würzburgi 1784 - 1792. 4.

P. Gottfridi Lumper, monachi Benedictini, — hiſtoria theologico - critica de vita, ſcriptis atque doctrina ſanctorum Patrum aliorumque ſcriptorum eccleſiaſticorum, ex virorum doctiſſ. litterariis monumentis collecta, pars I. continens Patres apoſtolicos. Auguſtae Vindelic. 1783. — Pars II. complectens Patres ſaeculi ſecundi fere dimidii atque

ſelecta

ſelecta quorumdam ſanctorum martyrum acta. 1784 — Pars III. complectens Patres ſaeculi II. ad finem vergentis. 1784. 8.

P. Dominici Schram, Benedictini Banthenſis, — analyſis operum S. S. Patrum et ſcriptorum eccleſiaſticorum Auguſtae Vindel. tom. I-XII, Nondum abſolutum eſt opus doctum quidem, at nimis diffuſum: nam tomus XII. qui prodiit 1789. continet ſupplementa ad Opera S. Ephraim Syri ac Baſilii Caeſareae Cappadociae archiepiſcopi opera omnia. Nec alia placuerunt cenſoribus: v. Salisburg. A. L. Z. a. 1790. nr. X. pag. 152. ſqq.

Die Philoſophen der drey erſten Iahrhunderte: oder hiſtoriſche Schilderungen der heidniſchen Philoſophen, welche nach ihrer Bekehrung durch ihre Schriften Vertheidiger des Chriſtenthums geworden ſind. Ein Werk, vermöge deſſen dieſe alten Ppiloſophen leichtlich mit einen unſerer Zeiten verglichen werden können. Aus dem Franzöſiſchen des Herrn Abbts *Nannotte*. Auguſtae Vindel. 1790. 8.

Haud pauca memorabilia, quae ad ſtudium pertinent patriſticum, adfert nec raro Caueum atque Fabricium alioſque emendat *Kollar* in adnotatt. ad nouam editionem *Petri Lambecii* commentar. de bibl. Caeſarea Vindobon. libr. IV. Vindob. 1778. fol.

§. 3.

Quidam patres, iique antiquiſſimi eccleſiarum doctores et apoſtolorum aequales, ſaeculo I. et II. ipſi *apoſtoli* aut *paters apoſtolici* dicti ſunt, nimirum

rum *Barnabas*, *Clemens Romanus*, *Hermas*, *Ignatius*, *Polycarpus etc.* de quibus vide *Semleri* hiſtor. eccleſiaſt. ſelecta capita, Halae 1767. 8. pag. 20. ſq. *Schmid.* in hiſtoria antiqua et vindicatione canonis, etc. pag. 724. ſq. etc. Eorum ſcripta collegit *Io. Baptiſta Cotelerius*, Paris. 1672. et, vt ſuperiore paragrapho iam memorauimus, *Clericus*, Amſtel. 1698. atque 1724. atque *Ruſſel*, Londin. 1746. Add. M. *Sam. Florent. Riuini* diſſ. de Profeſſoribus veteris eccleſiae martyribus. Lipſiae 1739. 4. Profeſſores vero illi ſunt Chriſtiani, qui vel apud delatores, vel apud magiſtratus in nomen Chriſti deſaeuientes, fidem ſuam aut re aut factis vltro ac ſponte ea propter profeſſi ſunt, vt martyria et cruciatus in ſe ipſi prouocarent. Plura hiſtoriae et antiquitatis tam litterariae quam eccleſiaſticae capita ſtrictim pertractantur. At de ſingulis paucis agemus

1. *Barnabas*, qui Ioſes antea vocabatur, religione Iudaeus ex tribu Leui natus; Cyprius ortu, (Act. Apoſt. IV. 36.) legatos et diſciplinam Soteros noſtri diuini ſectatus. Illum fuiſſe primum epiſcopum Mediolani, poſt alios etiam *Ioſephus Anton. Saxius* in *Vindiciis de aduentu Mediolanum S. Barnabae Apoſtoli contra nonnullos recentioris aetatis ſcriptores*, Mediolani 1748. 4. defendere ſtuduit; at ſagaciores has et alias fabellas iam diu proſcripſerunt. Sub eius nomine circumfertur *epiſtola catholica*, quam Clemens Alexandrinus et Originis genuinam; e contrario Euſebius et Hieronymus, quos hodie ſequuntur Semlerus, Roesslerus, plerique, ſuppoſititiam eſſe iudicarunt. A partibus autem Clementis Alexandrini ſtant cl. *Leſſ.* in

Wahrheit der chriſtlichen Religion etc pag. 17. ſqq. Grynaeus in interpretatione patrum apoſtolicorum, et Galland. — Eam e tenebris primum eruit, notisque et obſeruationibus illuſtrauit *Hugo Menardus*, poſt cuius mortem editionem curauit *Lucas Dachery*. Paris. 1645. 4. – tum ope trium codicum cum notis *Iſaaci Voſſii*, cum eiusdem epiſtolis genuinis S. Ignatii, emendatiores prodierunt Amſtel. 1646. 4. — cum Hermae paſtore, additis ad calcem breuibus *Ed. Bernhardi* in Barnabae epiſtolam notis, curante *Io. Tellio* Oxon. 1685. 12. — cum epiſtola *Polycarpi*, cum vberrimis obſſ. et adnott. *Stephani le Monyne*, in eiusd. variis ſacris; tom I. — gr. et lat cum notis variorum in *Io Clerici* Patribus apoſtolicis: tom. I. — Huius et reliquorum patrum apoſtolicorum epiſtolas anglice fecit earumque auctoritatem atque integritatem vindicauit *W. Wacke*, Lodini 1693. 8. — in linguam vero theotiſcam transtulit *Io. Otto Glüſing*, in Briefen und Schriften der apoſtoliſchen Männer pag. 1 — 43. Hamburg 1723. 8.

Conf *Fabricii* B Gr. Vol. IIII. pag. 827. ſqq. ed. nouae et Vol. V pag. 3. *Hamberger*. Z. N. Tom. II. pag. 129. ſqq. *Saxii* On. I p. 234. ſq.

2. *Dionyſii Areopagitae*, (v. Act. Apoſt. XVII. 34.) primi, vt volunt, Athenienſium epiſcopi, libri, qui ſub eius nomine circumferuntur hodie, multo recentioris aeui ſunt. v. *Hamberger* Z. N. Vol. III. pag. 287. ſqq. *Sexii* Onomaſt. liter. I. pag. 243. ſq. et infra § 43. — *Storr* in disp. Notitiae hiſtor. epiſt. Paulli ad Corinth. Tubingae 1788. 4. pag. 17. priſcos, ait, auctores (eccleſiaſticos.) multarum rerum, (v. *Euſeb.* H. E. III. cap. 4.) de

quibus

quibus nulla memoria exſtabat, meram e N. T. coniecturam feciſſe conſtat: itaque Dionyſium Corinth. qui Areopagitam in Act. XVII. 34. memoratum, Athenienſem continuo facit epiſcopum, vide *Euſeb.* ibid. et libr IV 23.) de Petri itinere Corinthiaco nequaquam compertum habuiſſe, ſed coniecturam ex I Corinth 1 - 12 temere captam adtuliſſe ſuſpicari licet. Adde *Paulli* Anzeigen und Auszüge kleiner Schriften part. III. pag 291. ſqq. Thes. epiſtol. La Crozian. tom II pag 216 — *Iac. Vſſeri* Hiſtoria dogmatica controuerſiae inter orthodoxos et pontificios de ſcripturis et ſacris vernaculis: Acceſſere eiusdem diſſ. duae *de Pſeudo-Dionyſii ſcriptis* et de epiſtola *ad Laodicenos.* Deſcripſit, digeſſit, et notis atque auctario locupletauit *Henr. Wharton,* Londini 1609. 4 — Memorare iuuat disp. grandem de translatione corporis S Dionyſii Areopagitae ſeu Pariſienſium apoſtoli e Gallia in Bauariam ad ciuitatem Ratisbonam, conſcriptam a *Io. Baptiſta*, ſacri rom. imper. Princ. et ord S Bened. abbate ad S. Emmeran. — Ratisbonae 1750. 4 — *Henr. Conr. Arend* vnpártheyiſche Lebensbeſchreibung des ehrwürdigen *Dionyſius Areopagita*, anfanglich Rathsherrn des hohen Gerichts Areopagus. und nachmaligen Biſchoffs zu Athen, nebſt ausführlicher Nachricht von deſſen Schriften v. derſelben mancherley Auflagen. Goslar 1725. 4. Dionyſium fuiſſe Lutetiae Paris epiſcopum, fabulam, et Hilduini vitam Dionyſii fictam eſſe §. 6. docet, quamquam, vt § 7. ſqq. oſtendit, plures fuerunt, qui veram eſſe hiſtoriam putarent. Tum ea, quae Dionyſio adtribuuntur, ſcripta eſſe ſuppoſititia, commonſtrat, eorumque recenſet editiones.

 3. *Cle-*

3. *Clemens Romanus*, qui laudatur a Paullo ad Philipp. IIII. 3. incerta fide a. C. 100. martyrio adfectus eſſe dicitur *). Germana eſſe videtur prior epiſtola ad Corinthios circ. a. Ch. 69 ſcripta: poſterior epiſtola, cuius fragmentum adhuc ſupereſt ad eosdem iam ab Euſebio atque Hieronymo in ſuſpicionem fidei adducta eſt. v. *Leſſ* Wahrheit der chriſtlichen Religion, pag. m. 23. *Woidii* notitia cod. Alexandrini, ed. *Spohnii* pag. 91. ſq. At vel prior eſt Semlero et Roeslero ſuſpecta. Sub nomine *Clementis Romani* quae reliqua circumferuntur ſcripta, ea ſpuria ſunt, nempe 1) Conſtitutionum apoſtolicarum libri octo, **) 2) Canones apoſtolorum LXXXV. 3) Recognitionum Clementis, libri X. 4) Homiliae XVIIII. ſiue Clementina; 5) Epitome geſtorum Petri. 6) Epiſtolae quinque decretales, ab Iſidoro Mercatore confictae. 7) Duae

*) Clemens num immediatus Petri ſucceſſor fuerit, nec ne? num eodem iure et honoribus, quibus hodie pontifices rom. ſuperbiunt, gauiſus ſit, nec ne? ipſi Pontificis romani adſeclae ſolent diſſentire. v. D. *Nelleri*, Icti Treuirenſis, disp. de Clemente Romano, Treuir. 1772. 4. et disquiſitio critica in Georgii Chriſtph. Nelleri de tribus episcopis S. Petri etiamnum viuentis in romana cathedra ſucceſſoribus, ſyſtema nouum, vti et primatum pontificium S. Clementis I. ab eodem V. Cl. in ius vocatum. Coloniae 1772. conf. ephemer. litter. Göttingens a. 1773. plag. 6.

**) *Whiſton* defendit illarum auctoritatem in: *St. Clemt's* and *St. Irenae'us* Vindication of the Apoſtolical Conſtitutions from ſeveral Obiections made againſt them — etc. Londini 1715. 8. (v. Hiſtoire crit. de la Republ. des Lettres; tom. X. pag. 369.) edit. II. ibid. 1716. 8. (v. *Baumgartenii* Nachricht. von einer Halliſchen Bibliothek tom. IV. pag. 354. ſqq.

7) Duae epiſtolae ad virgines, ſyriace ſcriptae, quas *Io. Iac. Wetſtein* ex codice MSto N. T. Syriaci primum erutas, cum verſione latina oppoſita, edidit Lugd. B. 1752. fol. ſed fidem illarum atque antiquitatem deſtruxerunt *Nathanael Lardner* in Diſſertation vpon the two Epiſtles aſcribed to Clement of Rome, lately publiſchet by Mr. Wetſtein, Londin. 1753. 8. et *Venema* in Triga epiſtolarum Harlingae 1754. 8. cui quidem reſpondit *Wetſtein* Amſtel. eod. anno.*) De Clemente rom. et editionibus conſule *Fabricii* B. Gr. Vol. IIII. et Vol. V. pag. 31. ſq. atque *Hamberg.* Z. N. Vol II. pag. 186. eiusdemque kurze Nachrichten etc. pag. 393. ſqq. Hic memoro tantum *Clementis* opera etc. in *Clerici* PP. Apoſtol. Tom. I. pag. 127. ſqq. — ad Corinthios epiſtol. II. cum notis Iunii, Cotelerii et Io. Boiſii etc. cura *Henrici Wotton.* Cantabrig. 1718. 8. (v. Acta erud. Lips. a. 1719. m. Mart. pag. 104. ſqq.) — Epiſtol. II. gr. et lat. cum ſelectis variorum notis etc. in *Rich. Ruſſel.* patrib. apoſtol. Vol. I. — I. S. Clementis epiſcopi Romani ad Corinthios, vna cum disquiſitione critico-polemica in eandem, quam publica luce donauit *P. Conr. Eberth.* O. S. B. Prof. theol. D. Fuldae 1780. 8. Eberthus, qui verſionem Cotelerii a Conſtantio emendatam typis repetendam curauit,

 inter

*) De his controverſiis librisque Wetſtenii ac Lardneri plura leges in Relationum de libris novis, vol. II. a. 1753. Göttingae, pag. 278 - 288. et faſc. XII. a. 1754. pag. 308. ſqq. de Venema epiſtola; et in *Io. Gottlieb Freudenbergeri* epiſtola, quae exhibet Hiſtoriam recentioris controuerſiae de Clementis Romani epiſtolis, Lipſiae 1755. 4.

inter alia ſuſpicatur, epiſtolam eſſe ſcriptam finita Domitiani perſequutione. — Epiſtolas ſanctorum patrum apoſtolicorum *Clementis*, Ignatii, Polycarpi, atque duorum poſteriorum martyria. gr. et lat. cum variorum adnott. et praefat *Io Ludou. Frey*, Baſileae 1742. 8. Addo *Erhard.-Andr. Frommanni* II. proluss. Obſeruationes ad interpretationem N T. ex Clemente Romano, Coburgi 1768 cel. *Saxii* Onom Lit. I. pag 257 et *I. Wilh. Feuerlin* diſſ philoſophemata potiora recognitionum Clementi Romano falſo attributarum. Altdorfii 1728. 4. — Eiusdem *Feuerlini* obſeruatio critica ad locum vexatum epiſtolae Clementis de Danuidibus et Dirce Gottingae 1749. – *Ern. Sal. Cypriani* diſſ. de Clementis Romani, Ignatii Polycarpi et Iuſtini Martyris doctrina euangelica. Coburgi. 1701. 4. — *Saxii* On. I. p. 257.

Clemens autem Romanus diuerſus eſt a *Flavio Clemente*, Martyre ſub Domitiano, vt *Franc. Anton. Zaccaria* in diſſ. latinis de rebus ad hiſtoriam atque antiquitates eccleſiae pertinentibus, Fulgini 1781. vol. I. nr 2 docuit. Ille tamen, quando contendit, Clementem Rom. ſubiiſſe martyris mortem, id paucioribus perſuadebit. — *De Vitry* diſſ. de epitaphio Clementis Martyris laudatam vidi in *Villoiſonii* anecdotis gr. tom II. pag. 158.

4. *Hermas*. Eius aetas et liber, *Paſtor* *) inſcriptus a cel. *Leſſio* in Wahrheit der chriſtlichen Religion pag. 36. ſqq. argumentis haud inidoneis ſaeculo primo vindicantur. *Moſhem* contra in Comment.

*) Quem ab Herma ſcriptum eſſe, etiam *Lumper* in libro ſupra mem. adfirmat.

ment. de RR Chriſt. ante Conſtantin. M. pag. 162. et *Hamberger.* in Z. N. Tom. II. pag. 321. ſq eum vixiſſe putarunt circiter a. C. 150. et fuiſſe epiſcopi romani, Pii, fratrem: quod equidem cum cl. *Saxio* in Onom. I. p 258 nondum praeſtare auſim. Liber eius graece ſcriptus, (quem tamen Semlerus Hermae ſuppoſitum eſſe arbitrans, mire contemnit.) cuius verſio latina integra adhuc exſtat. graeci autem ſermonis tantum fragmenta quaedam. tribus conſtat partibus — Fragmenta, edita ſub nomine S. Athanaſii Alexandrini, graece et lat. in I. *A. Fabricii* B Gr. Vol V. pag 9. ſqq. Sunt quoque in Cotelerii, Clerici et Ruſſel edd. patrum Apoſtol.

5. *Ignatius*, alias quoque *Theophorus*, et *Nuranus*, *) ſyriaca dialecto. a. C. 116 circiter, iuſſu Traiani in amphitheatro leonibus obiectus martyrium paſſus eſt. **) v. *Saxium* I. pag. 290. et *Fabricii* B. Gr. vol. V. p. 39. ſqq. qui iam laudant *Pagium* in Crit Baron. ad A. C. 107. n 3 — 7. et a. C. 108. n. 3. Ignatii aliquot ſuperſunt epiſtolae

*) *Nuranienſem* eum adpellat *Abulpharagius* Dynaſt. VII. pag. 119. Quare *Wilh. Ern. Tenzelius* Exercitt. III. part. I. pag 47. putat, Ignatium, Antiochenum epiſcopum, Nurae lucem adſpexiſſe: nec plane diſſentit *Io. Ern. Grabius* tom. II. ſpicileg. patrum. *Weſſeling* ad Antonini itinerar. pag. 84 ſq. „nihil, ait, diſſentirem, ſi vel vnus eſſet, qui praeter Arabem Noram Ignatio patrium ſolum fuiſſe doceret. Non diffitebor, veniſſe ſaepe in mentem, *Alnurani* ſcriptoris Arabis tantumdem eſſe, atque *Ignatium*, Seu vocis eius interpretamentum. Viderint peritiores."

**) Quod tamen negat *Sam. Basnage* in Annal. polit. eccles. tom. II. pag. 17. etc.

ſtolae, quas Polycarpus collegit: aliae iudicantur germanae, et hae ſunt *ſeptem*, aliae habentur ſpuriae. Alia deinde ſuper illis queſtio orta eſt, quum duplex germanarum epiſtolarum ſit recenſio, num longiores, an breuiores fidem atque auctoritatem mereantur. Pro breuioribus hodie ſtant plurimi: longiores contra adſerunt Ignatio *Morinus* et *Whiſton*: *) At vtraque recenſio videtur non-

*) *Morinus* quidem de ſacris eccleſiae ordinationibus, part. III. exercit. 3. cap. 3. pag. 36. *Whiſton* vero in Primitive Chriſtianity reviv'd: in four volumes. vol. I. containing the Epiſtles of Ignatius both larger and ſmaller, in Greek and Engliſh. etc. Londini 1711. 8. V. voll. Acta tamen Martyrii Ignatiani cenſet eſſe ſpuria. Septem autem longiores, ab Euſebio memoratas, (breuiores enim eſſe epitomen longiorum, ab orthodoxo quodam homine factam et Arrianis oppoſitam iudicat,) et praeter ea epiſtolas ad Tarſenſes, Antiochenſes et Heronem cur genuinas habuerit, rationes leges quoque in *Baumgartenii* Nachrichten von einer halliſchen Bibl. tom. IV. pag. 237. 240 ſqq. — E contrario cunctas Ignatii epiſtolas eſſe foetus ſubdititios, iudicauit *Heumannus* in Actis erudit. a. 1710. pag. 196. ſq. et vberius declarauit mentem ſuam, multosque alios V. D. a ſua ſtantes ſententia adpellat in Conſpectu reipubl. litterariae cap. VII. §. 44. et 45. *Pearſon* quidem ſcripſit Vindicias epiſtolarum S. Ignatii, Cantabr. 1672. quae repetitae ſunt a *Clerico* in collectione Operum SS. Patrum etc. Lis quoque de illis Ignatianis orta eſt inter Semlerum et Walchium theol. Goetting. adde *Gottl. Stollii* Nachricht von den Leben, Schriften und Lehren der Kirchen-Väter etc. Ienae 1733. pag. 34 ſqq. Nuper demum *M. I. Ern. Chriſtian Schmidt* vtramque collectionem epiſtolarum eſſe iam diu interpolatam a catholicis

nonnullis dubia eſſe aut omnino conficta. (v. *Roesler* Part. I. pag. 68. ſqq) Ex editionibus, quas *Fabricius* l. m. et *Hamperger* Z. N. II. pag. 209. ſqq. atque *Theophil. Sincerus* (h. e. Schwindel,) in Notitia hiſtorico — critica librorum veterum rariorum, Francof. et Lipſiae 1753.4. pag. 170 ſqq. recenſent, memoro ſeqentes: Glorioſi Chriſti martyris *Ignatii*, Antiocheni antiſtitis epiſtolae vndecim. — *Polycarpi* epiſtola, cum argumento Iac. *Fabr. Stapulen.* in easdem Baſil. ap. Adam Petr. 1520. 4. — *Ignatii* — Opuſcula, quae quidem exſtant: omnia graece; cura et opera *Valenti Pacei* Dilingae, 1577. 4. — epiſtolae, gr. cum verſione lat. et notis *Guil. Morelii* Paris. ap. G. Morel. 1558. 8. — *S. Martyris Ignatii* — epiſtolae (XII.) Antwerp. ex offic. Chriſtoph. Plantini 1566. 8. addita eſt verſio latina, at ſeparatim poſita et inſcripta: D. *Ignatii*, Archiepiſcopi Antiochiae et martyris epp. prorſus apoſtolicae: *Hieron. Vairlenio Sylvio* interprete, cum breuiſſ. in easdem ſcholiis, ibid. eod. anno. Haec quoque editio habet in epiſtola ſexta, ad Philadelphenſes locum illum criticum de coniugio Petri et Paulli *) Eadem editio et graeca et latina ex eadem officina ita, vt in paginarum tantum ſerie differret iterum prodiit 1572. 8. — *S. Ignatii* — quae exſtant omnia in duos libros

M 5 diſtincta

catholicis aut ab haereticis paſſim mutatam, nec ab Ignatio ipſo ſcriptam, docuit in D. Hercke Magazin für Religionsphiloſophie etc, tom. III. part. I. pag. gr. ſqq. Sed ſecus ſentit *Crellius* in Theſauro epiſtol. Lacroziano 1. pag. 113. —

*) Idem locus de coniugio eſt in codice membran. bibl. Noriberg. latino, de quo copioſe diſputat *Theoph. Sincerus* l. c. pag 172. ſq

diſtincta: quorum prior continet epiſtolas genuinas; alter ſuppoſititias, cum XII exercitationibus in eundem Ignatium pro antiquitate catholica aduerſus Baronium et Bellarminum Auctore *Nicolao Vedelio*, Prof. in acad. Geneu. —— acc. verſio lat. ab eodem emendata, cum eiusdem apologia pro *Ignatio* et appendice notarum criticarum, ac indice quatruplici. Geneuae, apud viduam et her. Petri de la Rouiere. 1623. m. 4. —— Genuinas eſſe VII. epiſtolas Vedel. cenſet: ad Trallenſes, Magneſios, Philadelphenſes, Smyrnenſes, Polycarpum, Epheſios et Romanos. Reliquas eſſe ſpurias iudicat. In adpendice corruptum textum pluribus locis correxit, et, quae transpoſita eſſent, reſtituit, —— *Polycarpi* et *Ignatii* epiſtolae, gr. et lat. cum diſſ. de eorum ſcriptis, deque apoſtolicis canonibus et conſtitutionibus Clementi tributis Oxon. 1644. 4. —— Acceſſit: Appendix *Ignatiana*, in qua continentur 1) *Ignatii* epiſtolae genuinae, ex gr. Medicaeo exemplari expreſſae et noua verſione lat. explicatae. 2) *Ignatii* martyrium —— nunc primum in lucem editum. 3) Tiberiani, Plinii Sec. et Traiani imp. epiſtolae de conſtantia martyrum illius temporis. 4) Smyrnenſis eccleſiae ep. de Polycarpi martyrio cum antiqua latina eiusdem metaphraſi, nunc primum edita. 5) *Iac. Vſſerii* annotatt. in *Ignatii* et *Polycarpi* acta atque in epiſtolas etiam Ignatio perperam adſcriptas, ex edit. eiusdem *Iac. Vſſerii.* Londini 1647. 4. — Epiſtolae genuinae *S. Ignatii* Martyris, quae nunc primum lucem vident ex bibl. Florentina. Adduntur *S. Ignatii* epiſtolae, quales vulgo circumferuntur. Ad haec *S. Barnabae* epiſtola. Acceſſit vniuerſis

translatio

translatio vetus. Edidit et notas addidit *Iſaacus Voſſius.* Amſtelod. 1646. 4. — iterum Londini 1680. —— Quod Voſſius cod. Florent. lectiones non plane integras veraſque reddiderat: Anton. Maria Saluini eum iterum contulit, et apographum accuratius ſcriptum miſit ad *C. Aldrichium*, cuius cura prodierunt *Ign.* epiſtolae ſeptem genuinae; quas nimirum collegit *S Polycarpus* ſuae ad Philippenſes epiſtolae ſubiecit. Oxonii, e theatro Sheldon. 1708. 8. verſio Vſſerii latina, at emendatior addida, et *epiſtola ad Romanos*, (in qua ſuam moriendi cupiditatem declarat Romanis, hosque rogat, ne ſuum impedirent et prorogarent martyrium.) ex *Ruinarti* actis martyrum repetita; centum autem huius editionis exemplaria ſunt tantum formulis deſcripta typographicis, conf. Acta erudit. Lips. a. 1713. mens. Sept. pag. 399. ſqq. —— *Ign.* epiſtolae genuinae, iuxta exemplar medicaeum denuo recenſitae, vna cum veteri latina verſione. annotatt. D. *Io. Pearſonii* et *Thomae Smithi* illuſtratae. Acc acta mart rii *S. Ignatii*, ep. *Polycarpi* ad Philippenſes, et Smyrnenſis eccleſiae epiſtola de *S. Polycarpi* martyrio, cum veteribus verſionibus et annotatt. *Thomae Smithi* Oxon. 1709. 4. conf. acta erud. Lips a 1710. p. 196. ſqq. —— Epiſtola ad Romanos et fragmenta cum praef. de Ignatio et eius ſcriptis in *Io Ern. Grabii* ſpicilegio SS Patrum ſaec II. Oxon. 1700. 8 pag 1. ſqq. —— *Io Lud Frey* Sanctorum patrum apoſtolicorum epiſtolis adiunxit VII. genuinas *S Ignatii* epp. eiusdemque Martyrii acta, cum Pearſonii et Smithi ſcholiis, Baſileae 1742. 8. —— Germanice verſae ſunt epp. a *M. Mollero*,

Goer-

Goerlitz 1592. 8. rec. Hamburg. 1656. —— germ. Luneb. 1693. 12. a *Godofr. Arnoldo* in Sendſchreiben der Alten, Francof. et Lipſiae 1700. 8. p. 28. ſqq. —— a *Io. Ottone Gluſingio*, in eius Briefen und Schriften der apoſtoliſchen Männer, Hamburg. 1723. 8. p. 305. ſqq. —— In Cotelerii, Clerici, Ruſſelii, et Ittigii collectionibus etc. quoque reperiuntur.

Adde *Io. Dallaeum* de ſcriptis, quae ſub *Dionyſii Areopagitae* et *Ignatii* nomine circumferuntur Geneuae 1666. 4. — M. *Chriſtph. Beyeri* diſſ. 2. de Ignatio veritatis confeſſore et martyre. Lipſiae 1722. 4. in quarum praecipue poſteriore recenſet codd. msstos atque editt. iudiciaque VV. DD. et, quae epiſtolae genuinae ſint, quae ſpuriae, inquirit. — *Riuetus* in Critico ſacro. lib. II. cap. I. pag. 163. — *Henr. Hammondus* in diſſertatt. de epiſcopatus iuribus, diſſ. II. de Ignatio. —— Progr. Göttingenſe de myſterio ſilentii et clamoris ad locum Ignatii in epiſtola ad Epheſios cum oraculis apoſtolicis collatum, 1738. 4. —— *Erh. Andr. Frommanni* proluſio de aqua loquente ad Ignatii epiſt. ad Rom. Coburgi, 1758. 4. — *Erd. Rud. Fiſcher* de Θεοδρόμοις Ignatii. — *Dan. Heinr. Hering's* neue Abhandlungen über eine merkwürdige Stelle in einem Briefe des H. Ignatius an die Philadelpher (cap. VIII. etc. Breslau. 1783. 8. *Leſſ* Wahrheit der chriſtlichen Religion pag. 42. ſqq. et de Ignatio reliquisque martyribus, *Samuel. Florent. Riuini* diſſ. ſupra ad §. 3. citat.

6. *Papias*, Ioannis, Presbyteri, non apoſtoli, diſcipulus, Hieropolitanus in Phrygia epiſcopus; martyr. Fragmenta quaedam librorum V. λογίων

etc.

etc. ſiue explanationum ſermonum Domini collegerunt *Halloixius* in Papiae vita Tom. I. ſcriptorum Orientalium, et *Grabius* in ſpicilegio patrum, Tom. II. pag. 30. ſqq. — *Papiae* fragmentum ſuper morte Iudae Iſchar. e duabus catenis in bibl. Vatic. et Veneta primus edere ſibi viſus eſt cl. *Münter* in fragm. Patrum etc. I. part. I. ſed id pertinet ad Theophylactum, in cuius commentario in Acta apoſtol. cap. I. exſtat; item in *Grabii* ſpicilegio etc. ſect. II. pag. 231. vide Götting. ephem. litter. a. 1788. plag. 124. —— conf. *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 185. ſqq. *Saxii* On. II. pag. 292.

7. *Polycarpus*, Epiſcopus Smyrnenſis, a. S. Ioanne Apoſtolo conſtitutus, martyrium paſſus eſt: id vero quo anno acciderit, critici mire diſſentiunt. *Fabricius* in B. Gr. Vol. V pag. 42. cum Pearſonio et Dodwello a. C. 147. *Saxe* V. C. in Onom. lit. I. pag. 318. cum Henr. Valeſio ad Euſebii IIII. H. E. 15. annum C. 165. hiſtoriae conuenientiorem eſſe putat: *Groddeck* denique, de anno et die paſſionis S. Polycarpi; Gedani 1704. 4. Polycarpum ignis ſupplicium, adfirmat, a. C. 169. demum tuliſſe. Supereſt *epiſtola*, quae num genuina, an ſpuria, an interpolata ſit, disputant viri docti: v. *Roesler* Part. I. pag. 93. ſq. Eius quidem auctoritatem vindicat *Leſſius* libr. mem. pag. 47. ſqq. Illam graece primus vulgauit *Petrus Halloix*, Tom. I. de vitis ſcriptorum Orientalium pag. 525. Deinde cum Ignatii epiſtolis ſaepius prodiit.

Adde *Hamberger*. Z. N. II. p. 318. ſqq. *Chronicon Paſchale* ed. du Fresne pag. 257. ſq. vbi a.

133.

133. poſt reſurrectionem Chriſti Polycarpus viuus exuſtus eſſe dicitur. — infra §. 18. de Euſebio — *Ienzelius* in Exercitatt. ſelectis etc. Lipſiae et Francof 1692. 4. exercit. IV pag. 73 ſq. primum ex Io. Bollandi Actis ſanctorum, tom II. Ian. recudi fecit Polycarpi vitam, (fabularum plenam,) auctore Pionio: tum vitam et controuerſiam, quo anno et die Polycarpus martyrio coronatus fuerit late docteque perſequitur.

De *Pantaeno*, viro apoſtolico, eius aetate et patria, etc. multa collegit *Mongitor* in bibl. Sicula, tom. II. pag. 216 — 218. eumque Siculum, et, antequam ad Chriſtianorum caſtra transiiſſet, e ſtoica ſecta fuiſſe philoſophum contendit.

Idem *Mongitor* ibid. pag 126. de *Peregrino*, Syracuſano, (ex coniectura P. Octauii Caetani tom I. ſcript. Siculor. pag 21,) a. C. 40. d. III. Nou. concremato, pluribus agit, notatque, eum confundi cum *Peregrino*, epiſcopo Tricolitano, a. Ch. 90. d. XXX. Ian. interfecto.

§. 4.

Hos exceperunt reliqui, qui iure iniuriaue, dicuntur eccleſiaſtici, interdum Sancti. De ſcriptoribus ſaeculi ſecundi deperditis *Melitone*, *) *Quadrato*, *Ariſtide*, ſcriptoribus apologeticis, *Hegeſippo* **) *Claudio Apollinari*, *Polycrate*, *Athenogene*, aliis-

*) Vide Saxii Onom. I. p. 319. ſq.

**) Conf. libellus huius ſententiae: De quodam *Hegeſippi* fragmento et de nonnullis S. S. patrum locis mendoſe hactenus editis ac nunc primum emendatis, opuſcula duo poſtuma, auctore *Franciſco Florio*, in Metro-

aliisque vide *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 184. ſqq.

§. 5.

IVSTINVS MARTYR.

1. Samaritanus Neapoli, Syriae Palaeſtinae, olim Sichem, hodie Naplouſe, oriundus. Quando natus, tum ad religionem chriſtianam ab erroribus et ſuperſtitionibus vaniſſimis auocatus, et denique capitis damnatus ſit, haud omnino liquet. *Hamberger.* in Z. N. Vol. II. pag. 374 ſqq. eos ſequitur, qui adfirment, Iuſtinum natum eſſe, a. C. 89. martyrium vero ſubiiſſe a C. 163. Duce chronico Paſchali, *Du Pin* in Nouvelle Bibliotheque des Auteurs eccleſiaſtiques Tom. I. p. 57. a. Ch. 166. fatalem Iuſtini annum deſignat. Secundum *Saxi-*

Metropolitana Vtinenſium eccleſia praepoſito et Vicario generali. Bononiae 1793. 4. Hegeſippi fragmentum exſtat apud *Euſebium* libr. II. hiſt. eccles. cap. 23. in quo adfirmauit is, omnes Iudaeorum ſectas non crediſſe reſurrectionem: quod falſum eſſe, *Henr. Valeſius* ad locum Euſebii adnotauit. Florius igitur late perſequitur ſeptem Iudaeorum ſectas, et inquirit, num Hegeſippus adfirmauerit, illas omnes ab auita ſententia receſſiſſe. Denique probat *Rufini* iudicium atque expoſitionem, *illas haereſes non crediſſe, neque ſurrexiſſe Ieſum Chriſtum, neque venturum, vt retribuat vnicuique ſecundum opera ſua.* In altera parte multorum ſcriptorum eccleſiaſticorum loca, e. g. epiſtolae encyclicae de martyrio Andreae apoſtoli, Clementis Romani, Io. Chryſoſtomi, Origenis, Epiphanii, Leonis M. Cyrilli Hieroſolymitani, Barnabae, Hermae, et aliorum tam Graecorum quam Latinorum explicantur, emendantur, aut vindicantur.

Saxium V. C. in Onom. I. p. 304. a. C. 165. interiit, et a. C. 139. Antonino Pio Aug. primam Apologiam, quae in vulgaribus editionibus ſecundo loco ponitur, *) obtuliſſe videtur.

2. Ad genuina eius ſcripta pertinent 1) cohortationes ad Graecos; 2) Oratio ad graecos; 3. 4) Apologia I. II. 5) de monarchia dei. 6) Dialogus cum Tryphone, quem tamen *Chriſtian. Gottlieb Koch* in ſingulari libello Kilon. 1700. 8. abnegauit, ſuamque ſententiam deinde ab oppoſitionibus aliorum vindicauit: v. *Fabric.* B. Gr. Vol. V. pag. 57. et *Stolle* von den Leben etc. der Kirchenväter, pag. 52. ſqq. vbi lis inter Kochium et alios ſecus ſentientes, agitata, et ſcripta vtriusque partis vberius exponuntur: adde Parerga Gottingenſia, tom. I. pag. 80. — 7) Epiſtola ad Diognetum, cuius tamen auctorem Iuſtino antiquiorem fuiſſe, opinatur Tillemontius. — *Expoſitio fidei*, quae inter Iuſtini Martyris Opp. edita eſt, a La Croze in Muſeo Bremenſi tribuitur *Neſtorio*: contra a *Paullo Ern. Iablonskio* in diſſ. de origine et fundamento Neſtorianismi pag. 18 et 19, atque pluribus argumentis prolatis, in epiſtola ad La Croze, in Theſauro epiſtol. Lacroziano tom. I. pag. 194 — 201. vindicatur *Theodoro Mopsueſteno*. Dubia aut ſpuria ſcripta recenſent Hamberger, Fabricius, aliique.

3. Opera graece, ex officina Rob. Stephani, Lutetiae 1551. fol. — Opera cum Athenagora, Theophilo Antiocheno, Tatiano Aſſyrio, Hermia philoſopho, gr. et lat. Paris. 1636. fol. — recuſa Colo-

*) Conf. *Tob. Godofr. Hegelmaieri* diſſ. in edictum imperatoris Antonini Pii pro Chriſtianis etc. Tubingae 1777. ab init.

Coloniae ſiue Witteb. cum *Kortholti* Comment. 1686. fol. — Iuſtini Martyris Opera omnia cum Tatiano, Athenagora, Theophilo, Hermia, item in appendice ſuppoſita Iuſtino opera cum actis illius martyrii et excerptis operum deperditorum eiusdem Iuſtini et Tatiani et Theophili. cum MSStis codd. collata, nouis interpretationibus, notis, praefat. et indicibus. Opera et ſtudio vnius ex Monachis Congregationis S. Mauri, (*Prudentii Marani*,) Hagae Comitum 1742. fol.

Epiſtola ad Diognetum et oratio ad Graecos, nunc primum luce et latinitate donatae ab *Henr. Stephano.* etc. Exc. H. Stephanus. 1592. 4. — Fragmenta Iuſtini de reſurrectione mortuorum ſeruauit Damaſcenus in Parallelis, edidit *Halloix* in vitis illuſtrium orientalis eccleſiae ſcriptorum, tom. II. item *Grabius* in ſpicilegio patrum T. ſecundo, Monachi Benedict in editione Opp Iuſtini, denique *Guil. Abrah. Teller* in progr. Helmſtad. 1766. cum verſione lat. et notis criticis.

Apologia prima cum lat verſione Io. Langii notisque variorum, edita a *Io. Erneſto Grabe*, Oxoniae 1700. 8.

— Apologia ſecunda, gr. et lat. cum notis variorum, edita ab *H. Hutchin.* Oxoniae 1703. 8. — Apologiae duae et dialogus cum Tryphone Iudaeo gr. et lat. cum notis et emendationibus *Styani Thirlbii*, Londini 1722. fol. — Apologiae, e recenſione Grabiana: var. lect. et coniecturas V. V. DD. et ſuas addidit *Chriſtian. Guil. Thalemannus*, graece, Lipſiae 1755 8. — cum Tryphone iudaeo dialogus, gr. et lat. cum notis vari-

orum, edit. a *Samuele Jebb.* Londini 1719. 8. v. Acta erudit. Lips. a. 1720. m Ianuar. pag. 5. ſq.

Num euangelium Iuſtini Martyris ſit euangelium ſecundum Hebraeos, disputatur. *Stroth* in Repertor. für bibliſche und morgenländiſche Litteratur, vol. I. contendit, Iuſtinum ſolummodo vſum eſſe euangelio apud Nazaraeos et Ebionitas ſollemni ſecundum Hebraeos. Negat id M. *E. G. Paulus* in exegetiſch-kritiſchen Abhandlungen, Tubingae 1784. 8. in commentatione I. quinque vſus argumentis: in commentatione II. Matthaeus XI. 11 — 14, 1. Theſſ. IV. 3, 4, 5. 1. Theſſ. II. 14 — 16. ex Iuſtino illuſtrantur.

Iuſtini Martyris cauſſam coram iudice, in Ruinart actis martyrum, expoſuit atque illuſtrauit D. *Dalrymple de Hailes* in Remains of Chriſtian Antiquity, with explanatory notes. Edinburgi 1778. 8.

4. Add. diſp *Gundlingii* de naeuis Iuſtini Martyris, praeſertim in ratiocinando ab eo commiſſis in Obſſ. Halens. Tom. II. Obſ. VII. pag 89. et de Iuſtini Martyris Apologia II. ibid. Obſ. IX. pag. 170. — *Caroli Chriſt. Gerkenii* diſſ. de Iuſtini Martyris ad religionem Chriſtianam conuerſione admodum memorabili, Lipſ. 1753. 4. qui p. 18. nonſolum Iuſtinum a calumniis Gundlingii defendit; ſed plures quoque laudat, qui de illius doctrina diſſeruerunt. — *Io. Andr. Schmidt* progr. de Iuſtini Martyris theologia morali. Helmſtadii, 1698. 4. — *Frid. Cotta* diſſ. de Memorabilibus Iuſtini Martyris hiſtoricis atque dogmaticis, Tubingae 1766. cel. *Georgii Frid. Seileri* Chriſtologia Iuſtini Martyris, Erlangae 1775. 4. ——

Fran-

Franciſci Oberthür diſp. exponens S. Iuſtini, philoſophi et martyris, de praecipuis religionis dogmatis ſententiam, Wurzburgi 1777. 8. —— Eiusdem disp. exponens quorumdam ex patribus graecis apologetarum Iuſtini, Tatiani, Athenagorae, Theophili Antiocheni et Hermiae de praecipuis religionis chriſtianae dogmatis ſententiam, respond Franc. Leibes. ibid. 1778. 8. — *Halloix* vita et documenta Iuſtini etc. Duaci 1622. 8. — rep. in libro de illuſtr. eccleſiae orientalis ſcriptoribus, ibidem tom. II. 1636. fol. — rec. cum commentario praeuio et notis *Dan. Papebrochii*, in Actis SS. Antwerp. April. tom. II. pag. 104. ſqq. vbi Papebr. duos Iuſtinos exſtitiſſe, ſibi, non aliis, perſuaſit, et Acta apud Baronium Suriumque-de alio, ac noſtro, intellexit Iuſtino —— An Explication of a famous paſſage in the Dialogue of S. Iuſtin. Martyr with Tryphon concerning the immortality of humane Souls, (auctore *Dodwello*,) Londini 1708. Contra illum disputat et Iuſtini loca clarius exponit *Chisgull* in: Some Teſtimonies of Iuſtin Martyr ſet in a true and clear Light. Londin. 1708. (conf. *de Windheim* Bemühungen der Weltweiſen etc. tom. II. pag. 352. ſq. vbi plura Dodwelli eiusque aduerſariorum non minus quam defenſorum ſcripta de animi immortalitate recenſentur.) Dodwell vero putarat, Iuſtinum, Martyrem, Tatianum, Irenaeum, Athenagoram, Theophilum Antiochenum et Tertullianum aliosque ſtatuiſſe, animum humanum per naturam ſuam eſſe mortalem, ſed ex voluntate dei beneficio ſacri lauacri et Spiritus S. eo coniuncti nunc fieri immortalem, et argumenta, quae

 ſibi

ſibi videbantur, alia expoſuit in: An epiſtolary diſcourſe proving from the Scripture and firſt Fathers that de Soul is a principle naturally mortal; but immortalized actually by the Pleaſure of God to Puniſhement, or to reward by its union with the divine Baptismal Spirit. Wherein is proved, that none have the Power of giving this divine immortalizing ſpirit ſince the Apoſtles, but only the Biſhops. Londin. 1706. 8. vnde acris enata eſt controuerſia. v. *Windheim* l. c. p. 333 ſqq. Act. erudit. Lipſ. 1707. pag. 207. etc. — (*Iac. Bryant*) Obſervations on a controverted Paſſage in *Iuſtin Martyr* (apol. I. 6. pag. 47. ed. Bened. de cultu angelorum,) and upon the worſhep of Angels. Londini. 1793. 4. —— *C. A. Heumanni* ſymbola critica ad Iuſtinum Martyrem, in Miſcell. Lipſiens. nou. vol III. part. II. pag. 222 — 235. — M. *Ioach. Iuſti Rau*, Berolin. erudita diſp. de philoſophia ſanctorum patrum Iuſtini Martyris et Athenagorae. Ienae 1733. 4. Maxima pars diſp. verſatur in examinanda atque interpretanda Iuſtini philoſophia, et in iis enumerandis ſymbolis, quas ille ad hiſtoriam philoſophiae contulerit. —— Le Philoſophes des trois premiers ſiecles de l'Egliſe, ou portraits hiſtoriques des Philoſophes payens qui ayant embraſſé le Chriſtianiſme en ſont devenus les defenſeurs par leurs écrits. Par M. l'Abbé *Nonnote*. Paris 1789. 12. Sunt vero S. Iuſtinus, Tatianus, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Clemens Alexandrinus, Hermias, Origenes, Minucius Felix, Tertullianus, S. Cyprianus, Arnobius, Lactantius. Oſtendit, quae emolumenta religio chriſtiana acceperit eorum

rum tranſitu ad caſtra Chriſtianorum, et ſingulorum deſcribit characterem. —— Pro apologetis vett. Chriſtianis, pro illorum aetate et temporum ratione diiudicandis, qui viam egregie muniuerunt, ſcripſit apologiam, nec tamen celauit illorum infirmitates *Io. Iac. Heſſ* in Bibliothek der heiligen Ceſchichte etc. part. I. Tiguri 1791. 8. nr. 4. egitque de Iuſtino Martyre, Origene, Clemente Alexandrino vsque ad Euſebium Caeſarienſem — 1) Darſtellung des älteſten Chriſtenthums aus den Schriſten des heil. Iuſtinus des Martyrers. 2) Erläuterungen und Betrachtungen über den vorhergehenden Artikel, h. e. de eius vita, profeſſione doctrinae chriſtianae, ſcriptis et defectibus etc. in: Beyträgen zur Beförderung des älteſten Chriſtenthum's und der neueſten Philoſophie. Vlmae 1791, faſc. XII. nr. 2. et 3.

§. 6.

ATHENAGORAS.

1. Athenienſis, philoſophus platonicus et theologus chriſtianus. Quando πρεσβείαν περὶ χριστιάνων M Aurelio obtulerit, non conuenit Cl. *Saxe* in Onom. I. pag. 318. ſq. cum nonnullis a. C. 166. id factum fuiſſe cenſet; *Hambergerus* vero in Z. N. II pag. 405 ſqq. ſequitur *Moshemium* in diſſ. ad hiſtor. eccleſiaſtic. pertinentibus, Alton. 1733. 8 pag. 269. qui a 177. deſignat. quae Moshemii comment. antea erat publicata in Bibliothecae Bremenſis claſſe II. faſc. I. Bremae 1718. pag 853. ſqq. Ille vero probat eorum ſententiam, qui libellum Athenagorae praeter Marcum

imperatorem etiam Commodo, eius filio, inſcriptum cenſeant: quod demonſtrat 1) ex ipſa inſcriptione, ad Lucium Aurelium Commodum directa; titulum adiectum Sarmatici non niſi ad Commodum pertinere, Armeniaci vero propter coniunctionem cum patre eſſe additum: 2) ex ipſius Athenagorae teſtimonio, patrem et filium diſerte nominantis Refelluntur igitur Dodwell in defenſione fidei Nicenae, ſect. III cap. 5. §. 4. pag. 205. Operum a Grabio editorum, *Suffridus Petrus* in nota ad Athenagoram pag. 4. in primis *Pagius* in Critica in Baron. ad a. CLXXVII. nr. VIII. pag. 75. a. Illam autem apologiam a. Chr. 177 ſcriptam fuiſſe ideo contendit, quia 1) non alio Commodi anno orbis eſſet pacatus; 2) Athenagoras prouocaſſet ad ſeruorum teſtimonium; 3) imperatores ita ſit adloquutus, ac ſi Romae in palatio ſuo verſati eſſent. Adde eumdem Moshem. in Theſauro epiſt Lacroz. I. pag. 279.

2. Praeter illam apologiam ſcripſit quoque de reſurrectione mortuorum. De fide autem vtriusque libri dubitant Semlerus et Roeslerus.

3. Liber *de reſurrectione* a *Marſilio Ficino* et *Georgio Valla* latine primum verſus eſt: et a Valla quidem integer, a Ficino autem magnam partem: ſed eum primus ex vnico msto codice, *graece* vulgauit, ſuamque nouam verſionem adiecit *Petrus Nanius*, Paris. 1541. 4. quae editio, aut verſio tantum, poſtea eſt aliquoties repetita. — *Apologia* latine ex *Io. Langi* lat interpretatione et cum eius commentario, inter Iuſtini Martyris Opp. Baſil. 1565. fol tom I. p. 217 et ex verſione *Suffridi Petri* cum eius ſcholiis copioſis Coloniae 1576.

8.

8. — gr. et lat. cum *Conr. Geſneri* verſione notisque. Tiguri 1557. 8. Baſil. 1558. 8. — Vterque libellus emendatius editus eſt graece et lat ab *Henr. Stephano* 1557. 8. ex antiquis exemplaribus Apologia primum profertur, de reſurrectione etc. autem caſtigatior editur. Raris libris accenſetur — *S. Patris Athenagorae*, philoſophi Athenienſis opera. ad MSS fidem recognita. Oxonii e theatro Scheldoniano. 1682. 12. gr. et lat. cum paucis breuibusque, at doctis editoris, (*Io. Felli*) notis et coniecturis, interdum lectiones codd Bodl. ſunt adſperſae. — Apologia cum Suffridi Petri, et liber de reſurrectione, cum Nannii verſione, additis notis variorum et nouis *D. Adami Rechenbergii* animaduerſionibus, Lipſiae. II. voll. 1684. 1685. 8. — Praeclara eſt editio: *S. Athenagorae* — legatio pro Chriſtianis ad imperatores M. Aurelium Antoninum et L. Aurelium Commodum. Eiusdem de reſurrectione mortuorum. Acc. latina verſio, emendationes, variantes lectiones, annotationes atque indices neceſſarii. Cura et ſtudio *Eduard. Dechair*, A. M. Oxoniae, e theatro Scheldon. 1706. 8. Dechair in praef. et edd. ſuperiores enumerat paucis, et de ſuo conſilio inſtitutoque diſſerit. Baſis textus graeci eſt editio H. Stephani, collata cum edit. *Frontonis Ducaei*, (in Auctario bibl. Patrum, Paris. 1624. fol.) et V. L. codd Bodleian. Eton. et Paris. Apologiae adiuncta eſt Gesneri; libro autem de reſurrectione Nannii verſio. Textui, ab editore in ſectiones diuiſo, ſubſtratae ſunt variae lectiones et coniecturae; his vero animaduerſiones Suffridi Langii, Gesneri, Kortholti et Rechenbergii breuiores, quibus ſuas

immiſcuit editor. Textum excipiunt longiores Suffridi Petri, tum Langi, poſtea Kortholti, denique Rechenbergii adnotatt. His adhaerent 1) excerpta ex *Baronii* Annalium tom. II. ad a. Chr. CLXXIX. quae legationis auctorem, et tempus, quo ſcripta illa eſt, reſpiciunt: 2) ex *Halloixii* illuſtr. eccleſiae orientalis ſcriptorum vol. II. cap. 26. excerpta quaedam de legationis auctore eiusque inſcriptione; 3) ex *Henr. Dodwelli* diſſertatt. Cyprianicis excerpta, de tempore atque inſcriptione legationis Athenagorae ex diſſertatione XI. 4) praef. editor. Oxonienſis (Felli) 5) ex cap. 4. ſect. 2. et cap. 5. ſect. 3 defenſionis fidei Nicenae a *G. Bullo* conſcriptae excerpta quaedam a Prudentio Marano, cum Iuſtino, Hagae Comitum 1742. — Deprecationem, (vulgo legationem) pro Chriſtianis edidit et varietate lectionis perpetuoque commentario illuſtrauit *M Io. Gottlieb Lindner*, rector ſcholae Arnſtadiens. Longoſaliſſae 1774. 8. Deinceps ſupplementum dedit. —— Falſo tribuitur ei romanenſis quidam libellus, ex gallica tantum interpretatione, Paris. 1599. et 1612. 12. notus: conf. *Huetii* Traité de l'Origine des Romans, Paris. 1693. 12. pag. 68 ſqq.

4 Adde quoque *Andr. Polycarp. Leyſeri* diſſ. de Athenagora Athenienſi philoſopho Chriſtiano, Lipſiae 1736. qui in multis rebus diſcedit a ſententia aliorum. *Hambergeri* kurze Nachricht. Vol. I pag. 498. *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 85. ſq. Vol VI. pag. 800. ſqq. *Rau* diſſ. ad ſuperiorem §. laudatam. — Obſſ. et emendationes in Athenagoram, in Hiſtoria critica R. L. tom. IX. coll.
Wolf

Wolf in Theſauro epiſt La Croz. tom. II. pag. 89. — *Io. Georg. Michaelis* programma de ſcholae catech Alexandr. origine Halae Magd. 1739. 4. et nouis acceſſionibus amplificatum in Symbol. litterar. Bremens. faſc III. qui Athenagoram e catalogo doctorum ſcholae Alexandr. excluſit. Sed diſſentit, et Athenagoram primo doctorum illorum loco collocat *Io. Auguſtin Dietelmair*, theologus quondam Altdorfinus, in progr. quo veterum in ſchola Alexandrina doctorum ſeriem breuiter exponit. Altdorf. 1746. 4. ab initio. — *Bayle* in Diction. vol. I. voc. *Athenagoras*, pag. 369 ſqq. qui, num Athenagoras ſuſceperit legationem, valde dubitat, et de tempore, quando ſit apologia oblata, multus eſt. *Scultetus* in medulla theol. patrum, cap. I — V. qui vero Athenagorae male tribuit libr. Marci Antonini philoſophi. v. *Stollc* l. c pag. 68 ſqq. — *Io. Dan. van. Houen* disp. de vera aetate legationis Athenagorae pro Chriſtianis, 1752. 4. — *Iani Diaconi Hortenſii de villa noua* (i. e. eiusdem *Houen*,) disquiſitio de inſcriptione et aetate libelli Athenagorae pro Chriſtianis, diuis fratribus exhibiti, in Symbolarum litterarium ad incrementum ſcientiarum omne genus, collect. II. Halae 1754. 8. nr. V. pag. 163 — 204. atque de hoc et reliquis ſcriptoribus eccleſiaſticis ſaec. II. et III. *Leſs* Wahrheit der chriſtlichen Religion pag. 54. ſqq.

§. 7.
TATIANVS.

1. Syrus, rhetor et philoſophus. Romam delatus, lecto codice ſacro, nomen dedit diſciplinae

 chri-

chriſtianae et ab ore Iuſtini Martyris pependit. Roma dein relicta, in Meſopotamia circa a. C. 172. ſectam ἐγκρατιτῶν condidit atque peruerſis placitis doctrinam infamauit chriſtianam.

2. Supereſt *oratio ad Graecos*: cuius prima editio eſt graece per *Io. Friſium*, cum interpretatione lat. et adnotation. *Conradi Gesneri*, cum Sententiarum ſ. capitum, theologicorum praecipue, ex ſacris et profanis libris, tom. III per *Antonium* et *Maximum* monachos olim collectis etc. per Conr. Gesnerum editis. Tiguri 1546. fol. pag. 276. — Meliores ſunt editiones, quas *Wilhelmus Worth*, cum *Hermiae* irriſione gentilium philoſophorum, et notis variorum, Oxoniae 1700. 8. atque *Prudentius Maranus* cum Iuſtino, Hagae Com. 1742 fol curarunt. — Et *Harmonia euangelica*, quam Victor Capuanus ſaeculo VI. ſub Tatiani nomine venditauit, et altera *harmonia*, quae ſub nomine Ammonii Alexandrini lucem vidit, Tatiano noſtro adſeri nequeunt.

3. v. ſupra, §. 5. *Fabricii* B. Gr. vol. V. pag. 81. ſqq. *Bruckeri* hiſtor. crit. philoſ. Tom. III. pag. 378. ſqq et Append. pag 536. ſqq. *Hambergeri* Z. N. vol. II pag. 394. ſqq. *Georg. Frid. Seileri* Chriſtologia Tatiani, Athenagorae, Theophili Antiocheni, progr. Erlangae 1775. 4. *Saxii* On. I. pag. 320. — *Lud. du Four de Longerue* diſſ. de Tatiano, cum Tatiani orat. per Worth.

§. 8.

§. 8.

IRENAEVS.

1. Ortu Graecus, dein Polycarpi diſcipulus, et denique (circiter ab a. C. 178. vsque ad 202.) epiſcopus Lugdunenſis: Inſectator haereſeos Valentianae.

2. Libros V. contra haereſes. graece, (graeci autem ſermonis liber I. et reliquorum librorum fragmenta ſuperſunt: latina autem minus elegans verſio, licet fida et antiquiſſima, Irenaeum ipſum habere non videtur auctorem,) et quaedam alia ſcripſit, quorum tantum reliquias edax tempus nobis permiſit.

3. *Latine* verſum primum prodiit *D. Ierenaei opus* in quinque libros digeſtum aduerſus haereſes, opera *Des. Erasmi* Baſil. apud Io. Frobenium, 1526. menſe Aug. fol. — emendatius rec. ib. 1528. 1534. 1548. 1554. 1560. Paris. 1545. 1563. 1567. 8. —— Diui *Irenaei*, graeci ſcriptoris eruditiſſimi, epiſcopi Lugdun. libri V. aduerſus portentoſas haereſes Valentini et aliorum, accuratius, quam antehac emendati: additis Graecis, quae reperiri potuerunt: opera et diligentia *Nicolai Gallaſii*, S. Theol. Profeſſoris: vna cum eiusdem adnotationibus. Additus eſt etiam index locupletiſſimus. Apud Io. le Preux et Io. Paruum (Geneu.) 1570. fol. Dedicatio ad D. Edmundum Grundalſum, epiſcopum Londinenſem, ſcripta eſt Geneuae, prid Cal Febr. 1569. Aurelia enim poſt exortam Papiſtarum ſeditionem aufugit Geneuam. Irenaeum autem graece ſcripſiſſe tam in epiſtola quam in praefatione adſeuerat. De vita et ſcriptis Ire-

Irenaei ex *Euſebio* H. E. V. cap. 4. cap. 19 et 20. cap. 25 et 26. ex *Hieronymo* de ſcript. eccles. exponit. Graeca Irenaei, quae potuit reperire, et Epiphanius inſeruerat ſcriptis ſuis, dedit, indeque excerpta cum ſua interpretatione in duabus columnis, et in oppoſita pagina veterem interpretationem poſuit. In fine addidit adnotatt. vberiores, quibus obſcura pleraque illuſtrantur. Itidem nonnullos S. S locos explicuit iisque reſpondit, qui aduerſus piam doctrinam ſunt Irenaei auctoritate abuſi. Denique copioſus rerum memorabilium index claudit opus. —— Recentiſſimae, et, licet ſtudio atque diligentiae editorum futurorum largum ſit relictum ſpicilegium, praeſtantiſſimae huc vsque edd ſunt *Io. Ern. Grabe*, Oxon. 1702. fol. et *Renati Maſſuet.* Paris. 1710. fol.

Fragmenta anecdota ex bibliotheca Taurinenſi eruit, latine vertit et euulgauit *Chriſtoph. Matth. Pfaffius* primum in Giornale de' Letterati d'Italia, tom. XVI. pag. 228 ſqq. rec. cum liturgia Grabiana; in eius ſyntagmate diſſertatt. theologicarum, Stuttgard 1721. 8. et a Fabricio in edit. Hippolyti, Hamburgi 1718. fol. vol. II. —— Separatim ab ipſo Pfaffio edita, huius ſententiae: *Irenaei* fragmenta anecdota, quae ex bibl. Taurin. eruit, lat. verſione notisque donauit, duabus diſſ. de oblatione et conſecratione euchariſtiae illuſtrauit; denique liturgia graeca *Io. Ern. Grabii*, et diſſ. de praeiudiciis theologicis auxit *Chriſtoph. Matth. Pfaffius.* Hagae Comit. 1715. 8. — tum repetita et inſcripta: *S. Irenaei* ſcripta anecdota, gr. et lat. notisque ac Diſſertationibus illuſtrata: denique liturgia graeca I. E. Grabe aucta, labore et ſtudio

C.

C. M. *Pfaffii*. Lugd. B. 1743. 8. tom. I. II. Cui quum auctores Catalogi codicum MSS. bibliothecae Taurinenſis, Taurini 1740. fol. Antonius Rivautella et Fr. Berta inuidiam culpae conflaſſent, is eam depulit in epiſtola ad Io. Erh. Kappium de catalogo MStorum codicum bibliothecae Taurinenſis, in Nou. Actis eruditorum 1752. Aug. p. 443. ſqq. — De conamine *Magni Cruſii* v. Acta erud. 1729. mens. Febr. pag. 59. — Fragmenta IX. *Irenaei*, (quorum tamen quartum iam exſtat in edit. Maſſueti,) in lucem protulit cl. *Münter* in fragmentis patrum gr. vol. I. nr. 2. Quaedam emendauit cenſor in ephem. litt. Gottingens. a. 1788. plag. 124. pag. 1245. ſq.

4. *Io. Dau. Koeleri* diſſert. illuſtrans teſtimonium S. Irenaei epiſcopi Lugdunenſis de Germaniis Chriſtianis in ſaec. II. Gottingae 1742. — St. Clement's and St. Irenaeus's Vindication of the Apoſtolical Conſtitutions from ſeveral Objections made againſt them, — by *Will. Whiſton* etc. London, printed for the Author. 1716. 8. conf Crellii epiſt. in Theſauro epiſtol. La Croziano, tom. 1. pag. 113. ſq. — *D. Salom. Deylingii* Irenaeus euangelicae veritatis confeſſor ac teſtis a Renati Maſſueti prauis explicationibus vindicatus. editio altera auctior et emendatior. Lipſiae 1721. 4. — *Io. Franciſci Buddei* diſp. reſpond. M. *Io. Georg. Ioch*, Clementem Romanum atque Irenaeum non fauere Miſſae pontificiae, Io. Ern. Grabio oppoſita. Ienae, 1705. 4.

Io. Salom. Semler ſcripſit comment. ad Irenaei locum de nomine Ieſu hebraico, in Actis ſociet. lat. Ienens. Vol. I. pag. 68. ſqq. Idem vir doct.

in

in hiſtorica Iſagoge ad Baumgartenii Polemicam vol II. pag 131. et in proluſione de cauenda moleſta ſedulitate ſacra ad corrigendas quasdam Irenaei et Tertulliani ſententias, Halae 1772. fidem Irenaei minuere eiusque libros in ſuſpicionem νοθείας adducere tentauit; at defenſionem illorum ſuſcepit *Walch*, theologus Gottingenſis, in tomo V. nouorum Commentariorum ſocietatis regiae doctrinarum Gottingenſis 1775. 4. Conf. *Roesler* Part. I pag. 262. ſqq. Adde *Erh. Andr. Frommanni* II. Progr. interpretationes N. T ex Irenaeo, Coburgi 1766. *Fabricii* B. Gr. Vol V. pag. 66. ſqq. *Hambergeri* Z. N. Vol. II. pag. 458. ſqq. *Saxii* Onom. I. pag. 328. ſq.

§. 9.

HEGESIPPI, ex Iudaeo Chriſtiani, fragmenta collegit *Grabe* Tom. II. ſpicilegii. Conf. *Fabric.* l. m. p. 188. et *Saxe* p. 329. ſupra ad §. 4 not. *Io. Ens* lib. in Hegeſippi teſtimonium de eccleſia virgine. Traiecti ad Rhen. 1721. 4.

§. 10

THEOPHILVS.

1. Iudaeus ortu, et ſectae Sadducaeorum addictus ante ſalutarem vitae et doctrinae emendationem fuiſſe videtur *Guſtauo Chriſtoph. Hosmann*, qui Theophili libros e graeco theotiſce fecit, multisque illuſtrauit notis, Hamburgi 1729. 8. Vulgo dicitur a deorum cultu ad profeſſionem chriſtianae doctrinae transiiſſe: labentibus annis Epiſcopus euaſit Antiochenus.

2. Paul-

2. Paulo ante mortem ſuam, circiter a. C. 181 teſte *Euſebio* H. E IV. 24. ſcripſit libros III. περὶ τῆς τῶν χριστιανῶν πίστεως Autolycum. — Libri quatuor commentariorum in varia Euangeliſtarum loca ſecundum peritiores criticos Theophilum quemdam multo iuniorem produnt auctorem.

3. Tres illi libri haerent multis Iuſtini Martyris editionibus. Primum gr. et lat cum Antonii et Maximi Sententiarum tom. III. Tiguri 1546. fol. — Separatim illos graece et latine ad fidem cod. Bodleiani et ex parte regii Pariſienſis denuo recognitos notisque tum aliorum tum ſuis inſtructos edidit *Io. Chriſtoph. Wolfius*, Hamburgi 1724. 8.

4. *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag 91. ſqq. *Hambergeri* Z. N. Vol. II. pag. 423. et kurze Nachrichten Vol. I. pag. 516. *Saxe* Onom. I. pag. 331. — Criticae *Heumanni* obſſ. in huius Poecile tom. I. p. 505. ſq. et tom. III. p. 203. ſqq. — *Roesler* I. p 218. ſqq. — *Theoph. Grabener* diſſ. de Theophilo Antiocheno Dresdae 1744. 4. —— Theſaur. epiſt. La Crozian tom. II. pag. 188. 190. 193. ſq. 196. 211. ſq. 213. 217. — *Moshem* in Obſſ. ſacris cap. 3. et 4. — *Ioſeph Betty* Theophili libr. ad Autolycum, vna cum Tertulliani praeſcriptione etc. in linguam anglicam transtulit, notisque et diſſertt. praeliminar. inſtruxit. Oxon. 1722. 8 — *Theophili Alexandrini* (multi enim fuerunt eiusdem nominis,) prologus ad Theodoſium imperatorem de Scto Paſcha, gr. et lat. in Dionys Petauii doctrina temporum, vol II. fin. — Fabricius in B. Gr. V. pag. 94. ſqq. multos quidem enumerat *Theophilos*: eorum tamen catalogum amplificat *Heumann* in diſſ. de Theophilo, cui

Lucas

Lucas hiſtoriam ſacram inſcripſit, in Bibl. Bremenſi, claſſ. IV. faſc. II. pag. 488.

§. 11.

HERMIAS.

1. *Caue* hunc philoſophum Chriſtianum ad ſaeculi II. exeuntis tempora refert. Alii eum iuniorem fuiſſe ſcriptorem fuiſſe putarunt.

2. Eius *Irriſio gentilium philoſophorum* addita eſt quibusdam Iuſtini editionibus. — in *Morellii* hiſtoria philos. ed. H. Wolfii pag. 180 ſq. v. *Heumanni* acta philos. tom. III. pag. 444 ſqq. — graece et latine ad codicem MS. Thomae Galei, cum variis lectionibus, et *Galei* et *Wilh. Worthi* notis, cum Tatiano, Oxon. 1700. 8. — cum annotatt. H. Wolfii, Th. Galei, W. Worthi ſuisque graece edidit *Io. Chriſto. Dommerich*, Hal. 1764. 8.

3. *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 96 ſq. *Hamberger*. Z. N II. pag. 441 ſq. et kurze Nachrichten I. pag. 526 ſq. *Saxe* Onomaſt. I. pag. 334 ſq. *Henr. Blumenbachii* Antiquitates Epiphaniorum. Lipſiae 1737. 4. pag. 6. vbi de pluribus eccleſiaſticis agitur ſcriptoribus.

§. 12.

T. FLAVIVS CLEMENS.

1. A. C. 202. ſuo ſe munere abdicare iubebatur: et ante A. C. 218. vita deceſſit. Diſcipulus fuit Pantaeni: vir probus et doctiſſimus, qui, abiuratis ſuperſtitionibus, vel ex doctrina ſcriptisque veterum profanorum argumenta pro veritate religionis

gionis chriſtianae diligenter collegit. philoſophus chriſtianus, presbyter et Catecheta *alexandrinus*, (v. Michaelis et Dietelmairi ſcripta §. VI. n. 4. citata,) atque Origenis magiſter.

2. Ex libris eius in primis memorandi videntur Protrepticus, Paedagogus et Stromateon libri, antiqua eruditione referti et doctiſſimi, qui vero ordine et perſpicuitate laborant. De his reliquisque atque variis editionibus conſule *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 102 ſqq. atque *Hambergeri* Z. N. Vol. II. pag. 485 ſqq. eosque viros doctos, quos illi laudant

3. Editiones praecipuae ſunt Florentina, graece, curante *Petro Victorio*, 1550. fol. — *Frid. Sylburgii*, Heidelbergae apud Commel. 1592. fol. — *Dan. Heinſii*, Lugd. Bat. 1616. fol. recuſa, notis Frontonis Ducaei additis, Paris. 1629. fol et, vitioſe, 1641. atque Coloniae ſiue potius Wittebergae 1688. fol. — Praeſtantiſſima autem eſt, quam diligentiae *Io. Potteri* debemus, Oxon. 1715. fol. recuſa, Venetiis 1757. II. Voll. fol. cum fragmentis ex Fabricio ac vita S. patris. — Operum ſupplementum publicarat *Thomas Ittigius*, Lipſiae 1700. 8.

4. Adde *Bruckeri* hiſtor. crit. philoſ. Tom. III. pag. 414 ſqq et appendicem pag. 541. *Saxii* V. C. Onomaſt. I. pag 343. Miſcell. Obſeru. Belg. vol. IV. tom I. pag 72 ſqq. et pag. 103 ſqq. et *Roesleri* Bibliothek der Kirchenväter etc. Vol. II. pag. 1. ſqq — Clemens Alexandrinus a nonnullis pro antiquitate punctorum et accentuum in teſtimonium vocatus, de iis vel ne per ſomnium quidem cogitauit: id quod demonſtrauit. V. D in

bibl. Bremenſi claſſ. II. faſc. I. pag. 191 ſqq. ad Strom. lib. III. cap. 4. p. 529. ed. Potteri. —— *P. Gottfried Lumper* in parte IV. Hiſtoriae theologico-criticae, ſupra in §. 2. memoratae, complectente praeter minores patres ſaeculi II. potiſſimum S. Clementis vitam, ſcripta et fidei doctrinam, Auguſtae Vindelic. 1785. 8. ea, quae inuenit temere compilaſſe, neque de Clementis confuſa ſcribendi et dogmatica ratione recte iudicaſſe, a cenſoribus arguitur. — *P. Placidus Sprenger* in theſauro rei patriſticae, tom. II. et III. copioſus eſt de ſcriptis atque editionibus Clementis Alexandrini. — *Eduardi Vitry* diſſ. de Titi Flauii Clementis, viri conſularis et martyris tumulo, Vrbini, 1727. et tom. 23. della Raccolta di Opuscoli ſcientifici del P. Calogerà: coll. *Villoiſon* in Anecdotis graecis, tom. II. p. 158. not. et p. 160. — *Io. Balthaſar Bernhold*, theologus quondam Altdorfinus, in programmate, inſcripto Hypomnemata de T. Flauio Clemente, vtriusque in eccleſia cathedrae ornamento, Altdorf. 1725. 4. partim defendit eum ab iniuriis aliorum, partim eius excuſat errores, eumque commendat tamquam typum in eccleſia docentium ſuoque merito inclareſcentium.

§. 13.

AMMONIO, Alexandrino, ante a. C. 250. florenti, debemus *Harmoniam euangelicam*, quae olim Tatiano adſcribebatur. v. *Fabricii* B. Gr. vol. IV. pag. 159. et 172. vet. edit. et tom. IV. p. 880 ſq. nou. edit et *Hambergeri* Z. N. vol. II. pag. 562 ſqq. ſupra, ad pag. 272.

§. 14.

§. 14.

HIPPOLYTVS.

1. Initio principatus Alexandri Seueri circ. a. C. 202. eloquentia copiaque litterarum tam humanarum quam diuinarum illuſtris. ad a. 222 perduxit temporum canones, teſte *Hieronymo* de ſcriptor. eccles. cap. 61. pag. 69.

2. De patria, munere mortisque tempore varie diſputant viri docti. Theologus fuit et chronologus: vulgo habetur epiſcopus Portuenſis (portus romani, hodie *Aden* ſiue *Adan*;) in Arabia: e contrario *Heumannus* in diſſ. *vbi* et *qualis epiſcopus fuerit S. Hippolytus*, Gottingae 1737. et in Primitiis academ. p. 239 ſqq. eum fuiſſe epiſcopum, ſenſu ciuili, moderatorem ſeu inſpectorem, euincere ſtuduit. Modo autem in oriente, modo in occidente commoratus eſt.

3. Opuſcula illius, theologici in primis argumenti: (etenim, vtrum Chronicon ſ. canon paſchalis a Scaligero primum graece editus, in libro de emendatione temporum pag. 152. Hippolytum habeat parentem res dubia eſſe videtur,) edidit gr. et lat. cum praeclaris quorumdam diſſertatt. aliisque additamentis *I. Alb. Fabricius*, Hamburgi 1716. Voll. II. — *Carol. Chriſt. Woog*, profeſſor quondam Lipſienſis, addidit Hippolyti fragmentum ad Prouerb. IX. 1 — 5. Lipſiae 1763.

4. *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 203 ſqq. *Hambergeri* Z. N. Vol. II. pag. 508 ſqq. *Erh. Andr. Frommanni* Interpretationes N. T. ex Hippolyto collectae, Coburgi 1765. *Saxii* Onom. I. p. 353.

§. 15.

IVLIVS AFRICANVS, Syrus gente, auctor Ceſtorum, Chronographiae, actorum *) martyrii Symphoroſae filiorumque et epiſtolae ad Origenem de Suſannae hiſtoria, vixit circiter a. C. 220. v. *Fabricii* B. Gr. Libr. III. c. 24. vol. IV. p. 240 ſqq. nou. edit. et quae ibi adnotaui. *Hambergeri* Z. N. II. pag. 525 ſqq. *Saxe* Onom. I. p. 352.

De *Origene*, ab a. C. 185—253. iam ſupra cap. II. diſſerui. Supra memoratis addantur *Roesleri* Bibliothek der Kirchenväter Part. II. p. 76 ſqq. Progr. Gottingenſe, complectens *Prologos Origenis* in euangelia S. Matthaei, Lucae et Iohannis, graece et latine hactenus ineditos, Gottingae 1735. et *Ioach. Samuel Weikhmanni* comment. de ſchola Origenis ſacra ex Gregorio Thaumaturgo informata, Wittebergae 1744. 4. — *Franc. Florius* in libro, de quodam Hegeſippi fragmento cet. Bononiae 1793. 4. pag. 66 ſqq. multa Origenis loca corrigit partim, partim interpretatur.

§. 16.

GREGORIVS, antea THEODORVS.

1. Viuere deſiit poſt a. Chr. 270.

2. Propter miracula, quae edidiſſe dicitur, cognomine *Thaumaturgi* inſigniebatur. Diſcipulus fuit Origenis, ex cuius inſtitutione hauſit chriſtianae doctrinae capita et delicias, atque in cuius honorem recitaſſe videtur circiter a. C. 239. πανηγυ-

ρικὸν

*) Quae tamen ſuppoſititia habentur.

ϱικὸν εὐχαϱιϛίας. Poſtea inuitus ſuſcepit ſummam curam coetus chriſtiani Neo-Caeſarienſis pér Cappadociam.

3. Opera eius tam genuina, quam ſpuria, prodierunt cura *Gerardi Voſſii* *), Moguntiae 1604. 4. recuſa, cum operibus Macarii Aegyptii, atque Baſilii, Seleuciae Iſauriae epiſcopi, Ioannisque Zonarae expoſitione canonicarum epiſtolarum reliquarum, canonum commentario ſubiungenda, Paris. 1621. fol. — de ſancta trinitate doctrina ex cod. gr. et lat. cum epiſtola Leonis M. ad Flauianum, praefationem edita a M. *Nic. Glaſero*, Hamburgi 1614. 8. — cum interpretat. Rufini in *Fabr.* B. Gr. vol. V. pag. 249. et in eiusd. edit. Hippolyti. vol. II. pag. 224. Fragmenta, 1) ſcholia ex eius ab Euſebio memoratis explicationibus eccleſiaſticis, cap. 1 — 3. v. 11. — 2) fragm. in Lucam XXII. 42 — 48. — 3) fragm. de Homouſia filii et patris dei, ex Euthymii Panoplia. in veterum patrum eccleſiaſticorumque ſcriptorum analectis nouis, Venet. 1781. fol. nr. 2.

4. Plura vide apud *Fabricium* in B. Gr. Vol. V. pag. 247. ſqq. *Hamberg.* Z. N. Vol. II. pag. 611. ſqq. *Saxium* in Onom. I. 365.

§. 17.

DIONYSIVS, ab Origene inſtitutus et a ſuperſtitionibus ad verum dei cultum ductus, primum

*) Hic fuit Leodino ortus et pontificiorum adſecla; qui male confunditur cum Gerardo Io. Voſſio. v. notam ad G. I. Voſſi vitam in *Niceronii* vitis erudit. tom. I. pag. 113. ex verſione german. Baumgartenii

mum ab a. C. 231. Catecheta, deinde ab a. C. 248. epiſcopus Alexandrinus. Senex vita deceſſit a. C. 265. De eius ſcriptis tam dubiis, quam veris conſule *Fabricii* B. Gr. Vol. V. pag. 263. ſqq. et *Hamberger*. Z. N. II. pag. 605. ſqq. adde Saxii Onom. I. p. 366.

Nominaſſe quoque hic ſufficiat *Paullum, Samoſatenum*, ab a. 260 poſt *Demetrianum*, epiſcopum Antiochenum; ſed a Synodo Antiochena ſecunda erroris damnatum et a. Chr. 272. magiſtratu illo priuatum: (*Saxii* Onom. I. pag. 370.) — *Anatolium*, Alexandrinum circ. a. 273. epiſcopum in Syria Laodicenum, mathematicum et philoſophum, auctorem canonis paſchalis, (ex vet. latina verſione adhuc ſuperſtitis, et ab *Aegidio Bucherio*, in huius doctrina temporum, Antwerp. 1634. p. 439. editi atque illuſtrati, v. *Fabr.* B. Gr. lib. III. cap. 8. vol. III. pag. 461. vbi plura notaui, *Chauſepié* nouv. diction. etc. h. v. *Hamberger* Z. N. II. pag. 627. ſqq. *Saxii* Onom. I. pag. 373.) — *Tryphonem*, Originis diſcipulum, *Beryllum*, Boſtrenum in Arabia epiſcopum; *Nepotem*, epiſcopum Aegypti; *Cornelium* epiſcop. rom. ab a. 251. *Euſebium*, primum Alexandrinae eccleſiae diaconum, dein epiſcopum Laodicenum; *Magnetem*; *) *Petrum* Epi-

*) v. *Villoiſon.* in anecd. gr. tom. II. pag. 264. not. qui laudat cl. *Morelli* diſſ. de publica S. Marci biblioth. Magnetis, ſiue Hieroſolymitani presbyteri, ſiue Macarii, fragm. quaedam exſtant in cod. Marciano DIII. adde *Fabr.* B. Gr. vol. V. pag. 276. *Macarii Magnetis* fragm. edere promiſerat *Magn. Cruſius.* v. Acta erudit. 1729. m. Febr. p. 59. et Beyträge zur Hiſt. der Gelahrheit, part. II. p. 93 et 101.

Epiſcopum Alexandrinum; qui a. 300. martyrium ſubiit. (v *Sax.* I. p. 389. *Fabr.* B. G. VIII. pag. 411. *Villois.* anecd. gr. II. p. 247.) *Pamphilum*, doctum presbyter. Caeſareenſem et amiciſſimum Euſebio, qui ab illo Pamphili nomen adſciuit; *Lucianum*, Antiochenum Presbyterum, quem editionem LXX. interpretum recenſuiſſe, iam ſupra Cap. II. monuimus; (conf. *Saxii* Onom. p. 389.) *Methodium* *) (v. *Saxe* l. c. pag. 390. *Hamberger.* loco mem. pag. 665. ſqq.) *Heſychium*, epiſcopum Aegyptium, qui iisdem, quibus Lucianus, temporibus graecam verſionem librorum diuinorum recenſere inſtituit; *Manetem* ſiue *Manichaeum*, de cuius erroribus et ſcriptis aliisque ſcriptoribus deperditis iisque, qui vulgo vocantur haeretici, tertii ſaeculi, v. praeter auctores hiſtoriae eccleſiaſticae, *Fabricium* in B. Gr. vol. V. libr. V. cap. 1. (in quo capite etiam ſupra memoratos perſequutus eſt,) pag. 281. ſqq. adde *M. Io. Chriſtoph. Wolfii* librum doctum et inſcriptum: Manichaeismus ante Manichaeos et in Chriſtianismo rediuiuus etc. Hamburgi, 1707. 8. ——

Gregorius, archiepiſcopus et primas Armeniae, tempore Conſtantini M. et Theridatis regis Armeniae atque verum quum iam ſenio eſſet confectus, tempore concilii Nicaeni, de cuius acerbiſſimis fatis, virtutibus, miraculis etc. multae fabulae ſparſae ſunt: quas collegit et diſſeminauit *Anton. Maria Bonucci* in: Iſtoria della vita, martirio et miracoli di S. Gregorio etc. Romae 1717. 4. Sed

 confer

*) Conf. cel. D. *Io. Andr. Sixti*, theologi. Altdorfini, commentat. de Methodio, Tyri quondam epiſcopo. Altdorfii, 1787. 4.

confer acta erudit. Lipſiens. a. 1719. mens. Iun. pag. 237 — 241.

De *Paullo*, Thebaeo, Anachoretarum ſiue Eremitarum auctore, a. C. 341. vel initio 342. denato v. *Pagii* Criticam Baron. ad an. Ch. 318. n. XIV. XV. et ad a. Ch. 343. n. II. *Saxii* On. I. p. 392.

§. 18.

EVSEBIVS.

1. Natus circ. a. Ch. 264. obiit a. C. 340.

2. Pamphili amicus, Caeſareae Palaeſtinae ab a. C. 315. epiſcopus, egregius hiſtoricus, philoſophus atque theologus; Arii tamen haereſi fauiſſe videtur: ſiquidem illius cauſſam contra Alexandrum, epiſcopum Alexandrinum, egit.

3. Ex multis ingenii et ſingularis eruditionis monumentis potiora nominabimus, n. 1) Chronicon, quod deſiit a. 327. et cuius fragmenta graece ſuperſunt. *) 2) Praeparationis euangelicae

*) Verſio latina tribui ſolet *Hieronymo;* Sed *Hieronymus de Prato* in diſſ. de Chronicis libris duobus ab Euſebio Caeſar ſcriptis et editis. Veronae 1750. 8. demonſtrare inſtituit, verſionem prioris partis non concinnatam eſſe ab Hieronymo, et promiſit nouam reliquorum genuinorum, graecorum fragmentorum, et latinae verſionis editionem: atque pag. 423. dedit graeca quaedam fragmenta ex Euſebii de temporibus libro primo, olim excerpta a Georgio Syncello noua interpretatione, notis et obſſ. illuſtrata et ex parte nunc primum auctori ſuo vindicata. Contra Scaligeri animadu. in Euſebii Chron. et contra Vallars. in

cae libros XV. opus praeſtans, quod multa quoque loca deperditorum praecipue philoſophicorum ſcriptorum nobis ſeruauit; 3) Demonſtrationem euangelicam, cuius tantum decem libri, iique haud integri ſuperſunt; 4) Hiſtoriae eccleſiaſticae Libr. X. a Chriſto vsque ad Licinum a. C. 324. a Rufino, mutationibus quibusdam factis et omiſſo libro X. in linguam latinam translatos; 5) librum contra Hieroclem; 6) de vita Conſtantini M. libros IV. in quibus a ſuſpicione adulationis haud alienus eſſe videtur; 7) contra *Marcellum*, *Ancyrae* epiſcopum: (de cuius epiſcopi opinionibus egerunt pluribus, vt id ὡς ἐν παρόδῳ moneam, *Chriſti. Henr. Vogel*, in diſſ. de Marcello Ancyrae Epiſcopo, Gottingae 1757. et *I. Sal. Semler* in ſelectis capitibus hiſtoriae eccleſiaſt. tom. I. pag. 158. ſqq. et pag. 163. ſqq. de *Photino*, Marcelli diſcipulo;) — 8) commentarium in Eſaiam, 10) commentar. in Pſalmos CXIX. (commentarii in reliquos XXXI. perierunt;) 11) de vitis prophetarum. 12) fragmenta ex commentariis in canticum canticorum. 13) oratio de Conſtantini M. laudibus; etc. At de his et reliquis eorumque editionibus copioſius disputant *Fabricius* in B. Gr. Vol. VI. p. 30. ſqq. *Hamberger*. Z. N. II. p. 705. aliique.

O 5 4. Quod

in praef. tom. VIII. p. 1 ſqq. multa erudite disputat. Adde *Vallars*. (qui tom. VIII. Opp. Hieronymi, part. I. et II. Chronica Euſebii de graeco translata ex Pontaci edit. cum huius ſuisque commentariis inſeruit,) in prolegom. tomo I. praemiſſis de libri Euſebiani ac verſionis Hieronymianae per editiones recentiores fatis.

4. Quod ad editiones adtinet, memoratu dignae ſunt: 1) *Chronicon*, quantum graece, aut ex interpretatione Hieronymi ſupereſt, exſtat in Ioſephi Iuſti Scaligeri theſauro temporum, Lugd. B. 1606. auct. et emendat. Amſtel. 1658. fol. — Princeps lat. editio eſt Euſebii Chronicon per Philippum Lauaniam, (curante *Bonino Mombritio*,) Mediolani, ſ. l. et a. (circa a. 1475.) in 4. vide *Saxii* hiſtor. litter. typogr. Mediolan. col. 148. et pag. 608. *Apoſtoli Zeni* diſſ. Voſſiane, tom. I. Ven. et 1752. 4. pag. 110. *Clement* bibl. curieuſe hiſt. et crit. tom. VIII. pag. 170. ſqq. vbi plures editt. operum Euſebianorum copioſe recenſentur. — De editionibus verſionis Hieronym. v. cl. *Caroli Traugott Gottlob Schoenemann* bibl. hiſtor. litterar. patrum latinor. tom. I. pag. 440 et 454. ſqq. et quae ego in breuiore notitia litterat. rom. pag. 647 et 648. notaui: quibus addes *Euſebii* Caeſar. chronicon, quod Hieronymus — latinum facere curauit etc. *Henr. Stephan.* —— In calce: abſolutum eſt in alma Pariſiorum academia hoc Euſebii Caesar. de temporibus chronicon cum nonnullis additionibus: per *Henr. Stephanum in formularia litterarum arte opificem*, illius maxima cura et diligentia, nec non eiusdem et *Iodoci Badii* — expenſis. a. 1512. 4. a fol. 1 — 97. eſt Hieronymi verſio chronici Euſebiani latina; a fol. 97. — fol. 101. aduers. Hieronymi continuatio: tum ſequitur Chron. *Proſperi Aquitani*: a fol. 107 ab a. Ch. 448. *Matthaei Palmerii Florentini* continuatio: a fol. 153. *Matthaei Palmerii Piſani* Opuſculum de temporibus ſuis, ab a. Ch. 1450. denique fol. 169 adu. ab anno 1482

vsque

vsque ad a. 1512. *Io. Munallis* Tornacenſis in Euſebium de temporibus noua additio. Haec rara. *) quam ipſe habeo, multisque haud cognita editio ita, vt poſt Proſperum infererentur M. Aurelii Caſſiodori et Hermanni Contracti chronica, tantum repetita eſſe videtur Baſil. excud. Henr. Petrus 1529. fol. Titulum poſterioris huius edit. indicat *Freytag* in adpar. litter. tom. III. pag. 575. — Eadem chronica. ex edit. *Io. Sichardi*, Baſil. 1536. fol. —— Ad emendationem et criticam intelligentiam graeci chronici Euſebiani neceſſarius eſt liber Schurzfleiſchianus, cuius eſt inſcriptio: *Henr. Leonh. Schurzfleiſchii* notitia bibliothecae principalis Vinarienſis — accedunt *Claudii Salmaſii, in Chronicum Hieronymi latinum variae lectiones et emendationes* e III. Palatinis codd. olim erutae et nunc primum cum eruditis ex Vinarienſi bibliotheca communicatae, tum et ad *Chronicum Euſebii graecum* et alterum *Paſchale caſtigationes et animaduerſiones*, paſſim e ſchedis b. fratris auctae et locupletatae. ed. II. correctior et acceſſione ſupplementi auctior. Ienae 1715. 4.

2) *Praeparatio euangelica*, gr. Lutet. ex off. Rob. Stephani, 1544. fol. — gr. et lat. e recenſione et cum notis *Franciſci Vigeri*, Paris. 1628. fol. — rec Lipſiae 1688. fol. **) —

3) *Euan-*

*) Multus tamen de ea eſt *Clement* l. c. pag. 172 ſqq. praeſertim not. de repetita editione ibidem 1518. facta.

**) De verſione latina Georgii Trapezuntii, Venet. 1470. f. et ſine loci nota per Leonhard. Aurl. 1473. fol. ac Venet. 1497. it. Taruiſii, per Mich. Manzolinum, 1480

3) *Euangelicae demonſtrationis* Libr. X. gr. Lutetiae, in offic. Rob. Stephani 1545. fol. — graece et lat. cum notis *M.* (*Rich. Montacutii*,) Paris. 1628. fol. — rec. Lipſiae 1688. fol. — Prooemium et capita priora demonſtrat. euangelicae, quae in edd. hactenus deſiderantur, gr. et lat. lucem viderunt in *I. A. Fabricii* delectu argumentorum et ſcriptorum de verit. relig. chriſt. pag. 1. ſqq. conf. *Villoiſon* prolegom. ad Homeri Iliada p. 45. ſq. not.

4) *Eccleſiaſticae hiſtoriae libri* X. eiusdem vita Conſtantini lib. V. *Socratis* lib. VII. *Theodoriti* lib. V. Collectaneorum ex hiſtoria eccleſiaſtica *Theodori Lectoris* lib. II. *Hermii Sozomeni* libri IX. *Euagrii* libri VI. (graece) Lutetiae Paris. ex offic. Roberti Stephani. 1544. fol. —— Iidem graece et lat. interprete *Ioanne Chriſtophorſono.* Colon. Allobrog. 1612. fol. —— Eorumdem hiſtoria eccleſiaſtica. *Henr. Valeſius* graecum textum collatis IV. MSStis codd. emendauit, latine vertit et adnotationibus illuſtrauit. Paris. 1659. fol. — rec. Moguntiae 1672. emend. et auctius ab eodem Valeſio editi Paris. 1677. rec. aut ſub nouo tantum titulo 1746. — Amſtel. 1695. optime vero huc vsque, ita vt Valeſiana eſſet baſis, a Guilielmo *Reading* Cantabrig. 1720. *) — rec. Turini 1748. fol. — Eccleſ. hiſt. Ruffino interprete, ac duo Ruffini libr. labore et ſtudio *Petr. Thom. Cacciari*, Romae tom. I. 1740. tom. II. 1741. 4. — Hiſtor. eccle-

1480. fol. v. *Pinelli* catal. I. pag. 61. ſq. ibique not. cl. Morelli, et *Zeni* diſſ. Voſſian. II. p. 6. ſqq.

*) v. *Baumgart.* Nachr. von merkw. Büch. tom. X. p. 310 — 318.

ecclefiaſt. eiusdem (Euſebii) de vita imperat. Conſtantini, quibus ſubiicitur oratio Conſtantini ad ſanctos, et Panegyricus Euſebii. Henr. Valeſius lat. vertit et adnott. illuſtrauit, Venet. 1770. III. Voll. 4. repetitae huic editioni Valeſianae acceſſerunt criticae obſſ. variorum a Reading collectae, commentatt. Valeſii et comment. hiſtor. *Petri Tommaſi Cacciari* de verſione Ruffini Euſebiana *) — *Stroth* hos Euſebii libros theotiſce fecit, Quedlinburg. 1777. II. tom. et nouam illorum editionem curare coepit, ſed non abſoluit: cuius editio inſcripta eſt: *Euſebii Pamphili* hiſtoriae eccleſiaſticae libri X. Eiusdem de vita Conſtantini libri IV. Textum ad fidem codd. msst. et edd. recenſuit notasque maximam partem criticas adiecit *F. A. Stroth.* vol. I. Halae Sax. 1779. 8. Readingii merita, quae in critica parte haud adeo inſignia fuerunt, Strothius ſuperare ſtuduit, eoque conſilio ad meliorem contextus formam atque conſtitutionem effingendam, ea, quae antea fuerunt diſperſa, collegit et varias contulit Euſebii editiones, nec non in ſubſidium vocauit Rufinum ac Nicephorum. In praefatione recenſuit codices, editiones, et verſiones.

Euſebii Pamphili, *Polychronii* Diaconi et *Pſelli* expoſitiones in canticum canticorum, graece. *Io. Meurſius* primus e tenebris eruit et publicauit, Lugd. Bat. apud Elzeuir. 1617. 4.

Ex *Euſebii* eclogis propheticis, (de prophetiis in V. T. de Chriſto; ex cod. Vindobon.) ſpecimen,

*) Haec ſcripſeram olim ducibus eph. litt. Ienens, ſed cel. *Krohn* in litteris ad Strothium, (praef. p. XXVII. negat, edit. gr. lat. 1770. prodiiſſe Venet. ap. Zattam; ſed Valeſii verſion. lat. cum praef. et diſſ. critica Cacciari, Venet. 1763. III. voll. 4.

men, vna cum noticia illius cod. dedit *Münter* in fragm. patrum graec. vol. I. nr. 3.

Epiſtolam eccleſiae Smyrnaeenſis de martyrio Polycarpi, (cuius magna pars eſt apud *Euſebium* in Hiſt. eccles. IV. 15. et ab Vſſerio ſeparatim eſt edita,) atque epiſtolam Chriſtianorum Lugdunenſium ac Viennenſium transtulit in ſermonem anglicum atque explicuit *D. Dalrymple de Hailes*, Esq. in Account of the Martyrs at Smyrna and Lyons in the ſecond Century. With explanatory notes. Edinburg. 1776. 8. Narratiunculam de voce coeleſti, quae excitaſſet; Polycarpum ad iudicium vocatum, et miraculi fabulam in martyrio illius oſtenſi, praecipue τῆς περιϛερᾶς (vbi vero loco περιϛέρα ſcriptum fuiſſe putat ἐπ᾽ ἀριϛερᾶ,) et alia curioſe inueſtigat. —— Idem de epiſtola Dionyſii, epiſcopi Alexandrini, ad Fabium, epiſcopum antiochenum, de perſequutione Chriſtianorum in Aegypto, an. primo Decii imperatoris, (ex *Euſebio* VI. 41.) in: Remains of Chriſtian antiquity. With explanatory notes. Edimburg. 1778. 8. —— Idem in alio libro eiusdem inſcriptionis, 1780. 8. explicat hiſtoriam martyrum in Palaeſtina ſub Diocletiano apud *Euſebium* H. E. VIII. fin.

Sacroſanctus euangeliorum codex S. *Euſebii*, magni epiſcopi et martyris manu exaratus, ex autographo Baſilicae Vercellenſis ad vnguem exhibitus opera et ſtudio *Io. Andr. Irici*, Trident. coll. Ambroſiani Doct. cum eiusdem praefat. notis et concordantibus aliorum codd. et SS. patrum lectionibus. Mediolani, 1748. In praef. Iricus integritatem et authentiam codicis firmius lateque corroborare, et locum, vbi ab Euſebio ſcriptus ſit, cer-

certius indicare ac definire conatur. —— Fragmentum ex opere deperdito, *Theophaniae euangelicae*, ex cod. reg. Paris. et Coislin. primus dedit atque explicuit auctor progr. Gotting. paſchal. 1740. 4. Reliquorum libellorum editt. v. apud Fabricium et Hambergerum: equidem addo, Euſebii fragmentum, in Matthaei Anecdotis, Mosquae 1775. primum eſſe vulgatum.

5. De edit. latina Euſeb hiſt. eccles. circ. 1470. fol. v. *Braun.* notit. hiſt. litter. bibl. S. Vdalrici etc. I. pag. 27. et *Strauſſ* in Opp. rariorib. bibl. Rebdorf. pag. 1 ſq. qui eam omnium primam, ſcribit, excuſam eſſe Argentinae circa a. 1470. ab Henr. Eggenſtein. adde cel. *Panzeri* A. T. tom. I. pag. 83. —— In Euſebii contra Marcellum libros obſeruationes ſelectae, auctore R. S. C. (*Rettberg*, rector ſcholae Clausthal.) in Annal. litter. Helmſtad. m. Maio et Iun. 1787. et ſeparatim Lips. 1787. 8. Verba et ſententiae Marcelli apud Euſebium ſunt confuſe poſita nec intelligenter conſeruata; in editis libris Oedipo egent; verſio autem latina caret ſenſu. Rettberg igitur fragmenta Marcelli apud Euſebium ordinauit, illuſtrauit, docteque explicuit. —— *Iriart.* catal. cod. Matrit. pag. 547 ſq. de apographo quodam codicis quondam Escural. flammis abſumti. —— Locum quemdam multis deſperatum nec explicandum viſum acute expoſuit et interpretatus eſt cl. *Faber* in prolus. Euſebianae de Iacobi fratris Ieſu vita et morte narrationis partes quaedam explicantur atque defenduntur. Onoldi 1793. 4. —— *Io. Chriſtoph. Erneſti* diſſ. II. de Euſebio. Wittebergae 1688. rec. ibid. 1703. 4. —— *P. Domin.*

Domin. Schramm in analyſi Opp. S. patrum et ſcriptor. eccleſiaſtic. tom. VIII. toto. Auguſtae Vindel. 1785. 8.) Euſebii opera nec plene, nec integre pertractat. — S. S. BB. coniectur. in locum Euſebii (praepar. euang. lib. I.) ex Zoroaſtre laudatum, in miſc. Obſſ. vol. III. tom. II. pag. 233 — 235. — *I. G. de Chauſepié* nouv. dict. hiſt. et crit h. v. — Conf. praeter ea Lambach. bibl. Vindob. ciuic p. 79 ſq. *Fabricii* B Gr. Vol IX. p. 383. *Bruckeri* hiſt. crit philos. Vol. III. pag. 470. ſq. *Saxii* On. I. pag. 392 ſq. — *Erh. Andr. Frommann* comment. de codicibus ſacris, iuſſu Conſtantini M. ab Euſebio adornatis, Coburgi 1759. et in Opuſculis etc. pag. 303. ſqq. *Freytag* adpar. litter. I pag. 632 — 636.

Diuerſus eſt *Euſebius*, Emeſenus Phoeniciae, epiſcopus, homiliarum auctor, denat. a. C. 360. *Fabric.* B. G. Vol. VI. pag. 107. ſq. *Saxii* On. I. pag. 402.

§. 19.

EVSTATHIVS, ex Side Pamphiliae, primum epiſcopus Berrhoënſis in Syria, mox auctoritate Synodi Nicaenae, a 325. habitae, cui interfuit, epiſcopus Antiochenus: confeſſor et grauis aduerſarius ſectae Arianae; cuius quidem inuidia et calumniis effectum eſt, vt in Synodo Antiochena circ. a. 329. munere deponeretur. Atque in exſilio Traianopoli in Thracia diem obiit circa a. C. 360. v. *Fabricii* B. Gr. Vol. VIII. pag. 166. ſqq. *Hamberger.* Z. N. Vol. II. pag. 737. ſqq. *Saxii* On. I. pag. 395.

§. 20.

§. 20.

ATHANASIVS.

1. Natus eſt a. C. 296. deceſſit ſecundum Socratem, Petauium et alios a. C. 371. at ſecundum plures, quorum ſententias et rationes vberius explicat probatque *Bernard de Monte-Falconis* (Montfaucon,) loco infra citando, et quos ſequuntur Fabricius, Hambergerus et Saxius, a. Chr. 373.

2. Epiſcopus Alexandrinus ab a. 326. conſtans et grauiſſimus Arianae haereſeos aduerſarius, et malleus Arianorum, a quibus vero multis modis infamatus, vexatus, et aliquoties a munere ſuo remotus fuit. At, veritate victrice, ſub Valente Auguſto perpetua et inconcuſſa quiete frui coepit. Prudentia enim vitaeque integritas pararunt illi communem exiſtimationem et quaſi praeſidium contra imperatorem et ſynodos: neque aduerſarii eius vitam inſectari, ſed doctrinam tantum adgredi ſunt conati.

3. Antea quam graecus contextus typis vulgaretur, verſio quorumdam opuſculorum latina facta eſt. Princeps editio eſt opuſculi, quod *Athanaſio* quidem tribui ſolet, at nomen illius mentitur; nam eſt Theophylacti: nimirum: *Athanaſii* commentarii in epiſtolas S. Paulli, latine, *Chriſtophoro Perſona* interprete, Romae 1477. fol. in calce: *F. Chriſtophorus de Perſona* Romanus. — Traduxit anno Domini M.CCCCLXIX (1469) — et per ingenioſum virum magiſtrum *Vdalricum Gallum alias Han Alamannum ex Ingelſtat ciuem wienenſem — Romae impreſſum anno* — M.CCCCLXXII (1472.) etc. Ex hac clauſula ad-

paret, edit. romanam a. 1469 eſſe fictam. v. *Hamberger* II. pag. 783. *Ferdin. Foſſium* catal. bibl. Magliabech. tom. I. pag. 218. *Audiffredi* catal. editt. rom. ſaec. XV. pag. 217. qui etiam docet, editionem Sachſel et Barthol. Golſch Romae 1477, quam Maittaire aliique memorant, eſſe fabuloſam. adde cel. *Panzer* annal. typogr. II. pag. 467 ſq. et *Audiffr.* l. c. pag. 338. de edit. eiusdem opusculi Romana a. 1496. dubia atque, vti is iſtam vocat, chimaerica.

Athanaſii contra Haereticos et libri II. contra gentiles, (ex antiqua verſione Omniboni Leoniceni) in calce: *Impreſſum Vicentiae a Leonardo Baſileenſi cupidiſſime et ſtudioſiſſime.* M. CCCC. LXXXII. (1482.) in bibl. Neoſtadienſi ad Aiſſum. v. *Schnitzer* notitiam illius bibl. part. III. pag. 38. opuſc. *contra gentiles* fuit in bibl. Schwarziana, et deſcribitur in catalogo illius bibl. tom. II. n. 342. pag. 188 ſq. vberior tamen notitia tum illius editionis, quae plura continet opuſcula, tum quorumdam aliorum opuſculorum Athanaſii latine verſorum data eſt in *Lambacheri* bibl. antiqua Vindobonenſi ciuica, part. I. Viennae Auſtriae 1750. 4. pag. 79 ſqq. qui praeterea Lud. El. Dupunium nou. bibl. ſcript. eccleſiaſtic. tom. V. pag. 54. emendat ac ſupplet; item codic. graec. *Quaeſtionum ad Antiochum quinquaginta*, (quae tamen in editt. Opp. ſunt CXXXVI.)

Sed miſſis editionibus verſionis latinae, et a Lambachero et a Maittario in A. T. memoratis, indicare ſufficiat *Athanaſii opera*, a *Petro Nannio* collecta et latine verſa. Baſil. 1556 *) et 1564.

IV.

*) v. *Goetzii* Mem. bibl. Dresdens. tom. I. p. 362 ſq.

IV. tomi: quorum tres priores a Nannio; quartus ab aliis verſa continet. — tum Paris 1572. et 1581. V. tom. et Paris. 1608 ac 1612. ex recenſione et cum notis marginalibus *Frontonis Ducaei.*

A *Beza* ex vetuſtiſſ. membranis editi ſunt graece et lat. verſi: *Athanaſii dialogi* V. de ſancta Trinitate: *Baſilii* libri IV. aduerſus impium Eunomium: *Anaſtaſii* et *Cyrilli* (Alexandrini) compendiaria orthodoxae ſidei explicatio: ex interpret. *Theodori Bezae. Foebadi* ſiue *Foebadii* liber contra Arrianos. Quae Anaſtaſii et Cyrilli ſunt et quae Foebadii nunc primum eduntur a. 1570. excud. Henr. Stephanus. 8. Beza in longa praef. arbitratur, priores IV. libros poſſe referri ad Anaſtaſium, etiamſi aliena manu adnotatum eſſet ad primi dialogi marginem: τὸν παρόντα διάλογον οἱ μὲν Ἀθανασίου, οἱ δὲ Μαξίμου εἶναι λέγουσιν· quintum tamen dialogum eſſe compendium quoddam vel ab ipſo Gregorio Nazianz. vel ex aliqua ipſius diſputatione excerptum.

Graecus contextus operum additus eſt in editione, inſcripta: *Athanaſii — Opera*, quae reperiuntur omnia, in duos tomos diſtributa, *graece* nunc primum e MSS. codd. Baſil. Cantabr. Palat. et aliis in lucem edita, cum interpretatione lat. *Petri Nannii* et aliorum, vbi illa deſiderabatur. Acceſſerunt, (opera Petri Felckmanni,) fragmenta varia, notae variarum lectionum et index triplex. tom. I. II. ex offic. Commeliniana, 1600. fol. vide *Götzii* Mem. bibl. Dresd. tom. I. p. 363. — *S. Athan.* Opera omnia, gr. lat. apud Mich. Sonnium, viduam Claudii Morelli et Seb. Cramoiſy. Lutet. 1627. fol. curante *Io. Piſcatore.*

In graecis ac verſione haud pauca mutata eſſe ſatis infeliciter, Felckmanni varias lectiones et alia minus bene omiſſa, notarunt Caue aliique. — recuſa tamen, at parum emendate, eſt illa editio Coloniae, (vel potius Lipſiae,) 1686. fol. — Multo locupletior editio eſt, quam curauit et poſtea auxit nouis opuſculis *Bernard. de Monte-Falconis*, ſiue *Montfaucon.* Hic enim poſt mortem Iac. Lopini curam patris ſuſcepit, et *Opera omnia Athanaſii*, graece et lat. cum notis et variis lectionibus vitaque Athanaſii, pleniſſime et optime edidit, tom. I. part. 1. 2. et tom. II. Pariſiis 1698. fol. *) deinde XI. opuſcula hactenus inedita, gr. et lat. adiecit in Collectione nou. patr. graecor. tom. II. pag. 1 ſqq. Paris 1706. fol. recenſuit 101. opuſcula et fragmenta, (quae ſingula et ed. Montfauc. late perſequitur. *Fabricius* in B. Gr. vol. V. pag. 298 ſqq. et reliquas edd. refert,) in quibus vero ſunt 43. genuina; 13. dubia; et 34. ſuppoſititia. —

Nic. Anton. Giuſtiniani, epiſcopus Patauinus edidit *Athanaſii* — opera omnia, quae exſtant, vel ſub eius nomine circumferuntur. — opera et ſtudio monachorum ordinis S. Benedicti e congregatione S. Mauri. Nouiſſimis nunc curis emendatiora et quarto volumine aucta. Pataui 1777. Tria volumina priora reddunt editionem Montefalconianam; quartum continet, quae poſtea cum Montfaucon in collectione, tum *Wolf* in anecdotis

*) conf. *Neotori* h. e. Küſteri bibl. librorum nouor. tom. IV. m. Ian. et Febr. 1699. p. 3. ſqq. et m. Mart. atque April. pag. 155 — 176 ſunt excerpta ex vita S. Athanaſii, a Montfaucon ex variis ſcriptoribus collecta.

dotis graecis, (n. tom. IV. pag. 52 ſqq. duo Athanaſii loca, quae in Catena MS. ad acta Apoſtolorum illuſtranda adferuntur ex Athanaſii ſermone III. et II. contra Nouatianos, qui ſe ipſi *Catharos* adpellant; v. notam Wolfii pag. 53.) nec non ea, quae *Maffeius* part. III. Oſſervazioni letterarie, iterumque in Storia teologica *) ad cognoſcendam hiſtoriam haereſeos Meletianae dederunt. Sequitur Athanaſii interpretatio Pſalmorum, ex Montfaucon collectione, et alia ſ. de titulis Pſalmorum ex codice Barberino, [antea a *Nicol. Antonello* Romae typis Ios. Collini, 1746. fol. vulgata,] poſtea aucta, gr. et lat. Plura tamen poſt Montefalconii ſollertiam praeſtare aut addere debuerat editor. Conf. ephem. litter. Gotting. a. 1778. part. 114. pag. 921 ſqq. — Symbolum, quod vulgo vocatur *Athanaſianum*, et multas mouit controuerſias, a plurimis atro calculo notatur. v. *Stolle* — Nachricht von dem Leben der Kirchenväter [cap. IV. vbi pag. 230 ſqq. agitur de Athanaſio,] §. 19. pag. 247. *Ger. Io. Voſſ.* diſſ. tres de tribus ſymbolis. Apoſtolico, Athanaſiano et Conſtantinopolitano. Amſtelod. 1642. et 1662. 4. Auctorem ſymboli Athanaſio tributi verum ſtatuit eſſe incertum.

4. Gregorii Nazianzeni Orat. de laudibus S. Athanaſii, quam *Georg. Trapezuntius* in linguam lat. conuertiſſe dicitur. v. *Saxii* praefat. ad hiſtor. litter. typogr. Mediolanenſem pag. 10 et *Zeni* Diſſ. Voſſian. tom. II. pag. 9. ſq. Eadem Nazian-

 zeni

*) Veronae 1742. fol. nr. 11. pag. 254. ſqq. de quo libro v. *Baumgartenii* Nachrichten von merkwürdigen Büchern, tom. VII. pag. 152 ſqq.

zeni oratio et tres aliae veteres Anaſtaſii vitae praemiſſae ſunt I. volumini edit. Benedictin. *Fabric.* in B. Gr. vol. V. de Athanaſio pag. 297. praeeunte Voſſio de hiſtoricis latinis tradit, illius vitam eſſe ſcriptam a *Ioanne Tortelio Aretino*, atque praemiſſam opuſculis Athanaſii latine editis, Paris. 1520. rec. in tomo III. *Lipomanni* de vitis ſanctorum. Enimuero Voſſium erraſſe, iam animaduertit *Zenus* in Gionale de' Letterati, tom. XI. pag. 309 atque in Diſſ. Voſſiane tom. I. p. 148. ſq. at idem cum Voſſio aberrauit a vero, dum ſcribit, illam vitam a *Georgio Wicelio* in Hagiologio, Moguntiae 1541. fol. pag. 134. ſqq. eſſe editam. Nam *Goetzius* in Memorab. bibl. Dresdens. I. pag. 359 ſqq. recenſens codicem membr. ſaec. circ. med. XV. qui continet quaedam Anaſtaſii ac Baſilii opuſcula lat. verſa, animaduertit, 1) vitam illam ab ipſo *Io. Tortelio Aretino* non eſſe confectam; ſed, vt in fronte illius codicis diſerte ſcriptum legitur, e Graeco in Latinum traductam: 2) a *Wicelio* principium et finem eſſe tantummodo vulgatum: ſiquidem in codice integra vita XXXIV. folia compleat; 3) eamdem Athanaſii vitam, forſan non niſi in edit. Paris. a. 1520. formulis deſcriptam typographicis, maxime diuerſam eſſe ab ea, quam Lipomannus in lucem emiſit. — *Bernard. de Monte-Falcony* epiſtola, an vera narratio Rufini, (libri I. cap. 14.) de baptizatis pueris ab Athanaſio puero. Item de tempore mortis *Alexandri*, epiſcopi Alexandrini, ac de anno obitus Athanaſii. Lutetiae Paris. 1710. 8. — rec. in bibliotheca hiſtor. philol. theolog Bremenſi, claſſ IV. faſc. I. Bremae 1720. pag. 221. Fabulam iſtam propagarunt et defenderunt *Socrates* I. cap. 15. *Sozomen.* II.

cap. 17. Anton. Pagius et alii; at Montfaucon diligenter refutauit. — *Weguelin* ſuper vita Athanaſii, in nouveaux Memoires de l'Acad. des Sc. et B. L. ad a. 1782. Berolini 1784. art. bonar. nr. 7. — *Henr. Benzelius* ſcripſit vindicias Athanaſii, Chriſtoph. Sandio et Gothofr. Arnoldo oppoſitas, in *Benzelii* ſyntagmate diſſertationum a Kappio collectarum, Francof. et Lipſiae 1745. 4. tom. II. pag. 354. ſqq — Inter Whiſtonium et Thirbly de Athanaſio lis orta eſt. *Whiſton* nempe edidit: *Thee Eſſays.* I. the council of Nice vindicated from the Athanaſian Hereſy. II. A. collection of ancient Monumens relating to the Hiſtory of the Fourth Century of the Church. etc. Londini 1713.8. (v. *Baumgartenii* Nachricht. von einer Halliſch. Bibl. tom. IIII. p. 254 ſqq. — Antea idem ediderat An hiſtorical preface etc. i. e. praefationem hiſtoricam Chriſtianismo primaeuo reſuſcitato praemiſſa, cum adpendice etc. Londini 1711. 8. in qua pag. 98 ſqq. contra Athanaſii vitam a Montfaucon exaratam, adeoque contra Athanaſium ipſum grauiter disputat, (v. Supplem. actor. erudit. tom. V. ſect. V. pag. 206 ſqq. inprimis pag. 213 ſq. et *Baumgartenii* Nachrichten von einer Halliſch. Biblioth. tom. IIII. p. 238 ſqq. vbi quoque *D. Hilleſii* animaduerſiones eodem anno editae memorantur.) — Has calumnias a nomine Athanaſii depellere ſtuduit *Styan Thirbly* in libr. An Answer to MS. Whiſtons ſeventeen ſuſpicions concerning Athanaſius etc. h. e. reſponſio ad Guil. Whiſtoni XVII. fundamenta ſuſpicionum aduerſus Athanaſium in hiſtorica praefat. motarum, Cantabr. 1712. 8. (conf. Acta erudit. mens. April. 1713. pag. 169 ſqq.)

ſqq.) — *Baumgarten* l. cit. pag. 257 ſqq. 260 ſqq. recenſet alia *Whiſtoni* ſcripta, in quibus partim contra Hillium et Thirbly ſuum de Athanaſio et doxologia iudicium vindicare conatus eſt; pag. 357. ſqq. iudicatur de libris duobus; 1) The true Origin of the *Sabellian* and *Athanaſian* Doctrines of the Trinity. Or a Demonſtration, that they were firſt broach'd by the followers of Simon Magus in the firſt Century; and reviv'd by the Montaniſts in the ſecond: drawn from all the original accounts now extant — by *Will. Whiſton.* Londini 1720 8. 2) *Athanaſian* forgeries, impoſitions and interpolations, collected chiefly out of Mr Whiſton's Writings. By a Lover of Truth and of true Religion. Londini 1736. 8. — In eiusdem *Baumgartenii* Nachrichten von merkwürdigen Büchern frequens fit mentio Athanaſii, tom. I. pag. 250 ex Actis Sanctor. m. Febr. 1684. de *Alexandro*, epiſcopo Alexandrino, qui teſtis ſacrorum lauacrorum ab Athanaſio puero peractorum fuiſſe dicebatur; tom. II. pag. 136. ſq. ex iisdem actis Sctorum menſe Maio. tom. I. a. 1680. de vita Athanaſii conſcripta a *Papebrochio*, qui et narrationem de illis ſacris lauacris propugnat, et Athanaſium ſymboli confectorem fuiſſe putat: in adpendice tamen *Vigilium Tapſenſem* auctorem illius profeſſionis fidei habet. De eodem ſymbolo in tom. V. pag. 509 – 513. eiusque auctore, *Vigilio Taps.* vberius agitur, (adde ib. pag. 532.) et adnotatur, *Ioſephum Antelmum* in noua de ſymbolo Athanaſiano disquiſitione 1693. repudiata ſententia, Vigilium fuiſſe illius parentem, id *Vincentio Lerinenſi* vindicaſſe, XI. argumentis vſum.

Baum-

Baumgarten quoque in Erleuterungen der ſymboliſchen Bücher unſerer Kirche §. 16. fuſe oſtendit, Athanaſium non fuiſſe illius auctorem. —— *Valeſii* Obſſ. eccleſiaſt. in Socratem et Sozomenum lib. I. de magno Athanaſio in *Reading* edit. Euſebii, Socratis, etc. hiſtor. eccles. tom. I. nr. 7 pag. 383. ſqq. Sed de bono Athanaſio etiam noſtra aetate in vtramque partem diſputari ſolet. Conf. quos laudant *Fabric.* l c *Hamberger.* in Z N. vol. II. pag. 778. ſqq. et in kurzen Nachrichten, tom. I. pag. 720. *Saxe* in Onom. I. pag. 395 ſq.

§. 21.

ANTONIVS, nat. a. C. 251. denatus 356. homo litterarum et eruditionis rudis, et in deſertis commoratus, princeps fuit Monachorum, atque inuentor clauſtrorum, quae coenobia vel Monaſteria vulgo vocantur. *Fabr.* B. Gr. vol. VIII. p. 344. ſqq. *Sax.* I. pag. 396.

Doctior et maioribus meritis illuſtrior fuit *Serapion*, Monachus, dein Thmuitanus in Aegypto epiſcopus, at Athanaſii defenſor. mort. circ. a. 358. ſcripſit aduerſus Manichaeos. Eius liber graece primum in lucem editus eſt cum interpretat. *Fr. Turriani*, S. I. in *Henr. Caniſii* lectionibus antiquis, cura Basnagii. vol. I. Amſtel. 1725. fol. n. 3. v. *Fabricii* B. Gr. vol. VIII. pag. 191. *Hambergeri* Z. N. II. pag. 731. ſqq. *Saxe* Onom. I. pag. 402.

§. 22.

MACARIVS

1. Magnus Aegyptius, Antonii diſcipulus, Monachus et tandem Presbyter Scitenſis, obiit circ. a. C. 391. nonagenarius. Sub nomine illius circumferuntur *Homiliae quinquaginta*, primum editae Paris. 1559. 8. apud Guil. Morelium, et nouiſſime graece ac lat. a *Io. Georg. Pritio*, Lipſiae 1698. 8. tum tribuuntur Macario *ſeptem opuſcula aſcetica* et *apophthegmata*, graece et lat. primum in lucem prolata a *Petro Poſſino*, in eiusdem theſauro aſcetico, Paris. 1684. 4. tum auctius a *I. Bapt. Cotelerio*, in Monument. eccl. graecae, Paris. 1677. 4. Tom. I. pag. 524. et a *Pritio*, Lipſiae 1699. 8. Vtraque Pritii editio nouam Epigraphen, *Macarii Opuſcula*, accepit Lipſiae 1714. 8 vt haec coniunctim denuoque typis repetita viderentur.

2. *Fabricii* B. Gr. Vol. VII. pag. 492. *Hamberger*. Z. N. Vol. II. pag. 85. *Saxe* Onom. I. pag. 397. *Io. Sal. Semleri* Specimen examinis critici operum, quae circumferuntur, Macarii, Halae Sax. 1745. 4. *eiusdem* ſpecimen animaduerſionum in aliquot opera graeca Macarii ibid. 1746. 4. *Baumgart*. Nachricht von einer Halliſchen Bibl. vol. V. pag. 420. not.

3. Diuerſus eſt *Macarius*, minor, Alexandrinus, Monachus et Abbas Nitrienſis, qui centenarius vitam finiuiſſe dicitur a. C. 404. v. *Fabric.* l. mem. pag. 495.

§. 23.

DIDYMVS, Alexandrinus: licet ab anno aetatis quarto viſu priuatus, acumine tamen, meditatione et auſcultatione animique intentione in artibus tam reconditis quam in medio poſitis inſignem facultatem et nominis famam, quam vitae ſanctitate auxerat, nactus eſt, vt a. C. 335. auctore Athanaſio, Catechetae, h. e. Profeſſoris theologiae, munus obtineret, eiusque verba in controuerſiis Arianis magnum haberent pondus. Tandem illum a. C. 393. animam efflaſſe, probabilis eſt ſententia. E multis, quae condidiſſe perhibetur, ſcriptis, pauca ſuperſunt; n. liber de Spiritu S. isque ex interpretatione latina Hieronymi; breues enarrationes in epiſtolas canonicas, et liber aduerſus Manichaeos (edit. gr. ac lat. in *Cauiſii* Lection. antiq. edit. Basnage, tom. I. p. 197.) etc. v. *Fabricii* B. Gr. Vol. VIII. p. 351. *Hambergeri* Z. N. Vol. II. pag. 899. adde: Veterum teſtimonia de Didymo, Alexandrino coeco, ex quibus tres libri de Trinitate nuper detecti eidem aſſeruntur. *Ferdinandus Mingarellus*, theologus Camalduenſis, collegit atque animaduerſiones adiecit, Romae 1764. 4. et cl. *Saxii* Onom. I. p. 399.

§. 24.

De THEODORO, Heracleenſi in Thracia epiſcopo, ſubtili Ariano, qui eam ob cauſſam a. 347. ex decreto Synodi Sardicenſis munere ſe abdicare iuſſus erat, v. *Fabricii* B. Gr, Vol. V. pag. 412. *Saxii* On. I. p. 401.

Euſebius, diuerſus ab iis, quos §. 18. memoraui, epiſcopus, num vero Alexandriae, an in alia vrbe id muneris geſſerit, haud liquet. vide *Lequien* ad vol. II. Operum Damaſceni pag. *666*. Ex cod. Bodleiano *I. Guil. Ianus* edidit et latine vertit *τȣ̃ μακαρίȣ* Εὐσεβίȣ *ἐπισκόπȣ* (Αλεξανδρίας) *λόγος περὶ τῆς ἡμέρας* Κυριακῆς. Lipſiae 1720. 4. In praefatione agit de hoc Euſebio eiusque aetate, eumque ante a. 386. vixiſſe contra Lequien, qui eius aetatem collocat in ſaec. V. aut VI. ex hac ipſa oratione demonſtrat. v. Acta eruditor. germanice ſcripta, tom. VI. part. 68. pag. 587. ſqq.

§. 25.

CYRILLVS.

1. Primum Diaconus, dein Presbyter, denique, qua vero in prouincia varias viciſſitudines et calamitates ſenſerat, epiſcopus *Hieroſolymitanus* a. 350. obiit a. C. 386.

2. Opera eius et locupletiſſime et ad libros tam ſcriptos quam editos curate recenſa prodierunt graece et latine, cum notis *Tho. Milles*, Oxon. 1703. fol. et adhuc praeſtantius gr. ac lat. cum notis; diſſertatt. atque indicibus cura *Domini Antonii Auguſtini Touttée*, (Maran. qui operam inceperat, labori erat immortuus,) Paris. 1720. fol. v. Acta Sanctorum m. Mart. Antwerp. 1684. fol. vol. II. vbi auctores putant, eius catecheſes ab ipſo habitas eſſe; ab aliis vero calamo exceptas. Atque catecheſes eius eſſe genuinas, (quod multi negant,) probare ſtuduit *Zaccaria* in diſſertatt. latinis de rebus ad hiſtoriam atque antiquitates ec-

cleſiaſticas pertinentibus, Fuligni 1781. min. 4. tom. I. pag. 188. — Opera Cyrilli, ſecundum edit. Touttêe germanice vertit notisque (in quibus Proteſtantes horumque placita oppugnat,) illuſtrauit *Io. Mich. Feder*, Prof. theologiae Wirzburg. Bambergae et Wirzburgi 1786. 8. cum vita Cyrilli: qui quidem teſtis eſt doctrinae publicae ſui temporis locuples. A veteribus vero haud frequenter citatur, quoniam Nicenae de ὁμϐσίῳ ſententiae minus fauebat; nec a recentioribus crebro vſurpatur et recenſetur, quia Proteſtantes in primis ſuperioribus ſaeculis eius catecheſes habebant ſuſpectas. *Fabricii* B. Gr. Vol. VII. p. 543. ſqq. *Hambergeri* Z. N. II. pag. 833. ſqq. *Saxii* On. I. pag. 403. de vtraque edit. et de Cyrillo copioſe agitur in *Baumgartenii* Nachr. von merkw. Büchern, tom. XI. pag. 153 — 172. adde ib. pag. 330.

§. 26.
EVNOMIVS.

1. Obiit poſt a. Ch. 392.

2. Cappadox, primum Diaconus Antiochenus, dein a. C. 360. epiſcopus; princeps factionis *Anomoeorum;* at propter errores, quos propugnauit, ter in exilium miſſus eſt.

3. Scripſit Expoſitionem ſ. Confeſſionem fidei et Apologeticum: — *Confeſſio fidei*, gr. et lat. interprete *H. Valeſio*; item prologus et epilogus apologiae *Eunomii*, gr. et lat. interpr. *Whartono*, et *Eunomii* ſcholion, latine interprete *Franc. Turriano* in *Caniſii* Lectt. antiq. ed. Basnagii, tom. I. pag.

pag. 172 ſqq. — *Apologeticus* gr. ac lat. interprete *Iac. Fabricio*, in *I. Alb. Fabricii* B. Gr. vol. VIII. pag. 262—305. et p. 253 ſqq. Cyrilli ἔκθεσις πίστεως gr. et lat. a *Valeſio* in not. ad Socratis H. E. V. 10. et *Baluzio* in noua collect. Concilior. tom. I pag. 89. antea publicata. *Fabr.* ibid. a pag. 248. cap. 23. libri V. de *Eunomio* et aliis quarti ſaeculi haereticis latius diſſerit. conf. *Gothofredi* diſſ. ed. Philoſtorgi ſubiectas, pag. 167 ſq. 244 ſqq. inprimis pag. 251 ſqq. 318 ſqq. de eius ſcriptis pag. 344 ſqq. 355. 357 ſqq. et pluribus locis, de eius fatis atque controuerſiis. adde *Saxii* On. I. p. 412. *Hambergeri* Z. N. II. p. 897. *Whiſton* anglice vertit in Primitive Chriſtianity reviv'd. Lond. 1711. vol. I. vid. Baumgart. Nachr. von e. Hall. Biblioth. IIII. p. 237 ſq.

4. Exeunte ſaeculo quarto floruerunt quoque *Proaereſius*, Sophiſta Chriſtianus, praeceptor Baſilii, et Gregorii Nazianzeni; *Apollinaris* ſiue *Apollinarius*, *pater*, presbyter Laodicenus, rhetor et grammaticus; *) eiusque *filius*, epiſcopus Laodicenus

*) Nota eſt eius *interpretatio Pſalmorum*, verſibus heroicis, edita graece Paris 1552. 8. apud Adr. Turnebum, (in calce eſt varia lectionis ſcriptura,) gr. et lat. cum lexico Nic. Gulonii, curante *Io. Benenato*. Paris 1580. et 1613. 8. — cum verſione per Frid. Sylburgium caſtigata, et quibusdam *Dau. Hoeſchelii* notis ſubiunctis, Heidelberg. apud Commelin. 1596. 8. — gr. et lat. in tom. XIIII. bibl. Patrum, Paris 1644. 1654. in *Gilb. Cognati Nozereni* Opp. Baſil. 1562. fol. — At ab quibusdam V. D. habetur ſpuria. v. *Fabr.* B. Gr. vol. VII. pag. 666 ſqq. cap. 16. in quo a pag. 658. de Apollinari, Nonno aliisque poetis gr. Chriſtianis agitur, atque *Baumgarten*

cenus, philoſophus, rhetor et grammaticus, auctor haereſeos *Apollinariſtarum; Titus*, epiſcopus Boſtrenſis Arabiae; *Nemeſius* Epiſcopus Emeſenus in Phoenicia, philoſophus et theologus; *Gelaſius*, Caeſarienſis Palaeſtinae epiſcopus; *Euagrius*, Ponticus, diaconus Conſtantinopolitanus; *Theophilus*, epiſcopus Alexandrinus, ingenii potius quam animi et integritatis laudibus clarus, denatus a. 412. *Ioannes* Hieroſolymitanus poſt Cyrillum epiſcopus a. 386. mort. 417. (vid. *Hamberg.* Z. N. III. p. 57 ſqq. *Saxii* On. I. p. 448.) *Sophronius*, Hieronymi familiaris; *) *Arſenius*, monachus, Honorii et Arcadii praeceptor; *Theodorus*, Mopſueſtanus, in Cilicia ſecunda ab a. 394, epiſcopus: **) *Aſte-*

garten in Nachr. von merkw. Büchern, tom. VII. pag. 99 ſqq tom. XI. pag. 106 ſq. tom. X. pag. 49. et tom. VIII. pag. 49 ſq. de erroribus *Apollinaris filii.* adde *Saxii* Onom. I. pag. 417. de patre ad a. 362. et de filio pag. 424. ad an. 365.

*) Diuerſus eſt *Sophronius*, patriarcha CPolitanus, ſaec. XVI. anno IX. quem quidem *Fabr.* B. Gr. vol. VIII. p. 198 ſq. vmquam fuiſſe in viuis dubitabat: verum *Lambacher* in diſſ. ſubiuncta eius Bibliothecae Vindobon. ciuicae pag. 25 ſqq. contrarium docuit ex epiſtola MSt. ad Georgium Polum, et quam emendatam graece cum ſua verſione latina publicauit.

**) *Theodori* fragm. VII. e quibus V. priora ex libro eius contra Iulianum ſunt memorabilia, e MS. Vatic. catenae in Lucam ſecundum exemplum Corſini in bibl. Corſini dedit *Münter* in fragm. patrum graec. I. nr. 4. Cenſor tamen quaedam emendauit in ephem. litter. Götting. a. 1788. plag. 124. pag. 1245 ſq. — Praeter *Fabr.* B. Gr. vol. IX. pag. 153 ſqq. et *Saxii* Onom. I. pag. 455. conf. *Le Bret* de fragmentis The-

Aſterius, Amaſenus Ponti epiſcopus circ. a. 400. de quibus Fabricius, Hambergerus, Saxe aliique copioſius egerunt. De quibusdam aliis, qui intra hoc temporis ſpatium nominis famam docendo et ſcribendo conſequuti ſunt, paullo curatius diſſeremus.

§. 27.

GREGORIVS NAZIANZENVS *)

1. Vſura lucis primum frui coepit a. C. 31$\frac{2}{8}$. animam efflauit a. C. 391.

2. Poſtquam Caeſareae in Palaeſtina, Alexandriae et Athenis in litteras diligenter incubuit, primo Saſimiorum, in vili oppido Cappadociae, epiſcopus, tum ab a. C. 378. epiſcopus Conſtantinopolitanus, inſignis theologus et poeta. In Iulianum Apoſtatam duas orationes inuectiuas, praeter ea multas orationes, epiſtolas et carmina reliquit.

3. Ora-

Theodori Mopſueſtini, progr. Tubingae 1790. 4. *Iablonsk.* ep. ad De La Croze in Theſauro epiſtol. La Crozian. tom. I. pag. 194 ſqq. qui probare ſuſtinet, *expoſitionem fidei*, quae inter Opp. Iuſtini Martyris edita eſt, auctorem habere Theodorum Mopſueſtenum, et *Schroeckh* in Chriſtl. Kirchengeſchichte, part. XV. Lipſiae 1790. pag. 176 — 218. de vita, ſcriptis et doctrina Theodori Mopſueſteni

*) De Nazianzo in Cappadocia, vbi Gregorius noſter praecipue educatus et edoctus, eiusque pater epiſcopus fuit, v. *Weſſeling* ad Hieroclis Synecdemum in veter. Romanor. itineribus pag. 700. vbi etiam paucis contra *Baronii* vitam Gregorii, a Papebrochio IX Maii, Act. Sanct. tom. II. Antwerp. 1680. editam, disputat.

3. Orationes lectiſſimae XVI. graece, ex edit. *Marci Muſuri.* Venet. in aed. Aldi et Andr. Soceri. 1516. 8. — Orationes IX elegantiſſ. et *Gregorii Nyſſeni* liber de homine, graece, omnia nunc primum emendata et in lucem edita. Venet. in aedib. her. Aldi. 1536. 8. v. Serie dell' ediz. Aldine, pag. 40 et 70. ibid. pag. 25. memorantur *Gregor. Naz.* diuerſa poemata cum lat. tralatione, Venet. ex Aldi academia. 1504. 4. —— eadem, a *Io. Langio*, gr. et lat. Baſil. ap. Oporin. 1567. 8. — Epiſt. plures cum Baſilii epiſt. vid. ad §. 28. — Plura opuſcula iunctim edita ſunt, graece, ita vt in fronte etiam graeca ſit inſcriptio. Baſil. ap. Io. Hernag. 1550. fol. Nulla praefixa eſt praefatio, in meo quidem exemplo: Wolfgangus tamen Muſculus curaſſe illam dicitur. Atqui verſio latina Muſculi, Moſellani et Pirkheimeri. ibid. eodem anno ſeparatim prodiit. v. *Fabr.* VII. B. Gr. p. 510. Initium graecae editionis ſit a Gregorii vita, a Gregorio *πρεσβυτέρῳ* ſcripta: tum ſequuntur 51. eiusdem Gr. Nazianz. opuſcula; dein epiſtolae; denique carmina ſacra et tragoedia *Chriſtus patiens.* *) — E multis variorum opuſc. latine verſorum editionibus antiquis a *Lambachero* in bibl. ciuica Vindobon pag. 88 ſqq. memoratis, faciam mentionem rariſſimae plurimisque ignotae edit. *S. Greg. Nazianz.* oratio *de officio epiſcopi,*

*) De hoc dramate ſiue potius centone ex aliquot centenis Euripidis verſibus, quos auctor de ſex tragoediis deſumſit, Hippolyto, Medea, Bacchabus, Rheſo, Troaſin atque Oreſte, grauiter iudicat *Valcken.* in praef. ad Eurip. Hippolyt. pag. XI. nec putat, Gregor. Nazianz. monſtroſi iſtius foetus eſſe patrem.

epiſcopi, (ſ. apologeticus maior de fuga ſua,) *ex verſione Bilibaldi Pirkeimeri.* Norimbergae 1529. 8. Hic apolegeticus maior inter ceteras, quas verterat Pirkheimerus, iunctim editas Baſileae, 1531. non reperitur. Hinc fere omnes nonniſi XXXVIII. orat. Nazianz. ab illo verſas tantum numerant, quum tamen ſint XXXIX. — Plenior eſt editio *Iac. Billii*, qui *Gregorii Naz.* opp. cum msstis regiis contulit, emendauit et interpretatus eſt, cum doctiſſ. Graecorum *Nicetae Serronii*, *Pſelli* et *Eliae Cretenſis* commentariis. Paris 1609. et 1611. — Aucta eſt haec editio quammultis eiusdem Gregorii epiſtolis numquam antea editis, ex interpret. *Fed. Morelli.* Paris ap. C. Morellum. 1630. fol. II. tom. — quae editio vitioſe recuſa eſt, Coloniae, ſiue potius Lipſiae, 1690. fol. —

Poſthaec prodierant *poemata plurima*, graece, cum verſione latina et cum notis grammaticis, gallice ſcriptis, Dionyſii Gaullyer. Paris. 1718. 12. — *carmina cygnea* inedita, cum notis *Iac. Tollii*, in eiusdem Inſignibus itinerarii italici, Traiecti ad Rhenum 1696. 4. p. 1 - 105. — *carmina* ſ. *epigrammata* CCXXVIII. cum notis *Ludou. Anton. Muratorii*, inter huius Anecdota graeca, Patau. 1709. *) quae inutiliter recoxit *Angel. Maria Bandini* in *graecae eccleſiae monumentis*, Florent. 1762. 8. vol. II. pag. 113 ſqq. at vol. III. ad maiorem fructum deſcripſit bibliothecae mediceae codicem, quo Gregorii Nazianzeni orationes, et nondum vulgati aliquot *Baſilii*, *Apollinaris* et aliorum commentarii continentur. — Omnia haec, quae

*) conf. theſaur. epiſtol. La - Crozianum, tom. II. p. 30.

quae Billius, Tollius et Muratorius vulgarant, continet editio *Operum S. Gregorii*, quae notis illuſtrata, gr. et lat. lucem vidit, Venetiis 1753. fol. II. Voll. — *In Iulianum inuectiuae duae*, cum ſcholiis graecis, nunc primum editis, et eiusdem authoris nonnullis aliis. Omnia ex bibliotheca Henrici Sauilii, edidit R. *Montagu*. Etonae 1610. 4. —

Oratt. in feſtum Pentecoſtes et natalem diem Ieſu Chriſti, gr. Lipſiae 1740. 8. — Definitiones etc. a *Io. Leunclauio* lat. verſi et cum aliis opuſculis Gregorii editi Baſil. 1571. fol. — a *Dau. Hoeſchelio*, gr. et lat. Heidelbergae 1591. 8. de qua rara edit. et de Gregor. Nazianz. atque Hoeſchelio copioſus eſt *Freytag* in adparatu litterar. III. pag. 583 ſqq. — gr. et lat. ex verſione Io. Leunclauii etc. cura *Ad. Rechenberg*. Lipſ. 1678. 8. — Duo poemata *Gregorii Naz.* theologi; alterum de virtute hominis; alterum de vitae itineribus, et vanitate rerum huius ſeculi. (graece) ſcholiis explicata per M. *Stanislaum Grepſium*, academ. Cracouienſis Profeſſorem. Cracouiae. Lazarus Andreae excud. 1565. 8. v. *Ianozki* de libris rarior. Polon. in bibl. Zalusk. part. V. pag. 212 ſq. — binae orationes; gr. et lat. varias lectiones, commentarium duplicem et ſcholia numquam antea edita ex codd. msstis biblioth. S. S. ſynodi Mosquenſis adiecit *Chr. Fr. Matthaei*, (tum Prof. Mosquenſis) Mosquae 1780. mai. 4. Prior oratio eſt in editionibus orat. XLI. et poſterior, orat. VI. Idem doct. *Matthaei* donauit biblioth. Dresdens. electorali cod. mst. bombyc. ſaec. X. qui tres Gregorii Naz. orationes continet; et cod.

membran. ſaec. XI. II. oration. cum commentario amplo, nondum edito, atque orat. *εἰς τα φωτα*, cod. membran. ſaec. X. aut XI. — cod. Opp. et alius cod. ſcholiorum in Greg. Naz. in biblioth. Caeſen. v. vol. I. pag. 103. catalogi.

Nouiſſima editio eſt: *S. Patris noſtri, Gregorii Theologi, vulgo Nazianzeni*, archiepiſcopi CPolitani, *Opera omnia*, quae exſtant, vel eius nomine circumferuntur, ad msstos codd. Gallicanos, Vaticanos, Germanicos, Anglicos, nec non ad antiquiores editiones caſtigata, multis aucta. — opera et ſtudio monachorum ordinis S. Benedicti e congregatione S. Mauri. tom. I. Paris. 1779. fol. Plures tomi, quantum equidem ſcio, non exierunt praelo. At iam ſub exitum ſuperioris ſaeculi patres Benedictini promiſerant editionem Gregorii operum. Atque parare illam inceperat Don Iac. du Friſche; cui ſucceſſerant D. Franc. Louvart, et Dom. Prud. Maran: quibus mortuis, opus abſoluit *Dom. Car. Clemencet*, cui plurima debemus, et qui collectanea ſuperiorum variasque lectiones in ordinem redegit aliaque addidit. Neque tamen codices Florentini ſunt collati. Editores autem Gregorium nimis curioſe, nec tamen ſemper pari felicitate, defendunt a Tollenii accuſatione, a ſtili acerbitate contra aduerſarios ſumta; a Beuerigii ac Muratorii actione, Gregorium non perpetuo vixiſſe coelibem, et ab aliorum obtrectatione, eum contra inſtituta eccleſiaſtica tribus locis fuiſſe epiſcopum. Ipſi vtuntur acri ſcribendi genere contra illos V. D. ſuumque Gregorium, tamquam hominem, ab omni vituperatione notaque immunem, nimio cultu proſequuntur:

tur: eius orthodoxiam in doctrinis de peccato, quod vocatur, originali, diuina gratia et ſacra coena praedicant: (v. tamen in *Stollii* Nachricht — von den — Kirchenvätern cap. XX. in quo de Gregorio Nazianz. eiusque operibus, ſingulorum verſionibus, editionibus etc. agitur, pag. 415. 417 ſqq. 423 ſqq. 431 ſqq.) Iidem editores vitam Gregorii ex eius operibus diligenter exponunt, et ſingulis λογοις ſiue orationibus praemittunt monitum, ſiue criticam atque hiſtoricam commentationem. In praefatione ad VIImam orationem de fratre noſtri, *Caeſario*, eiusque ſuppoſititiis dialogis bene pleneque diſſerunt. In comment. ad orationes IV. V. et XXIV. omnem operam, quamquam fruſtra, adhibent ad Gregorium a ſtudio partium vehementique animi motu defendendum. In notis vt plurimum indicant lectionis varietatem, iudicio tamen rarius addito; parce autem ſententias verbaque explicant.

Kürzere Briefe des h. Gregors von Nazianz, nach dem Griechiſchen, von *Io. Ioſ. Freyh. von Buol*. Viennae 1776. 8. — *Greg. Nazianzenii* breuis geographiae ex cod. Neapolitano deſcriptae, editionem cel. Heerenius in litteris ad me datis promiſit: quod vt faciat, quisque optabit.

4. Ipſius Greg. carmen de vita ſua, (v. Acta Sct. l. mem. et in ſuppl. ibid. pag. 657 ſqq.) Plura vide in *Fabricii* B. Gr. vol. VII. pag. 507 ſqq. vol. VIII. pag. 763. vol. XIII. pag. 797. *Hambergeri* Z. N. pag. 850 ſqq. et kurze Nachrichten vol. I. pag. 757 ſqq. *Saxii* Onomaſt. I. p. 420 ſq. Laudatur, et criticae peritiſſimus habetur ab *H. Valeſio* de critica, lib. I. cap. 24. pag. 172 ſq.

§. 28.

BASILIVS MAGNVS

1. Vita frui coepit circ. A. C. 316. et ſecundum Pagii rationes apud *Saxium* l. m. pag. 422. defunctus eſt a. C. 380.

2. Artes liberales arripuit primum Antiochiae, deinde, duce Libanio, Sophiſta, Conſtantinopoli, denique Athenis, Himerio et Proaereſio magiſtris vſus. Itinere in Aegyptum peracto, in patria ſua, Neo Caeſareae in Cappadocia, primum lectoris, tum diaconi, dein presbyteri prouinciam adminiſtrauit; tum monaſticam ſectatus vitam, in ſolitudinem ſeceſſit; denique, controuerſiis et diſſidiis inter illum et epiſcopum Euſebium compoſitis, ab hoc ſocius muneris adſumtus eſt, cui a. C. 371. ſucceſſit. Vir probus fuit et doctus, et Gregorii Nazianzeni familiaris.

3. Scripſit Homilias, Epiſtolas CCCCXXVIII. de Spiritu S. librum ad Amphilochium aliaque theologici potiſſimum argumenti. *H. Valeſius* de critica, libr. I. cap. 25. pag. 173. ſubiecto eiusdem Emendationibus, Baſilio abiudicat libellum de grammatica; contra vindicat ei commentarios in Eſaiam, notatque Erasmum Roterod. ſecus ſentientem; Baſilii quoque in criticis peritiam praedicat. Non infrequens Xenophontis imitator dicitur ab *Hemſterhuſio* ad Luciani dial. mortuor. tom. I. ed. Reitzii, pag. 453. a. et pater eloquentiſſimus, ibid. pag. 389. vbi itidem quidam illius locus emendatur.

4. Princeps ed. multorum opuſc. gr. ex recogn. Des. Erasmi Roterod. Baſil. apud Froben. 1532.

1532. fol. v. *Clement* Bibl. cur. etc. II. p. 485 ſq. — Opera omnia, nunc primum graece et latine coniunctim edita, cum MSS. collata etc. gr. et lat. cum notis in appendice. (cura *Fronton. Ducaei* et *Fed. Morelli*,) Paris. apud Claudium Morellum 1618 fol. recuſa, at minus curate atque eleganter, Paris. 1638. fol. — Opera omnia, quae extant, vel quae eius nomine circumferuntur, ad libros MSS. et editos caſtigata, multis aucta, noua interpretatione, praefationibus, notis, variis lectionibus illuſtrata, noua ſancti doctoris vita et indicibus locupletata, opera et ſtudio *Domni Iuliani Garnier*, Presbyt. et Monachi Benedictini e Congreg. S. Mauri, Paris. Tom. I. 1721. — II. 1722. — III. 1730. fol. — Quaedam opuſcula vel iunctim, vel ſeparatim edita ſunt. v. plures edd. in *Maittaire* A. T. indic. voc. *Baſilius*. — *Epiſtolae*, in epiſtolis graecis, Venet. apud Aldum 1499. *) et Geneu. 1606. fol. — Alias epiſtolas e cod. Bilibaldi Pyrckheimeri edidit *Vincentius Obſopoeus* in faſciculo: *Baſilii M.* et *Gregorii Nazianzeni*, Theologorum, epiſtolae graecae, numquam antea editae. graece. Haganoae per Io. Secer. 1528. 8. — Orationes ſ. conciones de vita et moribus, excerpta et ſelectae ex libris ſuis, induſtria *Simeonis*, Magiſtri et Logothetae. Graece. Paris. G. Morel. 1556. 8. — Eaedem gr. et lat. ex vers. *Stanislai Ilouii*, Francoford. 1611. 8. — aduerſus Eunomium libri IV. gr. v. ſupra de Athanaſio, §. 20. — SS. Baſilii M. Gregorii Nyſſeni, Gregorii Nazianz. Io. Chryſoſtomi, Cyri Germani Homiliae, a *Dauide Hoeſchelio*, gr. Auguſtae.

*) v. *Foſſii* catal. — bibl. Magliab. I. p. 270.

guſtae. 1587. 8. — Editionem rariſſimam: *Baſilii M. Opp. a Raphaele Volaterrano in latinum conuerſa*, Romae. Iac. Mazoch. 1515. fol. II. vberius deſcribit *Lambacher* in bibl. antiqua Vindobon. ciuica pag. 83 ſqq. Fabricius enim aliique edit. Paris. a. 1520. pro omnium prima habuerunt. Ibi aliae antiquae verſionis lat. editiones recenſentur. — Nullus tamen fere liber Baſilii frequentius ſub praelo ſudauit, quam *oratio de legendis gentilium libris:* quam ex interpretatione *Leonardi Aretini* latina, ſaepe, at diuerſis titulis inſtructam prodiiſſe, adnotauit *Freytag* in adpar. litterar. tom. II. pag. 846 ſq. et quasdam memorat editiones, quarum quaelibet alium prae ſe fert titulum, n. *Bonon.* 1497. cum libello, de inuidia, *Nicolao Perotto* interprete, et cum Cenſorino aliisque auctoribus, (v. *Foſſii* catal. codd. ſaec. XV. — bibl. Magliabech. I. pag. 271.) *Brixiae* per Boninum de Boninis de Raguſia, cum aliis opuſculis 1485. 4. Paris 1543. 8. tum ed. ſine loco et a. *Baſilii M. liber* de ſtudio poetarum et oratorum, quo pacto qualiterque legi debeant, (Lipſiae ſub finem ſaec. XV.) *per Arnoldum de Colonia:* quae editio etiam eſt in bibl. Neoſtad. ad Aiſſum. v. *Schnitzer* Kirchen-Bibl. zu Neuſtadt an der Aiſch. part. II. pag. 24. — *Baſil. de legendis libris ſecularibus.* ſine vlla nota. Vlmae, (ex officina Io. Zainer,) v. *Strauſſ* opera rariora — Rebdorf. pag. 10. et *Zapf* älteſte Buchdruck. Geſchichte Schwabens. p. 152. — *Baſilius* de poetarum, oratorum, hiſtoricorum ac philoſophorum legendis libris cum commentario M. *Io. Honorii cubitenſis*, Lipſiae per Iac. Thanner 1504. 4. (Eadem

(Eadem ed. prodiit ſ. l. et a. 4. et Liptzk. h. e. Lipſiae, per Baccalaur. Wolfg. Monacenſem, 1508. fol.) Quibus addi poteſt vetuſtiſſima editio in 4. ſine ſignaturis, numeris, cuſtodibus, Romae, opinor, quam vidi in bibl. Noribergenſi, et incipit, *Leonardi Aretini ad Colucium Salutatum Praefatio:* in altero autem folio incipit: *Magni Baſilii Liber ad iuuenes, quantum ex Gentilium libris ac litteris proficiant.* Neque vero in praeſenti definire poſſum, nec auſim, num eadem ſit editio *Romana*, ſ. l. et a. in 4. apud *Georgium* (n. Lauerum) quam *Audiffredus* in catal. editt. roman. ſaec. XV. pag. 363. producit: *E magno Baſilio: Leonardi aretini traductio ad Colucium*: Sequitur *E Xenophonte. Leonardi aretini traductio*, *de tirannide.* — aut cum edit. typis *Adami* (*de Ambergan* forſan,) v. *Denis* A. T. ſupplem. tom. II. pag. 506. – Sub eodem titulo prodiit Venetiis per Bern. Pictorem. *Denis* l. c. I. pag. 90. —— *Baſilii* opus de liberalibus ſtudiis, Mediol. per Philipp. Lauagnam 1477. 4. — ibid. per Vdalricum Scinczenzeller. 1490. 4. — Baſil. de legendis antiquorum libris. Paris. 1494. 4. — Venet. per Io. Tacuinum de Tridino. 1497. 4. — cum epiſtola ad Colucium: cum Petri Paulli Vergerii opere de ingenuis moribus, Florent. ſine anni nota. v. *Foſſium* l. c. p. 271. — ibid. ap. Phil. Iuntam, 1516. 8. — cum ſcholiis Vdalrici Fabri. Viennae Pannon. 1518. 4. v. *Lambacher* l. c. pag. 97 ſq. Haec ad augendam Fabricii notitiam antiquiſſimarum edd. ſufficiant. *) Miſſis igitur reli-

*) De editt. verſionis latinae ab *Aretino* confectae vide *Mazzuchelli* Scrittori d' Italia. vol. II. part. IV.

reliquis editt. aliorumque VV. DD. verſionibus, paucas adhuc, et potiſſimum recentiores boni illius opuſculi editiones memorabo. — graece, cum Cebete, Plutarcho de inſtitut. puerorum, Xenophontis Hierone, ſine vllis notis typographicis, in 8. quae vero editio Zach. Calliergi, ſaec. XV. cenſetur. v. *Foſſii* catal. laud. pag. 507. — graece cum *Cornarii* lat. interpretatione, Hannov. 1651. 8. — graec. aliquot locis a *Grotio* caſtigatus et latine verſus ille libellus cum *Plutarcho* de legendis poetis praemiſſus eſt ab eodem *Grotio* Excerptis e Stobaeo, Paris 1623. 4. — Eosdem *Baſilii* et *Plutarchi* libellos cum Grotii interpretatione, additis ad voluminis calcem variis lectionibus notisque breuibus edidit *Io. Potter.* Oxon. 1694. mai. 8. — Haec Potteriana editio vna cum nouis *Io. Henr. Maii* filii adnotationibus, et adiecta in calce Leonardi Bruni verſione, recuſa eſt Francof. 1714. 4. — Textus Potterianus graecus, ſine verſione latina notisque in vſum ſcholarum, (curante *Io. Tob. Krebſio,*) typis repetitus eſt Lipſiae 1779. 8. — Nouiſſima, docta et pleniſſima eſt editio:

Baſilii Magni ad adoleſcentes oratio de modo e literis graecis vtilitatem percipiendi. Graece, cum Iuliani Garnierii et Frontonis Ducaei animaduerſionibus edidit, praecipuam varietatem lectionis notauit, paſſim emendauit, notis et indice illuſtrauit M. *Frider. Guil. Sturz.* Gerae 1781. 8. Adiecta eſt in calce *Io. Tobiae Krebſii* prolus. qua lectio

pag. 2208. et de *Leonardo Aretino* qui egerunt, plures laudat *Freytag* in adparatu litter. tom. II. pag. 844 ſq.

lectio auctorum veterum e Baſilii M. diſciplina commendatur, quae primum prodiit Lipſiae 1772. 4. tum repetita eſt in *Krebſii* Opuſculis academicis et ſcholaſticis denuo recognitis. Lipſiae 1778. 8. pag. 398 -- 420.

Apollon. Alexand. *περὶ συντάξεως* — et *Magni Baſilii περὶ γραμματικῆς γυμνασίας, de grammatica exercitatione.* Florentiae in aedibus Phil. Iuntae, 1518. 8. v. *Bandini* Iuntarum typographiae annales, part. II. pag. 98 ſq.

Liturgiae *S. Baſilii M. S. Gregorii* Theologi et *S. Cyrilli* Alexandrini, ex arabico latine converſa a *Victorio Scialach.* Auguſtae Vindelic. 1604. 4. —— adde infra §. 34. in cat. edd. Ioan. Chryſoſtomi.

Io. Garnerius in edit. Opp. Baſilii tom. III. pag. 65 ediderat ex codd. fragmentum Baſilii epiſtolae ad Theodoram Canonicam, graece cum verſione latina. Illam epiſtolam integram, at ex latina incerti cuiusdam veteris interpretatione, rudi quidem, ſed fida, ex cod. membran. ſaeculi XIII. bibliothecae monach. congregationis Caſinenſis, Florentiae, (qui codex eiusdem Baſilii aſcetica plura complectitur, ab eodem vet. interprete latine verſa,) euulgauit *Petrus Aloyſius Galletius*, Abbas, in (Amadutii) Anecdotis litterariis vol. I. Romae 1773. 8. pag. 27 ſqq. —

Oratio de humana Chriſti generatione, graece et lat. ex recenſione Iuliani Garnier. In ſectiones primum deſcripta, noua verſione, argumento et notulis aucta a *Io. Bened. Carpzou* Helmſt. 1756. 4. — De Synisactis commentariolus in *Angeli Mariae Bandini* graecae eccleſiae monimentis, Florent.

Florent. 1762. 8. Vol. III. — Io. Xiphilini et *Baſilii M.* orationes, ex var. codd. edidit et animadv. adiecit *Chriſti. Frid. Matthaei*, Moſcou. 1775. 4.

5. *P. Dominici Schramm* analyſis Opp. SS. patrum cet. tom. XII. continens opera, ſupplementa ad Opera S. Ephraem Syri et S. Baſilii — opera omnia, cum duplici indice. Auguſtae Vindel. 1789. mai. 8. — In aliquot codd. bibl. Mosquenſium Synodi reperiuntur orationes Baſilii, teſte *Matthaei* in catal. illorum codd. MSSt. quem v. potiſſimum pag. 31. not. et pag. 32 ſqq. —— Plura vide apud *Fabricium* in B. Gr. vol. VII. pag. 35. vol. VIII. pag. 60 — 130. vol. XIII. pag. 797. *Hamberger.* Z. N. II. pag. 804 ſqq. et kurze Nachrichten I. pag. 733. *Saxe* Onom. I. pag. 422 ſqq.

Io. Georg. Werenberg diſſ. de prudentia Baſilii M. in refutandis haereticis. Lipſiae 1724. 4.

6. Diſcernendus eſt a *Baſilio Seleucenſi*, a. Ch. 447. epiſcopo: cuius opera prodierunt gr. in bibliopolio Commel. 1596. 8. — gr. et lat. cum not. *P. Pantini*, Paris, cum Gregor. Thaumat. 1622. fol. — Hemſterh. ad Luciani ſomn. c. 3. tom. I. pag. 6. carpit eum. conf. cod. Mosquens. in *Matthaei* catal. MSS. bibl. Mosq. pag. 36 ſq. *Fabr.* B. Gr. VIII. p. 130. *Sax.* I, p. 508 ſq.

§. 29.

GREGORIVS NYSSENVS

1. Baſilii M. frater, minor aetate; at ingenio, doctrina litteriſque propemodum par et aequalis. Circa a. C. 372. Nyſſae in Cappadocia epiſcopus a fratre Baſilio conſtitutus, anno ſequenti

ti ab Arianis ſede ſua motus; at a. C. 378. imperante Valente reſtitutus eſt a Gratiano. Poſt a. C. 394. obiit.

2. Plura opuſcula ſeparatim edita ſunt: E multis a Fabricio iam indicatis pauca memorabo: *D. Gregorii Nyſſeni* opuſcula quinque: 1) de profeſſione chriſtiana. 2) de perfectione, et qualem Chriſtianum eſſe deceat. 3) Anagogica vitae Moyſis enarratio, qua vitae chriſtianae quidam is typus fuiſſe oſtenditur. 4) contra Apolinarium. 5) de fide. Graece nunc primum edita ſtudio et opera *Dauidis Hoeſchelii*, Auguſtani. Lugduni Batau. ex offic. Plantiniana, apud Franc. Raphelengium. 1593. 8. Eſt nitida et critica editio: in libello de perfectione ſe quaedam ex coniectura correxiſſe, ipſe Hoeſchel. in praef. ait. pag. 181. Hoeſch. quatuor adnotatiunculas ſubiecit: pag. 182. ſqq. addidit catalogum operum Greg. Nyſſeni cum adnotatione, quae manu exarata vel Auguſtana bibl. vel Maximus Margunius, Cytherenſis epiſcopus, vel ipſe Hoeſchelius poſſederint, et quae ex his foras dederit Michael Mangerus Auguſtae. Quae editio quum rara ſit, de quibusdam adſcripta hic repetam: nr. 17. (n. 29. tom. II. Opp. v. *Fabr.* pag. 152) *πρὸς εὐστάθιον.* exſtat inter opera Baſilii M. pag. 333. et recte: ſic enim ad marg. cod. Aug. *ὁ παρὼν λόγος, ὃς καὶ ἐν εἴδει ἐπιστολῆς γέγραπται, πρός τινα φιλόσοφον εὐστάθιον τὸν ἰατρὸν ἐγράφη παρὰ τοῦ ἐν ἁγίοις μεγάλου Βασιλείου καθὼς ἀσφαλῶς ἐν ἑτέρῳ βιβλίῳ εὗρον, καὶ οὐ τοῦδε τοῦ Γρηγ. ἐστίν· ὁμοίως καὶ ὁ ἕτερος, ὁ περὶ διαφορᾶς οὐσίας καὶ ὑποστάσεως πρὸς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν πέτρον. καὶ δῆλός ἐστιν*

οὗτος

οὗτος κἀκεῖνος ἀπὸ τῆς Φράσεως τοῦ μεγάλου Βασιλείου etc. ad nr. 29. (nr. 31. Opp. tom II. v. Fabr. p. 153.) ad margin. cod. de lib. ad Petrum περὶ διαφορᾶς etc. eadem fere adſcripta ſunt et Baſilio adſeritur libellus. Denique obſeruatur codicem orationum Greg. Nyſſeni ſatis magnum fuiſſe in bibl. Th. Canteri.

Gregorii epiſcopi Nyſſae de euntibus Ieroſolyma epiſtola gr. Guil. Morell. Paris 1551. Bellarminus eam, ne in perniciem religioſarum peregrinationum conuerteretur, negauit eſſe Gregorii; ſed huic eam vindicauit *Petrus Molinaeus* et in praefatione et ab initio notarum, qui eam gr. cum ſua verſione lat. ſeparatim edidit Paris. 1605. 8. cum comment. de peregrinationibus et altera de altaribus et ſacrificiis Chriſtianorum: quae editio recuſa eſt Hanouiae, typis Wechel. 1607. 8. Quod *Iac. Gretſerus* inter alia miſcellanea theologica animaduerſiones ſcripſit in notas Molinaei eiusque diatriben de peregrinationibus, Ingolſt. 1608 4. *Io. Henr. Heideggerus* diſſ. ſuae de peregrinationibus religioſis eamdem Nyſſeni epiſtolam gr. et lat. ſubiecit et aduerſus Gretſerum vindicauit, Tiguri 1670. 8.

Gregorii Nyſſeni ad Euſtathiam, Ambroſiam et Baſiliſſam epiſtola. *Iſaac. Caſaubonus* nunc primum publicauit, latine vertit et illuſtrauit notis. Paris. ex typographia Rob. Stephani 1606. 8. — rec. Hanouiae typis Wechel. apud Claud. Marnium et her. Io. Aubrii 1607. 8. in qua edit. textum excipit a pag. 38. ed. Hanou. aut pag. 37. ed. Paris. comm. de auctore epiſtolae eiusque argumento: nec non de Gregorii Nyſſeni legatione in

in Arabiam et in Palaeſtinam transitu; pag. 46-120 doctae copioſaeque Caſauboni notae. Hanouienſi editioni bene addidi ſunt indices: ſed ed. Paris. praeſtat chartae et litterarum nitore. — *Gregorii epiſcopi Nyſſae* oratt. duae, vna de natiuitate, Dom. I. C. altera de S. Stephano, primo martyre: graece: conuerſae in lat. ſermonem a *Ioach. Camerario.* — cum eius notation. Lipſiae in off. Voegelian. 1564. 8. — *Greg. Nyſſeni* de vita Moſis, ſiue de vita perfecta liber, *Georgio Trapezontio* interprete. Viennae Pan. per Victorem 1517. 4. — v. *Zeni* Diſſ. Voſſian. tom. II. pag. 8. ſq. — Cratander in praefat. ad editionem: *Greg. Nyſſeni* myſtica moſaicae vitae enarratio, perfectam formulam viuendi cuilibet Chriſtiano praeſcribens, *Georgio Trapez.* interprete, Baſil. in aedibus Cratandri, 1521. 4. et 1562. 4. profitetur, ſe Viennenſem non aequare modo ſtuduiſſe, ſed et ſuperare, nactum codicem, manu B. Rhenani multis modis notatum caſtigatumque. —

Opera omnia, quae reperiri potuerunt, graece et lat. cum notis, Paris. 1615. fol. I. II. tom. curante *Frontone Ducaeo*, ex officina Niuelliana. — Appendix ad *S.* Gregorii opera graece et lat. non ita pridem euulgata, ex editione et partim interpretatione *Iac. Gretſeri*, ibid. 1618. Adde *Iac. Gretſeri* Opera, Ratisb. 1740. tom. XIIII. part. I. — Editio Niuelliana cum adpendice recuſa eſt, at minus nitide, atque emendate, Paris. 1638. fol. III. Voll. — Antirrheticus aduerſus Apollinarem et alia, graece, cum interpretatione latina et notis *Laur. Alexandri Zacagni*, in eiusdem Collectan. monument. vet. eccl. graecae, tom. I.

pag.

pag. 123. ſqq. — Dialogus de anima et reſurrectione, graece, cum verſione lat. et notis *Io. Chriſto. Wolfii*, in huius Anecdotis graecis tom. II. pag. 284. — Epiſtolae ſeptem, graece et lat. cum animaduers. *I. B. Caraccioli*, Florent. 1731. fol. adde ad §. ſuperior. et p. 531. b.

3. *Fabricii* B. Gr. vol. VIII. pag. 143. ſqq. vol. XIII. pag. 783. *Hambergeri* Z. N. vol. II. pag. 865. ſqq. *Saxii* Onomaſt. I. pag. 433. Acta Sanctor. m. Martii, 1684. vol. II. eiusque vita ex illius Opp. concinnata eſt.

§. 30.

EPIPHANIVS

1. Eleutheropolitano Palaeſtinus, epiſcopus Conſtantiae, (quae antea Salamis dicta fuit,) in inſula Cypro ab a. C. 367. diſciplinae et doctrinae Origenianae aduerſarius vehemens. Obiit a. C. 403. Eius iudicium atque ſcribendi genus haud probatur viris doctis.

2. *D. Epiphanii* — Opera, graece nunc primum in lucem edita. Baſil. Io Oporin. 1544. fol. In hac editione repèriuntur *Epiphanii* Ancoratus, Panarium, Anacephaleoſis, ac de ponderibus et menſuris. *) In libello poſtremo egit quoque Epiphanius de libris et verſionibus graecis V T. — Eidem Epiphanii, ſi modo auctor eſt, libellus eiusdem paene argumenti, *de ſeptuaginta interpretibus iisque, qui perperam interpretati ſunt* a *Montefal-*

*) De cod. graeco Veneto D. Marci, qui continet partem *Panariorum*, v. *Villoiſon* in Anecdotis gr. tom. II. pag. 244 ſqq.

toſalconio editus ad calcem prolegom. Hexapl. pag. 86 — 90. conf. *Fabricii* B. Gr. vol IV. pag 690. ſq. ibique Scharfenbergii notas.

Epiphanii — ad Phyſiologum. Eiusdem in die feſto Palmarum ſermo. D. Conſali Ponce de Leon Hispalenſis — interpretis ſcholiaſtae, bimeſtre otium, Romae 1587. 4. gr. et lat. rec. Antwerp. ex offic. Chriſtph. Plantini 1588. 8. cum figg. et Romae 1601. min. form. Conſal. Ponce de Leon, libellum Epiphanii genuinum eſſe putat: alii dubitant. v. *Fabr.* vol. VII. pag. 427 eſt quoque in cod. 257. Naniano in Catal. gr. codd. pag. 449.

— *Epiphanii* — Opera omnia, in duos tomos diſtributa. *Dionyſius Petauius*, Aurelianenſis, e ſoc. Ieſu, ex veteribus libris recenſuit, latine vertit, et animaduerſionibus illuſtrauit Paris. 1622. fol. II. vol. — Petauius graues nactus eſt aduerſarios, *Maturinum Simonium* et *Claudium Salmaſium*. Contra priorem ſcripſit *Appendicem* ad Epiphanianas animaduerſiones, ſiue elenchum dispunctiuncularum Maturini Simonii de poenitentiae ritu in veteri eccleſia. Paris Sebaſt. Cramoiſy 1624 8. — *Salmaſii* obtrectationibus oppoſuit ſex priora capita libri inſcripti: *Miſcellaneae exercitationes*, in quibus ad Solinianos commentarios Claudii Salmaſii quaedam ſcitu non indigna disputantur. Paris. Sebaſt. Cramoiſy. 1630. 4. — Editio illa *Epiphanii* Petauiana Lipſiae ita recuſa eſt, vt, (teſte cenſore in Actis eruditor. Lipſiens m April. 1682. p. 93 ſq.) noua haec editio veterem plane referret, et plagulae huius nouae editionis re-

ſponderent prioris edit. plagulis, atque acceſſionibus augeretur. Inſcripta eſt.

Epiphanii — cum verſione et animadu. Petauii. *Editio noua*, iuxta Pariſinam a. 1622. adornata, cui acceſſit vita Dion Petauii ab Henr. Valeſio oratione deſcripta, et adpendices geminae pro vindicandis animaduerſionibus, altera aduerſus *Mathurinum Simonium*, altera aduerſus *Claudium Salmaſium*, ab ipſo Petauio antehac emiſſae in publicum. Coloniae (Brandenburgicae) ſumtibus Ierem. Schrey et Henr. Io. Meyeri. 1682. fol. II. voll. De illa Petauii editione et controuerſiis inde ortis plura leges in vita Petauii in *Niceronii* memoriis etc. ex verſione Baumgartenii german. tom. I. pag. 151. ſqq. 157 ſqq. 178. vbi memoratur *Io. Croi* ſpecimen coniecturarum et obſeruationum in quaedam loca *Origenis*, *Irenaei*, *Tertulliani*, et *Epiphanii*, 1632. 8. item pag. 208 et 241. ſq.

S. Epiph. epiſcopi Cypri oratio in ſepulturam corporis Domini. (gr. et lat.) Nunc primum in lucem edita ex bibl. *Simonis Simonidae* (Simonowicz) Samoſci. — Lenſcius typogr. acad excud. 1604. 4. v. *Ianozki* de libr. rar. Polon. in bibl. Zaluſc. part. V. pag. 217. ſqq. qui Fabricii notit. emendat.

Epiphanii ſiue *Philonis Carpathii* interpretatio in canticum canticorum latine ex interpret. *Stephani Salutati*. Paris. Chr. Wechel 1537. 8.

— commentarius in canticum canticorum. Prodit nunc primum ex antiqua verſione latina, opera et ſtudio *Petri Franciſci Fogginii*. Romae typis Palearini. 1750. 4. Alii *Philoni Carpaſio* eum

eum vindicant commentarium: alii aliter ſentiunt. v. quae notaui in *Fabr.* B. Gr. vol. IV. pag. 751 ſq.

Idem *Fogginius* edidit alium librum et in praefat. illius hiſtoriam expoſuit: *Epiphan.* de XII. gemmis rationalis ſummi ſacerdotis Hebraeorum liber ad Diodorum. Prodit nunc primo ex antiqua verſione latina. *) Opera et ſtudio *P. Franc. Fogginii*, qui et notas adiecit. Romae, 1743 4. — De ponderibus et menſuris a c. 21 graece et lat. et ſubiuncta antiqua lat. verſione, in *Stephani le Moyne* variis ſacris, tom. I. pag. 470 — De reliquis ſingulorum librorum editionibus conſule *Hambergeri* Z. N. vol. III. pag. 3 ſqq. et kurze Nachr. II. pag. 803. ſqq.

3. Adde *Fabricii* B. Gr. vol. VII. pag. 415. ſqq. *Saxii* Onom. I. pag. 424.

4. Ab hoc diuerſus eſt *Epiphanius*, monachus Hagiopolita ſiue Hieroſolymitanus, quem *Fabricius* in B. Gr. vol. VII, pag. 417. incertae aetatis auctorem eſſe iudicauit; ſed *Io. Aloyſius Mingarellius*, qui in Amadutii anecdotis litterariis, vol. III. Romae. pag 29 ſqq. e cod. Naniano primus *Epiphanii Monachi et Presbyteri de vita ſanctiſſimae Mariae* librum, (ex monumentis cum ſinceris tum maxime apocryphis dubiisque contextum,) graece, cum ſua verſione latina notisque vulgauit, in praemiſſa epiſtola, ſcripta Romae cal. Martiis 1774. docet, eum ſaeculo circiter duodecimo in viuis fuiſſe Illum eumdemque Epiphanium fuiſſe quoque, cenſet Mingarellius, aucto-

 rem

*) Fragm. gr. eſt in cod. Venet. v. *Villoiſon* Anecd. gr. II. p. 246.

rem libelli, inſcripti, *Epiphanii* - enarratio Syriae, vrbis ſanctae et ſacrorum ibi locorum, editi a *Leone Allatio* in Symmictis libr. I. pag. 48. conf. quoque *Fabr.* B. Gr. vol. IV. pag. 663. ed. nouae et *Fabricii* codic. apocryph. N. T. pag. 43.

§. 31.

HIERONYMVS, aetatis non vsquequaque certae, ſaeculo quarto non ſuperior, immo potius ſaeculo fortaſſe ſexto aut ſeptimo vixit. Plura de illo docte diſputat cel. *Io. Bened. Carpzov*, theologus Helmſtadienſis, qui *D. Hieronymi duos dialogos graecos*, qui ſuperſunt, recenſuit, et cum breuibus Caſp. Barthii, ac Chriſtoph. Daumii: amplioribus autem ſuis (eruditis) nouaque verſione lat. edidit, Altenburgi 1772. 8. qui pag. 177. de aetate illius theologi notatu digna profert. Adde *Fabricii* B. Gr. vol. VIII. pag. 375. ſqq. *Saxii* On. I. pag. 426.

§. 32.

EPHRAIM ſiue EPHRAEMVS

1. Niſſibeno Syrus, Theologus Edeſſenus, circa a. C. 370. floruiſſe videtur, qui ſecundum *Fabricium* in B. Gr. vol. V. pag. 319. (vbi de illo fuſius diſſeritur,) 375. denatus; at diligentiam Fabricii ſuperat *E. Aſſemann* in Prolegg. in primum tom. Ephraem.

2. *S. Ephraem Syrus*, graece. Oxon. 1709. fol. cur. *Ed. Thwaites.* — Pleniſſima editio eſt, *S. Ephr. opera omnia*, quae exſtant graece, ſyriace,

ce, latine, in ſex tomos diſtributa ad MSS. codices vaticanos aliosque caſtigata, multis aucta, noua interpretatione, práefationibus, notis, variantibus lectionibus illuſtrata. — Tom. I. II. III. graece et latine, Romae 1732. (ab *Ioſ. Sim. Aſſemannio* incepta) 1743. 1746. fol. Syriace et lat. Syriacum textum recenſuit *Petrus Benedictus* etc. ibid. 1737. 1740. 1743. fol. —

Rariſſima olimque paucis cognita eſt antiquiſſimae verſionis editio, a *Lambachero* in bibl. ciuica. Vindobon. I. pag. 82 vberius deſcripta: — *Ephr.* opuſcula de compunctione cordis, de iudicio dei et reſurrectione, de beatitudine animae, de poenitentia, de luctamine ſpiritali, de die iudicii. absque loci et anni nota. — Forſan eadem eſt, quae in *folio* excuſa dicitur a *Braunio* in notitia de libris bibl. Vdalr. tom. II. Auguſtae Vindel. 1789. 4. p. 45 et a Deniſio: forma enim fol. min. et 4. mai. non ſemper rite dignoſcitur. Eorumdem enim libellorum et verſionis editionem, ſ. l. et a. in fol. item *Ephr. ſermonem de penitentia*, ab *Ambroſio (*Camaldul.) *e greco in latinum traductum*, Romae, Euch. Silber, ſ. a. nota. nec non eiusdem opuſcula quaedam, ſ. nota l. et a. in 8. (quae editio num eadem ſit, cuius mentionem diligentem quoque fecit Lambacherus, equidem definire nequeo,) memorat *Denis* in A. T. ſupplem. II. pag. 558. in tomo autem I. pag. 286. *Ephrem Syri* ſermones ex traductione *Ambroſii* (Trauerſarii Camaldul.) *Monachi*, Brixiae per presbyterum Baptiſtam Farfengo. a. 1490. 4. de reliquis v. *Fabric.* l. cit. — In bibl. Anton. Can-

tacuz fuerunt variae oratt. msstae. v. noua varior. libr. collectio pag. 440.

3. Adde *Hambergeri* Z. N. II. pag. 799. ſqq. *Saxii* Onom I. p 427. cl. *Pfeifferus*, filius, P. LL. OO noſtras, ſyriaca, in epitomen redacta, fecit theotisca, II. Vol 8. *Io. Chriſtoph. Coleri* diſſ. de Ephraemo et Io. Damaſceno, Syris. Wittebergae. 714. 4. — *Stolle* de ſcriptor. eccles. ſaepe laudatis pag. 343 ſqq. — *Zornii* diſſ. in Miſcell. Groning. faſc II. — adde ſupra notata §. 28. n 5. Theſaur. epiſtol. La Crozian. tom. I. pag. 21. — Gregor. Nyſſenus ſcripſit ἐγκώμιον εἰς τὸν ὅσιον πατέρα ἡμῶν Ἐφραίμ, Opp. tom. III. pag. 595 — 616. Paris. 1638. ſed de eius vitae ortu, educatione etc. nihil memorat. Neque plena eſt veraque de eo narratio in Actis ſanctor. m. Febr. n. 1. — Primas vitae Ephr. pragmaticae lineas duxit *Gaab* in Pauli, Prof. Ienensis, Memorabilibus, vol. II. Lipſiac. 1792. nr. V. —

4. Non miſcendus eſt ille cum *S. Ephraimo*, minore, patriarcha Antiocheno, circi a. 530. v. *Saxii* Onom. II. pag. 37. ſq.

§. 33.
AMPHILOCHIVS

1. Cappadox; Iconii Lycaoniae epiſcopus, Arianis aduerſarius, contra quos vt Theodoſius Aug. edictum promulgaret, a. C. 381. effecit. A. C. 394. interfuit Concilio Conſtantinopolitano. Num, quae adhuc illius nomine circumferuntur ſcripta, noſtro, an iuniori Amphilochio ſint adſerenda,

renda, res dubia eſt. Oudinus quidem iuniori tribuit illa.

2. SS. Patrum *Amphilochii* Icon. *Methodii* Patarenſis, et *Andr. Cretenſis* opera omnia, quae reperiri potuerunt. Nunc primum, magnam partem tenebris eruta, latine reddita ac recognita, notisque illuſtrata, opera et ſtudio *Franſciſci Combeſis*. Paris. 1644. fol. — Epiſtola ad Seleucum de recta ſtudiorum et vitae ratione verſibus iambicis ſcripta graeco-latina, interprete et editore a. 1695. *Antonio Wernero Canone* — cum notationibus Iac. Billii et Franciſci Combefiſii, addito *Greg. Nazianzeni* carmine XXXIII. de libris biblicis; recuſa pro recitation publicis *D. Io. Balt. Bernholdi*, Altorph. 1740 8. Orationem quamdam primum edidit *Matthaei*, vide §. ſeq.

3. De reliquis v. *Fabricii* B. Gr. Vol. VII. pag. 500. *Hamberger*. Z. N. II. pag. 868. *Saxii* Onom. I. pag 440.

§. 34.

IOANNES, ob oris ſuauitatem et eloquentiae vim CHRYSOSTOMVS cognominatus.

1. Natus eſt a. C. 354. denatus a. 407.

2. Antiochiae in Coeleſyria ab parentibus idolorum cultoribus natus, et a Libanio arte orandi eruditus, cum matre, annum XXIII. agens, a Meletio, epiſcopo Antiocheno, beneficio lauacri ſacri religioni chriſtianae initiatus eſt. Primum Monachorum ordini ſe addixit; poſtea, ad valetudinem recuperandam, Antiochiam rediit, vbi primum Diaconus a. C. 381. et quinquennio poſt

Presbyter euaſit: tandem a. C. 398. ſupremam dignitatem eccleſiaſticam Conſtantinopoli adeptus eſt: at propter dicendi libertatem in emendandis et vituperandis optimatum, etiam Auguſtae Eudoxiae vitiis ac delictis, incitante potiſſimum *Theophilo*, epiſcopo Alexandrino, a. C. 402. et, poſtquam reſtitutus erat, iterum iuſſu ſynodi Conſtantinopolitanae, ſuffragante Eudoxia, a. C. 404. munere exutus in exſilium miſſus eſt, in quo, ſuperatis multis aerumniis, a. C. 407. a. aet. 53. vitam finiuit. Praeclarus fuit theologus et orator ſui temporis diſertiſſimus; elegans; periodos amat bene ſtructas; delectatur ſermonis puritate, viuidis deſcriptionibus et aptis beneque explicitis ſimilitudinibus atque anthropologicis obſeruationibus. Multam humani ingenii ſcientiam, magnamque facilitatem, ſe naturae hominum tam agentium quam loquentium adcommodandi prae ſe fert. At tamen luxum verborum aſiaticum ſectatur, et maior fuiſſe videtur grammaticus, quam criticus atque hiſtoricus, aut vbique rectus ſobriusque ſacrarum litterarum et doctrinae chriſtianae interpres. Hinc multi in eius libris, quamquam critico S. S. praecipue variarum lectionum interpreti admodum vtilibus ac fructuoſis, culpant falſas, ſuperſtitioſas, Monachorum clauſtra redolentes, et a veritate diſciplinae chriſtianae alienas expoſitinones myſticosque errores. Eum tamen criticis eſſe adnumerandum et vnum prae ceteris patribus lectu digniſſimum, propter eloquentiam iucundiſſimum, et propter ritus antiquos, propter ſententias ac praecepta vtiliſſimum eſſe iudicat *Henr. Valeſius* de Critica, cap. 26. p. 174. Add.

Eulo-

Eulogii Schneideri freymüthige Gedanken über den Werth und die Brauchbarkeit der Chryſoſtomiſchen Erklärungsreden über das N. T. und deren Ueberſetzung. Auguſtae Vindel. 1787. mai. 8.

3. Fuit πολύγραφος: nam in nouiſſima editione 1447. opuſcula varii generis reperiuntur: in quibus tamen nonnulla a νοθείας ſuſpicione haud libera ſunt.

4. Quod Chryſoſtomi opera, vel ſeorſum vel iunctim, ab inuenta arte typogr. propter ſummam, qua floruit ſemper, auctoritatem frequenter exierunt praelis, et antiquiores editiones a Maittario, Deniſio, Braunio, Seemillero in annalibus typogr. et notitiis bibliothec. a Caueo, Fabricio aliisque modo paucis, modo ampliſſimis verbis ſunt indicatae; equidem in enarratione illarum longa moleſtaque tempus a me male collocatum iri ratus, paucas tantum, easque, quae vel plurimis incognitae fuerunt, vel alias a raritate aut praeſtantia laudari ſolent, memorabo. Qui plura ſcire cupiunt, iis commendo quoque *Chriſt. Guil. Vollandi* diſſ. de optimis Operum Chryſoſtomi editionibus, Vitembergae 1711. 4. — *Maittaire* A. T. IV. part. I. pag. 281. et ex eo forſan *de Bure* in Bibliogr. inſtruct. Théologie nr. 151. citant. edit. *Io. Chryſoſt.* Homiliae in Matthaeum, latine; *Georgio Trapezuntio* interprete, per Iohannem Fuſt. Moguntiae, 1468. fol. ſed editio procul dubio eſt apocrypha, nec adfert eam cl. *Zapf* in Aelteſten Buchdruckergeſchichte von Mainz, (Vlmae 1790. 8.) ad hunc annum pag. 41 ſqq. et cl. *Panzero* in A. T. tom. II. pag. 119. videtur eſſe eadem, quam adfert *Denis* pag. 538. ſine nota anni.

add *Braun.* notit. libr bibl. monaſt. S. Vdalrici I. p 4. — De eodem Chryſoſt. opere, edit. Colon 1487. 4. et praecipue de caſtrata edit. Antwerp. 1537. 8. et Chryſoſt. Homil. in Ioannem, Colon. 1487. fol. v. Maittaire IV. part. II. p. 487. not. — Rariſſimam edit. characteribus gothicis et verſalibus inuſitatis excuſam maioribus vero litteris ligno inciſis, ſine vlla nota l. a. et typographi, ſine titulo, interpunctione etc. *S. Io. Chryſoſt* libri II. de compunctione cordis, cum XXV ſermonibus, fol. vberius deſcribit *Strauſſ* in Operibus rarioribus bibl. Rebdorf. Eichſtadii 1790. 4. pag. 3 ſq. — In catal. bibl. *Pinellianae* tom. I. pag. 69 ſq. reperitur aeque rara plurimisque incognita editio, (quae quidem num a ſuperiore ſit omnino diuerſa, definire non auſim,) *S Ioannis Chryſoſtomi* ſermones viginti quinque, epiſtola ad Theodorum Monachum, de compunctione cordis ad Demetrium libri II. Quaedam dicta in illud euangelii: *Loquente Ieſu ad turbas.* Lat. absque vlla nota, ſaec XV fol. Cel. *Morellius*, qui in nota diligentem illius dedit notitiam, refert, ſe fruſtra de vetuſtiſſima illa editione apud bibliographos praecipuos quaeſiuiſſe, et characterem oſtentare typographiam germanicam. Ibidem occurrunt rarae editt. *S. Io. Chrys.* de compunctione cordis libri duo et *S. Auguſtini* liber de contritione cordis; ſine vlla nota, ſaec. XV 8. atque *S Io. Chrys* homiliae ſuper euangelio Ioannis, latine, *Franciſco Aretino* interprete. Romae in monaſterio S. Euſebii ſcriptae atque correctae. 1470. fol. de qua principe edit late diſſerit *Freytag* in adpar. litt. I. pag. 91. adde *Bure* bibl. inſtruct.

ſtruct. I. n. 153. pag. 145 ſq. cel. *Panzer* A. T. II. pag. 421 ſq. *Clement* bibl. curieuſe etc. tom. VII. pag. 93 ſq. qui praeter ea pag. 97 ſq. copioſus eſt de rara aliquot opuſculorum Chryſoſtomi editione, impreſſa per *Io. Koelhof* de Lubeck. ciuem Coloniae. 1487. fol.

Chryſoſtomi Homiliae, ſuper Matthaeum, Ioannem etc. fol. ſine l. et a. et typothetae indicio, cum epiſtola dedicatoria *Ludou. Hohenwang*, qui ipſe officinam habuit, ex illaque exire iuſſit germanicam Flauii Vegetii verſionem, et a. 1477. ſummam Hoſtienſis ſuper titulos Decretalium fol. De illo Hohenwang, probabiliter homine litterato, vide *von Heinecke* neue Nachrichten von Künſtlern und Kunſtſachen, part. I. nr. IX. Dresdae et Lipſiae 1786. 8.

Braun in notit. laudata I. pag. 74. nr. 99. agit de edit. cuius hanc indicat epigraphen: *Io. Chryſoſt.* Homiliae V. (quarum priores quatuor ſuppoſititiae habentur,) *in Iob*, a *Lilio Tiferno* latine redditae, fol. ſine vlla nota: *) et nr. 101. pag. 75. de rariore ed. *S. Antonini* — opus de eruditione confeſſorum, Eſlingae. per *Conradum Finer* in 4. ſine anni nota: cui additus dicitur *Sermo beati Ioh'is Chriſoſtomi de penitencia.* Hoc idem Chryſoſtomi opuſculum *Zapf* in nota laudatus pag. 174. commemorat; ſed incertus eſt, num ſimul adnexum fuerit Antonini operi, an ſeparatim editum et in vno tantum volumine compactum. Sed cenſor libri Zapfiani in ephemerid. litterar.

*) Hanc editionem ex officina *Conradi Fyner*, Eſlingae, exiiſſe ſuſpicatur cel. *Zapf* in: älteſte Buchdrucker-Geſchichte von Schwaben, p. 175.

litterar. Salisburgenſibus a. 1792. in quarum plagulis 36 et 37. leguntur doctae obſeruationes, nec ſpernenda ſupplementa, oſtendit, Chryſoſtomi ſermonem operi S. Antonini ita eſſe adnexum, vt vnus liber eodem tempore ſimul editus conficeretur, et titulum integri voluminis ita indicandum; *S. Antonini* opus de eruditione confeſſorum. Et *S. Chryſoſtomi* ſermo de poenitentia, per Conradum Fyner. in 4. — Eadem duo, *Antonini* et *Chryſoſtomi*, opuſcula iunctim edita, ſ. l. et a. in 4. prodierunt *Vlmae;* characteres quidem Ioannis Zaineri eſſe videntur *Strauſſio* in Operibus rarioribus. — Rebdorf. pag. 7. qui diligenter diſſerit de illo exemplo.

Lambacher in bibl. antiqua Vindobonenſi ciuica pag. 90 ſqq. aliquot edd. Chryſoſtomi, latine verſi laudat, et in longiore quarumdam plurimis ignoratarum commemoratione aliorum caſtigat hallucinationes. Sunt vero hae notatu digniores editiones: *Chryſoſt.* Opera, latine, Venet. ex officina *Gregorii de Gregoriis.* 1503. fol. voll. II. quam edit. Fabricius aliique perperam pro Aldina venditant. — Opera, lat. Baſil. 1522. Cratander. fol. V. tom. quae editio plura habet, antea non edita. — Opera, latine, Baſil. Cratander. 1525. fol. VII. tom. quae editio, plurimis incognita, quasdam accepit acceſſiones. — Parum differt edit Baſil. ex off. Froben. 1530. fol. V. voll. a praecedenti, praeterquam quod acceſſerunt commentarii in vtramque ad Corinthios epiſtolam et aliquot homiliae in Acta Apoſtolorum, per *Eraſmum Roterodamum.* Hinc alii perperam praedicarunt illam, tamquam longe locupletiorem priori-

prioribus. Nam error ſcripturae a. 1533. in Simleri Epitome bibl. Gesner. Fabricium, Oudinum aliosque decepit atque induxit, vt vtrumque ponerent annum, ac ſi editio prodiiſſet 1530-1533. quum tamen tota editio abſoluta ſit a. 1530. neque alia a. 1533. ſubſequuta. — Idem *Lambacher* prodit, in eadem bibliotheca eſſe cod. membr. ſaec. XI. qui continet Chryſoſtomi homilias in Matthaeum, graece, et gr. epigramma, in honorem Chryſoſtomi fuſum et homiliis praefixum, pag. 95. primus ex eo codice euulgauit: quod gr. cum verſione Bricherii Columbi, Patricii Finarienſis, repetiit ad calcem Catalogi pag. 23 ſq

Sed, ne videar extra oleas vagari, progrediar ad enumerationem praecipuarum et notabiliorum editionum, in quibus textus *graecus* legitur.

D. Io. Chryſoſtomi in omnes S. Paulli epiſtolas interpretatio, graece, typis aereis per Stephanum et fratres a Sabio. Veronae 1529. fol. IIII tom. v. *Maittaire* A. T. II. pag. 391 ſq. et 715. vbi quoque recenſetur edit. *Chryſoſt.* ad epiſcopos vinctos, ad Innocentium epiſcopum Romae, ad Cyriacum epiſtolae cet. graece cum *Eraſmi* praefatione, in offic. Froben. Baſil. 1529. 4. —— *Chryſoſt.* commentarii in nouum Teſtamentum. Heidelbergae apud Commel. IV. voll. 1591-1603. fol. — Opera ex recenſione vel cum verſione *Frontonis Ducaei* S. I. tom. I. II. a. 1609. tom. III. et IV. 1614. tom. V. 1616. tom. VI. 1624. Paris. apud Fed. Morell. Ducaei notae ſunt ſolis tomis primo et ſexto ſubiectae. — Tum *Carolus Morellus* ex edit. Commel. recuſos ſex poſteriores a. 1633. ſub-

ſubiunxit, ita vt totum opus conſtet duodecim voluminibus. — Praeſtat tamen et fide textu et typorum venuſtate editio, ope multorum codicum caſtigatiſſima et cura atque impenſis *Henrici Sauilii* parata; at hodie, quod permulta exempla, ex Anglia ad Batauos naui ferenda, fluctibus ſubmerſa dicuntur, rariſſimis libris adnumeranda: *S. Io. Chryſoſt. Opera* graece. Etonae, in collegio regali excudebat *Io. Norton.* 1613. fol VIII. voll. de qua praeſtantiſſima edit. copioſe agit *Clement* in Bibliotheque etc. vol VII. pag. 99 ſqq. — Hanc editionem ſequi aut conſulere debuerat is, qui ex edit. Morelliana a. 1609. nouam editionem *Operum omnium in duodecim tomos diſtributam, quorum ſex priores opuſcula eius varia, ſex poſteriores in N. T. libros homilias complectuntur*, gr. et lat. Francof. ad Moen. typis et impenſis B. Chr Wuſtii ſen. 1698. in fol. curauit. Nam non ſolum, quod in Ducaeana aut deſideratur aut perperam legitur, id ex Saucliana non expletum eſt nec correctum; ſed etiam errores et vitia ex Pariſina ſunt vt plurimum repetita, ac nouis etiam aucta. Praeter ea Ducaei notae omiſſae ſunt. conf. Act. Erud. Lipſ. a. 1697. pag. 351. et *Clement* l. c. p. 101. not. ——

Pleniſſima optimaque editio cenſetur ſequens: — *Opera omnia*, quae exſtant, vel quae eius nomine circumferuntur, ad MSS. codd. — nec non ad Saucliananam et Frontonianam editiones caſtigata, innumeris aucta: noua interpretatione, vbi opus erat, praefationibus, monitis, notis, variis lectionibus illuſtrata, noua S. Doctoris vita, appendicibus onomaſtico et copioſiſſimis indicibus locuple-

locupletata. Opera et ſtudio D. *Bernardi de Montfaucon.* Paris. 1718 - 1738. fol. tom. I — XIII.

Angel. Mar. Bandini primus dedit quamdam Chryſoſt homiliam in Graecae eccleſ vet monum. tom. II. Florent. 1763. 8. et tom. III. ſpecimen Commentarii in Iobum, cuius commentarii ſragmenta in *Patricii Iunii* catena in Iobum habemus, Londini 1637. fol. — Nonnullas epiſtolas, homilias aliusque argumenti opuſcula ſeparatim vidiſſe lucem, iam cognouimus. v. praeter Fabric. Caueum aliosque *Hambergeri* Z. N. Vol. III. pag. 19 ſqq. et *Maittaire* A. T. in ind. voc. *Chryſoſtomus.* Equidem in paucarum editt. commemoratione acquieſcam. *D. Io. Chryſoſtomi* — de diuitiis et paupertate oratio. gr. a *Martino Cromero* e graeco latine facta. Cracouiae ex aedibus Hieronymi Vietoris. 1541. 8. v. *Ianozki* de libris rarioribus in biblioth. Zaluskiana, part. V. pag. 202 ſq. — Orationes duae, de humilitate animi, et de vxore et pulchritudine. graece. *Martino Cromero* interprete. Cracouiae apud Hier. Vietorem. 1545. 8. v. *Ianozki* l. c. pag. 203 ſqq. qui quidem profitetur, ſe reliquas Chryſoſtomi orationes a Cromero gr. et cum ſua verſione editas, non vidiſſe; ſed *Io. Cochlaeum*, Breslauienſem canonicum, ſingularum exempla habuiſſe, et nouam interpretationis VIII. orationum Cromerianae, (omiſſo tamen textu graeco,) curaſſe: *D. Io. Chryſoſtomi* orationes octo. Ex antiquo exemplari graeco in latinum verſae, et aliis eius Homiliis et operibus non adiunctae, *Martino Cromero*, Canonico Cracouienſi, oratore et Secretario regio, interprete, in lucem denuo editae. —

Mogun-

Moguntiae apud S. Victorem, ex officina Franciſci Behem, typographi, 1550. 8. — Easdem tamen graece cum verſione *Cromeri*, praemiſſa Chrys. oratione de prouidentia, cum verſione Viti Amerbachii, et addita *Epiphanii* oratione, recudi fecit Amerbachius, hac praefixa inſcriptione: *D. Io. Chryſoſt.* aliquot orationes gr. et lat. ante hoc tempus graece numquam editae, latine tantum ſemel: cum *Epiphanii* quadam oratione, ac hiſtoria de Ieſu Chriſto; interpretibus *Martino Cromero* et *Vito Amerpachio.* per Ioan. Oporinum. Baſil. 1551. 8. *) — de orando deum, libri duo, graece. Louan. ex officina Rutgeri Reſcii etc. 1531. 4. apud Maittar. in indice, ibid. 1566. 4. in catal. Pinell. I. pag. 67. atque, graece, Antwerp. apud Plantin. 1579. 8.

— Homiliae decem a *Io. Bapt. Gabio*, graece. Romae, ap. Zanettum. 1581. 4. — Liturgiae S. S. *Ioannis Chryſoſt.* et *Baſilii* M. et *Germani*, patriarchae CPolitani hiſtoria eccleſiaſtica, graece. Romae, 1526. 4. — Liturgia *S. Io. Chryſoſt.* lat. interprete *Ambroſio Pelargo*, Wormatiae. 1541. 4. —

Diuina miſſa *S. Io. Chryſoſt.* gr. et lat. Venet. per Io. Antonium et fratres de Sabio etc. 1528. 4. — gr. ac lat. Paris. apud Chriſt. Wechel. 1537. 8.

Liturgiae, ſiue Miſſae ſanctorum patrum: Iacobi Apoſtoli et fratris Domini, *Baſilii Magni*, e vetuſto codice latinae translationis, *Ioannis Chryſoſtomi*, interprete *Leone Thuſco.* De ritu Miſſae et euchariſtia; quibus accedit ad calcem e libris *D. Io.*

*) conf. *Clement* l. c. pag. 98.

Io. Chryſoſtomi locorum annotatio, vnde Liturgica comprobantur: authore *Fr. Claudio de Sainctes.* Antwerpiae. Plantin. 1560. 8. v. *Bure* bibliogr. inſtruct. I. n. 198. pag. 167. ſq. — Diuinae Miſſae exemplaria duo, gr. et lat. Venet 1644. 8. in *Pinelli* catal. I. pag. 69. vbi cl. *Morellius* adnotauit, librum inuentu difficilem habere duplicem Liturgiae Chryſoſtomi textum; priori accedere latinam Demetrii Ducae Cretenſis interpretationem, poſteriori Deſiderii Eraſmi; vtramque ex veteribus editionibus repraeſentatam.

— Oratio in natalem D. N. Ieſu Chriſti, a *Dau. Hoeſchelio*, gr. Auguſtae Vindel. 1594. 8.

— Homiliae ſex contra Iudaeos, a *Dau. Hoeſchoelio*, gr. lat. ibid. 1602. 8.

— de ſacerdotio libri VI. gr. et latini. DCC amplius locis emendati, aucti, illuſtrati, ope librorum msst. ex bibl. Palatina et Auguſtana. opera *Dau. Hoeſchelii.* Auguſtae Vind. e typographeio Mangeri. 1599. 8. cum notis.

— De ſacerdotio libri VI. gr. et lat. Acceſſere diſſertatt. quaedam prooemiales de dignitate ſacerdotali et S. Chryſoſt. vita, e Guil. Caui hiſtoria litter. deſumta. Editionem adornauit praefationemque adiecit *Ioan. Hughes.* Cantabr. 1710. 8.

— ed. altera, priore emendat. et auct. cui acceſſit *Gr Nezianzeni* — de eodem argumento conſcripta Oratio apologetica Opera *Sam. Thirlby*, Cantabr. 1712. 8. — iidem, gr. et lat. vtrinque recogniti, et notis indicibusque aucti — opera *I. Alb. Bengelii* Stutgard. 1725. 8 Baſis eſt exemplum Eraſmianum, Baſil. 1525. cum cod. Au-

guſtano, vetere lat. verſione et editione Operum Montfaucon collatum.

— Homiliae duae, de ſtatuis ad populum Antiochenum habitae. Graece. Lugduni, Ambros. Travers. 1624. 8. — Homiliae gr. et lat. ſtudio *Io. Saguens.* cum figg. Toloſae 1706. 8. — Homiliae VII. ſelectae, gr. et lat. Tubingae. 1701. 8.

Chryſoſt. epiſtola ad Caeſarium, Monachum, gr. et lat. cum *Palladii* dial. de vita S. Io. Chryſoſt. editore *Emer. Bigotio* Paris. 1737. 4. Haec quidem editio actutum propter locum quemdam erat ſuppreſſa: v. *Hamberg.* III. p. 27. qui alias memorabilis illius epiſtolae refert editiones; quibus addatur, *Chryſoſtomi* epiſtola ad Caeſarium, prouti legitur in cod. Florentino cum nonnullis explicationibus, edita a *Scipione Maffeio*, in Iſtoria diplomatica etc. Mantuae, 1727. m. 4. nr. IV.

Gregorii Theſſalonicenſis X. orationes, cum ſingulis *Ioannis Chryſoſtomi* et Amphilochii Iconenſis. Acceſſit quoque fragmentum Io. Damaſceni ex quinque codd. MSStis primum edidit *C. F. Matthaei*, Moſcou. 1776. 8.

Chrys. II. orationes: de eleemoſynis nondum edita, et altera de intermiſſione vſus ſacrae coenae frequentioris a *Matthaei* Mosquae iam typis euulgatae, in Anecdotis nouis veterum patrum. Venetiis 1781. nr. 7.

Io. Chryſoſt. homiliae IV. ex omnibus eius operibus ſelectae, gr. et lat. Semel partim ex cod. Vaticano, partim ex Coisliniano a Bern. de Montfaucon, iterum notatis argumentis, additisque animaduerſionibus et indicibus editae a *Chr. Frid. Matthaei*, Prof. Vitemberg. Misniae, vol. I. II. 1792.

1792. mai. 8. conf. ephem. litter. Erſord. a. 1794. n. XII. pag. 189 ſqq. vbi emendatur locus vnus et vindicatur alius.

Los ſeis libros *de S. Iu. Chryſoſtomo* ſobre el ſacerdocio. Traducidos en lengua vulgar con notas criticas, (cum textu graeco,) auctore *Felipo Scio de S Miguel.* Madrit. 1773. mai. 4. — iterum ſed ſine graeco contextu, ibid 1776. 8.

Tiberii Hemſterhuſii orationes, quarum prima eſt de Paulo Apoſtolo. *L. C Valckenari* tres orationes quibus ſubiectum eſt ſchediasma, ſpecimen exhibens adnotationum criticarum in loca quaedam librorum ſacrorum noui foederis. — Praefiguntur *duae orationes Io. Chryſoſtomi in laudem Pauli Apoſtoli cum veteri verſione latina Aniani ex cod. MS. hic illic emendata.* Lugd. Batau. 1784. m. 8. Duae orationes Chryſoſtomi a p. I — LVI. graece et lat. cum animaduerſionibus, in quibus aliquot lectiones cod. praeferuntur verſioni in edit. Benedictin. receptae. Praeter ea oratio graeca explicatur, illuſtratur, aut e coniectura emendatur.

Chryſoſtomi opera, praecipuae orationes in alias linguas eſſe translatas, haud mirum videbitur. Nominaſſe hic ſufficiat: *Chryſoſt. Predigten und kleine Schriften*, aus dem Griechiſchen überſetzt. Mit Abhandlungen und Anmerkungen begleitet. Erſter — zehnter und letzter Band. Mit vollſtändigem Regiſter herausgegeben von *Io. Andr. Cramer.* Lipſiae 1748 — 1751. 8.

Des Heil. Io. Chryſoſt. Reden über das Euangelium des heil. Matthaeus, aus dem Griechiſchen nach der neuſten Pariſer Ausgabe überſetzt und

mit Anmerkungen verſehen von *Io. Mich. Feder*, der G. G. Doctor und Profeſſor in Würzburg. Auguſtae Vindel. 1786. 8. I. vol.

Homélies, Diſcours et Lettres, choiſis de *S. Iean. Chryſoſtome*, avec des extraits tirés de ſes Ouvrages ſur divers ſujèts. Traduits par Mr. l'Abbé *Auger*, Vicair général du Diocéſe de Lescar. Paris. 1785. IV. voll. in 8. In ſermone praemiſſo indolem viri magni probique, cuius errores illius temporibus potius, quam ingenio ſunt tribuendi, bene depingit. At Augerius, quando pag. 60 ſq. eum arte orandi putat Demoſthenem atque Ciceronem aequaſſe, errat egregie.

5. *Fabricius* in B. Gr. vol. VII. cap. 15. pag. 553 — 658 late egit de Chryſoſtomo, eius operibus, atque pag. 555. ſqq. multos cum ſcriptores veteres de S. Chrys. graecos recenſet, tum latinos veteres atque recentiores. Quando autem ſcribit, *Martyrium* Patriarcham Antiochenum inter graecos ſcriptores de vita Chryſoſtomi ab anonymo (Sauiliano) laudari, eius vero nihil huius argumenti exſtare: adnotandum eſt, vitam illam, ineditam quidem, at mutilam reperiri in codice Naniano 145. nr. 6. atque auctor catalogi codd. graecorum msst. apud Nanios, Bonon. 1784. 4. pag. 337. initio eius exſcripto dedit ſpecimen. — Addantur *Iac. Basnagius* ad nonnulla Chryſoſtomi ſcripta in *Caniſii* Lection. antiq. tom. I. pag. 218 et 226 ſqq. *Saxii* Onom. I. pag. 460 ſq. — *Chr. Frid. Matthaei* de Chryſoſtomo ceterisque interpretibus epiſtol. Paullinarum in praefat. ad D. Paulli epiſt. ad Theſſalon. et ad Timotheum, gr. et lat. Rigae 1785. 8. Idem vir doct. in notitia codd.

codd. msst. gr. bibl. Mosquenſium-ſynodi etc. Mosquae 1776. m. fol. recenſet codd. in quibus varia *Chryſoſtomi* opuſcula exſtant: cod V. pag. 5. 6. 7 ſq. in quo etiam ſunt opuſc. *Athanaſii*, *Cyrilli Alexandrini*, *Epiphanii*, *Methodii*, *Gregorii Nazianzeni* et aliorum patrum orationes, ex quibus nonnullae nondum ſunt editae. — Ex iisdem fragmenta laudantur in cod. XIII. p. 21. — cod. 31. pag. 52. — *Iablonſkium* in theſauro epiſtol. La Croziano tom. I. p. 164.

§. 35.
SYNESIVS

1. Cyrene in Aegypto ortus, genere nobilis, Hypatiae diſcipulus, (v. ſupra, vbi de doctiſſima hac femina egimus,) philoſophiae Platonicae ſiue Alexandrinae, cuius veſtigia, poſtea etiam in ſcriptis, quam ad caſtra Chriſtianorum tranſierat, frequenter adparent, patronus, orator et poeta haud vulgaris, denique ab a. C. 410. Ptolemaidis Lybiae Cyrenaicae epiſcopus. Ante a. C. 431. mortuus eſſe videtur.

2. Varia ſcripſit: in primis cultiſſimae epiſtolae et oratio, ad Arcadium imperatorem de regno a. C. 399. habita, memoratu dignae videntur. In claſſem Semichriſtianorum refert eum *I. G. Heineccius* in disp. de philoſophis Semichriſtianis. Halae 1714. 4. §. 24. pag. 50 ſqq.

3. *Syneſii* — de regno; Dio ſiue de ſuae vitae ratione; *) caluitii laudatio; de prouidentia

 ſeu

*) Syneſium agere criticum in oratione, quae Dio inſcribitur, docet *Henr. Valeſius* in libro de critica, cap. 17. pag. 175.

ſeu Aegyptius; concio quaedam panegyrica; de inſomniis, cum Nicephori Gregorae explicatione. Eiusdem Syneſii epiſtolae. Ex bibliotheca regia, Paris. ex offic. Adr. Turnebi 1553. fol. graece. — *Syneſii Opera*, quae extant, omnia, graece ac latine nunc primum coniunctim edita, interprete *Dionyſio Petauio*, *) Lutetiae 1612. fol. rec. 1631. 1633. et, additis *Cyrilli Hieroſol.* operibus, 1640. fol. —

Librum *de inſomniis* num ſcripſerit, quum religionibus adhuc eſſet imbutus, an quum ad caſtra Chriſtianorum transiiſſet, nondum liquet. In poſteriorem tamen ſententiam animus I. A. Fabricii magis inclinat. *Nicephorus* quidem *Gregoras* illum librum illuſtrauit commentario, qui exſtat in Petauiana Syneſii editione. — Editus eſt ille liber vna cum Artemidoro, Venetiis 1518. 8. apud Aldum. —— graece ad optimorum codicum fidem emendatus, Lutetiae 1586. 8. et latine, interprete *A. Pichonio*, cum *eiusdem* notis et *Nicephori Gregorae* commentariis, latinitate nunc primum ab eodem donatis. ibid. eod. a. 8. —— Somniorum Syneſiorum, omnis generis inſomnia explicantes, libri IIII. per *Hieron. Cardanum*, Mediolanenſem Medicum ac philoſophum etc. Baſileae, per Henr. Petri. in calce: Henrici Petri 1562. 4. — rec. (niſi primum tantummodo folium fuerit immutatum,) ibid. 1585. 4. — De priore admodum rara editione copioſus eſt *Clement* in Bibl. curieuſe etc. tom. VI. pag. 267. ſq.

Hymni

*) De Petauii editt. v. *Niceron.* Memor. V. D. ex germanica Baumgartenii vers. tom. I. pag. 232. et 234 ſqq. adde pag. 145 ſq. 177. ſq. 179. 245.

Hymni decem, de quorum argumentis, et tempore, quando confecti ſint, vide *Fabr.* vol. VIII. B. Gr. pag. 228. ſqq. primum editi ſunt cum quatuor Syneſii orationibus, graece et latino carmine redditi a *Guil. Cantero*, Baſil. 1557. 8. — Hymni et *Gregorii Nazianzeni* odae aliquot, graece cum verſione *Franciſci Porti* proſaria: excud. H. Stephanus, 1569. (al. 1568) in forma min. — rec, apud Morel, Paris. 1618. — Hymni, *Gregorii Nazianzeni* odae et *Io. Damaſceni* Hymnus in theogoniam, gr. cum verſione lat. Paris. ap. Io. Benenat. 1570. 8. — ex ed. H. Stephani, cum quibusdam odis Nazianzeni et Clementis Alexandrini hymno curante *Io. Caſelio*, Roſtoch. 1586. 8. — gr. et lat. in *Iac. Lectii* corpore poetarum graecor. tom. II. Geneu. 1614. fol. pag. 162. —— Quaedam epigr. in *Brunckii* analectis etc. tom. II. pag. 449. — *Syneſius* fünfter Hymnus überſetzt und erläutert von *Ernſt. Friedr. Karl Roſenmüller* Lipſiae 1786. mai. 8. In prooemio doct. Roſenm. de Syneſii vita, ingenio ſcriptisque breuiter quidem, at bene disputat. ——

Epiſtolae gr. in Collect. epiſtol. gr. Aldina, Venet. 1499. — graece et lat. collectione epiſt. graecarum, Geneu. 1606. fol. — ſeparatim, gr. et lat. interprete *Thoma Naogeorgo*, Baſileae 1558. 8. — epiſtolae, cum antiquis codd. MSS. collatae, gr. et lat. ex verſione et cum notis Francisci Porti, Paris. 1605. 8. — Nouiſſima et in vſum graecae iuuentutis curata editio eſt: *Αἱ ἐπιστολαὶ Συνεσίου τοῦ Κυρηναίου, μετὰ τῶν σχολίων τοῦ διδασκάλον νεοφύτου ἱεροδιακόνου τοῦ Πελοποννησίου ἐκδοθεῖσαι σπουδῇ καὶ ἐπιστασίᾳ Γρηγορίου ἱεροδιακόνου Δημητριέως*

τριέως τοῦ Κωνϛαντᾶ, καὶ συνδρομῆ ἐν μέρει τῶν ἐντιμοτάταν κυρίων ἐλευθερίȣ Μιχαὴλ Ραψανιώτȣ, καὶ Ἁβραμίȣ χατζῆ Δήμητρίȣ Ἀμπελακιώτȣ. Ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐϛρίας, ἐν τῇ τυπογραφίᾳ Γεωργίȣ τȣ͂ Βεντότȣ. αψηβʹ. mai. 8.

4. Conf. *Euodoc.* Violar. pag. 388. *Fabricii* B. Gr. vol VIII. pag. 221. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 119 ſqq. *Saxe* Onom. I. pag. 467 ſq. *Wernsdorf.* diſſ. I. de Hypatia pag 18 ſqq.

5. Nominaſſe hic ſufficiat *Philonem*, Carpaſiae in Cypro Epiſcopum, Epiphanii familiarem, Cantici canticorum interpretem; *) *Marcum*, diſcipulum Chryſoſtomi, Eremitam Aegyptium et Aſceten; *Heracliden*, epiſcopum Epheſinum, a. 402. at non ita multo poſt ſede ſua motum; *Seuerianum*, Gabalorum in Syria epiſcopum; circa a. 402. primo amicum, dein aduerſarium Chryſoſtomi. Illius homilia die Epiphanias. (a cl. Matthaei Mosquae iam edita,) exſtat in Analectis nouis patrum cet. Venetiis, 1781. n. 8. pag. 147. —— *Ioannem Caſſianum*, factionis Semi - Pelagianae auctorem, mort. a. 444. (de quo vide *Saxii* Onomaſt I p 475.) *Victorem*, Presbyterum Antiochenum, (conf. ſupra Cap. III. Euangel. Marcum;) *Polychronium*, Antiochenum, epiſcopum in Syria Apamenſem a. 410.; *Heſychium*, Presbyterum Hieroſolymitanum den. a. 428.; *Lucianum*, Presbyterum Caphargamalitanum, in tractu agri Hieroſolymitani; *Philippum Sideten*, Presbyterum; *Palla-*

*) Cuius enarrationem in Canticum Canticorum gr. et lat edidit cum notis ſuis *Mich. Angel. Giacomellus.* Romae. 1772. 4. de qua edit. et de Philone illo plura diſputaui ad *Fabricii* B. Gr. vol. IV. p. 751 ſq.

Palladium, epiſcopum, primum Helenopolitanum, tum Aſponitanum, *) (v. *Saxii* Onom. I. p. 487.) *Simeonem*, Aphoretam, qui *Stylites* cognominatus eſt a ϛύλω, ſ columna, in quam a. C. 420. adſcendiſſe, ibique vsque ad a. C. 460. manſiſſe videtur; **) *Nilum*, genere et opibus nobilem, primum Conſtantinopol. Eparchum; poſthaec, vxore dimiſſa, in montem Sinai receſſit Anachoreta et Aſcetes: ex cuius opuſculis a *Petro Poſſino*. Paris. 1639. 4. et epiſtolis gr. et lat. ab eodem *Poſſino*, cum notis, Paris 1657. et opuſcul. a *Ioſepho Maria Suareſio*. Romae 1673. fol. editis memoramus *Enchiridium chriſtianum*, in quo verba Epicteti frequenter retinuit, et quo critici ad emendandum et reſtituendum Epictetum vtiliter vſi ſunt; nec non capita ſeu praeceptiones ſententioſas (229) cum verſione lat. et notis *Michael. Neandri*, in eius opere aureo. part. II. pag. 7. ſqq. et ſeparatim, Baſileae per Io. Oporin. 1559. 4. In praef. agitur de Nilo. — Aurea *Nili* epiſcopi et martyris paraenetica, (in XXIII decurias diſtributa,) gr. interprete *M. Nicolao Glaſero*. Hamburgi 1614. 8. pag. 68 — 72. acceſſit: *Nilus* in ſententiis nondum editis ad Eſaiae dictum cap. I. — *Nili* S 5 *ſenten-*

*) Auctorem hiſtoriae, quae vulgo nominari ſolet, *Lauſiacae*, a. 420. vt videtur, confectae: nat. a. 367. mortuum ante a. 430. conf. *Io. Chriſtoph. Martini* disp. de vita fatisque Palladii Helenopolitani, Origenianismi et Pelagianismi iniuſte accuſati. Altdorfii, 1754. 4.

**) Acta *S. Simeonis Stylitae* exſtant in Actis Sctorum martyrum orientalium et occidentalium *Ioſiae Simeonis Aſſemanni*, archiepiſcopi Apameenſis, Romae 1748. fol.

ſententiae morales (238) a *Wilibaldo Pirckheymero* germanice verſae, in Theatro virtutis et honoris oder Tugend-Büchlein etc. Noribergae, cum praef. *Hans im Hoff*, 1506. 8. pag. 11. ſqq. ex cod. vt ipſe ſcripſit, graeco perantiquo primum latine verſae. confer *Leon. Allatium* de Nilis et eorum ſcriptis. Is enim illam diatriben ſubiecit edit. ſuae *Nili epiſtolarum* libr. IV. cum ſua verſione cet. Romae, typis Barberinis, 1668. fol. tum eam notis inſtructam *Fabricius* inſeruit B. Gr. in calce vol. V. pag. 4 ſqq. §. 4. vbi late diſſeritur de vita ſcriptisque Nili. —— A pag. 59 agitur de *Nilo Kabaſila*, archiepiſcopo Theſſalonicenſi, a. Ch. 1314. (v. *Saxii* Onom. II. p. 347.) eiusque libro *de primatu Papae:* cuius editionem, raram, in manibus habeo: Νείλȣ — *Nili Theſſalonicenſis* libellus de primatu romani pontificis, graece, (ex codice ſatis vetuſto,) a *Mathia Flacio Illyrico* in latinum ſermonem conuerſus, cum praefatione eiusdem, (ſcripta Magdeburgae Cal. Mart. 1555.) Francofurti excud. Dau. Zephelius, anno 1555. 8. — Eiuſdem opuſculi libri II. ex bibl. Vatic. *Bonauentura Vulcanio* interprete. Acc. de igne purgatorio, liber ſingularis, eodem interprete, Lugd. Bat. apud Franc. Raphelíng. 1595. 8. — de primatu Papae rom. libri II. item *Barlaam*, Monachi, cum interprete vtriusque latino: gr. et lat. Hanouiae typis Wechel. 1608. 8. opera et ſtudio cl. *Salmaſii*, cum eiusdem in vtrumque notis. — *Nili* et *Barlaami* libros idem *Salmaſius* ſubiunxit libris ſuis de Primatu Papae, Lugd. Bat. 1645. 4. (v. *Hambergeri* Z. N. IV. pag. 545 ſqq. — Binae epiſt. nunc primum editae, altera *Nili Kabaſilae*,

altera

altera Demetrii Cydonij, progr. auct. *E. F. Matthaei*, Dresdae 1789. 4.

Sed redeo ad ſuperiores: et paucis adhuc memorabo *Adrianum*, monachum, librorum diuinorum interpretem, circa a. Ch. 420. qui ſcripſit *Iſagogen ſacrarum litterarum*, quam cum fragmentis antiquiſſimorum Graecorum in prophetas, ex msstis codd. edidit *Dau. Hoeſchelius*, Auguſtae Vindel. 1602. 4. — Num V. D. cuiusdam editio, quam Bernard. in litteris ad Reiskium, in huius vitae p. 270. adnunciauit, viderit lucem, equidem ignoro. —— *Adrianum*, Monachum, auctorem Introductionis in S. ſcripturam; *Sabinum*, Heracleenſem in Thracia epiſcopum, canonum et decretorum eccleſiaſticorum conſarcinatorem; *M. Diadochum*, Athanaſii aequalem, et poſteriorem *Diadochum*, Photices in Illyria, ſiue veteri Epiro epiſcopum, theologum Aſceten, (v. *Saxii* On. I. p. 470. et 510.) qui omnes circa initium ſaeculi quinti vsque a. Ch. 450. in viuis fuerunt. Paucos, qui intra illud ſpatium fama et eruditione aut librorum praeſtantia vicerunt reliquos, curatius perſequemur.

Hic addi licet, *Georg. Dan. Fuchs*, Diacon zu Stuttgart, Bibliothek der Kirchen-Verſammlungen des vierten und fünften Iahrhunderts, in Veberſetzungen und Auszügen aus ihren Acten und andern dahin gehörigen Schriften, ſamt dem Original der Hauptſtellen und nöthigen Anmerkungen etc. p. I. Lipſiae 1780. 8. In prima ſectione hiſtoriam ſynodorum ſaec. IV. et V. atque conciliorum horumque formam, originem etc. perſequitur: in altera litterariam exhibet notitiam colle-

ctorum

ctorum actorum eius generis et canonum: in tertia agit de ſynodo Nicaena. — Item: Canones graeci concilii *Laodiceni* (ſaec. IV.) cum verſionibus Gentiani Herueti, Dionyſii Exigui, Iſidori Mercatoris et obſſ. *Wolfgangi Gundlingii*, Diac. ad diu. Laurent. Noribergae. 1684. 8.

§. 36.

CYRILLVS ALEXANDRINVS

1. Epiſcopus Alexandrinus ab a. C. 412. matruele *Theophilo* epiſcopo mortuo. Vehemens homo, cui vero forte plura imputantur, quam par eſt; eum certe in tumultu, Alexandriae contra Iudaeos et Hypatiam orto, a communi fere calumnia defendit *Wernsdorf* in diſſ. de Hypatia ſupra iam ſuo loco laudata. In Epheſino concilio a. 431. in quo tamen ab epiſcopis Orientalibus valde vexatus et in carcerem coniectus eſt, ſua in primis auctoritate effecit, vt Neſtorius damnatus de dignitatis gradu deiiceretur. A. C. 444. vitam cum morte commutauit.

2. Multa ſcripſit. Eius Opera in VI. tomos tributa coniunctim edidit *Ioan. Aubertus*, Paris. 1638. fol. Tom. I—VI. graece et latine. —— Eius libros X. pro ſancta chriſtianorum religione aduerſus libros impii Iuliani, graece cum interpretatione Io. Auberti addidit *Ez. Spanhem* Iuliani Operibus, Lipſiae 1696. fol. —— De *Georg. Trapezuntii* verſione, quorumdam librorum v. *Apoſtoli Zeni* diſſert. Voſſianae tom. II. pag. 8. et de quibusdam illius aliorumque verſionis editionibus. conf. *Lambacher* bibl. ciuicam Vindobon. pag.

pag. 98 ſqq. —— *Cyrilli* II. epiſtolae in analectis nouis patrum etc. Venet. 1781. n. 9. p. 150 et 152. —— *Cyrilli Alex.* prologus de S. Paſcha, in calce vol. II. Petauii doctrinae temporum.

3. *Fabricii* B. Gr. Vol. VIII. pag. 553 ſqq. *Hamberger.* Z. N. Vol. III. pag. 142. *Saxii* Onom. I. pag. 482. Vindiciae Cyrilli Alexandrini Godofredo Arnoldo oppoſitae, in *Benzelii* ſyntagm. diſſertatt. a Kappio collectarum tom. II. pag. 375. — *Iablonski* in theſauro epiſtol. La Croziano I. p. 193 ſq.

§. 37.

THEODORETVS vel THEODORITVS

1. Natus c. a. C. 393. obiit ante a. 457.

2. Antiochenus, ab A. C. 423. epiſcopus Cyri in Syria. Quod, incitante *Ioanne Antiocheno* epiſcopo, aduerſus Cyrilli Alexandrini XII. capitula contra Neſtorium, et quinque libros aduerſus ſynodum Epheſinam ſcripſit: in ſuſpicionem incucurrit, ſe a partibus ſtare Neſtorii, ſui quondam familiaris. Quamquam vero Neſtorii haereſin non defendit; immo potius formulae ſubſcripſit a Cyrillo compoſitae: a ſuſpicione tamen ſe liberare non potuit, ita vt in ſynodo Epheſina a. C. 449. a Dioſcuro, Cyrilli ſucceſſore et ſectae Eutychianae promacho, tamquam Neſtorianus delatus, abſens damnaretur. Poſtea in ſynodo Chalcedonenſi, vbi, quamquam aegre id fecit, Neſtorium damnauerat, a. C. 451. abſolutus ſuaeque ſedi reſtitutus eſt: neque tamen illius libri contra Cyrillum non fuerunt damnati. Theologus vero fuit praeclarus.

3. Con-

3. Confecit commentarios in omnes fere V. T. libros et in XIIII. epiſtolas Paullinas: tum, tamquam ad ſupplendum Socratem et Sozomenum, hiſtoriae eccleſiaſticae libr. V. ab a. C. 325 — 429. Dialogos VII. aduerſus Arianos, Macedonianos atque Apollinariſtas, Epiſtolas CXLVII. atque alia theologici argumenti ſcripta.

4. Opera omnia in quatuor tomos diſtributa, quorum plurima graece, quaedam etiam latine nunc primum prodeunt, etc. cura et ſtudio *Iac. Sirmondi* Lutet. Paris. 1642. fol. — Auctarium ſiue operum tomus V. graece et lat. nunc primum in lucem editus cura et ſtudio *Io. Garneri*, opus poſtumum, *) Lutet. Paris. 1684. fol. — Sirmondi tamen diligentiam ſuperauit *Io. Ludou. Schulze,* theologus et philologus Halenſis celeb. qui Sirmondi editionem, multis iisque praeclaris ingenii atque eruditionis praeſidiis et MSS. Auguſtanorum copiis adiutus, locupletiorem recudi fecit V. tom. 8. Halae Saxon. 1769 — 1774. curam tamen tomi cuiusdam ſuſcepit feliciter *Io. Aug. Noeſſelt*, theologus Halenſis humaniſſimus atque elegantiſſimus. cont. bibl. philol. Gotting 1770. tom. I. part. 3. pag. 21 ſqq.

Hiſtoriae eccleſiaſticae Libr. V. graece edidit primus *Beatus Rhenanus*, cum hiſtoria Euſebio-Rufiniana, Baſil. apud Hier. Froben. 1535. fol. — idem liber graece, cum Euſebii hiſtor. eccl. Paris. apud R. Stephan. 1544. fol. — *Theodoreti* et *Euagrii* ſcholaſtici hiſtoria eccleſiaſtica, item excerpta ex hiſtoriis *Philoſtorgii* et *Theodori* Lectoris. *Henric. Valeſius* graeca ex MSS. codd. emendauit, latine

*) Idem opus aliam habet inſcriptionem: *Io. Garnerii* Opera poſtuma, cum praef. Io. Harduini. 1685. fol.

latine vertit et annott. illuſtrauit. (Paris. 1673. fol.) Hanc edit. criticis plurium eruditorum obſeruatt. locupletauit *Guil. Reading.* Cantabrig. 1720. fol. *) rec. Venetiis.

Θεοδωρίτε ἐπισκόπε Κύρου *διάλογοι τρεῖς κατά τινων αἱρέσεων.* Lipſiae 1568. 8. graece: in calce Lipſiae in offic. Ern. Voegelini, Conſtantienſis. a. M. D. LXVIII. Subiuncta eſt verſio latina, peculiari inſcriptione praefixa: *Theodoreti* epiſcopi Cyri dialogi tres, lectu digniſſimi et ad diiudicandas horum temporum controuerſias vtiliſſimi, interprete *Victorino Strigelio.* Singulis dialogis adnexae ſunt paucae adnotationes. Epiſtola dedicatoria ſcripta eſt Heidelbergae 1567. Cal. Octobr. — Haec editio eſt a *Marco Beumlero* cum Romana comparata et emendatior cum illius analyſi repetita. Tiguri 1593. 8. — *Theodorets* — zehen Reden von der göttlichen Fürſicht, aus dem Griechiſchen nach der vom Herrn *Schulze* veranſtalteten Ausgabe überſetzt von *I. Mich. Feder*, D. und Prof. der Theol. zu Wirzburg. Wurceburgi 1788. 8. De reliquorum libellorum ſingularibus, quae exſtant, editionibus v. *Hamberg.* Z. N. III. p. 184 ſqq.

5. In Commentariis Theodoretus eſt vnus ex optimis interpretibus. eorumque vſus multiplex. In V. T. ille eſt commentarius quaſi *τῶν* LXX. et meliorem interdum habet lectionem: iuuat criticum in ſyriaca verſione V. T. quam ſaepius laudat; hebraici quoque textus varias ſuppeditat lectiones; denique in N. T. ad interpretationem et criſin

*) v. *Baumgarten* Nachr. von merkwürd. Büchern. tom. X. pag. 315 ſqq.

criſin facit. Conf. *Michaelis* Biblioth. oriental. atque exeget Part. I. et *Henr. Valeſii* de critica cap. 28. p. 175.

6. Adde *Fabricii* B. Gr. Vol. VI. pag. 124 ſq. Vol. VII. pag. 430 ſqq. *Saxii* On. I. p. 489 ſq.

§. 38.

PHILOSTORGIVS

1. Natus eſt a. C. 364. ſecundum Hamberger. ſed a. 368. ratiocinante Gothofredo: et in viuis adhuc fuit a. C. 425.

2. Cappadox, homo multarum litterarum tam manſuetiorum quam ſeueriorum; Arianorum et Eunomianorum patronus; contra Iudaeorum, paganorum et orthodoxorum theologorum hoſtis. Res chriſtianas ab Ario, a. C. 300. vsque ad mortem Honorii Augusti, a. C. 425. expoſuit libris XII. quorum tamen partem ſiue epitomen ſeruauit *Photius* cod. 40. quam eccleſiaſticae hiſtoriae epitomen gr. ac lat. cum ſupplementis nonnullis, doctis de Philoſtorgii vita, litterarum copia, virtutibus vitiisque, conſilio etc. prolegomeni, indice et multis eruditisque diſſertationibus *) primus edidit *Iac. Gothofredus*, Geneu. 1643. 4. dein emendatiorem dedit cum Theodorito, verſione ſua et notis

*) In quibus multa capita hiſtoriae, praeſertim eccleſiaſticae late expoſuit: inter alia ad libr. III. cap. 15. de *Aetii* Coele Syri etc. ſaec. IV. vita, doctrina, haereſi ſatisque, pag. 153. ſqq. copioſe disputauit Gothofredus.

notis *Henr. Valeſius*, Par. 1673. fol. et *Reading* Cantabr. 1720. fol. *)

3. *Fabricii* B. Gr. Vol. VI. pag. 114. ſqq. *Saxe* l. m. p. 491. *Hamberger*. Z. N. III. p. 92. ſq.

§. 39.
SOCRATES

1. Editus eſt Conſtantinopoli circ. a. C. 380. et circ. a. C. 448. *hiſtoriae eccleſiaſticae libr. VI.* diligenter conſcriptos publicauit, in quibus Nouatianis fauere videtur — Vulgo cognominatur *Scholaſticus*.

2. Libros illos ex vno codice edidit gr. cum Euſebio et reliquis hiſtoriae eccleſiaſticae ſcriptoribus, *Robert. Stephanus*, Paris. 1544. fol — tum *Socratis* et *Sozomeni* hiſtor. eccleſiaſt. collatis MSS. codd. gr. et lat. cum adnotationibus ſuis publici iuris fecit *Henricus Valeſius*, Paris. 1668. fol. quae editio recuſa eſt 1677. Moguntiae; atque praeſtantius nitidiusque, diſputatione *Archelai* Epiſcopi aduerſus Manichaeum, criticis Merici Caſauboni, Guil. Lowthii etc. obſeruationibus et Valeſii curis ſecundis locupletata a Guil. *Reading* Cantabr. 1720. fol. v. *Baumgarten* Nachrichten etc. l. c. pag. 310 ſqq.

3. *Fabricii* B. Gr. Vol. VI. p. 117. ſqq. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 140. ſqq. *Saxii* Onomaſt. I. p. 509. — *Zaccaria* in diſſ. latinis ad hiſtoriam et antiqq. eccleſiaſticas pertinentibus tom II. Fuligni

*) v. *Baumgarten* Nachricht. von merkwürd. Büchern, tom. X. pag. 316.

Fuligni 1782. nr. IX. diſputat contra Baronium aliosque de poenitentia CPoli a *Nectario* ſublata ad Socratem VI. 9. Sozomen. VII. 16. quorum narrationi fidem adſerit, et oſtendere conatur, *Nectarium* veterem poenitentiam publicam non, confeſſionem a. 391. ſ. 392. ſuſtuliſſe, eiusque molimina non poſſe contra catholicum confeſſionis dogma adduci.

§. 40.

SALAMANES HERMIAS SOZOMENVS

1. Aequalis Socratis, Gazae in Palaeſtina primam lucem vidiſſe perhibetur. Conſtantinopoli fuit *Scholaſticus*, h. e. cauſſarum actor. Ad animum vero recreandum ſcripſit et circa a. 448 publicauit *hiſtoriae eccleſiaſticae* libr. IX. ab a. C. 323 — 439.

1. Illi cum Socratis hiſt. eccl. editi ſunt.

3. *Fabricii* B. Gr. Vol. VI. pag. 121. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 148. *Saxii* On. I. p. 509.

§. 41.

Alios quosdam controuerſiis potius, aut homiliis aliisque minoris momenti libellis, quam libris inſignioribus ad fructum et augendam liberalem eruditionem praeſtantibus claros ſaec. V. ab anno 428. paucis tantum recenſebo. Sunt autem *Neſtorius*, primum Presbyter Antiochenus, dein ab a. C. 428. epiſcopus Conſtantinopolitanus, ſectae *Neſtorianae* multorumque diſſidiorum auctor; *Theodotus*, epiſcopus Ancyranus, grauis Neſtorii aduerſa-

uerſarius in Synodo Epheſina a. 431.; *Firmus*, epiſcopus Caeſareenſis; *Proclus*, Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus a. 434. denat. a. 447. *Iſaacus*, gente Syrus, epiſcopus Nini, et Anachoreta; *) (conf. *Saxii* Onomaſt. I. pag. 507.) — *Flauianus*, epiſcopus Conſtantinopolitanus, vehemens Eutychis aduerſarius, a cuius adſeclis in Synodo Epheſina a. C. 449. pugnis pedibusque ita percuſſus eſt, vt triduo poſt animam efflaret; *Chryſippus*, presbyter Hieroſolymitanus circa a. 455. *Euthalius*, epiſcopus Sulcenſis, circ. a. C. 458. qui Acta Apoſtolorum, epiſtolas Paullinas et catholicas e codd. bibliothecae Caeſareenſis recenſuit, et in lectiones, capita verſusque diſſectas, praefixo ſingulis capitibus argumento, et additis locis V. T. parallelis, edidit: cuius recenſio, graece et lat. interprete *Laurentio Alexio Zacagni*, cum eiusdem animaduerſionibus, in *Zacagni* Collect. monum. vet. eccl. gr. et lat. Rom. 1698. p. 403. **) publicata eſt v. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 195 ſq. *Saxii* On. I. pag. 516. — *Gelaſius*, Cyzicenus, Caeſarienſis Bithyniae epiſcopus, circ. 476. v. *Hamberger* l. c. pag. 428 ſq. et *Sax.* I. p. 521. — *Antipater*, Boſtrenſis in Arabia epiſcopus; *Andreas*, epiſcopus

*) Eius Homilias aſceticas, arabice circ. a. 440. ſcriptas; at iam olim a *Patricio* quodam et *Abramio* graece verſas, primus graece edidit *Nicephorus Theotokius*, Hieromonachus; τȣ̃ ὁσίȣ πατρὸς ἡμῶν Ἰσαὰκ, ἐπισκόπȣ Νινευί τȣ̃ Σύρου, τὰ εὑρεθέντα Ἀσκητικὰ, ἐπιμελείᾳ Νικηφόρȣ ἱερομονάχȣ, πρῶτον τύποις ἐκδοθέντα, Lipſiae, 1770. 4. conf. *Erneſti* nouiſſ. bibl. theologicam, tom. I. part. II. pag. 134 — 145.

**) v. *Baumgart.* Nachr. tom. II. p. 443. ſqq.

pus Caeſareae in Cappadocia circa a. 500. auctor commentarii in Apocalypſin, vt plurimum, exeunte ſaeculo quinto, vixiſſe fertur: ab Oudino tamen ad ſaeculum nonum refertur. v. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 286. —— *Seuerus*, epiſcopus Antiochenus, a. 512. v. *Saxii* On. II. p. 17. et p. 25. de *Pſeudo-Dorotheo*, ſ. vt volunt, *Procopio* quodam Presbytero, circa a. 525.

§. 42.
ISIDORVS PELVSIOTA

1. Hic inter illos, quos paullo ante memoraui, elegantia, copia et varietate tam rerum quam verborum valde eminet. Abbas fuit Monachorum, qui prope *Peluſium* in Aegypto in clauſtro quodam coniuncti vixerunt, et circ. a. C. 449. probabiliter deſiit viuere. *Saxius* in On. I. p. 497. refert eius aetatem ad a. Chr. 431.

2. E multis, quos exaraſſe perhibetur, libris ſuperſunt duo millia et duodecim epiſt. de interpretatione diuinae ſcripturae, quae in quinque libros diſtributae ſunt.

3. Tres libros primus edidit *Iacob Billius*, Paris. 1585. fol. gr. et lat. — Hos ex cod. Bauar. plurimis in locis inſigniter auxit, ſuppleuit et correxit, atque quartum librum notasque vberiores et verſion. adiecit *Cunrad. Rittershus.* ex offic. Commelin. 1605. fol. — His addidit *Andreas Schottus*, Epiſtolas hactenus ineditas de locis S. Scripturae moribusque formandis, ex biblioth. Vaticana erutas, graece, cum notis, Antwerp. 1623. 8. rec. gr. ac lat. Francof. 1629. fol. Quo facto ple-

pleniſſima editio prodiit, inſcripta: *Iſidori* de interpretatione diuinae ſcripturae epiſtolarum libri V. quorum tres priores ex interpretatione Iac. Billii, quartus autem a Cunrado Rittershuſio, qui et notas vberiores, ac ſummas, et indices prioribus libris adiecit, et quintus ab Andrea Schotto nunc primum in Gallia prodeunt, cum indicibus neceſſariis, Paris. Aeg. Morell. 1638. fol.

His adiungi debent: *Iſidorianae collationes*, quibus S. Iſidori Peluſiotae epiſtolae omnes hactenus editae cum multis antiquis optimae notae MSStis codd. comparantur, et inde circiter bis mille locis ſupplentur aut emendantur. Ex bibliotheca Barberina, Romae 1670. 8. Collationem ſex codd. inſtituerat *Franciſcus Arcadius*, et *Petrus Poſſinus* in ordinem redegit, addida criſi.

4. *Fabricii* B. Gr. Libr. II. c. 10. n. 44. Vol. I. et Vol. IX. pag. 253. ſqq. *Hamberger*. Z. N. III. pag. 153. ſqq. *Ch. Aug. Heumanni* diſſ. de Iſidoro Peluſiota et eius epiſtolis, quas maximam partem fictitias eſſe demonſtratur, Gottingae 1737. 4. rec. in eiusd. Primitiis Gottingens. academ. pag. 210 ſqq.

§. 43.

DIONYSIVS AREOPAGITA

1. Num ſaeculo quarto, an quinto aut ſexto ſcripta, quae ſub illius nomine circumferuntur, ab alio quodam ficta ſint, nondum conuenit. Saltem a. demum 532. Seueriani primi ad illa prouocarunt. Atque multa, quae ad doctrinam ritusque eccleſiaſt. ſpectant et quae in illis occurrunt, atque

 oratio

oratio myſtica, obſcura ac tumida aetatem Dionyſio multo ſeriorem produnt.

2. Quidquid eſt, optima habetur editio inſcripta: *Dionyſii Opera*, cum ſcholiis S. Maximi et paraphraſi Pachymerae a *Balthaſare Corderio* latine interpretata, et notis theologicis illuſtrata, Antwerp. 1634. fol. — recus Paris. 1644. et *Io. Chaumontii* defenſione Areopagitae locupletata. — cod. ſaec. X. eſt in bibl. academiae doctrinarum Petropolitanae.

3. Confer ſupra §. 3. et *Fabricii* B. Gr. vol. V. pag. 3. ſqq. *Hamberg.* III. pag. 287 ſqq.

§. 44.

THEODORVS

1. Poſt an. Ch. 525. vixit, et *Anagnoſtes* fuit in templo Conſtantinopolitano. Hiſtorias eccleſiaſt. Socratis, Sozomeni et Theodoriti in epitomen redegit libr. II. qui adhuc in pluteis MSStorum latent. Dein continuauit illas, et ſtilo perſequutus eſt fata eccleſiae ab Theodoſio Iun. vsque ad Aug. Iuſtinianum, libr. II. ex quibus tantum ſuperſunt *eclogae* ſiue excerpta ab Rob. Stephano cum Euſebio et reliquis H. E. ſcriptoribus, atque additis fragmentis aliis, a Valeſio et Reading cum Theodoriti hiſt. eccl. edita.

2. *Hambergeri* Z. N. Vol. III. p. 326. *Fabricii* B. Gr. vol. VI. pag. 128. *Saxii* On. III. p. 27.

§. 45.

Gregorius II. pontifex Agrigentinorum. Secundum *Mongitorem* in Bibl. ſicula, tom. II. pag.

pag. 262. ſq. natus eſt circa a. 524. in quodam vico prope Agrigentinam vrbem Praetorion vocato, et poſt varia itinera fataque mortuus eſt circa a. 564. d. 23. Nouembr. Alii tamen diem natalem collocant in a. 559. eiusque aetatem vltra initium ſaeculi ſexti extendunt: vniuerſim in annis vitae, munerum, mortisque definiendis in aliam abeunt ſententiam, et *Lancea* in diſſ. de aetate Gregorii, tom. IV. opuſcul. autor. Siculorum confert aetatem Gregorii in tempora Iuſtiniani ſecundi. — Gregorii vitam, at multis fabulis de eius miraculis repletam, et tamen a Simeone Metaphraſte maximam partem repetitam, ſcripſit *Leontius Presbyter*, eamque edidit *Octauius Caietanus* in vitis SS. ſiculorum tom. I. Panormi 1657. fol. pag. 188. ſqq. qui etiam in animaduerſſ. pag. 175 ſqq. eiusdem vitae compendium ax cod. Veneto publicauit. Sed *Leontii* vita hucusque neque integra, et latina tantum exſtiterat. *Morcellus* autem in annalibus Gregorii vſus eſt II. codd. gr. bibl. Vaticanae, quorum vnus ſaeculo nono exaratus, et lacunas quasdam ex aliis codd. Vatic. expleuit. Gregorius multas ſcripſerat orationes atque homilias, (v. Mongitor. l. c.) Sed praecipuum eius opus fuiſſe fertur commentarius in Eccleſiaſten eiusque mentionem vberiorem primus fecerat Petr. Poſſeu. in theſauro aſcetico: nuper autem primum editus eſt et inſcriptus: *τȣ̃ ἐν ἁγιοις πατρος ἡμων Γρηγοριȣ ἐπισκοπȣ Ἀγριγεντȣ ἐξηγησεως εις τον ἐκκλεσιαςην λογοι δεκα.* *S. Gregorii* Pontificis Agrigentinorum libri decem explanationis Eccleſiaſtae, graece primum et cum latina interpretatione ac commentariis vulgati,

quibus praepoſita eſt vita eiusdem Pontificis a *Leontio* Monacho ſcripta, nec hactenus graece edita, cura *Steph. Ant. Morcelli.* Venetiis, 1791. Excud. fratres Coletii, cum icone Gregorii. conf. ephem. litterar. Lipſiens. a. 1791. plag. 61.

§. 46.

Inſtituti ratio et breuitas non patitur, vt reliquos ſcriptores eccleſiaſticos et theologos ſaeculorum VI. et quae conſequuntur, copioſius perſequar; quum praeſertim pauci in his ſint, quorum vberior notitia tironibus ſit admodum fructuoſa. Quare in paucorum commemoratione aliquantum diutius verſabor, reliquos nominaſſe, iam ſufficiet. Eorum, qui plura de illis ſcire aueant, deſiderio ſatisfacient Fabricius, Hambergerus, Saxius, iique, qui ab his triumuiris laudantur.

— *Zacharias*, ſcholaſticus, epiſcopus Mytilenenſis, a quo munere etiam *Mytilenaeus* quibusdam audit, circ. a. C. 536. (conf. *Bruckeri* hiſtor. crit. philoſ. periodi ſecundae part. II. ſiue vol. III. pag. 528. Saxii On. II. p. 40.) — *Gregentius* archipraeſul Tapharenſis, qui a. C. 552. viuere deſiit. — *Euſtratius*, *) presbyter Conſtantinopolitanus, poſt a. C. 582. (*Sax.* II. p. 60.) *Cyrillus*, Scytopolitan. presbyter et Monachus (*Fabr.* B. Gr. vol. X. pag. 155 ſqq.)

Eua-

*) Conf. *Photii* bibl. 171. ad quem locum notas ſcripſit et *Euſtratii* opuſc. quoddam gr. ac lat. edidit *Allatius* in libro: de vtriusque eccleſiae occidentalis atque orientalis perpetua in dogmate de purgatorio conſenſione. Romae 1655. 8. pag. 318 — 580.

Euagrius, Epiphaniae in Coeleſyria natus a. C. 53$\frac{5}{7}$. ſcholaſticus ſiue patronus cauſſarum, ab Mauricio, Aug. honoribus Praefecti mactatus eſt: ſcripſit hiſtoriam eccleſiaſticam ab eo tempore, quo Socrates et Theodoritus deſierant vsque ad a. 593. Illa vero haeret edd. quibusdam Euſebii et Theodoriti. (v. *Fabricii* B. Gr. vol. VI. pag. 126. ſqq. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 439. ſqq. *Sax.* II. p. 63.)

Ioannes *), Cappadox, *Neſteutes* ſ. *Ieiunator* cognominatus, Patriarcha Conſtantinopolitanus ab a. 582—595, quo vitam finiuit. (*Saxii* On. II. p. 60.) — *Anaſtaſius*, maior, epiſcopus Antiochenus, a. 561. obiit a. 598. Neque eſt, quod quidem alii fecerunt, confundendus cum *Anaſtaſio* minore, maioris ſucceſſore; nec cum S. *Anaſtaſio* presbytero et monacho Sinaita in Arabia, circa a. 680. (in cuius *quaeſtionibus et reſponſionibus* CLIV. de variis argumentis, notante *Lambechero* in diſſ. ſubiuncta eius bibl. ciuicae Vindobon. p. 15. ſq. *Genadii* quidam dialogus circumfertur. v. *Iac. Basnagius* in obſeru. de duplici *Anaſtaſio*, Antiocheno et Sinaita, in Caniſii lection. antiq. tom. I. pag. 433. ſqq. aliique, quos laudat *Saxius* de maiore Anaſtaſio pag. 49 ſq. ac p. 536. et de *Anaſtaſio*, presbytero Sinaita pag. 81. item *Henſchen* in Actis Sanctorum m. April. vol. II. a. 1675, qui de vtroque, Anaſtaſio et patriarcha Antiocheno, et Sinaita fuſius diſſerit. — De *Anaſtaſio*, qui antequam imperium nanciſceretur Antiochiae epiſcopus non quidem conſecratus; ſed

*) Conf. catal. codd. graec. Nanianor. p. 404. nr. 3. p. 426. nr. 4. p. 424. n. 35.

populi ſuffragiis electus fuerat et deſignatus, v. *Villoiſon* in anecdot. graec. II. pag. 28—45 ad *Procopii Gazaei* oration. in laudem Anaſtáſii illius graece primum editam. — In locum Anaſtaſii Antiocheni fuit *Gregorius*, Antiochenus, ab a. 570. patriarcha ſuffectus, qui naturae debitum reddidit a. 593. (*Sax.* l. c. pag. 56. ſq.)

(v. *Fabricii* B. Gr. Vol. IX. pag. 312. et 332. *Hambergeri* Z. N. III. p. 450.) — *Ioannes Scholaſticus*, ab opere quodam aſcetico, Κλίμαξ, inſcripto, cognomen accepit *Climaci*: Abbas monaſterii in monte Sina, a. C. 606. grandaeuus de vita deceſſit. (*Saxe* l. c. pag. 58.) — *Ioannes Moſchi*, ſcil. filius, cognomine *Eucrates*, Monachus, circa a. C. 610. — *Georgius Alexandrinus*, circ. ab a. 620. epiſcopus, auctor vitae S. Chryſoſtomi, et ſecundum nonnullos auctor *chronici Alexandrini* ſeu *Paſchalis*, (de quo vide in ſuperiore part. I tomi I. pag. 481.) denat. a. 630. (*Sax.* l. c pag. 69.) — *Sophronius*, gente Damaſcenus, ab a. 633. patriarcha Hieroſolymitanus, mort. a. 636. mire diuerſus a *Sophronio*, Hieronymi amico, circ. a. 381. claro.

— *Maximus*, Monachus, Confeſſor, et Abbas Chryſopolitanus. Quod vero Monotheletis acriter ſe oppoſuit, in exſilium miſſus eſt, vbi cum multis moleſtiis et aerumnis conflictatus a. C. 662. omnium calamitatum finem morte conſequutus eſt. A. 640 *computum eccleſiaſticum* ſcripſiſſe videtur *Saxio* in Onom. II. pag. 75. et p. 542. vbi plures laudat, qui egerunt de illo. Enarratio chriſtiani paſchatis, graece e cod. Vaticano cum verſione latina *Dionyſii Petauii* exſtat in Petauii

Vrano-

Vianologio. Paris. 1630. p. 313. — Multa ſcripſit et plura iunctim edita ſunt a *Franc. Combefis*, in *S. Maximi* Operibus, Paris. 1675. fol. II. voll. ſcripta pſychologica in Analectis nouis patrum etc. Venet. 1781. pag. 153. v. *Hambergeri Z.* N. III, pag. 504 ſqq.

Theodorus Rhaaithuenſis ſ. Laurae monaſterii in parte Palaeſtinae presbyter ſ. abbas, ὁ τῆς ῥαιϑȣ̃ circ. a. 650 aut 660. Scripſit libr. de incarnatione diuina aduerſus haereſes, editum primum gr. et lat. a *Theodoro Beza*, Geneuae 1567. 4. et in Opp. *Bezae* tom. III. pag. 309. ſqq. Geneu. 1582. fol. — tum lacuna in fine ſuppleta, gr. et lat. ex verſione et cum notis *Roberti Balforei*, Lutet. Fed. Morell. 1599. 8. — cum verſione *Franc. Turriani*, in *Ducaei* Auct. bibl. PP. tom. I. pag. 319. et biblioth. PP. Paris. 1644. tom. XI. — Nouiſſima eſt editio: *Theodori Rhaithu* libellus de incarnatione domini, gr. et lat. ex Suidae, tum et Io. Meurſii ac Caroli du Fresne gloſſariis emendatus atque explicatus opera *Io. Benedict. Carpzou*, partic. prior, Helmſtad. 1779. — poſterior. 1780. 4. Carpzou. in notis explicat et verba, praeſertim rariora, et formulas eccleſiaſticas: in praefatione autem ad priorem partem agit de auctore eiusque libello, variisque editionibus. Adde *Hamberg.* l. c. pag. 503. ſqq. et *Saxii* On. II. pag. 78.

S. Andreas monachus primum Hieroſolymitanus: a. 680 interfuit ſynodo CPolitanae Monotheletarum cauſſa; dein epiſcopus Cretenſis. — *Antonius* Μελισσα, h. e. apis, monachus graecus, a Cauio ad ſaeculum XII. male detruſus, a *Saxio*

On.

On. II. pag. 87. ſaeculo VIII. et quidem a. 760. adligatur, quoniam Ioannis Damaſceni exemplum imitatus, locos ſententiarum communes digeſſit. conf. *Fabricii* B. Gr. vol. VIII. pag. 821. ſqq.

Germanus I. caſtratus iuſſu Conſtantini Pogonati, ab a. 715. patriarcha Conſtantinopolitanus, quod vero Leoni Iſaurico aduerſabatur, dignitatem a. 730. amiſit et priuatus vixit vsque ad annum fatalem 740. (Saxii On. II. pag. 83.)

Ioannes Damaſcenus a patria dictus, primum in regunda ciuitate verſatus, deinde ſeceſſit in Monaſterium Sabae prope Hieroſolyma; acutus philoſophus et probabilis orator, vnde *Chryſorrhoes* dicebatur. Auctor eſt theologiae ſyſtematicae et pater inter Graecos philoſophiae ſcholaſticae: vitae vſura adhuc fruitus eſt poſt a. C. 754. Multa ſcripſit: in his memorabilis eſt *orthodoxae fidei accurata expoſitio:* cuius prima rariſſimaque editio eſt inſcripta Ἰωάννȣ τȣ̃ Δαμασκηνȣ̃ ἔκδοσις τῆς ὀρθοδόξης πίςεως — *Io. Damaſceni editio orthodoxae fidei. Eiusdem de iis, qui in fide dormierunt.* graece. Veronae MDXXXI. 4. in calce. *Veronae ap. Stephanum et fratres Sabios menſe Mart.* MDXXXI. (1531.) — Iidem libri gr. ex ed. *Ioannis Epheſini*, in Moldauia, 1715. 4. — *Quantum defunctis proſint viuentium bona opera ſermo Io. Damaſceni, Io. Oecolampadio interprete;* in calce, Auguſtae Vindelicor. 1520. 4. — Idem *Oecolampadius* in latinum vertit *Io. Patriarchae* CPolitani vitam S. Io. Damaſceni; cuius primam, aliisque incognitam editionem ſine l. et a. 4. memorat *Lambacher* in bibl. antiqua ciuica Vindobon. pag. 101. Poſſeuinus autem et Fabricius antiquiorem

orem non laudant, quam quae Coloniae excuſa eſt apud Quentelium 1536. — Ein Tractetlein des *h. Iohannis Damaſceni*, wie man die böſe Zuneigungen des Herzens überwinden möge; german. verſus a *Wilibaldo Pirkheymero*, in Theatro virtutis et honoris, oder Tugend Büchlein etc. cum praef. Hans im Hoff, Noribergae 1606. 8. pag. 41. ſqq. — *Gregorii* Theſſalonicenſis X. orationes cum ſingulis *Chryſoſtomi* et *Amphilochii* Iconenſis, item fragmento *Io. Damaſceni.* ex quinque codd. msstis primum edidit *C. F. Matthaei* etc. Mosquae 1776. 8. — Eius *Opera* omnia, quae exſtant, et eius nomine circumferuntur, optime edidit gr. et lat. P. *Michael. Lequien.* Paris. 1712. Tom. I. II. fol. v. Acta erudit. Lips. m. Ian. a. 1713. p. 1. ſq. cat. codd. gr. Nanian. p. 422. ſq. Conf. *Fabric.* B. Gr. Vol. VIII. pag. 727. ſqq. *Hamberger.* Z. N. Vol. III. pag. 528. ſqq *Brucker.* hiſt. crit. phil. Tom. III. pag. 27. not. pag. 534. ſq. et pag. 723. *Sax.* II. p. 84. ſq.

Theodorus, Abucara, diſcipulus Ioannis Damaſceni, epiſcopus, theologus et philoſophus circa a. C. 770. — *Theodorus*, Studites, Monachus, theolog. et ſophiſta nat. a. C. 759. denatus a. 826. Sancti *Theodori Studitae* epiſtolae aliaque ſcripta dogmatica, graece et latine, pleraque *Sirmondo* interprete. Venetiis e typographia Barth. Iauarina. 1718. rec. in *Iacobi Sirmondi* Opp. tom. V. ed. II. Venet. 1728. fol. *De la Baune* addidit textum graecum et alia. conf. *Baumgarten* Nachricht. von merkwürdigen Büchern vol. II. pag. 406 ſqq. inprimis pag. 437—442. vbi ſingula opuſcula copioſe recenſentur. — In

cod.

cod 62. Naniano, (teſte catalogo codicum graecor. msst. apud Nanios adſeruatorum pag. 88. ſqq.) exſtant 135 catecheſes Theodori Studitae, eiusdem teſtamentum et *Naucratii* epiſtola encyclica: ex cuius ὁμολογία τȣ̃ ἀδελφȣ̃ ἡμῶν Θαδδαίȣ, a Fabricio non memorata, particula quaedam eſt euulgata: ex cod. 81. qui 130 catecheſes Theod. cum eiusdem teſtamento continet graece nondum editas, tres catech. in catal. pag. 164 ſqq. primum ſpeciminis loco graece ſunt euulgatae. — adde codd. 61. 68. 71. n. 7. 82. 83. nr. 10. et 85. n. 2 — 4.

Petrus, Siculus, forſan a patria, cognominatus. Memoriae prodidit poſt a. C. 870. hiſtoriam nouorum Manichaeorum ſ. Paulicianorum, quam gr. et lat. edidit *Matthaeus Rader*, Ingolſt. 1604. 4. conf. *Mongitor.* bibl. Sic. tom. II. h. v. *Bernard*, in epiſtola ad Reiskium, exarata Amſtel. 1748. (ad Reiskii vitam pag. 270.) ſcribit, quemdam ipſe ſignificaſſe, ſe Hiſtoriae Manichaeorum *Petri Siculi*, de quo Fabr. B. Gr. tom. V. pag. 292. nouam moliri editionem, cui accedant illa, quae V. D. Noltenius et Beauſobre ſuis adleuiſſent exemplaribus. Quae editio num praelo exierit, equidem ignoro. adde *Saxii* On. II. pag. 124.

Cyrillus et *Methodius*, (alias *Methud*), ſacerdotes graeci et monachi ex ordine S. Baſilii, ab imperatore Michaele Bagore, rogante Swatopluk, principe ac domino Morauiae, circa a. 859. Morauiam ſunt miſſi, qui chriſtianam doctrinam ac diſciplinam ibi traderent atque conſtituerent: id, quod illi ſecundum ritus ac praecepta eccleſiae graecae

graecae primum in Morauia, tum in Bohemia, a Borziwoy, duce Bohemico, inuitati, effecerunt. vide Hiſtoriſche Unterſuchung der Frage: ward das Chriſtenthum in Böhmen von Methud nach den Grundſatzen der griechiſchen oder lateiniſchen Kirche eingeführt, von *Chriſt. Sam. Schmidt* Pfarrer zu Köenigshayn. Lipſiae 1789. 8. qui aduerſus Dobnerum, contrariam tuitum ſententiam, disputat. — De S. *Methodio*, confeſſore et homologeta, ob ſacrarum imaginum ſtudia claro, et ab an. 842 patriarcha CPolitano, denique defuncto a. 847. v. quos laudat *Saxius* in Onom. II. pag. 113. — *Arethas*, Archiepiſcopus Caeſareae in Cappadocia circ. a. C. 911. ——

Nicon, Armenus, Monachus: cognomine *μετανοεῖτε* inſignitus eſt, quod illud voc. continuo fere vſurpabat, Graeciam aliasque prouincias pererrans. Obiit a. C. 998. *Saxii* On. II. p. 153. *Hamberg.* II. pag. 707. ſq. et catal. codd. gr. Nanianor. p. 134. ſqq.

Oecumenius, epiſcopus Triccae in Thracia, ante a. C. milleſimum. Confecit commentarios, ſiue catenam ex patribus contextam in Acta Apoſtolorum et epiſtolas, graece vulgatam cum *Arethae* explanat. in Apocalypſin, Veronae 1532. fol. cura *Donati*; tum cum eiusdem *Arethae* explan. gr. et lat. interprete *Ioanne Hentenio*, emendatore et praelectore huius edit. *Fed. Morello*, tom. II. Lutet. Paris. 1630. fol. — *Oecumenii* expoſitio in ſeptem epiſtolas catholicas, gr. et lat. cum annotatt. *Bartholom. Coppen.* Francof. 1610. 4. adde *Montfaucon* Bibl. Coisl. p. 277. et conf. *Fabricii*

bricii B. Gr. Vol. VII. pag. 788. *Hambergeri* Z. N. III. pag. 708. ſqq. *Saxii* On. II. p. 164.

Michael Cerularius ab a. 1043. patriarcha CPolitanus, epiſcopi romani grauis aduerſarius et ſchismatis eccleſiae graecae latinaeque praecipuus auctor: mortuus a. 1059, teſte *Saxio* in Onom. II pag. 172. vbi plures laudat VV. DD.

Simeon, praefectus Monaſterii S. Mamantis in Xylocerco CPoli: clarus fuit circ. A. C. 1030. Fons vero et caput habetur eorum errorum, qui deinde ab Heſychaſtis ſ. graecis, qui vocantur, Quietiſtis et Palama ſunt innouati. v. *Fabricii* B. Gr. Vol. X. pag. 299. *Hambergeri* Z. N. III. p. 733. ſq. *Saxii* On. II. p. 179.

Nicetas, cognomine *Serronius*, primum diaconus CPolitanus, deinde Archiepiſcopus ſiue Metropolita Heracleae in Ponto, floruit circ. a. C. 1070. Collegit *Catenam graecorum patrum in Iobum*, graece et lat. cum graeco Iobi textu opera *Patricii Iunii* in lucem editam Londini 1637. fol. — tum *Catenam patrum graecorum XXX. in Matthaeum*, quae interprete *Balthaſ. Corderio*, ex bibliotheca Bauar. Toloſae. 1647. fol. prodiit, et alias, quae in bibliothecis adhuc latent, (v. *Oudini* Comment. de Scriptor. Eccl. Tom. II. p 714.) tum ſcripſit in epiſtolam I. S. Paulli Ap. ad Corinthios enarrationem, quam graece cum interpretatione latina et annotationibus edidit *Io. Lamius* (cuius lege praefat.) in Deliciis eruditorum, Florent. 1738. 8. et alia v. *Fabricii* B. Gr. Vol. VI. pag. 432. *Hamberger.* Z. N. III. pag. 766. ſq. *Saxii* On. II. p. 192.

Phi.

Philippus Solitarius, monachus graecus, circa initium ſaec. XII. ad Callinicum monachum ſcripſit librum, verſibus politicis, de Dioptra, ſiue disputationem inter animum et corpus, cuius verſio tantum latina, ab *Iſaaco Pontano* confecta, exſtat. *Michael Pſellus* a. 1105. praefatione et notis illam ornauit. Conf. *Hamberger* in Z. N. tom. IV. pag. 11. not. et *Saxium* in Onom. II. pag. 209. ſq.

Theophylactus, (patria num CPolitanus, an ex Euripo, h. e. Chalcidenſis, fuerit, res eſt dubia,) propter eruditionem tandem *Acridae* archiepiſcopus, et totius *Bulgariae* metropolita factus eſt. Floruit circa a. 1071. et 1107. fuit adhuc in viuis. Scripſit *epiſtolas*, (editas primum et notis criticis illuſtratas a *Ioanne Meurſio*, Lugd. Bat. 1617. 4. rec. et aliis XXXV. ex cod. Medic. Laur. cura *Io. Lamii* auctas, in *Io. Meurſii* Opp. Florent. 1746. fol. tom. VIII pag. 787.) — Orationes et alia opuſcula, praecipue *commentarios*, ſiue potius *catenas in oracula diuina*. Auctoritate auxilioque *Franciſci Foſcarini*, ſtudioque *Bonifacii Finetti*, qui et antea inedita graeca latine vertit, et variarum lectionum fecit collectionem, atque opera *Antonii Bongiouanni* coniunctim prodierunt Θεοφυλάκτȣ —— *Theophylacti*, Bulgariae archiepiſcopi *Opera omnia*, ſiue quae, hactenus edita ſunt; ſiue quae lucem nondum viderunt: cum (*Io. Franc. Bernardi de Rubeis*) praeuia diſſertatione de ipſius Theophylacti geſtis et ſcriptis et doctrina etc. tom. I —— IV. Venetiis 1754. — 1763. fol. conf. *Erneſti* nouam bibl.

theolog. tom. V. part. IX. pag. 771 — 794. —— Variae lectiones in Theophylacti epiſtolas ex cod. msto, ab Iſaaco Voſſio editioni Meurſii 1617 adſcriptae, typis vulgatae leguntur in *Ferdinandi Stoſchii* Muſeo critico, vol. I. faſc. I. Lemgouiae 1774. 8. nr. II. pag. 8 — 15. —— De *Theophylacti* commentariorum in minores Prophetas cod. msto, qui cuſtoditur in bibl. Argentoratenſi, expoſuit *Io. Dau. Michaelis* in biblioth. orientali atque exegetica, part. VIII. p. 165. ſqq. —— De cod. Argentorat. ex quo editor ille Venet. varias lectiones ab initio cap. II. Hoſeae vsque ad eius capitis verſum ſeptimum, accepit aut adtulit minus curate deſcriptas, agit M. *Io. Georg. Dahler* in Annal. litter. Helmſtad. m. Febr. 1789. —— De rara edit. Theophylacti comment. in IV. euangelica graeca, Romae 1542. fol. aliisque editt. ac verſionibus, de cod. Baſileenſi, de Theophylacto ipſo et de Bulgaria aliisque rebus docte diſſerit et Fabricium aliosque ſubinde corrigit *Io. Gaspar. Hagenbuchius*, Theologiae Profeſſ. in Excurſu theologico-litterario de Theophylacto, Bulgariae archiepiſcopo, ceu exercitationis philologico-theologicae ad I. Tim. VI. 2. miſſu quarto, quinto et ſexto, ac miſſus ſexti reliquiis, Turici 1760. et 1761. 4. adde *Fabr.* B. Gr. vol. VI. pag. 284. ſqq. *Hamberger* Z. N. IV. pag. 24. ſqq. *Saxii* Onom. II. pag. 187. ſq. —— In bibl. Neoſtad. ad Aiſſum eſt *epitome graeca* commentariorum Theophylacti in quatuor euangelia Matthaei, Marci, Lucae et Ioannis, manu *Io. Oecolampadii* ſcripta et ex cod. Baſil. forſan in vſum Deſid. Eraſmi confecta. v. cl.

Schnitzer

Schnitzeri Memor. bibl. illius faſc. III. pag. 28.

Euthymius Zigabenus; ſiue *Zigadenus*; Monachus CPolitanus, circa. a. 1118. Scripſit 1) iuſſu Alexii Comneni imperatoris, cuius gratia floruit, *πανοπλίαν δογματικὴν τῆς ὀρθοδόξȣ πίςεως* ſiue refutationem omnium haereſium; graece editam cura *Gregorae* Dodon. Tergauiſti in Walachia. 1710. fol. latine verſam a *Petr. Franc. Zinio* Venet. 1555. fol. Lugd. 1556. 8. etc. titulum vero XXIV panopliae, ſiue *κατὰ βογομίλων*, ex apographo Bodleianae bibl. edidit et notis illuſtrauit *Io. Chriſtoph. Wolf* in ſua hiſtoria Bogomilorum, Wittebergae 1712. 4. —— *Euthymii Zygabeni* libri inuectiui contra Bogomilos, fragmentum ex vatic. codice erutum, graece et e graeca in latinam linguam conuerſum a *Nic. Fogginio*, praefecto biblioth. Corſin. cum doctis prolegg. de Zigab. eius ſcriptis editis atque ineditis, doctrina, Bogomilorum placitis etc. in Anecdotis litterariis ex MSS. codd. erutis vol. IV. Romae 1783. m. 8. pag. 1 — 46. — 2) Victoriam et triumphum de Maſſilianorum ſecta, vna cum XIV anathematismis haereſi eorum oppoſitis: quae in codd. eſt adpendix ſuperioris operis; editam gr. ac lat. cum adnotationibus *Iac. Tollii*, in eiusd. Inſignibus itinerarii italici p. 106. — 3) Commentar. in Pſalmos Dauidis et in X. S.S. cantica: praefatio tantum olim graece fuit vulgata a *Stephano le Moyne* in variis ſacris p. 150 — 210. cum interpretatione latina *Philippi Sauli*, Brugnatenſis epiſcopi, cuius verſio commentariorum latina poſt eius mor-

tem primum prodierat Veronae 1530 fol. tum Paris. 1543. 8. et deinceps ſaepius. — Commentar. in Pſalmos primum graece editus eſt inter Theophylacti opera tom. IV. Venet. 1763. De codd. commentarii gr. in Pſalmos Mosquenſibus v. *Matthaei* prolegg. ad Zigabeni comment. in Euangelia pagg. 25 ſqq. — 4) Commentarium in quatuor euangelia, ex Chryſoſtomi aliorumque veterum ſcriptis magna ex parte collectum: cuius verſio latina e praeclaro gr. codice, *a Io. Hentenio* facta, et primum Louanii 1544. fol. tum Paris. 1547. et ſaepius edita fuit: (de quibus et reliquis Eythymii ſcriptis eorumque editionibus v. *Fabricii* B. Gr. libr. V. cap. 11. vol. VII. pag. 460. ſqq. et *Hamberg.* Z. N. IIII. pag. 79 ſqq. ac quos illi laudant.) —— Commentarius in IV. Euangelia demum graece et lat. cum doctis prolegomenis, (in quibus doct. editor etiam ex codd. Mosq. dedit ſupplementa gr. ad edit. Panopliae Tergobyſtanam, tum vnius Pſalmi ſcholia, aliorumque Euthymiorum memoriam et alia ſubiecit,) et cum notis cura cel. *Matthaei* lucem adſpexit: cuius editio inſcripta eſt: *Euthymii Zigabeni* commentar. in quatuor euangelia, graece et latine. Textum graecum numquam antea editum ad fidem duorum codicum membr. bibliothecarum SS. Synodi Mosquenſis auctoris aetate ſcriptorum diligenter recenſuit, et repetita verſione latina *Io. Hentenii* ſuisque adiectis animaduerſionibus edidit *Chriſtian. Frieder. Matthaei*, collegiorum imperialium Roſſicorum adſeſſor et acad. Viteinberg. Gr. LL. Profeſſor. tom. I. (qui in duas diuiſus eſt partes,) II. et III. 1792.

1792. m. 8. tom. I. in prolegg. pag. 132 ſqq. Matthaei collegit et notis, interdum criticis illuſtrauit lectiones varias vtriusque codicis Mosquenſis ad quatuor euangelia. ——

— *Nilus*, Doxo-patrius, Nomophylax imperii, circa a. C. 1143. — v. *Saxii* Onom. II. p. 238. — Ab hoc diuerſi ſunt *Nilus Eparcha* et *Nilus Cabaſilas*, de quibus ſupra §. 35, p. 281 ſq. nec non ex huius archipraeſulis Theſſalonic. fratre nepos, *Nicolaus Cabaſilas*, eiusdemque, cuius patruus, muneris particeps, a. 1350. (v. *Saxii* On. II. pag. 368 ſq.)

Ioannes Beccus ſiue *Veccus*, ab a. 1274. patriarcha CPolitanus, theologus, homileta et epiſtolographus. v. *Fabr.* B. Gr. vol. X. pag. 340 ſqq. *Saxii* Onom. II. pag. 318. *Leo Allatius* de vtriusque eccleſiae — de purgatorio conſenſione, Romae 1655. 8. pag. 591 ſqq. edidit locum antea haud vulgatum, gr. et lat. atque pag. 825 ſqq. librum tertium ad Sugdaeae epiſcopum *Theodorum*, gr. ac lat.

Georgius Metochita, Ioannis Vecci, ſiue Becci archidiaconus CPolitanus: opinionum latinae eccleſiae fautor; hinc cum eodem Becco, circa a. 1283. in exſilium eſt eiectus. Georgii Metochitae opus, in quo agi videtur de ſchiſmate eccleſiarum graecae et latinae, manu exaratum eſt in bibl. Veneta D. Marci. v. *Villoiſon* anecdota gr. II. pag. 249. de eiusdem forſan expoſitione gr. Ariſtotel. phyſicorum inedita v. ad *Fabr.* B. Gr.

 vol.

vol. III. pag. 227. not. de aliis eiusdem Georgii Metochitae Opp. conf. *Fabr.* B. Gr. vol. IX. pag. 214. not.

Ab hoc diuerſus eſt, et fere notior *Theodorus Metochita*, hiſtoricus et philoſophophus ab a. 1314. Logothetae munere et honore ornatus ſed a 1327. in exſilium miſſus, mox autem illo liberatus; CPoli in monaſterio Chorae, quod ipſe inſtaurauit, aetatem transegit, et a. C. 1332 ad coelites abiit. Scripſit plura: n. *Paraphraſin in Ariſtotelis libr. VIII. phyſicorum* etc. v. ad *Fabric.* B. Gr. vol. III. pag. 226 et ſaepius, *Buhle* in tom. I. Opp. Ariſtotelis pag. 185. tum *capita philoſophica et hiſtorica miſcellanea* et alia, de quibus v. Fabricii B. Gr vol. IX. pag. 214 ſqq. — Fragmentum quoddam e cod. Naniano legitur in catal. codd. graec. Nanianor. pag. 524. — Sub *Theodori Metochitae* nomine *Io. Meurſius* gr. cum ſua verſione lat. notisque edidit Hiſtoriam romanam a Iulio Caeſare ad Conſtantinum Magnum Lugd. Bat. 1618. 4. At enimuero iam a Labbeo aliisque eſt obſeruatum, illam non eſſe Metochitae; ſed librum tertium Annalium Michaelis Glycae, a pag. 204 ſq. edit. regiae. — Specimina operum *Theodori Metochitae*, quae inſcribuntur ὑπομνηματισμοὶ καὶ σημειώσεις γνωμικαὶ, e codd. msst. cum praef. et adnotatt. vulgauit *Io. Bloch*, Hauniae 1790. 8. — Adde *Villoiſon* de triplici theologia myſteriisque veterum, inſert. de St. Croix Memoires pour ſervir a l'hiſtoire de la Religion ſecrete etc. Paris. 1784. 8. pag. 276. *Io. Frider. Bodenburg* comm. de Theodori Metochitae

chitae ſcriptis, *νοθείας* inſimulatis, in Miſcellan. Lipſiens. XII. 20 ſqq. *Saxii* Onom. II. pag. 345.

Philemon, auctor Lexici technologici graeci, *Saxio* in epitome onomaſtici litterarii pag 88. adſeritur a. C. 1170. ſed cenſori in Ien. Allgem. Litt. Zeit. a. 1794. nr. 40. pag. 315 iſte DCC. ann. ante vixiſſe, quia ſecundum *Villoiſonii* Prolegom ad Apollon. Sophiſt. in Philemonis dedicatione ad Antiphanem meminerit Hyperechii, qui ſub imperat. Marciano et Leone vixit: ea vero, quae cum Euſtathio habeat communia, ex antiquioribus et communibus fontibus hauſiſſe videtur, — *Barlaam*, Monachus, mortuus, a. C. 1348. *) (conf. *Hamberger* Z. N. IV. pag. 556. *Saxii* On. II. pag. 359. *Iriarti* Cat. codd. gr. Matr. pag. 280. ſq. 282. ſq. *Fabr.* B. Gr. X. pag. 427. ſqq.) — *Gregorius Palamas*, Monachus, adhuc in viuis fuit 1351. Aſiaticus ortu, monachus, ſectae Palamiticae auctor aduerſarius Barlaami et *Gregorii Acyndyni*, monachi, qui Barlaami partes ſuſceperat v. *Iriart.* catal. codd. Matrit. pag. 279 ſqq. *Hamberger* l. cit. pag. 564. et *Fabr.* B. Gr. libr. V. cap. 45. vol. X. pag. 454 ſqq. de *Palama, Acindyno*, nec non de

*) Vide codd. gr. Nanian. catal. pag. 231. ſqq. *Angeli Mariae Bandini* Specimen literaturae Florentinae, tom. I. Florent. 1748. 8. pag. 59 ſqq. vbi quoque de *Leontio Pilato*, Theſſalonicenſi, Boccacii praeceptore et Barlaami auditore circ. a. 1340. agitur. coll. *Hodio* de Graecis illuſtribus L. Gr. — inſtauratoribus, cap. I. pag. 1 — 11.

Philotheo CPolit. patriarcha ab a. 1354. qui a. 1355. loco ſuo motus, mortuo *Calliſto*, a 1362. in integrum reſtitutus a. 1376. vita deceſſit; tum de *Ioanne Cypariſſiota*; *Saxii* On. II. pag. 359 ſq. et 380. De *Philotheo* v. quoque *Saxium* l. c. pag. 372. de eius ſcholiis in Conſtant. Harmenopulum v. *Fabr.* B. Gr. vol. X. pag. 276. et *Kollar.* ad *Lambecii* comment. vol. VI. pag. 85 et 87. ſqq.

Manuel Caleca, theologus graecus, qui tamen ſtetit a Latinorum partibus, circa a. 1360. v. *Fabr.* B. Gr. vol. X. pag. 421. ſq. *Saxii* Onom. II. pag 376. — *Simeon*, archiepiſcopus Theſſalonicenſis, theologus et rituum eccleſiae graecae interpres, quem vita reliquit a. 1430. v. *Hambergeri* Z. N. IIII. pag. 682 ſq. *Saxii* On. II. pag. 390 ſq. — *Ioſephus Bryennius*, monachus et homileta CPolitanus, a. 1404. cuius opera gr. edidit *Eugenius*, diaconus Bulgariae, Lipſiae 1768. 8. II. tom. v. *Saxii* On. II. pag. 394.

Gregorius Scholarius, poſtea *Gennadius* dictus, primus poſt CPolin a Turcis captam patriarcha, a. 1454. Multa ſcripſit, de quibus et de Gennadio ipſo late diſputat *Euſebius Renaudot* in diſſ. ſ. obſeruatt. ad Gennadii homilias de SS. euchariſtia, edit. Paris. 1709. 4. pag. 40 ſqq. et repetitis a *Fabricio* in B. Gr. vol. X. pag. 343 ſqq. Scripſit quoque contra Plethonem pro Ariſtotele; Pletho vero contra Scholarium: quorum opuſcula exſtant in codd. Venet. D. Marci 138 et 139. teſte *Villoiſon.* in Anecdotis graecis, tom. II. pag. 248. Sub eius nomine circumfertur libellus: *Gennadii Scholarii*, Patriarchae CPolitani, de ſinceritate fidei

fidei chriſtianae dialogus, inſcribitur autem *de via ſalutis humanae*; graece et lat. per *Ioan. Braſſicanum.* Viennae Auſtriae. Hieron. Vietor. 1530. 8. De qua editione ſingularem conſcripſit diſſ. *Philipp. Lambacher*, Viennae Auſtr. 1737. 4. et recudi fecit in adpendice ad Bibliothecam antiquam Vindobon. ciuicam, ibid. 1750. 4. pag. 1. ſqq. Oſtendit vero, eam editionem ab editionibus, quae in bibliothecis patrum leguntur, mire differre, et quidem in iis ipſis, quae circa doctrinam fidemque Gennadii maximam altercandi occaſionem dediſſent ſcriptoribus. Tum demonſtrauit, lectionem Vindobon. editionis genuinam eſſe et veram; alteram vero aperte interpolatam, adeo quidem, vt, ſi cum textu graeco conferatur, manifeſtam inuoluat contradictionem. (In catalogo autem bibliothecae ciuicae etc. pag. 202 ſq. vbi editio illa Vindob. commemoratur, addit, dictam interpolationem non modo in Bibliothecis patrum occurrere; ſed etiam haberi in collectione vett. ſcript. graecor. quam *Heroldus* edidit ſub titulo, *Haereſeologiae*, Baſileae 1556. fol. Hinc ſuſpicatur et vero colligit, quod ille liber immediate exceperit Vindobon. editionem, principium interpolationis omnino adſcribendum eſſe Heroldo, atque inde transiiſſe in Bibliothecas P. P.) Denique in diſſ. obſeruat, illum ipſum dialogum circumferri etiam inter Opp. S. Anaſtaſii ſub titulo viginti quaeſtionum ad Antiochum: Differentiam vero et lectionis et argumenti, quae in edit. libelli, Gennadio adſcripti, atque in Anaſtaſii ed. hinc inde obuia cernitur, nondum, quominus pro vno eodemque opuſculo ſint habenda, iudicium interuertere

tere aut ſententiae veritatem minuere demonſtrat. Immo ex his ipſis, et quod Mſta, quae vidit, et quibus continentur quaeſtiones illae ſub Athanaſii nomine, aetate ſuperare Gennadii ſaeculum videantur, colligit, dialogum ipſum non eſſe opuſculum Gennadii Scholarii; ſed cuiusdam hominis, quem dicunt, ſchismatici, aeui incerti quidem, at ſequioris. Adde quoque Theſaurum bibliothecalem, vol. I. nr. 228. pag. 305 ſqq.

Gregorii Theſſalonicenſis orationes X. a cl. *Matthaei* primum editas ſupra in fine §. 34. et paullo ante, quum de Damaſceno eſſet ſermo, iam memorauimus.

FINIS

ADDEN-

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Pag. 1. not. add. *Niemeyer* über die Leſung griechiſcher Dichter zur Entdeckung der ſtufenweiſſe Ausbildung moraliſcher Begriffe. Ein Beytrag zur Methodik des Unterrichts. Halae Sax. 1792. mai. 8.

P. 5. lin. 17. *le Tens* leg. *Dutens.*

——— 20. add. Discourſes on different ſubjects by the Rev. *Richard Polwhele.* The II. edit. To which are added two Discourſes and an Eſſay. London. 1791. II. voll. 8. In altero adiuncto ſermone, Eſſay on the comparative Learning and Morality of the ancients and moderns diſerte, nec tamen firmis adlatis argumentis, noſtram ſuaeque patriae aetatem litterariam praefert et antiquiſſimae et ei, qua, regnantibus Eliſabetha atque Anna, floruerunt in Britannia litterae. Quare Miltonum Homero; Camoenſium Virgilio; Cornelium, Racinum, Shakſparium et Otway Aeſchylo, Sophocli atque Euripidi; Molierium et Congreuium Ariſtophani ac Plauto; Popium et Boilauium Horatio atque Iuuenali; Clarendonum Thucydidi; Littelton Xenophonti; Dauilam Liuio; Macchiauellum et Gibbonum Tacito anteponendos arbitratur. In architectura quidem et arte ſculptoria antiquiores praeſtitiſſe recentioris aetatis artificibus; in reliquis autem doctrinis artibusque antiquitatem a recenti noſtra aetate ſuperatam eſſe iudicat et pro auctoritate edicit.

Pag. 6. lin. penult. lege: cuius volumina *quatuor* ab a. 1790 vsque ad a 1795. iam prodierunt. Reliqua, fauente deo, ſequentur.

Pag.

Pag. 9. lin. 30. leg. Pars *ſeptima* et vltima, cum indice omnibus partibus communi. 1790. — Idem V. D. grandis operis epitomen fecit et nuper edidit.

Pag. 12. lin. 3. pro *Patauii*, lege, *Venetiis.* Nam ipſe in praef. ad *Renatum - myſterium* etc. ſcribit, ſe in *Sereniſſima Venetorum regia* viua quotidie voce inculcandis ſtudiis occupari; et ipſius praefationis finis hic eſt. *Dab. e Muſaeo* (ſic) *Veneto* VI. id. Ianuar. a. aerae chriſtianae M. DC. LXXXVI.

Pag. 14. not. **) adde: *Io. Baptiſtae Paſſerii*, Piſaurenſis, comm. de hebraismo Aegyptiorum, in *Gorii* ſymbolis litterariis, vol. IV. Florent. 1749. S. pag. 1. ſqq. vbi cap. III. defenditur hebraismus Etruſcorum, ex quo tota graeca lingua hebraicis vocibus abundauerit; idque longa graecorum nominum enumeratione demonſtratur: cap. IV. hebraismus Graecorum deriuatur ab illorum primaria origine. quum totus adhuc oriens fere hebraice loqueretur, quod oſtendunt nomina propria locorum atque heroum, quae ſapiunt hebraismum: cap. V. potiſſimum a coloniis Aegyptiorum in Graeciam deriuatis, cap. VI. inſuper a ſtudiis litterarum, artibus et religionibus, ex Aegypto traductis in Graeciam, oſtendere conatus eſt: VII. tum quia Spartiatae Hebraeorum conſanguinei habebantur: cap. VIII. nomina graecarum litterarum hebraismum veterem redolere illi videntur. Quam multa in coniecturis poſita ſint, vel ex hoc indice poterit intelligi.

Pag. 15. lin. vlt. adde: De quaest. vnde ſit ortum germanicae linguae cum graeca commercium? agit *Bernegger* in Miſcell. quaest. ex Cornelii Taciti, de ſitu moribusque Germanorum, libello deſumtarum, centuriae ſecundae decade VI. Argentor, 1619. menſ. Iun. ibique

quaest.

quaeſt. V. vbi rem exemplis multis ex vtraque lingua deducit.

Pag. 17. lin. 18. ſcrib. *Rhenferdii.*

Pag. 22. lin. 5. adde notam: *Amyclaeam* inſcriptionem eſſe fictitiam pronuntiat *Richard Payne Knight* in lib. An analytical Eſſay on the Greek Alphabet. Londini 1791. mai. 4. cum XI. tabulis aeneis. Librum quidem cenſor in Gottingens. ephem. litterar. a. 1792. plag. 196. pag. 1962 ſqq. valde laudat; ſed efficit tamen ex Payne argumentis, Fourmontum compoſuiſſe illam ex pluribus inſcriptionibus et aliquot fragmentis.

Pag. 23. lin. 18. add. Origin and Progreſſ of writing, as well hieroglyphical as elementary, illuſtrated by engravings taken from marbles, MSts and charters, ancient and modern: alſo ſome account of the Orig. and Progreſſ of printing — By *Th. Aſtle,* etc. Londin. 1784. m. 4. cum XXXI. tabulis aeneis, in quibus ſpecimina litterarum et antiquioris et recentioris aeui ſunt inciſa: coll. ephem. litter. Lipſiens. 1785. plag. 17. pag. 257 ſqq. — *Pelloutier* Hiſt. des Celtes; tom. I. libr. I. cap. 9. pag. 89. in primis libr. II. cap. 10. pag. 385 ſqq. — Diſſertation ſur une ancienne Inſcription Grecque relative aux Finances des Atheniens, contenant l' état des Sommes, que fournirent pendant une année, les Treſoriers d' une Caiſſe particulière. Par M. l' Abbé *Barthelemy*, Garde du Cabinet des Medailles etc. Paris. 1792. 4. cum aenea figura inſcriptionis, quae expenſas publicas indicat, archonte Glaucippo, Olymp. 92, 3. h. e. a die XIV. Iulii 410. ante C. N. vsque ad II. Iul. 409. anni XXII. belli Peloponneſiaci. Illam docte explicat Barthelemy, et in adiectis notis de palaeographia atque orthographia Graecorum copioſe diſſerit. H et Ω, archonte Euclide, $\frac{401}{403}$

ante

ante C. N. fuerant Athenis publice recepta; ſed antea in vſu priuato iam fuiſſe, clare demonſtrat Barthelemy. Inde poteſt intelligi, quomodo Euripides in fragmento ex Theſeo, et antea adhuc Callias circa a. ante C. N. 450 H nouerint. De Callia *Athenaeus* X pag. 455. D. vbi verſus ex illius γραμματικῇ τραγῳδίᾳ proferuntur, in quibus chorus recitat litteras βα, βε, βη, βι, βο, βυ, βω. Aliae vero vrbes duas illas litteras iam antea in nummis habuerunt. (v. Mem. de l'acad. des Inſcript. tom. XXIV. pag. 30.) Illa inſcriptio a Choiſeul Athenis Lutetiam Paris. miſſa nondum habet litteram Ω, atque H eſt littera adhuc aſpera *h*. o eſt pro ω et ου. ὀι pro ῳ. αι et ει vt οι reperiuntur in illa; ει quoque pro η cum iota ſubſcripto; nullum ου, ſed ο. χσ pro ξ, φs pro ψ. ν ἐφελκυστικὸν eſt vel ante conſonam poſitum. conf. ephem. litter. Gotting. a. 1792. plag. 163.

Pag. 23. lin. 20. *fuerit* leg. *fuerint*

Pag. 28. lin. 24. add. *Foſter* on Greek accents, Londin. 1762. 8. — mel. ibid. 1763. 8. in bibl. Askew. pag. 3.

Pag. 30. add. *Diſſertationes philologicae tres*, (n. diſſ. *Henr. Cranzii*, de vera litterarum graec. pronuntiatione, Caſſel. 1660. *Emman. Suſtmani* orat. de authoritate notularum vetuſtiora Graecorum ſcripta diſtinguentium, Rintelii 1667. *Friſchlini* demonſtratio, Graecos non carere ablatiuos, Argentor. 1586.) — *denuo edidit Balthas. Ludouicus Eskuche.* Rintelii 1750. 8.*

Pag. 31. lin. 21. loco puncti pone comma, et adde, *atque.*

Pag. 33. lin. 3. add. The Origination of the Greek verb. An Hypotheſis. Londin. 1792. 8. cum V. tabellis. Auctor, *D. Vincent*, opinatur, omnia, verba ſuas inclinati-

nationes debere verbo ἔω, in cuius locum poſtea ſucceſſit εἰμι. v. ephem. litter. Gotting. a. 1794. plag. 183. pag. 1830 ſqq. adde *Ev. Scheidii* prolegomena ad *Jo. Dan. a Lennep* etymologicum linguae graecae. &c. Trajecti ad Rhenum 1790. mai. 8.

Pag. 38. lin. antepenult. pro 1776. ſcribe 1766.

Pag. 42. fin. § 10 add. Conf. catal. bibl. Bünau. tom. I. vol. III. cap. 3. de lingua graeca pag. 1799 ſqq. vbi enumerantur permulti libri et editiones 1) Grammaticorum veterum et recentiorum; 2) de pronuntiatione Gr. L. atque orthographia; 3) de accentibus; 4) de dialectis; 5) de lingua helleniſtica; 6) de proſodia; 7) de ſyntaxi, particulis, figuris, idiotismis &c. G. L. Tum ſect. III. pag. 1807 ſqq. Lexica, Etymologica, nomenclatores et gloſſaria graeca.

Pag. 47. med. add. (Haſſii Prof. Regiomontani) Verſuch einer griechiſchen vnd lateiniſchen Grammatologie für den academiſchen Vnterricht vnd obere Claſſen der Schulen. Regiomontani 1792. 8. Kantianae philoſophiae ſyſtema vel ſtudio linguarum voluit adplicare. Multa quidem acute disputauit: enimuero indocti rudesque homines, non, docti eruditique inuenerunt linguas, et diu ante fuerat ingenio poetarum ac philoſophorum exculta lingua graeca, quam grammatici, qui ſermonis darent praecepta, exſtitiſſent. — *Formenlehre des Griechiſchen Declinirens vnd Conjugirens ohne Accente, mit Anwendung der proſodiſchen Regeln zvr Wiederholung oder auch zvm erſten Anfang für ſolche Schüler, die beym Flectiren denken können vnd wollen, von Eberhard Gottlob Glandorff*, Conrector, &c. (ſuperiore anno, 1795. mortuo,) Onoldi 1787. 8. ——— *Kurzgefaſste griechiſche Grammatik von Philipp Carl Buttmann*, Berol. 1792. 8. Laudatur, quibusdam

buſdam notatis, in Jen. A. L. Z. a 1794. m. Jun. nr. 184. — Huc quoque referri poteſt erudite ſcriptum *J. C. F. Wernleinii*, Collaboratoris et tertii praeceptoris in ſchola Neoſtadii ad Aiſſum, programma, über die Mittel, den griechiſchen Sprachunterricht auf Schulen zv erleichtern, Erlangae 1795. 8. — *Primiſſer* Gedanken über das von H. Prof. Trendelenburg vorgeſchlagene Syſtem der griechiſchen Konjugation. Lipſiae 1793. 8. antiquiorem methodum et rationem formandorum verborum defendit; conf. Jen. A. L. Z. a. 1794. nr. 285.

Pag. 50. lin. 8. adde: etiam Baſil. 1530. fol. in calce: Baſileae in aedibus Jo. Bebelii, menſe Martio M. D. XXX. item in *Budaei* Opp. tom. IV. Baſil. 1557. fol.

Pag. 53. lin. 7. inſere: De proſodiae graecae accentus inclinatione ſcr. *Frid. Volg. Reitzius;* additum eſt eíusdem carmen: ſaeculum ab inuentis clarum. Editio repetita, curante *Wolfio*, Lipſiae 1791. 8.

Pag. 55. lin. 7. add. atque dedit ille ſupplementum *Kollarii*, tom. I. fol.

Pag. 58. lin. 30. loco 1702 corrige 1602.

Pag. 59. lin. 18. loco III. ſcribe II.

Pag. 61. lin. 14 et 21. ſcr. *Barberinae.* et l. 15. loco *cuſtodiantur*, lege *cuſtodiuntur.*

Pag. 68. lin. 19. poſt, *deſcripti*, adde: Valde auctus eſt ille liber, at cautio ſaepius adhibenda, in nouiſſima editione: Degli Autori claſſici ſacri Profani Grecie Latini Bibliotheca portatile: oſſia il Prospretto del Dr. Eduardo Arvood, reso più intereſſante per nuovi articoli e per recenti ſcoperte, ed Illuſtrazioni critiche, chronologiche e tipografiche con mutua cura dispoſte dall' Abb. *Mauro Boni* e da *Bartolomeo Gamba.* Venet. 1793. 8. II. partes.

Addi

Addi poſſunt *Deniſii* opus praeclarum, ſ. ſupplementa Annalium Maittarii, II. voll. mai. 4. inprimis cel. *Ge. Wolfgangi Panzeri* Annales typographici ab artis inuentae origine ad annum MD. poſt Maittarii, Deniſii aliorumque doctiſſiorum virorum curas in ordinem redacti, emendati et aucti. Noribergae, vol. I. 1793. — vol. II. 1794. mai. 4. Plura praeſtantis illius operis volumina ſequentur.

Pag. 70. lin. 33. loco *odizioni* l. *edizioni.* et adde: De editionibus antiquiſſimis *Mediolanenſibus* diligenter egit *Jos. Anton. Saxius* in: Hiſtoria literario - typographica Mediolanenſis — Adiecta ſunt Appendix epiſtolarum, quae libris, tunc ibidem editis, affixae legebantur; et catalogus codicum, Mediolani impreſſorum ab a. MCDLXV ad annum MD. praefixa tomo I. *Philippi Argelati,* Bononienſis; Bibliothecae ſcriptorum Mediolanenſium etc. Mediolani 1745. fol.

Pag. 78. med. add. *Martini* variae lection. Paris 1605. 8. — *Bocchi Slothouwer*, J. V. D. et Rectoris Doccumani, tirocinium criticum in veteres auctores graecos, praeſertim Orpheum, Scylacem et Apollonium. Leoward. 1792. m. 8. conf. Gotting. ephem litter. a. 1792. n. 192. pag. 1923. ſqq. — *Muſei Oxonienſis litterarii conſpectus.* Accedunt pro ſpeciminibus, Corragii emendatt. in Hippocratem, Vulcanii, Caſauboni, Vptoni, Sanctamandi, Jortini notae in Ariſtot. de poetica V. L. et ſupplementa Q. Curtii, V. L. et ſupplementa Procli Lycii, anecdota graeca Procli et Tzetz. Oxon. apud Fletcher, 1792. mai. 8.

Pag. 80. De *Etymologico M.* copioſe agit *Saxius* in Onom. II. pag. 159 — 163.

Pag. 83. lin. 21. add. *Jo. H. Majus* in ſpecimine omiſſarum vel nullis auctoribus munitarum vocum in *H. Stephani* Thes. L. Gr. in *Maii* Obſſ. ſacr. lib. IV. p. 161-233.

 Francof.

Francof. ad. Moen. 1727. 8. — Anonymus in Miſc. Obſſ. critic. in auct. vett. vol. VI. tom. I. pag. 179-389. Amſtelod. 1735. 8.

ibid. lin. penult. poſt 1767. 8. adde: 1788. *cura M. Wendleri.*

Pag. 88. lin. 15. inſere: *Heſiodi* O. et D. *Theognid.* ſententiae, *Pythag.* carm. aurea, *Phocylides.* etc. Francof. apud Brubach. 1549. 12.

Theſaurus philoſ. moralis, quo continentur gr. et lat. *Epicteti* enchirid. *Cebetis* tabula, *Theophraſti* characteres, *Pythagoreorum* fragmenta. Lugd. ap. Tornaes. 1589. 12.

Pag. 90. lin. 20. loco Ἠδικη lege Ἠθικη.

Pag. 91. lin. 5. leg. *Patuſae.*

ibid. lin. 9. not. In *Fabricii* B. Gr. nou. ed. vol. IV. pag. 413. ſqq. vbi, diſputatione Vauaſſoris omiſſa, hiſtoriam Anthologiae gr. concinnare tentaui, atque copioſius recenſui et codd. MSSt. et editiones anthologiae, aut illius particularum. — *Holſtenius* multa epigrammata tum inedita protulit in lucem in adnotationibus ſuis ad Stephan. Byzantin. — Cl. *Schow* in programmate dedit Deſcriptionem codd. graecor. epigrammatum MSSt. Barberini et Palatino-Vaticani. Hafniae, 1792. 8.

Pag. 92. lin. 11. et 12. poſt *putat* et poſt *illum* pon. commata et in nota, lin. 1. poſt *definiunt* pone punctum.

Pag. 93. lin. 19. poſt *tom.* II. adde *pag.* 261. ſqq.

Ibid. lin. 20. leg. *inter* loco *infer.*

Pag. 95. lin. 26. poſt, *Lipſiens.* adde *volumini.*

Pag. 97. lin. 9. inſere: Cl. *Frid. Jacobs* non ſolum edidit *Emendationes* in epigrammata Anthologiae graecae, Lipſiae

Lipſiae 1793. 8. (conf. Neue allgem. deutſche Biblioth. vol. VIII. part. I. faſc. IV. pag. 263. ſqq. vbi quaedam emendantur,) ſed etiam nouam parare inſtituit editionem *Anthologiae*, ex recenſione Brunckii, reſciſis longioribus Theocriti aliorumque carminibus, aliisque additis aut emendatis. Inſcriptio haec eſt: *Anthologia graeca*, ſiue poetarum graecorum luſus, ex recenſione *Brunckii*. Indices et commentarium adiecit *Fridericus Jacobs*. tom. I. II. III. IV. (qui graecum textum continent,) Lipſiae 1794. 8. Commentarius, indices et alia ſequentur. — De aliis promiſſis Anthologiae Graecae editionibus v. *Fabr. B. Gr.* l. cit. pag. 451. ſqq.

Pag. 103. lin. 13. ſcrib. *Athenaei.*

Pag. 110. lin. 1. lege *Schindelio* et lin. 13. poſt: 1775. 8. add. nouam edit. multo auctiorem et emendatiorem paraui, Baruthi 1792. 8.

ibid. lin. 21. inſere: *Eclogae* ex optimis graecis ſcriptoribus, ad vitam ſtudioſae iuuentutis informandam: cum interpretandi ſubſidio quam potuit emendate propoſitae. Turicl. 1749. 12. Eſt egregia collectio cum notis eruditis, etiam criticis. Inſunt *Lucian.* de ſomnio, *Cebetis* tabula, *Iſocrat.* ad Demonicum, *Plutarch.* de audiendis poetis, et *Theophraſti* characteres.

Pag. 111. lin. 3. add. *deinde bis recuſae.*

Pag. 113. lin 24. pro, *ſuis* leg. *illius.*

ibid. lin. 25. pro, 8. ſcrib. 4.

Pag. 120. lin. 14. add. Conf. omnino *Prosper Marchand* in Diction. hiſtorique, tom. II. Hagae Com. 1759. fol. pag. 1—8. vbi quoque de duabus editt. rariſſimis agitur, et cl. *Schneider* in adpendice ad Plutarch. de educat. etc. pag. 94—96.

Pag. 122. lin. 1. pro *ſelacta* leg. *ſelecta.*

Pag 124. lin. 10. loco, 1685. ſcrib. 1686. et conf. quae de illa edit. notaui ad Fabricii B. Gr. vol. 1. pag. 190.

Pag. 128. nr. 4. lin. 2. ad vocc. *forma quadrata*, adde; *nec tamen, vt quidam tradunt, litteris quadratis*, notante Hambergero in praef. ad Geſneri edit. Orphei pag. VIII.

Pag. 132. lin. 7. adde: *Slothouwer* in his addendis ad pag. 78. memor.

Ibid. §. 8. nr. 2. add. Si Argonautica Orphei vera ſunt; hic Muſaeo quaſi dedicauit opus ſuum: vid. v. 7. ibique Geſner.

Pag. 134. lin. 22. add. *Mus.* gr. et ital. in verſi ſciolti, in *Girol. Pompeii* Opp. ital. Veronae tom. II. a. 1790. 8. — Laude digna eſt editio: *Muſaei* de Herone et Leandro carmen. Recognouit et adnotatt. inſtruxit *Car. Frid. Heinrich.* Hannouer 1793. 8. Idem V. D. Specimen animaduerſion. in Muſaei carm. antea dederat, Gottingae 1792. 8.

ib. num. 6. lin. 4. poſt, *editiones* pone colon; et poſt, *Hindenburgii* dele punctum.

Pag. 139. lin. 4. add. De ſcholis poeſeos graecae, (n. ionica, dorica, attica et Alexandrina,) earumque origine, indole, proprietate, diuerſitate, mutationibus harumque cauſſis erudite diſputat *Frid. Schlegel* in comment. inſerta *Bieſteri* libr. menſtruo Berolin. m. Nou. 1794. pag. 378. ſqq. Schule iſt, (vt verbis eius vtar,) eine regelmäſſige Gleichartigkeit des Stils, durch welche eine Klaſſe von Künſtlern ſich von den vebrigen abſondert vnd ein äſthetiſches Ganzes wird.

Pag. 144. nr. 3. lin. 2. pro, *adire* leg. *adiri.*

Pag.

Pag. 148. lin. 26. poſt, *aliarum*, add. In illa edit. inſcripta ʽΟμήρȣ — *Paris. typis regiis ap. Andr. Turnebum, typogr. reg. ex priuilegio regio*, 1554. reperiuntur: 1) Excerpta ex Aeliano, 2) contextus cum hypotypoſi gr. cuiusque libri, 3) varr. lection. in Iliade.

Pag. 153. lin. 21. adde: Praeclara et critico futuro vtilis editio eſt, inſcripta: *Homeri Ilias* ad codicem Vindobonens. graece expreſſa: recenſuit, *Franciſcus Carolus Alter*, Prof. Gymnaſii Vindobon. vol. I. Vindob. 1789. m. 8. — *Homeri Ilias* — lat. expreſſa. Recenſuit, cum varietate lectionis ex codicibus bibl. Palatinae Vindobon. *Fr. C. Alter*. vol. II. ib. 1790. m. 8. atque *Homeri Odyſſea*, graece, nouis curis expreſſa. Recenſuit *Fr. C. Alter*, Prof. L. Gr. Acc. Batrachomyomachia, Hymni ceteraque poemata Homero vulgo tributa, cum varietate lectionis ex codd. Vindob. Viennae 1794. m. 8. conf. Erlangens. ephem. litter. plag. X. a. 1795.

Pag. 158. lin. 6. loco, *Borbeck* leg. *Borbeck.* — ʽΟμήρȣ Βατραχομ. *μεταγλωττισμένη διὰ ςίχȣ ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν εἰς τὸ κρητικὸν ἁπλȣ͂ν ἰδίωμα — παρὰ* ᾿Αντωνίȣ Στρατηγȣ͂ *τȣ͂ κρητὸς, πολίτȣ* etc. Venet. 1745. 8. — et mox add. *Homerocentra* ſiue Centones Homerici in quaedam hiſtoriae ſacrae capita, gr. et lat. acced. *Probae Falconiae* Virgiliani centones in vetus ac nou. Teſtamentum ſcripti, denuo edidit *Ludou. Henr. Teucher*. Lipſiae 1793. 8.

Pag. 159. lin. 18. poſt, mai. 8. add. iterum ib. 1793. II. part. et Hom. Ilias ab eodem verſa, ibid. 1793. 8. I. part. — Ilias germ. verſa a *Wobeſero*, III. tom. Lipſiae 1781—1787. 8. — Odyſſ. germ. verſa a *Sedlezkio* Auguſtae Vindel. 1784. 8. — Batrachom. a Com. *de Stolberg*, in: deutſchen Muſaeum, mens. Mart. 1784. Idem vertit

vertit XXX. Hymnos. — Polonice vertit libr. I—VIII. Il. et adnotatt. adiecit *Franc. Xauerius Dmochowki*, Prof. eloquentiae, vol. I. Warſouiae 1792. 8.

Pag. 168, lin. 16. add. *Woodii* errores refelluntur, multaque egregia et ad intelligentiam Homeri interiorem neceſſaria proponuntur in: Beſchreibung der Ebene von Troia mit einer auf der Stelle aufgenommenen Charte. — von Herrn *Lechevalier* — Mit Anmerkungen vnd Erläuterungen von Herrn *Andreas Dalzel.* — Aus dem Engliſchen überſetzt, vnd mit Vorrede, Anmerkungen vnd Zuſätzen des Herrn HR. *Heyne* begleitet. Lipſiae 1792. mai. 8. cum IV. tabb. geographicis: Das vermeinte Grabmal Homers nach einer Skizze des H. Lechevalier gezeichnet von J. *Dom. Fiorillo*, erläutert von C. G. *Heyne.* Lipſ. 1794. 8. — *Homerum Eunuchum* (h. e. callidum, prudentem) *ſub initium ipſius enarrationis demonſtrat Jo. Gottfried Schmutzer*, Rector Lycei Rosleb. Lipſ. 1753. 4. — Multa alia maiora minoraque ſcripta in Supplem. ad Fabricium adferam.

Pag. 169. lin. 9. poſt. *deſignatae* ſcr. punctum.

Pag. 186. lin. 18. add. Ἡσιόδȣ E. K. Ἡ. I. Lavori e i giorni di Eſiodo ed altre verſioni di Greco del *Co. Giovanni Arrivabene:* con annotaz. Mantuae 1791. 8. — Ἡσιόδȣ ἔργα καὶ ἡμ. *Heſiods* moraliſche vnd ökonomiſche Vorſchriften. Lemgou. 1792. 8. *Jo. Dau. Hartmann*, Prof. et Rect. Gymnaſii Bielefeld. confecit verſionem, graeco textui, ſine accentibus impreſſo, adiectam; *Ludouicus* autem *Wachler*, Prof. praefixit commentat. de Heſiodi aetate, vita et ſcriptis, ac textui addidit notas vtiles — *Heſiod's* Schild des Herakles, nebſt den Schildern des Achilleus vnd Aeneas von *Homer* vnd *Virgil*, metriſch verteutſcht,

teutſcht, mit dem Original begleitet vnd erläutert von *Jo. Dau. Hartmann*, Prof. vnd Rect. des Gymnaſiums zu Bielefeld. Lemgou. 1794. 8. — Partem Theogoniae germanice vertit *Voſs* in Hamb. Muſen Almanach. 1789. et Opp. ac Dies, metrice, in eod. libr. a. 1795. — *Polonice* Opera Heſ. vertit *Jacka Przybylskiego*, Cracou. 1790. 8.

Pag. 188. lin. 11. add. *Schaubach* progr. in locum Heſiodi 'E. K. 'H. 381—385. Meiningae 1794. coll. cenſura in Erfurt. ephem. litter. a. 1794. plag. 57. pag. 928. — *M. Chriſtoph. Arzberger* diſp. Adumbratio doctrinae Heſiodi de origine rerum deorumque natura. Erlangae 1794. 8. — (Vincentii Calà Oroſii de Figverba.) Index Heſiodeus. Neapoli 1791. 8.

Pag. 193. lin. 11. ſcr. *Everwin. Waſſenbergh.*

Pag. 199. lin. 26. leg. *geſſerant.*

Pag. 201. lin. 22. lege: *moderarentur.*

Pag. 202. lin. 15. ſcr. *Dukeri.*

Pag. 209. lin. 8. leg. *collectioni.*

Pag. 215. lin. 10. add. M. *Jo. Aug. Phil. Hennicke*, Rector ſcholae Martisburgenſis, progr. de fabulae Aeſopiae indolae ac vſu ad vitam et mores. Weiſſenfels. 1792. 4. — *Bardili* Vnterſuchung, was iſt das Eigenthümliche der Aeſopiſchen Fabel? in *Bieſteri* Berlin. Monatsſchrift. mens. Jul. 1791. pag. 54. ſqq. — *Himerius* in oratione X. citat fabulam Aeſopeam, alias ignotam.

Pag. 217. lin. 8. pro, *eruditione* leg. *eruditoque.*

ibid. lin. 21. loc. *domus*, ſcr. *tomus.*

Pag. 221. lin. 17. ſcr. *exſilium.*

Ibid. in not. ** lin. 3. poſt, *noſtro*, pone punctum.

Pag. 224. §. 18. lin. 8. ſcr. νωθετικῷ.

Pag. 231. lin. 26 add. Idem doct. *Fiſcher* tertium edidit *Anacr.* et vberrimis notis tam criticis, quam grammaticis iuſtruxit, Lipſiae 1793. mai. 8.

Pag. 233. lin. 27 et 30. dele, *et lat.*

Pag. 234. lin. 27. poſt, *Vzio*, add. Francof. et Lipſiae 1746.

Pag. 236. lin. vlt. add. Odae 17 et 18. a M. *Graetero* germanice verſae atque illuſtratae ſunt in: *Vorleſungen über zwey Anakreont. Lieder.* Lipſiae 1790. 8.

Pag. 252. lin. 2. poſt VII. add. vol. IV. nou. edit. pag. 606. ſqq. vbi plura addidi, quae hic repetere nolo.

Pag. 254. lin. 25. poſt, *pag.* 163 *ſqq.* add. Contra *Tiedemann.* disputat, et quaedam Parmenidis, Heracliti, Leucippi, Empedoclis aliorumque philoſophorum dogmata aliter explicat cenſor in Jen. A. L. Z. a. 1794. m. Sept. nr. 300. pag. 684. ſqq.

Pag. 255. lin. vlt. adde: *Jo. Vpmarck* diſſ. reſpond. Is. Hellenio, de *Heraclito*, Epheſiorum philoſopho, Vpſal. 1710. 8.

Pag. 259. lin. 10. add. M. *Aug. Frid. Guil. Rudolph*, nouam *Ocelli* editionem parans, ſpecimen illius dedit in disput. inſcripta: Adornandae editionis Ocelli Lucani ratio et obſeruationum maxime criticarum ad eum ſpecimen Wittebergae 1794. 4.

Ibid. §. 27. lin. 16. loco, *agaret* leg. *ageret.*

Pag. 260. nr. 3. lin. vlt. add. De la Tragédie Grecque et du nom, qu'on devroit lui donner dans notre langue, pour s'en faire une juſte idée par *A. Auger.* Paris. 1792. mai. 8. Tragoedia graeca continebat partes alias, quae cantabantur; alias, quae declamabantur ſine cantu. conf. ephem. litter. Lipſiens. a. 1792. ſcid. 79. pag. 633. ſqq.

Pag.

Pag. 265. lin. 7. add. *Αἰσχύλε τραγῳδία ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις*. I. Sette in Tebe, Tragedia d' *Eſchilo*, recata per la prima volta dal teſto greco in verſi volgari, e con annotazioni illuſtrata. (a *Petr. Pasqualonio*). Venet. 1794. m. 8. — Die Eumeniden, ein Chor aus den Griechiſchen des *Aeſchylos* von *W. von Humbold*, in Bieſteri Berol. lib. menſtruo, mens. Aug. 1793. pag. 149. ſqq. — Initium verſionis germ. trag. Prometheus, cum eruditis obſſ. de oeconomia, actione, notatione atque oratione illius tragoediae in *Schilleri* neuen Thalia, part. IV. I. Lipſiae 1792. 8.

Pag. 266. lin. 12. add. Eiusdem *Beſenbeckii* progr. *Aeſchyli* locorum quorumdam interpretatio. Erlangae 1793. 4. duo loca in Prometheo v. 127. et v. 429 — 431. explicantur, et a criſi aliorum, praecipue Schützii, vindicantur. — M. *Ge. Frid. Dan. Goes* dispp. I. II. commentat. in Aeſchyleum Agamemnonem. Erlangae 1793. 8. — Eiusdem disp. ſ. commentationum in Aeſchyleum Agamemnonem continuatio. ibid. 1794. 8. Sagaciſſimus auctor per occaſionem Pindari quoque, Lycophronis aliorumque loca tentat. emendare.

Pag. 267. lin. 7. poſt, 1780. 4. adde Idem V. D. in progr. dedit Obſſ. in Aeſchyli Eumenides, v. 492 ſqq. Ienae 1794. fol. et in alio de Perſarum tragoediae Aeſchyleae forma et conſilio, Ienae 1794. fol. refutauit M. *Car. Godofr. Siebel*, de Aeſchyli Perſis diatriben, Lipſiae 1794. 8. qui putabat, Aeſchylum noluiſſe miſericordiam aut metum commouere, ſed Perſas ludibrio Athenienſium exponere. Praeter ea egit Siebel. de tempore et oeconomia illius tragoediae, et plura loca verbaque critice tractauit. — *Georg. Kierulf* diſſ. de auctoritate emendationum in arte critica. Acc. obſſ.

obſſ. et exempla coniecturarum in Agamemnone *Aeſchyli*; nec non proluſio verſionis danicae eiusdem tragoediae. Hauniae 1790. 8.

Ibid. lin. 16 loco, *Craecos* ſcr. *Graecos.* et lin. 21. ſcr. *Enimuero.*

Pag. 271. lin. 21. pro, *Pidarus*, leg. *Pindarus.*

Pag. 274. lin. 18. loco, *verſiones* leg. *verſionis.* et in fine huius §. adde *Pind.* — gr. (minus correcte) et lat. cum excerptis e ſcholiis de Strophis Antiſtrophis et epodis, Venet. 1762. 8.

Pag. 276. lin. 32. pro *mutilaui* leg. *mutilauit.*

Pag. 277. lin. 4. loco, 4. ſcr. 8.

ibid. ſub finem adde: *Pindári* od. II. Olymp. metrice vertit *Guil. de Humboldt*, Berol. 1792. min. 4. isque omnium carminum Pindar. verſionem cum disquiſitione de generibus metrorum Pindaricorum promiſit. — *Io. Frid. Wagneri*, Conrect. Ioannei Luneburg. ſymbolae ad Pindari Argonautica, (od. IV. Pyth.) interpretanda. Luneburgi, 1794. mai. 8.

Pag. 284. lin. 18. lege; *Lampſaci.*

Pag. 292. lin. 3. add. M. *Beſenbeck* diſp. de inuidia et maleuolentia τȣ̃ θεȣ̃, ad locum Herodoti l. 32. Erlangae 1787. 4. — *Böttigeri* progr. de Herodoti hiſtoria ad carminis epici indolem propius accedente. Weimar, 1792. 4. — *Theoph. Chriſtph. Breiger* comm. de difficilioribus quibusdam Aſiae Herodoteae. Gottingae 1793. 4. — M. *Schwarz*, Conrect. progr. Coniectura de pugna Marathonia ad Herodoti VI. 91 — 117. et Cornel. Nepot. Milt. 4. 5. propoſita. Goerlitii 1793. fol. — (*Manſo*) über das Stillſchweigen Herodots in Abſicht auf Rom vnd Carthago, in: Neue Bibl. der ſchön. Wiſſenſchaften vnd freyen Künſte. tom. 53. part. II. pag. 196. ſqq.

Pag.

Pag. 304. lin. 5. poſt, *tragoediae*, add. et in: Neuen Magazin etc. tom. II. part. I. Gottingae 1793. nr. I. *Hoepfneri* diff. de *Sophoclis* Trachiniis, part. I. de argumento dramatis. — *Sophoclis* Electra cum antiquis ſcholiis (excerptis) ex recens. Brunckii: varietate lectionis et perpetua adnotat. illuſtrata a M. *Ge. Ant. Chriſtph. Scheffler*, Conr. Gymnaſii Wolfenbüttel. Helmſtadii 1794. 8. — Oedipus anglice vers. cum notis criticis et gramm. *G. S. Clarke.* Oxon. et Londini 1799 (forſan 1790.) 8.

Pag. 308. lin. 18. add. Idem *Beckius* V. C. nouam eamque minorem et criticam editionem curare coepit: *Euripidis* Tragoediae, drama ſatyricum et fragmenta, Graece: ad optimos libros recenſuit *Chriſt. Dan. Beck.* Accedunt animadverſiones perpetuae et gloſſarium. Tom. primus, Hecuba, Oreſtes, Phoeniſſae, Medea Regiomonti et Lipſiae. 1792. 8. Notae criticae ſunt textui ſubiectae.

Ibid. lin. 21. loco *priceps* leg. *princeps.*

Pag. 309. lin. 24. poſt: *coniecturae*, add. — *Φοινισσαι* e rec. et cum notis *Rich. Franc. Phil. Brunck* — curauit *Ge. Henr. Martini.* Lipſiae 1793. 8.

Pag. 312. lin. 30. poſt: *II tom. med.* 8. add. *tom.* III. (in quo illuſtratur Alceſtes,) Londin. 1791. 8.

Pag. 314. lin. 21. adde M. *Traugott Fridr. Benedict* progr. Quaedam ad *Euripidis* Hippolytum notae. Torgau. 1794. 4. — Obſeruatt. in Eurip. maxime Hippolytum — exercitatio acad. ſpecimen I. — praeſ. *Jo. Luzac*, J. V. D. PP. defend. Abrah. Bluſſe. Leidae. 1792. mai. 8. — *Euripedeum* e Bacchis excerpſit et illuſtrauit *Jo. Mich. Hamann*, Conrect. Regiomont. 1794. 4. — *Hoepfner* de Euripidis Cyclope, in: Neues Magazin für Schullehrer. Gottingae, tom. I. part. I. et tom. II. part. II.

Pag.

pag. 320. lin 3. add. Ἱπποκράτους νόμος, *Hippocratis lex*, cum duplici verſione latina. Vpſal. 1637. v. *Fantii* ſpecim. hiſt. litt. gr. in Suecia pag. 83. — Ἱπποκρ. περὶ ὄψιος. *Hippocratis* de viſu libellus; — ſeparatim et emendatius edidit notisque et aliorum et ſuis illuſtrauit *Jo. Henr. Jugler* Med. D. et Nomiater Gifhornenſis. Helmſtad. 1792. 8. gr. et lat. ſub textu eſt verſio lat. cum lectionis varietate: ſubiunctus eſt commentarius doctus tam grammaticus quam exegeticus.

Pag. 322. lin. 22. dele *Lipſiae* et ſcribe *Altenburgi* 1781. ſqq.

Pag. 324. lin. 28. poſt: 1789 ſcr. *pars I. pars II. Lipſiae* 1792. (de qua parte vide ephem. litter. Gotting. a. 1792. plag. 139. in primis Jen. A. L. Z. a. 1794. m. Maii pag. 497. ſqq. nr. 172.)

Pag. 337. lin. 22. pro: *ad* leg. *at.*

Pag. 338. lin. 26. add. Noua editio ac recenſio prodiit: *Ariſtophanis comoediae*, auctoritate libri praeclariſſimi (Rauennatis) faeculi decimi emendatae a *Philippo Inuernizio*, Icto Romano. Accedunt criticae animaduerſiones ſcholia graeca, indices et virorum doctorum adnotationes. (graece, curante cel. Beckio,) Vol. I. II. Lipſiae 1794. m. 8. vol. III. ſub praelo ſudat: ſaltem dum ſcribo haec, id nondum habeo in manibus. Inuerniz. et in ordine fabularum et in lectione auctoritatem ſui codicis, (quocum contulit cod. Borgianum,) in primis ſequutus, Brunkianas coniecturas atque lectiones vt plurimum deſeruit et reiecit.

Pag. 340. lin. 14. add. Acharnens. germanice vers. in *Wielandi* Neuen teutſchen Merkur, a. 1794. tom. III. part. VIII. pag. 350. et in ſeqq. particulis. Ranas germ. vertit *Schloſſer*, Baſil. 1783.

Pag.

Pag. 341. lin. 9. add. *Boivin* iun. Discours pour ſervir de préface à une Traduction de la Comédie des Oiſeaux d'Ariſtophane, in Mem. de Litterat. des Inſcr. tom. IV. pag. 549. ſqq. — In: Neuen teutſchen Merkur, part. I. a. 1794. pag. 19. ſqq. eſt vtilis comm. in qua fata ciuitatis et conſtitutionis atticae dilucide exponuntur: Kurze Darſtellung der innerl. Verfaſſung vnd äuſſerlichen Lage von Athen in dem Zeitraum, worin Ariſtophanes ſeine noch vorhandenen Komödien auf die Schaubühne brachte.

Pag. 341. lin. vlt. add. De *Sophrone* et de mimis veterum erudite disputat *Com. de Finkenſtein* in: Verſuch über das bukoliſche Gedicht, pag. 19. ſqq. praem. praeclaro illius operi · Arethuſa, oder die bukoliſchen Dichter des Alterthums part. I. Berolini 1789. 4.

Pag. 345. lin. 8. loco: 1709. leg. 1710. memorat quoque edit. 1720. cenſor quidam.

P. 353. l. 17. poſt: 1791. 8. add. *pars poſterior. ib.* 1792.

Pag. 366. lin 18. diuide *poſt - ea.*

ib. lin. 23. add. Baſil. per Mich. Iſengr. 1555. & Geneu. 1642.

Pag. 371. nr. 5. lin. 1. poſt: *concinnitatis* pone comma.

Pag. 376. lin. 23. loco, *fol.* leg. *not.*

Pag. 383. lin. 7. poſt a. 1780. 8. add. *edit.* II. auctior et emendat. ibid. 1793. 8. — M. S. ex optimis recenſion. cum ſelectis varior. notis paucisque ſuis — edidit *Laur. Sabl.* Hafniae 1792. 8. — german. vers. cum notis M. *Benj. Weiske.* Lipſiae 1794. 8. — Danice, cum notis etc. *Jo. Bloch.* Hafniae 1792. 8. — *Xenophontis* Opp. gr. et lat. Glasg. 1762. 12. XIV. voll.

Pag. 384. lin. 30. poſt: *Neide* pone ſignum parentheſeos.

Pag. 386. fin. add. *Chriſt. Jul. Wilh. Moſche* ſpecimen animaduerſionum in *Xenophontis* Oeconomicum, Francof.

coſ. ad Moen. 1793. mai. 8. Loca quaedam modo explicat, modo tentat, modo ſenſum illorum interpunctione iuuat meliore. — *Jo. Mich. Hamann* prolus. de Socrate cum diſcipulis libros veterum tractante, Regiomonti, (ſ. a. probabiliter 1793.) 4. ad loc. Xenophontis M. S. I. 6. — Auszüge aus *Xenophons* Schriften, mit Anmerkungen vnd einem griechiſch-deutſchen Wortverzeichniſs. — von *A. G. Becker*, (Collaborat. Gymnaſii Quedlinburg.) Halae Sax. 1794. 8. — Noua hiſtoricorum librorum Xenoph. italica prodire coepit *Romae* apud Deſiderium. tom. I. continet Cyropaediam; II. Hellanica et Hieronem, 1791. 4.

Pag. 390. nr. 3. lin. 3. dele punctum poſt: *ſolent.*

Pag. 396. lin. 8. ſcr. *verſio ex libro.*

Pag. 406. lin. 16. add. in noua edit. vol. III. lib. III. cap. I. multo plures laudaui et editiones et libros, in quibus de *Platone* varia ratione et fortuna disputatur: aliaque ſcripta addam in Supplem. ad Fabric.

Pag. 412. lin. 16. Hic memorare tantum iuuat: *M. Wilhelm Gottlieb Tennemann* Syſtem der Platoniſchen Philoſophie. tom. I. Lipſiae 1792. — tom. II. III. ib. 1794. mai. 8. — *Frid. Jac. Baſt* Kritiſcher Verſuch über den Text des Platoniſchen Gaſtmahls, nebſt einer beurtheilenden Anzeige merkwürdiger Leſearten aus den drey Handſchriften der K. K. Hofbibl. zv Wien. Lipſiae 1794. 8. — *Jo. Georg. Trendelenburg* disp. Animaduerſiones criticae ad Platonis Menonem et Alcibiadem I. Dantisci 1788. 4. — *Jo. Frid. Damman* diſſ. philoſ. hiſtor. de humana ſentiendi et cogitandi facultatis natura, ex mente Platonis. *ſect. I.* praes. Frid. Aug. Wiedeburg. Helmſtad. 1792. 4. (conf. tamen cenſuras in noua biblioth. vniuerſali Kilon. vol. I. faſc. 8. a. 1793. pag 588. ſqq. et in Pauli Biblioth. von Anzeigen — kleiner Schriften; vol.

vol. III. part. 4. pag. 171. ſqq.) — ſectio II. ibid. 1793. 4. — *M. Car. Morgenſtern* progr. quid Plato ſpectauerit in dialogo, qui Meno inſcribitur, componendo. Halae Sax. 1794. 8. — Eiusdem de Platonis republ. commentationes tres. etc. Halae Sax. 1794. 8.

Pag. 423. lin. 20. poſt: *commemoraui* pone punctum. — ibid. lin. 29. add. *Demoſthenis* oratio in Midiam. In vſum praelectionum edidit, notis criticis atque exegeticis inſtruxit *Ge. Lud. Spalding.* Berol. 1794. mai. 8.

Pag. 429. lin. penult. add. *Dionys. Halicarn.* init. lib. I. antiqq. rom.

Pag. 430. lin. 5. loco, *cofer* l. *confer.*

ibid. lin. 8. add. *Frid. Koch*, Conrect. Lycei Stettin. progr. de *Theopompo* Chio, hiſtorico Graecorum quondam celeberrimo. Stettini 1792. 8. De aetate, ſcriptis, ſcribendi genere et fide hiſtorica illius agit, idemque promittit, fragmenta illius aliorumque quorundam edere. — Nonnulla Theopompi fragm. collecta exſtant in hiſtoria acad. Paris. Inſcript. tom. XIV.

Pag. 432. lin. 4. poſt: *doctos* pone punctum.

Pag. 434. lin. 5. loco: *incenſus*, leg. *incenſum.*

Pag. 436. ad not. De *Ariſtotele*, eius fatis, ſcriptis horumque editionibus fuſius egi, et multos, qui de illo varia ratione egerunt, iam laudaui ad *Fabricii* B. Gr. vol. III. cap. V. pag. 195. ſqq. et in ſupplem. ad eam B. Gr. alios, qui ab illo tempore innotuerunt mihi, excitabo.

Pag. 438. lin. 12. poſt: *Buhle* add. Illius edit. quatuor volumina, Bipontin. 1791 — 1793. hucusque prodierunt: Belli iniuria retardauit continuationem.

Pag. 439. lin. 28. poſt: *ſalue* ſcr. *Auguſtae Vindelic.*

Pag. 441. lin. 1. De editionibus *Pacii* certiora ſcripſi ad Fabr. B. Gr. loco cit. pag. 332. ſqq.

Pag. 444. lin. 3. loco 25. ſcr. 46.

Pag. 445. lin. 26. loc. *Londini*, ſcrib. *Cantabrig.* 1785.

Pag. 446. lin. 6. add. A Commentary illuſtrating the Poetic of Ariſtotle, by examples taken chiefly from the modern poets. To which is prefixed a new and corrected edition of the Translation of the poetic. By *Henry James Pye*, Esq. Londini 1792. 4. Splendide excuſus liber: recenſetur, ac Twining interpretatio comparatur atque praefertur in Ephem. litterar. Gotting, 1793. nr. 191. pag. 1905. ſqq. — Pye parui aeſtimat anglicam verſionem ex gallica Dacierii factam 1705, et aliam ab anonymo confectam 1775. — Noua eruditaque textus recenſio eſt: *Ariſtotelis* de poetica liber. Textum recenſuit, verſionem refinxit et animaduerſionibus illuſtrauit *Thom. Tyrwhitt*. E typograph. Clarend. 1794. 4. Poſt mortem Tyrwhitt editionem curauit *Burgheſſius*. conf. Göttingens. ephem. litter. m. Nou. 1794. pag. 1889. ſqq. — Nouam editionem atque recenſionem parauit *J. Theoph. Buhle*, graece. Gottingae 1794. 8. — *Facii* proluſio I. ad locos nonnullos in Ariſtot. poetica illuſtrandos. Coburgi 1793. 4.

Pag. 448. lin. 27. pro: *comparauit*, leg. *comparuit.*

Pag. 456. lin. 7. loco, *Vtramque ſeparatim*, ſcr. *Vtriusque liber iunctim et ſeparatim.*

Pag. 457. lin. 7. poſt *Andronicum* pone comma loco puncti.

Pag. 460. lin. 10. loco: *doctiſſime* ſcr. *doctiſſimi.*

Pag. 464. lin. 9. infere: *Jo. Seuerini Vateri* Animaduerſiones ad Ariſtotelis librum primum rhetoricorum,

cum

cum notitia et cenſura graeci ſcholiaſtae eorum paucis cogniti etc. Halae Sax. 1794. 8.

Pag. 472. lin. 22. add. cl. *Eichhorn* in Allgem. Biblioth. der bibliſchen Literatur, part. IV. nr, 3. de *Hecataei Abder.* libr. iudicat, auctorem hiſtor. et antiq. probabiliter fuiſſe Judaeum, qui perſonam philoſophi atque hiſtorici ex Alexandri aetate induiſſet.

Pag. 473. lin. antepen. adde: *Scheibels* Einleitung zvr mathematiſchen Bücherkenntniſs, part. 17. pag. 198.

Pag. 485. lin. antep. add. *Theophraſts* moraliſche Charaktere mit erklärenden Anmerkungen, vnd einem griechiſch deutſchen Wortregiſter von *Jo. Dav. Büchling.* Halae 1792. mai. 8. adde ſupra in Addendis ad pag. 88, et ad pag. 110.

Pag. 484. lin. 4. loco *decies* lege *vicies.* — ibid. lin. 26. add. a *Vollbedingio* Lipſ. 1783. coll. cenſura in *Rooſii* Bibl. für die Paedagogen vnd Erzieher. tom. II. Gieſſae 1784. 8.

Pag. 486. lin. 5. poſt *vet. edit.* add. cap. VII. pag. 408. ſqq. nou. edit. vbi cl. Ackermannus et ego multo copioſiores fuimus de Theophraſto, eius ſcriptis horumque editionibus.

ibid. lin. 6. totam dele, et add. *Bernard.* epiſt. ad Reiskium, in huius vita. Lipſiae 1783. 8.

Pag. 490. nr. 5. lin. 4. ſcr. *additamentis.*

Pag. 495. lin. 5. inſere: *Demetr. Phaler.* cum verſione lat. *Stanislai Ilouii.* (cuius dedicatio ſcripta eſt XII. Cal. Jan. 1556.) Baſil. per Jo. Oporin. 1557. 8. Addita eſt praefatio Victorii, cuius editio eſt baſis; ſed habet quoque lectiones ex edit. Moreliana. In fine eſt *index vocum, quae in vetuſto codice* (n. Morel.) *aliter, quam impreſſum eſt, ſcriptae ſunt.*

Ibid. lin. 20. add. ex cod. Morel. poſſunt quaedam ſuppleri.

Pag. 497. lin. 3. poſt: *vol. II.* adde: ſiue vol. IV. cap. 19. pag. 44. nou. edit. vbi copioſior de Euclide fui, et multo largior in enumerandis editionibus ſcriptisque, in quibus vel Euclides explicatur, vel de eo eiusque editionibus agitur.

Pag. 500. nr. 3. add. In noua Fabr. editione vol. III. pag. 808. plura ſcripſi de *Simmia*, ex quibus ea, quae in hac introductione adnotaram, et ſuppleri poſſunt et corrigi.

Pag. 504. lin. 8. poſt: *cap.* 33. adde: ſiue in noua edit. cap. XI. vol. III. pag. 582. ſqq. vbi plura adieci.

Pag. 507. nr. 3. lin. 8. poſt: *excitabo* add. vide nou. edit. vol. III. cap. X. de Stoicis, pag. 526. ſqq. et ſpeciatim de *Zenone* pag. 579. ſqq.

Pag. 511. lin. 8. poſt: libr. III. *cap.* V. add. ſ. vol. III. nou. edit. cap. XV. pag. 750. ſqq.

Pag. 517. lin. 22. loc. *Wart.* leg. *Warton* et lin. 26. *erat* loco *eſt.*

Pag. 521. lin. 10. add. Idylles et autres Poeſies de *Théocrit*, traduites en Français, avec le texte grec, des notes critiques, la verſion latine et un discours préliminaire par M. *Gail*, Prof. de lit. grecque au College royal. Paris, apud Didot. 1792. min. 4. conf. nouam biblioth. AA. BB. vol. L. part I. Lipſ. 1793. pag. 148. ſqq.

Pag. 522. lin. 2. poſt: *Polwhels.* add. tom. I. Londini 1786. 4. et 8. — tom. II. 1792. additis quibusdam emendationibus.

Pag. 523. lin. vlt. poſt: *vet. edit.* adde: ſ. nou. edit. vol. III. cap. 16. pag. 764. ſqq. vbi plura adieci.

Pag.

Pag. 525. in columna ſuprema hos ſcribe numeros, loco 425.

Ibid. lin. 11. adde: M. *Henr. Car. Abr. Eichſtädt* disp. Adumbratio quaeſtionis de carminum Theocriteorum ad genera ſua reuocatorum indole ac virtutibus. Lipſiae 1793. 4. Auctor tres conſtituit claſſes carminum Theocriteorum, 1) bucolicorum, 2) mimicorum, 3) mixti generis. — — Einige Bemerkungen veber das XXIV. Theokrit. Gedicht, auctore *Wachlero*, (qui id carm. defendit a iudicio Schneideri, in libro, veber Pindars Leben pag. 75. ſqq. lato,) Herford. 1794. 8. — *Manſo* comm. de Theocrito, in: Charaktere der vornehmſten Dichter aller Nationen etc. vol. I part. I. Lipſiae 1792, 8. nr. 6. — *Antonii Drexl*, Bauari, ſpicilegium obſeruationum in *Theocritum* etc. Ticini, 1794. mai. 8.

Pag. 528. lin. 15. add. H. in lauacrum Palladis, graece et italic. verss. in *Girol. Pompeii* Opp. italice ſcriptis, tom. II. Veronae 1790 8. — The Works of *Callimachus* translated in to Engliſh verſe. The Hymns and the Epigrams from the Greek, with the Coma Berenices from the Latin of *Catullus.* With *the original Text* and Notes carefully ſelected from former Commentators by *H. W. Tytler*, M. D. 1793. 4. v. nouam biblioth. AA. BB. vol. 53. part. I. Lipſiae 1794. pag. 175. ſqq. — Call. H et Epigr. germanice vertit *Chriſt. Guil. Ahlwardt*, Berol. 1764. 8.

Pag. 529. lin. 10. loc. *ts*, ſcr. *tres*.

Pag. 530. lin. vlt. add. *Arati* phaenom. gr. cum Theonis ſcholiis. Paris. 1595. 4. ap. Guil. Morel. v. Catal. bibl. Lugdun. pag. 173. vbi plures *Arati* edd. memorantur.

Pag. 531. lin. 14. add. *Arati*-Phaenom. et Dioſemea gr. et lat. — curauit *J. Theoph. Buhle*, Prof. Götting. vol. I. Lipſiae 1793. mai. 8.

ibid. lin. vlt. add. Variae lection. ad *Aratum* ex cod. Mosq. in *Chr. Fridr. Matthaei* Lection. Mosquenſib. tom. I. Lipſiae 1779. 8. pag. 95. ſqq.

Pag. 533. lin. 3. add. Adamantius et de Melampe la Phyſionomie avec un traité de la divination par les palpitations etc. per H. de *Boyvin* trad. de grec. Paris. 1636. 8. libr. rar.

Pag. 534. lin. 4. poſt: *cap.* 15. *pag.* 394. adde ſiue, nou. edit. vol. III. cap. X. pag. 550. ſqq.

Pag. 535. lin. 4. add. *Pappus* libr. VI. propos. 38. fol. 136. in Pappi collectionibus a Frid. Commelino in latinum conuerſis etc. dedit explicationem *Ariſtarchi Samii* de magnitudine et diſtantiis ſolis et lunae. conf. *Weidleri* bibliogr. aſtron. et hiſtor. aſtronom. pag. 128. 191.

Pag. 536. lin. 5. add. *Robertſon* in: The Parian Chronikal. Lond. 1788. 8. quamquam non omnino negat; dubitat tamen, Chronicon eſſe genuinum; ſed *Hewlett* eodem anno Chronici vindicias ſuſcepit.

Pag. 537. lin. 4. poſt: *vol.* II. adde ſiue edit. nou. vol. IV. cap. XXI. pag. 128. ſqq. vbi plura addidi.

Pag. 537. fin. add. *Boiuini*, qui *Manethonis* narrationem defendit, et *Banieri*, qui eum refutat, controuerſia legitur in Hiſtor. acad. Paris. Inſcript. tom. III. pag. 27. ſqq. ex german. Gottſchediae verſione. — In: Neuen Magazin für Schullehrer, herausgegeben von Ruperti vnd Schlichthorſt, tom. II. part. I. Gottingae 1793. pag. 99. exſtat D. *Ziegleri* disquis. de libris apotelesmaticis, Manethonis nomini vulgo addictis. Apotelesmaticorum libros, contendit, nec illius Manethonis, qui Aegyptiaca ſcripſit, nec vnius eiusdemque auctoris eſſe habendos; nec illa apotelesmata eſſe referenda ad tempora Ptolemaei Philadelphi;

delphi; ſed auctorem potius vel auctores illorum, iudicat, vixiſſe intra aetatem Auguſti et Conſtantini M. — Inter Aſtrologos ineditos in Fabr. B. Gr. vol. IV. pag. 151. ſqq. varii veteres apotelesmaticorum ſcriptores occurrunt.

Pag. 539. lin. vlt. add. nec non *Fabr.* B. Gr. vol. IV. pag. 163 ſq. et quae ibi adnotaui.

Pag. 541. lin. 5. add. *Robert Simſon* M. D. Matheſeos nuper in academia Glasguenſi Profeſſoris Opera quaedam reliqua, ſcil. I) *Apollonii Pergaei* de ſectione determinata libri II. reſtituti, duobus inſuper libris aucti. II. Porismatum liber, qui doctrinam veterum Geometrarum ab obliuione vindicare, et ad captum hodiernorum adumbrare conſtitutum eſt. III. de logarithmis liber IV. de limitibus quantitatum et rationum fragmentum. IV. Adpendix, pauca continens problemata ad illuſtrandum praecipue veterum geometrarum analyſin. Nunc primum poſt auctoris mortem in lucem edita impenſis quidem Phil. Comitis Stanhope; cura vero *Jac. Clou*, in eadem academia Philoſophiae Profeſſoris, cui auctor omnia ſua msſta teſtamento legauerat. Glasguae 1776. mai. 4. cum figg. ligno incifis. *Rob. Simſon* qui *Euclidem* ediderat Glasguae 1756. 4. poſt Snellium et Anderſon. atque Commandinum *Apollonii Pergaei* libros melius reſtituiſſe dicitur. In altera particula libros III. *Euclidis* de porismatibus, quorum Pappus in collectione mathematica fecit mentionem, reſtituere ſtuduit, paucisque indicauit argumentum, v. Halens. ephem. litter. a. 1777. pag. 362.

Pag. 541. nr. 4. lin. 2. poſt. *nr.* 17. *ſqq.* add. ſ. vol. IV. nou. edit. 192. ſqq. vbi plura adſcripſi. — Götting. ephem. litter. a. 1794. nr. 46. pag. 450. ex *Käſtneri* Anfangsgründe der Analyſis endl. Gröſſen ed. III.

Pag. 541. §. 42. lin. 6. poſt *Fabr*, — *cap*. 24. add. ſ. vol. IV. pag. 233. ſq.

Pag. 544. nr. 4. poſt: *cap*. 18. add. ſ, nou. edit. cap. 20. vol. IV. pag. 117. ſqq.

Pag. 545. lin. 14. poſt: 25. *vol*. add. *II*. vet. edit. ſiue vol. IV. ed. nou. pag. 251. ſqq. vbi quoque pag. 253. ſqq. de opere, in quo monumentum illud exſtat, inſcripto: Χριστιανικὴ τοπογραφία παντὸς κόσμου, *topographia christiana*; ſiue *deſcriptio vniuerſi mundi e mente Chriſtianorum* copioſe diſſeritur, cuius auctor vocatur a quibusdam eruditis *Cosmas Indopleuſtes*; ſed dubitat Fabricius. adde tom. II. huius Introd.; part. 2. pag. 422.

Pag. 546. nr. 5. lin. 2. poſt *vol*. II. adde: ſiue edit. nou. vol. IV. pag. 234. ſqq. vbi de *tribus* agitur *Heronibus*, et pag. 235. not. de *Cteſibio*, mechanico.

Pag. 548. nr. 3. poſt: *libr*. II. add. qui quidem ab *Archimede* in dorica dialecto fuerant ſcripti; ſed ab alio quodam ante Eutocium in atticam translati dialectum; in reliquis libris adhuc eſt lingua dorica, vel potius ſicula, cui immixti fuerant atticiſmi.

Pag. 549. not. lin. 18. poſt: *deſcripta*, adde: Jac. Cremonenſis vſus eſt codice, qui paullo melior erat, quam is, ex quo edit. Baſil. excuſa eſt; ſed in verſione magnos commiſit errores.

Pag. 550. lin. 5. poſt *additae*: add. Noua editio Torelliana eſt inſcripta: Ἀρχιμήδους τὰ σωζόμενα μετὰ τῶν Εὐτοκίου Ἀσκαλωνίτου ὑπομνημάτων. *Archimedis quae ſuperſunt omnia*, cum *Eutocii* Aſcalonitae commentariis, ex recenſione *Jos. Torelli*, Veronenſis, cum noua verſione latina. Acced. lectiones variantes ex codd. mediceo et pariſienſibus. Oxon. e typogr. Clarendon. 1792. mai. fol. cum figg.

figg. ligno inciſis. Poſt Torellum, XV. Cal. Sept. 1781. a. aet. LIX. denatum curauit edit. *Abram. Robertſon*, qui adiecit commentarium in aliquas Archimedis propoſitiones de iis, quae in humido vehuntur. Torellus autem textum mutauit, vbi ſenſus videbatur corruptus, et ordinem librorum ſic conſtituit: 1) de planis aequiponderantibus, lib. I. 2) de quadratura parabolae. 3) de planis aequiponder. liber II. 4) duo libri de cylindro etc. gr. et lat. cum Eutocii comment. gr. ac latine. Deinde de iis, quae in humido vehuntur Archimedis; vt aliqui credunt, lemmata, II. libr. Abrahami Ecchellenſis ſtudio ex arabico in lat. conuerſa: (prius comparuerant in editione Apollonii Pergaei Conicor. lib. V. VI. VII. Florent. 1661.) Collationes codd. fini adnexae, ſunt ratione valde incommoda deſcriptae, prouti forſan typotheta aut curator et corrector huius editionis Abr. Robertſon acceperat. *Caput Archimedis* ex muſeo Capitolino tom. I. tab. 89. ſumtum in fronte operis aeri inciſum eſt: marmor autem capitis illius in Marmor. Oxoniens. tab. 19. eſt haud genuinum. adde cl. *Krohn* catal. biblioth. pag. XXII. — Doct. *Jo. Binder*, Tranſiluanus, molitur nouam partis editionem, cuius inſcriptio, ex ſchedula ipſius mihi exhibita, haec erit: Ἀρχιμήδους τετραγωνισμὸς παραβολῆς, notis criticis, (exegeticas ſupplebit verſio latina, eaque non ad verbum; ſed characterum geometrarum recentiorum ope, ſecundum ductum Is. Barrowii expreſſa,) illuſtratus per J. *Binder*.

ibid. nr. 5. lin. 6. ſcr. *librariis*.

ibid. nr. 6. 2. poſt: *vol. II.* add. ſiue, vol. IV. nou. edit. pag. 170. ſqq. et quae adſcripſi: item quae de dialecto Archim. paullo ante notaui.

Pag. 551. §. 48. nr. 4. lin. 4. poſt: vol. II. add. ſiue nou. edit. vol. IV. pag. 222. ſqq.

Pag. 555. nr. 4. lin. 16. leg. *Clementinum:* et poſt 1572. add. Cenſor in ephem. litter. Salisburgens. a. 1792. plag. 95. habuit duo *Apollonii Rhodii* exempla illius anni 1572. in fine tituli longi legitur, *Baſileae ex officina Henric - Petrina.* Ab initio eſt vita Theocriti, graece: tum index, poſtea textus graecus 236. pagg. denique graeca ſcholia, pag. 309. In calce: *Baſileae ex offic. Henricpetrina a. recuperatae noſtrae ſalutis* cIↃIↃLXXII. *menſe Martio.* Dein ſequitur nouus titulus cum *Rotmari* dedicatione, Ingolſtadii 1570. Metrica verſio conſtat pagg. 309. notae pagg. 127.

Pag. 553. lin. 10. loc. 1778. ſcr. 1779. II. volum. additis notis Arnoldi, Pierſonii, Ruhnkenii et Toupii.

ibid. lin. 18. loc. *etque* ſcr. *atque* et lin. 23. ſcr. 1789. et add. L' Argonautica di *Apollonio Rodio*, tradotta ed illuſtrata, (a patre purpurato *Filangierio,*) Romae tom. I. 1791. mai 4. cum textu graeco e recens. Brunkii, atque obſſ. textui partim ſubiectis; partim quae, ſi longiores ſunt, adiectis. In praefatione de fabula carminis, de conſilio poetae et iis, quae ad litteraturam carminis pertinent diſſeritur. conf. Neue Biblioth. der ſchönen Wiſſenſchaften und freyen Künſte, vol. V part. I. Lipſiae 1793. pag. 140. ſq. — Tom. II. Romae 1794. mai. 4. cum variis lection. nondum collatis, et cum multis figg. aeri inciſis. conf. ephem. litterar. Lipſiens. a. 1794. plag. 99. pag. 787. ſqq. vbi quoque noua adnuntiatur editio cum ſcholiis, V. L. et ſelectis aliorum notis, quae Lipſiae in II. voluminibus iam ſub prelo ſudat.

ibid. nr. 6. lin. 1. ad *vol. II.* ſcr. nou. edit. vol. IV. lib. III. cap. 26. pag. 262. ſqq.

Pag. 556. nr. 5. lin. 3. loco: *not.* 19. ſcr. paragr. 19. et adde: ſiue, nou. edit. vol. IV. cap. 18. pag. 26. ſqq.

Pag.

Pag. 558. lin. 1. add. ſiue nou. edit. vol. IV. cap. 24. pag. 231. ſqq.

ibid. §. 54. lin. 7. ad *cap.* 15. *pag.* 406. ſcr. ſiue nou. edit. vol. III. cap. X. pag. 567 ſqq.

Pag. 560. lin. pen. add. *Bionis* et *Moſchi* Idyllia et quae praeter ea exſtant. gr. et lat. cum votis variorum ſelectis. Recenſuit ſuasque adnotatt. adiecit *Ludou. Henr. Teucher.* Lipſiae 1793. 8.

Pag. 561. nr. 5. lin. 10. poſt *cap.* 17. *pag.* 441. — add. ſiue nou. edit. vol. III. cap. 16. pag. 800 ſqq. et 805 ſqq. et in not. add. *Carpzouius*, in praeſenti Abbas et Theolog. Helmſtad. cenſor fuiſſe dicitur.

Pag. 565, lin. 31. poſt; *haec eſt* add. *inſcriptio.*

Pag. 566. lin. 7. add. *Polybii* — tomi octaui pars prior prodiit ib. 1794. Longa eruditaque cenſura legitur in: Neue allgem. deutſche Biblioth. vol. V. faſcic. I. Kilon. 1793. pag. 3 — 41. in qua praeſertim hiſtoria foederis Achaici Polybiana lib. II. ſq. critice, hiſtorice, chronologice et geographice pertractatur, multa, quae Schweighäuſer vel parum recte, vel plane non explicuit, emendantur atque exponuntur, et Polybius cum Plutarcho in vita Arati comparatur. *Polybius* libro VII. cap. 7. carpit hiſtoricos, qui regem Hieronymum depexuerunt. Cenſor. l. c. pag. 40 memorat *Eumachum*, Neapolitanum, (Athen. XIII. pag. 577.) *Batonem*, Sinopenſem, (Ath. VI. p. 251. vbi male legitur Κάτων ὁ Σινωπεὺς Voſſius e Plutarcho in Aegide cap. 15. eum citat,) *Plutarch.* in vita Arati memorat, culpatque et notat, ab eo non lectos fuiſſe *Arati* commentarios etc.

Pag. 568. lin. 6. poſt, *tom.* X. add. *Polybii* Megalopol. de militia romana libellus verſione latina, commentatione perpetua et iconibus illuſtratus — ſtudio et opera

Io.

Io. Georgii Poeſchelii, ill. Gymnaſii Heilsbronnenſis Conrectoris. Norimbergae, 1731. 8. — De *Polybio* plura notaui ad *Fabricii* B. Gr. lib. III. cap. 28. pag. 313. ſqq.

Ibid. lin. 20 pro *le* leg. *les.*

Pag. 570. lin. 18. add. Nouvelle decouverte dans l' hiſtoire litteraire ſur Polybe, par M. *Gaudio*, Docteur en Droit, et ci devant Profeſſeur de la même Faculté dans l' Academie royale de Naples. Berolin. 1758. 8. Negligentiam ſtili, loquacitatem et impetum animi ad praecepta morum frequenter interſerenda, ille inde ducit, quod Polybius in ſenectute hiſtoriam ſuam conſcripſerit. Conf. de ſententia Schweighaeuſeri cenſorem in bibl. Kilon. l. c. pag. 21 — 23.

Pag. 571. lin. 2. poſt θηριακά add. quae Aratum habuiſſe auctorem, traditur in huius vita gr. ſcripta apud *Iriartum* in catal. codd. gr. Matrit. pag. 202. ſed v *Fabric.* B. Gr. cap. 29. libr. III. pag. 345. nou. edit. vbi plura de Nicandro eiusque ſcholiaſta, *Eutecnio* aliisque graecis ſcholiis, item de editionibus adſcripſi.

Pag. 571. nr. 4. lin. 13. poſt, *Gorraei* — 4. add. *Io. Gorraei* Opera. Definitiones medicae. *Nicandri* Theriaca et Alexipharmaca, gr. et lat. *Hippocratis* de genitura, de natura pueri, iusiurandum, de arte, de antiqua medicina, de medico. gr. et lat. Paris. 1622. fol.

ibid, lin. vlt. poſt: *Schneiderus*, add. atque vir ille cel. edidit *Nicandri* Alexipharmaca, cum ſcholiis gr. et *Eutecnii* ſophiſtae paraphraſi graeca — gr. et lat. cum notis eruditis. Halae 1792, 8. eſt noua recenſio.

Pag. 572. nr. 6. lin. vlt. add. *et tomo* II. pag. 625.

Pag. 572. §. 59. nr. 2. fin. add. ſed vide *Corſin.* Faſt. attic. tom. IV. pag. 107. ſq. et quae notaui ad *Fabr.* B. Gr.

Gr. vol. IIII. pag. 287 ſqq. vbi quoque de *Apollodoro*, eius bibliotheca, editionibus etc. plura adnotaui.

Pag, 573. nr. 4. lin. 8. poſt: *emendata*, adde: *Apollodori* Athen. Bibliotheces ſiue de deorum origine libri tres. *Benedicto Aegio*, Spoletino, interprete. Quae in priore editione corrupta et mutilata fuerant, haec poſterior ſedulo caſtigauit et reſtituit. Cum indice etc. Antwerpiae ex offic. Guil. Syluii, regii typographi. 1565. 8. ſiue textu graeco. *Siluius* in breui praefatione ait, auctorem fuiſſe non ita pridem Romae ſatis mendoſe excuſum.

Pag. 575. nr. 3. lin. 3. poſt; libr. III. cap. 28 add. ſ. nou. edit. cap. 32. vol. IV. pag. 416. vbi de *Meleagro* etc. plura ſcripſi.

Pag. 577. *§.* 62. nr. 5. adde. ſiue edit. nou. vol. IV. pag. 613.

Pag. 578. *§.* 63. nr. 5. lin. 2. poſt; *vol. II.* add. ſiue ed. nou. vol. IIII. cap. 18. pag. 31. ſqq.

Pag. 579. §. 65. lin. 17. poſt: *vol.* I. p. 678. add. *Bruti* epiſtolae latinae, Florent. 1487. 4. exſt. in bibl publ. Noribergenſi. conf. *Panzeri* V. C. annal. typograph. vol. I. pag. 413. — De *Bruti* philoſophia vide ad *Fabr.* B. Gr. vol. III. cap. X. inter Stoicos pag. 545.

Pag. 580. §. 66. lin. 6. poſt: pag. 601. adde: ſ. edit. nou. vol. IIII. pag 249. — *Sevin* de *Iubae* iunioris vita in comm. acad. Paris. Inſcr. tom. IV. pag. 457. ſqq. adde *Goſelin* libr. ad Strabonem, in tom. I. p. 16 ſq. laudatum.

Pag. 581. §. 68. adde: *Canonis* narrationes, *Ptolemaei* hiſtoriae ad variam eruditionem pertinentes, *Parthenii* erotica, gr. cum notis variorum et ſuis emendationibus edidit, ac de eiusdem nominis veteribus ſcriptoribus prae-

fatus

ſatus eſt *Lud. Henr. Teucher.* Lipſiae 1793. 8. In *Parthenii* textu quaedam correxit *Teucher.*

Pag. 583. §. 2. fin. *Teucheri* edit. *Parthenii* modo citaui.

ibid. nr. 4. lin. 3. poſt. *nr.* IX. add. ſ. nou. edit. vol. IV. cap. 27. pag. 305 ſqq.

Pag. 584. lin. 6. add. conf. Aeſopi edd. in *Fabr.* B. Gr. vol. I. pag. 645 ſq.

Pag. 586. nr. 4. lin. 2. leg. *Lapus* v. ad *Fabr.* B. Gr. vol. IV. cap. 31 de *Dionyſio* pag. 386.

Pag. 589. lin. 15. pro: *Londini* leg. *Oxoniae.*

Pag. 593. lin. 30. dele verba: *germanice* — — 1782. 8. *ſqq.*

Pag. 593. lin. 8. add. Kollarii ſupplem. ad Lambecii comm. pag. 504. 514 ſqq. et quae notaui ad Fabr. B. Gr. vol. IV. cap. 31. (vbi plura de *Dionyſio* Halic. diſſerui,) pag. 393 ſq.

Pag. 596. lin. 19. ſcr. 1746. et add. noua *Diodori Siculi* edit. e recenſione et cum adnot. Weſſelingii etc. gr. et lat. prodire coepit Bipont. 1793. 8. ſed duo tantum volumina propter ſaeuitiem hoſtilem lucem adſpicere potuerunt. germanice vertit *Stroth.* Francof. ad Moen. 1782. 8. ſqq. VI. volum.

Pag. 598. nr. 6. lin. 2. poſt, *cap.* 31. add. ſ. edit. nou. vol. IIII. cap. 30. pag. 361. ſqq. vbi *plura a me* adiecta reperies.

Ad tomi poſter. partem primam.

In praefat. pag. V. lin. 11. pro TVVM lege TVM.

Pag. 3. lin. 13. pro, *collectu*, lege *collecta.*

Pag. 5. lin. 26. loc. *Col.* leg. *Colon.*

Pag. 6. lin. 30. dele comma poſt, *vulgatae.*

Pag. 7. lin. 26. poſt *addita* dele comma.

Pag. 8. lin. vlt. pro, *Iniarto* leg. *Iriarto.*

Pag. 12. lin. 1. loc. *verſu*, l. *verſa* et lin. 15. poſt, *caſtigauiſſe* pone comma loco puncti.

ibid. lin. 23. poſt, *autem* dele comma et *quae*.

Pag, 13. lin. 28. pro *contexto* ſcr. *contextui*.

Pag. 14. lin. 14. ſcr. *forſan hoc demum* anno (1795) *prodibit*.

ibid. in not. lin. 4. pro, *Brequignius* ſcr. *Brequignium*, et lin. 7. pro *Labiris* leg. *Cabiris*.

Pag. 16. nr. 6. lin. 13, pro, *vniuerſalis* ſcr. *vniuerſali*.

Pag. 22. lin. 5. poſt, *Neapolit.* add. Editio ibi promiſſa lucem adſpexit. Ξενοκρατης περι της απο ἐνυδρων τροφης, ſiue de alimento ex aquatilibus, cum lat. interpretatione I. Bapt. Roſarii, ſchol. Conr. Gesneri, et notis integris Io. Frid. Franzii. Acc. nouae varr. lection. ex codd. Mss. depromtae, et animadu. Diamantis Goray, nunc primum editae; itemque adnott. in auctorem, additamenta in gloſſarium Franzii, hodiernam Ichthyologiam illuſtrantia, et lucubratio de piſcium eſu, *Caietani de Ancora*. Neapoli, 1794. mai. 8. — Nouam editionem parat cl. *Schneider*.

Pag. 23. nr. 4. lin. vlt. poſt, *opificio* dele comma.

Pag. 25. not. lin. 8. pro, *Philopis* l. *Philonis*.

Pag. 35. not. lin. vlt. add. conf. quoque de litteris cod. Vindob. etiam *Woidii* notitiam cod. Alexandr. ed. Spohnii pag. 80 ſqq.

Pag. 36. not lin. pen, ſcr. *poſterius*, pro, *Poſt*.

Pag. 37. not. **) lin. 1. ſcr. *Apoſtolus*.

Pag. 50. lin. 13. poſt, *fol.* add. etiam 1562. — ibid. lin. 22. loc. 1514. ſcr. 1574. et add. 1592.

Pag. 64. lin. 6. pro, *explicui* ſcr. *explicuit*.

Pag. 65. lin. 20. loc. *cuisdam* l. *cuiusdam*.

Pag.

Pag. 73. lin. 12. dele, *non conſuluit.*

Pag. 77. not **. lin. 1. ſcr. *nonnulli.*

Pag. 78. lin. 5. poſt, *ſuperſunt*, add. *libri.*

Pag. 80. not. lin. 4. pro, *Riccardia* leg. *Riccardino.*

Pag. 82. lin. 28. loc. *exiict* l. *exiit.*

Pag. 86. lin. 12. poſt *erat* dele comma.

ib. lin. 26. pro, *Saltn.* l. *Salthen.*

Pag. 89. lin. 15. pro, *Euchor.* l. *Euchar.*

Pag. 92. lin. 12. loc. *bebeat* ſcr. *habeat.*

Pag. 96. lin. 22. dele, *in quo*, et lin. 24. poſt, *microcoſmo* pone comma.

Pag. 97. nr. 5. lin. 6. pro, *ex omni* ſcr. *omnisque.*

Pag. 99. lin. 16. leg. *Sallier.*

Pag. 100. lin. 7. dele ſignum parentheſeos.

Pag. 102. lin. 6. poſt, *Boneri* add. *Colmar.* 1541. — ib. lin. pen. adde: *Plutarchi* guter Sitten, ein und zwanzig Bücher, verdeutſcht durch *Mich. Herr*, Strasburg. 1535. fol.

Pag. 103. lin. 12. De educ. liberor. vertit quoque germanice anonymus, Manhem. 1793. 8.

Pag. 109. lin. 4. l. *coniectura.* — et lin. 18. loc. *praclatorum* ſcr. *praelaturum.*

Pag. 112. lin. 7. ſcr. *Ariſtobulum.* — lin. 14. poſt, *collegit* add. *ac*, et lin. 16. pro, *qui* ſcr. *cui.*

Pag. 127. lin. 20. ſcr. *exſtabat.*

Pag. 156. lin. 12. add. germ. verſio eſt inſcripta: *Ptolemei von Vffgang und Niedergang, Bedeutung und Wirkung der himmliſchen Bilder und irer Sternen*, ſine l. et a. fol. — Hic adiicere licet, quae ſuperiore anno narrauit mihi cl. *Binder*, Tranſiluanus, quum me in itinere ſuo inuiſeret. *Ioecher* in Gelehrten Lex. artic. *Frobenius* ſcripſit, hunc latine vertiſſe Ptolemaei μεγάλην σύν-

ταξιν

ταξιν ſiue Almageſtum. Id verum eſſe adfirmauit Binder: idem tamen typis non eſſe expreſſam illam verſionem, ſed additam exemplo Ptolemaei, quod olim Frobenius habuerat, in praeſenti autem cl. *Büſch*, Hamburg. Prof. in ſua cuſtodit bibliotheca, ibique ſuis ſe oculis vſurpaſſe, Binderus mihi ſignificauit.

Pag. 156. lin. 18. poſt, *confer*, adde, *Lambec.*

Pag. 173. lin. 26. poſt *Koehleri* — 8. de *Galeni* lib. add. de editione *Kirſtein*, Prof. Vpſal. v. ephem. litt. Gothan. 1781. pag. 481.

Pag. 181. lin. 9. add. Atque cl. *Facius* ſuperiore anno (1794.) primum tom. *Pauſaniae* graec. cum eruditis notis criticis euulgauit, 8. Martini, qui ſub exitum anni ſuperioris vita defunctus eſt, editio lucem non videbit.

Pag. 184. §. 60. nr. 1. add. *Wielandio* in praefat. ad ſuam verſionem probabile videtur, *Lucianum* iam vixiſſe a. C. 116. a. 117.

Pag. 197. in ſuprema lin. hos numeros ſcrib. pro, 167.

Pag. 228. lin. 22. loc. *ad* l. *ab.*

Pag. 254. lin. 11. dele *gallica.*

Pag. 256. nr. 3. lin. 2. poſt, *fuerunt.* pone comma.

Pag. 257. not lin. 2. pro, *eſt*, leg. *et.*

Pag. 263. nr. 1. lin. 7. poſt *noſter* pone comma.

Pag. 269. lin. 26. poſt 1532 add. in Catal. *Chriſtii* tom. II. pag. 592. notatur a. 1531.

Pag. 284. lin. 12. addi poteſt: *Anti-Longin*, oder die Kunſt in der Poeſie zu kriechen, anfänglich von dem Herrn D. Schwift den Engländern zum Beſten geſchrieben, itzo zur Verbeſſerung des Geſchmacks bey uns Deut-

Z ſchen

ſchen überſetzt (von Io. Ioach. Schwabe,) — — Lipſiae, 1734. 8.

Pag. 290. not. **. lin. 1. loc. *Croziam* leg. *Crozian.*

Pag. 293. nr. 5. lin. 6. pro, *ab* leg. *ad.*

Pag. 294. nr. 4. add. *Bergleri* edit. recuſa et inſcripta eſt: Ἀλκίφρονος — — *Alciphronis* epiſtolae, gr. et lat. ad edit. *Steph. Bergleri* accuratiſſime expreſſae. Vltraiecti ad Rhen. 1791. m. 8.

Pag. 300. §. 2. lin. 2. ſcr. ἕτερος.

Pag. 302. nr. 4. lin. 4. add. *Mercurii* Trismegiſti Pymander — eiusdem Aſclepius — *Iamblichus* de myſteriis Aegyptiorum, Chaldaeorum et Aſſyriorum. *Proclus* in Platonicum Alcibiadem de anima et daemone: idem de ſacrificio et magia. Quae omnia ſolerti cura repurgata ac ſuo tandem candori reſtituta ſunt. Baſileae 1532. 8. ex verſione *Marſilii Ficini* lat. cum praef. Mich. Iſengrinii.

P. 308. l. poſt, ſaepius et lin. 9. poſt, *editio*, pone commata.

Pag. 309. nr. 5. lin. 2. pro, *reiiciat* ſcr. *reiicit.*

Pag. 316. lin. 13. add. *Libanii* — volumen III. ab orat. 52 — 65. prodiit. Altenburgi. 1795. mai. 8.

Pag. 322. not. lin. 2. leg. *recenſos.*

Pag. 324. lin. 23. poſt, *anonymus*, add. *Bardilius* eſſe dicitur.

Pag. 326. §. 13. nr. 1. lin. 4. loc. *exſtinctus* leg. *exſtinctum.* — ibid. nr. 4. lin. 1. ſcr. *eclogas.*

Pag. 327. lin. 9. leg. *apographo.*

Pag. 332. lin, 27. pro, *pñtuit* ſcr. *potuit.*

Pag. 335. lin. 14. poſt, *Ienenſis* dele punctum.

Pag. 337. nr. 4. lin. vlt. poſt, *Proclo* adde, pag. 376. ſq.

Pag. 345. hos numeros ſcribe in ſuprema lin. loco 543.

ILLVSTRIBVS

ATQVE

CELEBERRIMIS

CAIETANO DE ANCORA

ET

PASCHALI BAFFIO

BIBLIOTHECAE REGIAE NEAPOLITANAE PRAEFECTO

S. Pl. D.

THEOPHILVS CHRISTOPHORVS HARLES.

Tanta ſunt VESTRA, VIRI ILLVSTRES, erga me merita, vt non poſſim diutius mihi temperare, quin, quae debeam VOBIS, palam declarem cum teſtificatione pii gratique animi. TV enim, HVMANISSIME CAIETANE non ſolum in pluribus litteris ſingularem humanitatem meique amorem

* de-

demonſtraſti, et nuper in praefatione ad doctiſſimam TVAM *Xenocratis* editionem nominis mei honorificam iucundamque iniecisti mentionem; ſed etiam TVA effeciſti auctoritate, vt iuſſu Regis VESTRI Potentiſſimi, cuius purpuram adoro, adiuuante Illuſtriſſimo DEMARCO, Regis amico, cuius liberalitatem atque indulgentiam religioſe veneror celebroque, catalogus codicum msstorum graecorum, qui in ſplendida ampliſſimaque bibliotheca regia cuſtodiuntur Neapolitana, conficeretur mihique ad notitiam codicum msstorum in Fabricii B. Gr. amplificandam mitteretur.

TV vero, ILLVSTRIS BAFFI, qui in Graecia habitas, aeque lubenter ſuſcepiſti id negotii, ac diligentiſſime compoſuiſti illum catalogum, TVAque ipſius manu nitide curateque ſcripſiſti. Quem quum accepiſſem, quanto perſuſus fuerim gaudio, dicere non poſſum. Atque ego neſcio, num raram TVAM humanitatem miramque promtitudinem, an ſingularem curam et incredibile litterarum iuuandarum ſtudium in illo concinnando magis admirer et praedicem.

Ego vero gratiis referendis quamuis me imparem ſentiam: malui tamen VOBIS, VIR ILLVSTRES, leue hoc pii religioſique animi pignus offerre, quam diuturno ſilentio

tio in negligentiae ingratique animi ſuſpicionem iucurrere. Serena igitur fronte accipite, VIRI PRAESTANTISSIMI, hoc teſtimonium ac monumentum pietatis atque obſeruantiae meae, perſuaſi, nihil prius, nihil antiquius mihi futurum eſſe, quam vt ego, VESTRO exemplo excitatus et quaſi prouocatus, VOBIS officia quaeuis humanitatis pro virili praeſtem, meque omnem daturum eſſe operam, vt intelligatis, vos id beneficii haud collocaſſe in homine ingrato.

In hac autem altera parte, quam ſplendidis VESTRIS nominibus inſcripſi, me ea, quae ad hiſtoriam, aut potius notitiam et litteraturam interpretum V. T. graecorum, nouique foederis et ſcriptorum, qui vocantur, eccleſiaſticorum faciant, breuiter eſſe perſequuturum, in praefatione ad priorem huius tomi alterius partem declaraui. Vt tamen interdum de quibusdam rebus et hominibus eſſem copioſior, fecit vel grauitas argumenti, vel librorum a nonnullis poſteritati relictorum atque editionum multitudo. Ego vero multa, quae dicenda eſſent, vel hic de induſtria omiſi, breuitatis ſtudioſus, vel quoniam ea, quum in conficiendo hoc opere, praecipue tomo illius primo verſarer, nondum venerant in notitiam meam, vel, quae eſt imbecillitas in-

genii humani, tanta rerum copia, exciderant memoria. Quare in *Addendis* plura adtuli, quae partim quoque inſtar ſpicilegii eſſent ad Fabricii B. Gr. locupletandam. Praeter ea illis addendis inſerui indicem quorumdam vitiorum, quae turpi operarum tarditati et ſecordiae ſunt adſcribenda, et in quae, opus leuiter recognoſcendo, fere incidi. Omnes enim plagulas quo minus ſedulo relegerem, omniaque, quantum fieri poſſet, indicarem peccata typographica, cum otii penuria prohibuit, tum in primis temporis breuitas, quod, inſtante mercatu Lipſienſi, operae vrguebant.

Qua propter VOS, VIRI ILLVSTRES, ignoſcetis infirmitati humanae, et, quae emendanda ſuperſint, pro ea, qua valetis, animi ſagacitate et litterarum copia, facile corrigetis. Saltem, vt VOS cum reliquis huius operis lectoribus id faciatis, oro VOS rogoque humaniſſime. Permittite tamen, quum dies diem doceat, aut opportunitas interdum adferat copiam et poteſtatem librorum ſiue nanciſcendorum ſiue cognoſcendorum ſiue in memoriam reuocandorum, vt, ne alio tempore illi manibus aut memoria elabantur, quorumdam adhuc librorum adiungam notitiam.

In *tom.* I. prolegom. pag. 82. de *Stephani* Theſauro L. Gr. addi poſſunt, quae cel. *Barthold.* *Nicol.*

Pag. 350. nr. 5. lin. 7. leg. *Wernsdorfius.*

Pag. 351. §. 27. lin. 3. ſcr. *ad ann. Chr.* et lin. 7. *ſaeculis*, loc. *ſaecula.*

Pag. 355. lin. 11. loc. *illuſtratio*, corr. *illuſtrato*, ibid. lin. 13. ſcr. *in lexico*, et lin. 24. pro, *videntur*, leg. *viderentur.*

Pag. 356. lin. 2. poſt, *ſin.* pone punctum et lin. 5. ſcr. *integrae — formulae.*

Pag. 357. nr. 5. lin. 23. poſt, *ſqq.* pone ſignum parentheſeos.

Pag. 359. nr. 3. lin. 25. pro, *recentionem* ſcr. *recenſionem.*

Pag. 362. §. 4. lin. 1. pro, *freliquis*, leg. *reliquis*, et lin. 4. poſt, *erat* dele comma.

Pag. 365. lin. 21. corr. *Anecdotis.*

Pag. 368. lin. 2. ſcr. *Apoſtolii*, et lin. 18 poſt, *agitur*, pone comma.

Pag. 369. lin. penult. pro, *impeditum*, ſcr. *impeditus*

Pag. 371. nr. 1. lin. 6. pro, *collocandum*, leg. *collocandam.*

Pag. 374. nr. 6. lin. 1. ſcr. *Adde.*

Pag. 375. nr. 2. lin. 4. poſt, *magiſtris* pone comma: et nr. 3. lin. 6. ac 7, ſcr. *egit — inſeruit.*

Pag. 377. lin. 14. poſt, 317 ſq. add. et Gottingens. a. 1794. plag. 180. pag. 1807. ſq.

ibid. lin. 23. ſcr. ἑκάτης. —— et lin. 29. poſt, *vxore* dele comma, idque pone poſt *editae.*

Pag. 379. lin. 14. ſcr. *Procli.*

Pag. 380 lin. 9. ſcr. *Hanouiae*, et lin. 13. *Homeri*, pro, *Honori*, ac lin. 19. Α'ιθιοπίδος pro Αιθεοπίδος: lin. 25. poſt, *acute* dele punctum.

Pag. 381. lin. 1. poſt, *vero*, add. *putat.*

Pag. 382. lin. 11. poſt. *Opp.* adde, *cum* Mercurio Triſmeg. et Iamblicho. Baſil. 1532. 8. v. addenda ad pag. 302.

ibid. lin. 29. poſt, *Kollarii* pone punctum; tum ſcr. *De*

Pag. 390. lin. 25. et 30 pro, Τολ. ſcr. Πολ.

Pag. 392. lin. pen. leg. *Petrum.*

Pag. 394. nr. 6. lin. 1. ſcr. *Hierocle.*

Pag. 395 lin. 5. poſt, *vide* dele punctum.

Pag. 396. §. 47. lin. 4. leg. *in epiſtolis.*

ibid §. 48. lin. 3. ſcr. *adnumerari.*

Pag. 397. lin. 13. poſt, *ſimplicii* et lin. 20. poſt, *leguntur* pone commata; ac. nr. 3. lin. 2. ſcr. *ſententiarum.*

Pag. 398. lin. 5. pro, *fondibus*, ſcr. *fontibus.*

Pag. 399. lin. 13. ſcr. *praeclare*, loco *plaeclare.*

Pag. 400. lin. 5. pro *Crotii* l. *Grotii.* et lin. antepen. *Belgium* pro *Belgiam.*

Pag. 403. lin. 15. corr. *ignota*, et lin. 24. *Photius.*

Pag. 408. lin. 11. pro *excuſſa*, ſcr. *excuſa.*

Pag 410. lin. 3. add. graecus textus abeſt.

Pag. 415. nr. 3. lin. 12. dele, *xol.*

Pag. 421. nr. 5. add. M. *Io. Godofr. Scharfenberg.* diſſ. de Io. Philopono Tritheiſmi defenſore Lipſiae 1768. 4

Pag. 423. §. 64. lin. 6. poſt, 549. del. *circa a. C.*

Pag. 427. lin. 4. poſt p. 395. pone ſignum parentheſeos.

Pag. 428. nr. 2. lin. 8. dele comma poſt, *audiuit.*

Pag. 429. § 68. nr. 2. lin. 11. dele punctum poſt *nec.*

Pag. 431. §. 69. nr. 1. lin. 2. pro *et*, l. *at* et nr. 2. lin. 2. pro *eſt*, leg. *et.*

Pag. 432. nr. 4. lin. 3. pro, *latt.* ſcr. *lat.*

Pag. 437. lin. 16. pro, *eſt*, ſcr. *erat.*

Pag.

Pag. 458 ſ. 93. lin. 5. leg. *concilii.*

Pag. 468. lin. vlt. ſcr. ἐκλογῇ.

Pag. 501. lin. 9. poſt *vol.* add. I.

Pag. 508. nr. 2. verba: *Io. Lud. Schulzii* vsque ad *p.* 154. *ſq.* pertinent ad finem antecedentis paragraphi.

Pag. 511. lin. vlt. ſcr. *Schir.*

Pag. 513. lin. vlt. leg. *diſſeruit.*

Pag. 516. lin. 20. adde ἐνταῦθα τὸ κατ' ὑσμίνην, καὶ ὑσμινίαν δρᾶμα. εἰς βιβλία ια. Viennae 1791. apud. Trattner. cura et ſumtu *Polyzori*, Lampanitz. Baſis eſt edit. Gaulmini, a mendis purgata.

Pag. 518. lin. 5. pro, *Epitomen* l. *Epitome.*

Pag. 544. lin. 9. ſic diuide προσ — ῳδίας.

Pag. 555. lin. 3. leg. *concludunt.*

Pag. 556. lin. 2, pro, *iudicium* leg. *indicium.*

Pag. 563. lin. 20. pro, *redemtor* leg. *redemtorem.*

Tom. II. pars II.

Pag. 11. lin. 18, pro *ſenſum* l. *ſenſim.*

ib. lin. 25. ſc. *maſoretico.*

Pag. 16. nr. 6. lin. 15 pro, *ſabrioque*, lege *ſobrioque*

Pag. 21. lin. 14. ſcr. *diuerſa.*

ib. lin. 26. pro *tamen* l. *tandem.*

Pag. 35. lin. 7. pro, *vtor* l. *vtar.*

Pag. 38. lin. 5. adde. Vltima capp. libri *Iobi*, nempe cap. 38 — 41. et capitis 42. pars ad graecam verſionem recenſita notisque inſtructa ab *E. I. Greue*, miniſt. Candid. inter Reformatos. Acc. tractatus de metris hebraeis, praeſertim Iobaeis. pars. I. — Deventer 1788. — pars. II. Burgſteinfurth. 1791. mai. 4. conf. Gottingens. ephem. litt. 1795. plag. 55. pag. 545 ſqq.

Pag. 45. lin. 19. pro *huus* l. huius.

Pag. 47. lin. 8. l. *pertinent.*

Pag. 53. lin. 11. pro *fuiſſet* l. *eſt.*

Pag. 54. lin. 11. l. *et ea*, *quam.*

Pag. 77. lin. 13. pro *praecertam* lege *praeceptam.* et lin. 14. *abripiamur* loco, *abripiamus*. — lin. 27. l. *deſiderares.*

Pag. 83. lin. 27. pro *Et contrario*, leg. *E contrario.*

Pag. 90. lin. 21. poſt *ſaepiusque*, pone colon.

Pag. 95. lin. 7. adde. M. *Io. Ge. Mülleri* disp. praes. *Balthaſare Stolbergio*, P. P. de diſtinctione, cum primis N. T. graeci in capita et verſus ſ. commata et cola. Wittebergae 1672. 4.

ibid. lin. 22. pro, *cauſent* l. *cenſent.*

Pag. 100. not. lin. 1. poſt, *dicitur*, pone comma, et lin. 23. poſt, *latinarum* et lin. 25 poſt, *dimidia*, dele commata.

Pag. 106. not. add. *Chriſtoph. Stralii* diſſ. praes. M. *Paulo Antonio*, Obſſ. grammat. de quibusdam N. T. philoſophismis et dictionibus philoſophicis. Lipſiae 1686. 4. — *Io. Ge. Walchii* Obſſ. in N. F libros, quarum prima pars ea continet loca, quae ex hiſtoria philoſophica illuſtrantur. Ienae et Lipſiae. 1727. 8. — Cel. *Fr. Chriſt. Matthaei* in lection. Mosquens. vol. II. pag. 60. ſqq. publicauit Gloſſarium paruum in epiſtolas Apoſtolorum graece, et pag. 12. ſqq. notas doctas ſcripſit ad illas gloſſas, quarum pleraeque conueniunt cum Gloſſario, quod Io. Albertus edidit Lugduni Bat. 1735. 8.

Pag 113. not. add. *Gerardi Io. Voſſii* diſſ. gemina; vna de *Ieſu Chriſti* genealogia; altera, de annis, quibus natus, baptizatus, mortuus. Amſtelod. 1643. 4.

Pag. 117. lin. 15. pro, *voll.* ſcr. *coll.*

Pag. 118. lin. 5. add. *Aegid. Strauchii* diſſ. hiſtorico-geographica de patria Meſſiae. ed. III. Wittenbergae 1619.

4.

Nicol. Krohn in catalogo biblioth. ſuae, (Hamburgi 1793 8.) pag. 173. ſq. de duplici illius theſauri editione late diſſeruit. Meum quidem exemplar conſentit in fronte libri cum eo, quod poſſidet cl. Krohn: qui tamen adnotat, exſtare variatae et diuerſae inſcriptionis exemplaria, quae poſt verba: *Theſaurus Lectori* non habent diſtichon:

Nunc alii intrepide veſtigia noſtra ſequantur:
Me duce plane via eſt, quae ſalebroſa fuit;

ſed loco illius ea, quae ſequuntur: „*Theſaurus Lectori*, de ea, quam fecit quidam eius epitome:

Quidam ἐπιτέμνων me, capulo tenus abdidit enſem:
Aeger eram a ſcapulis, ſanus at huc redeo.

De magno, quod idem compendium affert, dispendio agitur in ea, quae proxime ſequitur epiſtola. — Henric. Stephani Oliua. Cum priuilegio caes. — — Regis. „*Krohn.* V. C. poſtquam diuerſas variorum V. D. opiniones protulerat, in ſententiam it *Maittarii* in hiſtor. Stephan. pag. 359. diuerſa eſſe huius theſauri integra exempla atque annis diſtantibus, typis denuo compoſitis, e prelo prodiiſſe, idque factum eſſe circ. a. 1580. — Idem V. D. pag. 173. de edit. Paris (1529). *Budaei* commentarior. L. Gr. vberius agit.

Tom. I. pag. 495. add. *Demetrii Phal.* de elocut. gr. et lat. cum comment. *Petri Victorii*, Florent 1594. fol. in bibl. Dresdenſi. — libell. de elocut. latine, Natali de Comitibus interprete. Venet. 1557. 8. — quaeſtïonibus illuſtratus op. *Jo. Simonii* Roſtock. 1601. 12. J. M. Gesneri progr. Gott. 1746.

Tom. I. pag. 584. add. *Gabriae* ſiue potius *Ignatii* Diaconi tetraſticha in Aeſopicas fabulas cum verſi-

verſionibus iambicis *Joſ. Scaligeri, Paulini* et *Jo. Fidleri* Cygneae. 1668. 12.

Tom. II. pag. 316. ad nr. 4. add. *Erneſtina Chriſtina Reiske*, ſexus ſui ornamentum, in libro, *zur Moral*, inſcripto, Lipſiae 1782. 8. vertit 1) ex *Luciano* III. dialogos, imagines, de imag. et Toxarin. 2) pag. 93. ſqq. ex *Libanio* quasdam declamationes atque epiſtolas; 3) p. 179. ſqq. *Hippocratis* epiſt. ad Damagetum 4) pag. 149 ſqq. *Epicteti* enchirid. 5) *Cebetis* tabulam. 6) pag. 257. ſqq. *Xenoph.* hiſt. Anthiae etc.

Tom. II. pag. 360. nr. 5. add. gall. vers. par le Sr. *de Marcaſſus*. Paris. 1626. 8. — (par Amyot) cum figg. per Audran. ſ. l. (Paris) 1718. mai. 12. v. *Freytagii* Anal. pag. 23. — par *Amyot* Amſterd. 1734. 12. — par *Anſſe de Villoiſon*. cum figg. Paris. 1787. mai. 4.

Tom. II. 1. pag. 361. lin. 2. ad num. a. 1597. add. in *Hambergeri* Z. N. III. p. 35. notatur a. 1579. — alibi, et forſan rectius, inueni indicatum libr. *Antwerpiae apud Chriſtoph. Plantin.* 1569. 4. — gallice vertit *Boitet*. Paris. 1625. 8.

Ibid. pag. 362. add. Ξενοφῶντος ἐφεσίȣ τὰ κατὰ Ἀνθίαν καὶ Ἀβροκόμην, gr. et ital. ex verſione Saluini, Viennae Auſtriae 1793. 8. Editor eſt *Polyzor. Hiereus*, qui aliquamdiu fuerat Profeſſor graec. ad eccles. Graecorum non vnitar: ſed a. 1793. in patriam ſuam, Epirum, reuertit. Vulgo vocabatur Platonicus. — *Saluini* italica verſio etiam prodiit Londini 1723. 12. — gallice verſus eſt *Xenoph.* libellus, Paris. 1736. 12. et per M. J. 1748. 8. — Germanice: *Xenophons von Epheſus* Geſchichte der Anthia und des Abrokomes, in V.

Bü-

Büchern, eine freye und abgekürzte Ueberſetzung, in elegant. *Ern. Chriſtinae Reiskiae* lib. *zur Moral* etc. Lipſiae 1782. 8. pag. 285. ſqq.

Ibid. ſect. III. *Chariton* in linguam germanic. translat. Lipſiae 1753. 8.

Ibid. pag. 516. De *Euſtathio*, auctore libri de Ismeniae — amoribus. add. exſtant quoque *Gaulmini* edd. an. 1617. ſignatae. — *Euſtathius* de Ismeniae et Ismenes amoribus et *Parthenius* Nicaeenſis de amatoriis affectionibus, latine Lugd. B. 1618. 12. — *Euſtathius* de Ismeniae et Ismenes amoribus. lat. Lugd. B. 1644. 32 — Amorum Isrnenes Ismeniaeque hiſtoria ab *Euſtathio*, II. libr. comprehenſa, lat. Lugd. Bat. ex officina Jac. Marci. 1634 — Gli amori d' Ismenio compoſti per Euſtathio Philoſofo et di Greco tradotti, (at ex codice forſan quodam Florent. vitioſo,) per *Lelio Carani*. Florent. 1550. 8. Venet. 1560. min. 8. aut mai. 12. — E verſione italica, *gallice* vertit *D' Avoſt de Laval.* Paris. 1582. — tum in eamdem linguam gallicam transtulit Mr. *de Beaumarchais*. Amſterd. 1729. 12. — et anonymus. Haagae Comitum 1743. 12. — *Germanice:* Ismenes oder ein Vorbild ſtäter Leben — durch J. Chr. Aretogno genannt Wolckenſtern. 1610. 8. — Ismene — — durch G. S. M. Lipſiae 1663. 12. et eleganter vertit *Erneſtina Chriſtina Reiske* in libro, *Hellas* inſcripto, part. I.

Tom. II. part. I. pag. 409. add. *Coluthus* de raptu Helenae, graece, cum verſione *Helii Eobani Heſſi*. *Muſaeus* de Hero et Leandro, interpr. Andr. Papio. Hamburgi 1617. 8. — *Coluthi* de raptu Helenes ac iudicio Paridis, poema ab *Helio*

Eobano

Eobano Heſſo latino carmine redditum. Epithalamium Helenes e *Theocrito*, *Moſchi* amor fugitiuus, eodem interprete. Erphordiae. 1534. 4. v. *Freytag* von einigen raren Büchern, pag. 198. — *Coluthi* poema, per *Renatum Perdrierium* ad verbum translatum. Acc. *Tryphiodorus* ab eodem verſus. Baſil. ap. Oporin. 1555. 8.

Ibid. pag. 411. add. *Tryphiodori* liber de Ilii excidio cum duplici interpretatione et notis, autore *Nic. Friſchlino*, Francof. apud Wechel. 1588. 12. — *Tryphiodorus* de Troiae excidio, graece, ſtudio *H. Rumpii.* Hamburgi 1617. 8.

Pag. 413. lin. 3. add. *Cointi Smyrnaei* Ilii excidii libri II. reditus Graecorum lib. I. graece et lat. curante *Laur. Rodomanno.* Lipſiae. (1573.) 4. in bibl. Dresdenſi. — *Quinti Calabri* derelictorum Homeri libri XIV. latine, *Jod. Velaraeo* interprete. *Coluthi* raptus Helenae, eodem interpr. Antwerpiae 1539. 8. — Lugd. apud Seb. Gryphium 1541. 8.

Sed deſinam, ne VOBIS, VIRI HVMANISSIMI, fiam moleſtus, et plura alia, fauente deo, ad *Fabricii* B. Gr. collecta aliquando adnotabo. Ita VOS, VIRI PRAESTANTISSIMI, valete, VOBISque me in poſterum habeatis velim commendatiſſimum. ſcr. Erlangae d. XX. April. CIↃIↃCCLXXXXV,

4. — Eiusd. disp. Annales Bethlehemitici, ed. III. Wittenb. 1683. 4. — M. *Io. Chriſtph. Roecher* diſſ. reſp. *I. Mich. Pansner*, Hiſtoria *Ieſu Chriſti* ex ſcriptoribus profanis eruta ac delineata. Ienae, 1726. 4. — *Ieſus patiens* Virgiliani carminis flore cogitate conueſtitus D. N. prodit Plauiae Variſcor. e muſeo *Io. Frid. Hekelii.* 1694. 4.

Pag. 121. lin. 26. pro, *poſteriati* l. *poſteritati.*

Pag. 122. lin. 28. loc. *Id.* leg. *Is.*

Pag. 124. lin. 12. Add. *Io. Val. Zehneri* diſſ. praes. D. Io. Balthas. Bernholdo de ſumma euangelii *ſymbolo apoſtolico* comprehenſa. Altdorf. 1740. 4. — (Euthymii Zigabeni) interpretatio ſancti ſymboli, gr. in Matthaei Lection. Mosquens. part. II. pag. 55. ſqq. vbi v. not. Matthaei.

Pag. 127. lin. 18. add. *D. Storrii* progr. de fonte euangeliorum Matthaei et Lucae. Tubingae 1794. auct. negat, ex euangelio quodam antiquiore tamquam ex communi fonte hauſiſſe Matthaeum et Lucam, ipſumque Marcum; immo vero ſtudet oſtendere, Marci euangelium omnino ſufficere, ad conſenſum aeque ac diuerſum Matthaei et Lucae modum explicandum; atque euangelium quoddam hebraice ſcriptum fuiſſe, baſis id non poſſe probari; nec Matthaeum ac Lucam vſos eſſe Marci euangelio.

Pag. 129. lin. 4. poſt, *Simonis*, add. *introduct.*

Ibid. lin. pen. l. *conuertiſſet.*

Pag. 137. lin. 2. lege, *commonſtrare.*

Pag. 142. lin. 4. add. *Laurentii Reinhardi* Chronotaxis noua apocalypſeos Ioanneae, nouis obſeruatt. exegeticis explanata, illuſtrata et confirmata. Ienae 1744. 4.

Pag. 150. lin. 20. leg. *epiſtolarum.*

Pag. 151. lin. 1, adde *Georg. Chriſtiani Braemeri* diſſ.

prae-

praeſide D. *Hectore Gothofredo Maſio* de pallio Pauli, vt vulgo vocatur, ex loco II. ad Timoth. IV. 13. edit. II. aucta, emendata; acc. defenſio eiusdem diſputationis. Hafniae 1689. 4. φελόνην, opinatur, loco Paulli illo intelligi talem thecam librorum, cui incluſus fuerit liber, qui prae ceteris curae eſſet apoſtolo, nempe ſacrum codicem V. T.

Pag. 156. §. 10. lin. 8 ſcr. *Hieroſolym.*

Pag. 161. lin. 21. *Heptateuchus*, liber Iob, *Euangelium Nicodemi*, anglo ſaxonice; hiſtoria *Iudith* fragm. Dano-Saxonice, ſtudio *Edw. Thwaites.* Oxon. 1698. 8.

Pag. 165. lin. 4. ſcr. *Presbyterorum.*

Pag. 176. lin. 18. leg. *Philoſophen — einem.*

ibid. lin. vlt. pro *paters* l. *patres.*

Pag. 180. not. **. lin. 2. leg. *Clement's.*

Pag. 184. not. lin. 22. poſt, *Operum*, dele punctum.

Pag. 185. not. lin. 3. pro, *Hercke*, lege *Hencke.*

Pag. 188. lin. 24. poſt θεοδρόμοις ſcr. *vet. eccleſiae legatis in Ignatii ep. ad Polycarpum.* Coburg. 1718. 8.— *I. H. Dodwelli* diſſ. in Ignatium, acc. fragm. *Philippi Sidetae* de Catechiſtarum Alex. ſucceſſione. Oxon. e theat. Sheldon. 1689. 8.

Pag. 205 lin. antep. lege *Semler.*

Pag. 207. lin. 3. ſcr. *ad Autolycum.*

pag. 214. not. add. Is etiam *Magnetes* et *Macarius Magnes* adpellari conſueuit, et ad ſaec. IV. vel etiam III. referri ſolet. v. *Fabric.* B. Gr. tom. V. p. 276. et aliis locis in ind. voc. *Macarius Magnes* denotatis. Exſtitit, (vt cel. *Morellius* per litteras mihi ſignificauit,) olim et quidem ait ſaltem ad medium ſaec. XVI. vt probe cognoui, in bibl. D. Marci Veneta Magnetis huius opus mſt. *aduerſus gentes*, iam notum, quod eſſi tantae antiquitatis non

fuiſſet,

ſuiſſet, quantae Turrianus, Poſſeuinus aliique adfirmabant, permagni tamen adhuc eſſet faciendum. At periit omnino codex, et cum eo opus periiſſe videtur. Macarium Magnetem ſcriptorem hunc etiam Cruſius adpellat in diſſ. epiſtol. ad Wormium p. 8. " Add. *Magni Cruſii* disp. — exhibens notitiam et θεολογέμενα *Macarii Magnetis ex fragmentis hactenus ineditis deperditi operis apologetici pro chriſtiana* religione aduerſus gentiles conſcripti depromta. Gottingae 1757. 4. — Eiusdem diſſ. theologica ſecunda de Θεολογεμένοις Macarii Magnetis ex fragmentis operis deperditi, ἀποκριτικῶν pro chriſtiana religione adu. gentiles conſcripti, erutis, et ad meliorem intelligentiam argumentorum aduerſae partis perpetuo parallelismo ſcriptorum Porphyrii illuſtratis, resp. Rud. Auguſto Rettberg. Gottingae 1745. 4.

Pag. 221. not. add. De hac editione certiora poſſum tradere, poſtquam cel. *Morellius*, alter Magliabechius, mihi, eum roganti, per litteras, humanitatis plenas, ea, quae ſequuntur, nuper ſcripſit. „*Hiſtoriae eccleſiaſticae editio Veneta hunc titulum fert: Euſebii Eccles. hiſtoriae libri X. Eiusdem de vita imperatoris Conſtantini libri IV. quibus ſubiicitur oratio Conſtantini ad Sanctos, et Panegyricus Euſebii. Henr. Valeſius ex graeco textu, collatis MSS. codicibus, emendato, latine vertit et annotationibus illuſtrauit. Adiectae ſunt in hac editione Obſeruationes criticae plurium eruditorum virorum a Guil Reading* collectae. *H. Valeſii diſſertationes IV. et P. Petri Thomae Cacciari Carmelitae praefatio ac hiſtorica diſſertatio de Euſebiana Rufini translatione. Venetiis typis Antonii Zatta.* 1763. *tomi duo, in tria volumina diſtributi. in* 4. *Textus graecus abeſt, verſione Valeſii latina tantum exhibita, cum notis eiusdem et variorum ex Readingii editione repraeſentatis. Cacciari diſſ. pro Rufino, in titulo*

promiſſa, et ipſa deeſt; fortaſſe, quod infelici coeptu huic editioni ſe manum admouiſſe typographus iam tum intellexit. Quamquam, diſſertationem illam ſumere, conſilium erat, ex editione romana Rufini hiſtor. eccleſiaſt. a. 1741. *in qua Rufinianam verſionem Valeſianae longe praeſtare quum Cacciarius contendiſſet; Tartarottus ei diſſertationem aliam oppoſuit a.* 1748. *Tridenti impreſſam de verſione Rufiniana hiſt. eccles. Euſebii Caeſar. in qua Valeſianae interpretationis dignitas et praeſtantia vindicatur. Euſebii hiſtoria a.* 1770. *Venetiis minime fuit impreſſa: at fortaſſe, ad fucum faciendum, exemplaribus nonnullis editionis a.* 1763. *annus in fronte immutatus eſt. Itaque quam exiguo in pretio editio ea Veneta habenda ſit, vides. Rufini interpretationem, Romae impreſſam, ex libri fronte cognoſce: Eccleſiaſticae hiſtoriae Euſebii Pamphili libri IX. Rufino Aquileienſi interprete, ac duo ipſius Rufini libri, opus ad codd. Vaticanos msst. exactum et notis illuſtratum a Io. Petro Th. Cacciari, Carmelita, Romae* 1741. 4. *II. tom. Euſebii textus graecus abeſt.* Haſtenus optimus mihique amiciſſimus *Morellius.*

Pag. 228. not. lin. 1. leg. *Neocori.*

Pag. 228. lin. 17. poſt, *perſequitur.* dele punctum.

Pag. 229. §. 3. fin. add. *Iudicia eruditorum de ſymbolo* Athanaſiano *ſtudioſe collecta et inter ſe collata, a Wilhelmo Ern. Tentzelio.* Francof. et Lipſiae ſumt. Aug. Boetii. Gothae typis Chriſtph. Reyheri 1687. 12.

Pag. 233. lin. 8. add. *Guil. Ludou. Nitzſchii* epiſt. de Chriſto φιλαρετῳ και χορηγῳ ἀρετης ad locum *Athanaſii* Alexandrini altero in Arianos. Serueſtae 1745. 4.

Pag. 235. lin. 15. leg. *Caniſii.*

Pag. 241. lin. 1. add. fragmentum ex orat. *Greg. Nazianz.* προς ἀστρονόμους, primum editum à cl. *Matthaei* in Lectionib. Mosquens. part. II. pag. 38 ſqq.

Pag. 243. lin. 16. add. — de arcanis, ed. Hoeſchel. Lugd. B. ex offic. Plantin. 1591. 8. edit. rariſſima.

Pag. 248. lin. 8. add. — *S. Baſilii* homilia de infantibus, ab Herode necatis, gr. et lat. cura *Georgii Remi.* Heidelberg. 1598. 4.

Pag. 249. lin. 17. ſcr. *Ambergau.*

Pag. 253. hos numeros, pone in ſuprema lin. loc. 153. — ib. nr. 2. lin. 22. l. Ἐυςάθιον.

Pag. 269. lin. 18. adde *Chryſoſtom.* orat. ἑορτὴ, gr. in *Matthaei* lection. Mosquens. I. pag. 1. ſqq.

Pag. 275. lin. 27. ſcr. *Nazianzeni.*

Pag. 280. nr. 5. lin 10. poſt, *edita*, add. in Lection. Mosquens. part. II, pag. 1. ſqq.

Pag. 284. lin. vlt. poſt *editionibus*, dele punctum.

Pag 295. lin. 17. pro *ax* leg. *ex*.

Pag. 299. lin. 9. poſt ἐκθῦ pone comma.

Pag. 300. lin. 20 ſcr. *Damaſcenus.*

Pag. 302. lin. 12. adde: In Matthaei Lection. Mosq. II. pag. 37, editum legitur σχόλιον Θεοδώρυ, ἡγεμένυ τῶν ςυδίυ.

Pag. 302.. lin. 20. pro, *ipſe* ſcr. *ipſi.*

Pag. 309. lin. 4. add. Idem doct. *Matthaei* ediderat in Lectt. Mosquens. part. I. pag. 7. *Euthymii Zigabeni* catenae ad IV. euangeliſtas ſpecimen, et pag. 41. part. II. ſcholia ad Pſalmum I. graece. v. eius notam.

Pag. 311. lin. 5. ſcr. *a Saxio.* et lin. 6. poſt *cenſeri* add. *videtur.*

ibid. lin. 21. ſcr. *Acindyni.*

Pag. 314. lin. vlt. add. Idem V. D. edidit in Lection. Mosquens. II. pag. 7. *Gregorii* Theſſalon. dialogum, Θεοφάνης ἢ περὶ Θεότητος. etc.

Pag. 318. lin. 19. pro Aſxew. lege, *Aſkew.* — Reliquas plagulas nondum accepi. — Multo plura quidem peccata typographica, pro dolor! ſupereſſe corrigenda, haud negabo. Sed, inſtante mercatu Lipſienſi et vrguentibus operis, aliis praeterea negotiis diſtrictus, ſingulas plagulas relegere non potui Quare Te, L. B. vt ea ipſe corrigas mihique et tarditati typothetae vt ignoſcas, maximo opere oro rogoque.

Atque pauca adhuc, pagina vacua, notabo, quae poſtea caſu animaduerti.

Tom. II. part. I. pag. 84. lin. 16. pro *Philalpho*, leg. *Philelpho.*

ibid. pag, 85. lin. pen. pro *monſtraſarum* leg. *monſtroſarum.*

ib. pag. 145. lin. 30. pro MCCCC. LXXII. ſcr. M. CCCCLXII.

ib. pag. 203. nr. 4. lin. 9. pro *Baudini* leg. *Bandini.*

Tom. II. part. II. p. 320. lin. 26. leg. *Greci e Latini* — — *Proſpetto.*

ib. p. 321. lin. 6. poſt 1794. add. — *vol. III.* 1795. vnum adhuc ſequctur quod continebit indic. et ſupplementa.

ib p. 333. lin. 10. poſt *italica* add. *verſio.*

ibid. p. 344. l. 16. ſcr. *Flanginio.*

— p. 346. lin. 3. ſcr. notaui; p. 347. lin. 9. l. *fine.*

ibid. p. 351. lin. 6. dele: *Binderus.*

ibid. p. 357. lin. 2. pro *Roecher* l. *Koecher.*

ibid. p. 358. lin. vlt. pro *eſſi* l. *et ſi.*

Add. ad tom. I. pag. 579.

Apollonius Grammaticus, Dionyſii Thracis aequalis, ita tamen, vt ad tempora Octauiani Caeſaris vitam protraxerit,

xerit, iudice cl. *d' Anſſe de Villoiſon* in prolegomenis ad Apollonium pag. VIII. ſqq. quam ſententiam *Saxius* in Onom. I. pag. 557. non incredibilem eſſe cenſet, admonetque, viro docto praeiuiſſe *Fabricium* in Bibl. Gr. libr. V. cap. 7. pag. 50. vol. VII. Apollonius autem fuit filius Archibii, grammaticus Alexandrinus et ſophiſta. *Apionem*, qui ſub Tiberio et Claudio Romae docuit, et contra quem ſcripſit Ioſephus, habuit diſcipulum: quamquam id negat *Ruhnkenius* in praefatione ad alterum Heſychii volumen pag. 5. ſed a Villoiſonio pag. VIII. ſqq. humaniter docteque refutatus, vbi etiam de *Dionyſio Thrace* diſputatur. Apollonius autem diſcipuli ſui, Apionis, lexicon in ſuum vſum et quaſi in ſuccum ac ſanguinem conuertit. Scripſit enim *Lexicon graecum Homericum*, in quo praeterea conſeruauit ſententias et teſtimonia aliorum ſcriptorum ac grammaticorum. Atque Villoiſonius in ſectione ſecunda prolegomenorum, auctores, quos citat Apollonius, diligenter recenſet, et in ſectione quarta de codice; qui quidem contractum, ſaltem non plenum habet Apollonium, in bibliotheca, olim Coisliniana, poſthaec Sangermanenſi, vnde *Lexicon* primum eſt deſcriptum ab ipſo et editum, vberius docteque agit. Is vero Villoiſonius, vir graece doctiſſimus, *Apollonii Lexicon*, e quo, tamquam ex fonte ſuo, Heſychius multis locis emendari, corrigi, ſuppleri et explicari poteſt, primus edidit graece ac latine, notisque doctis illuſtrauit cum gloſſis ſedulo comparauit Heſychianis, (atque prolegomen. pag. LIIII. ſqq. egregium dedit ſpecimen, quomodo debeat Heſychius ex Apollonio ſuppleri aut corrigi,) multis Homeri locis facem adtulit criticam, tabulas nouem aeneas dedit, in quibus litterarum ductus et perplexa ſcribendi compendia, quibus vſus eſt librarius, adcu-

rate repraeſentaret, opusque totum, duobus voluminibus conſtans, inſcripſit:

Ἀπολλωνιυ Λεξικον, *Apollonii ſophiſtae Lexicon graecum Iliadis et Odyſſeae.* Primus e codice Sangermanenſi in lucem vindicauit, inumeris repurgauit mendis, allegata Homeri et aliorum poetarum loca diſtinxit, indicauit, notis atque animaduerſionibus perpetuis illuſtrauit et verſionem latinam adiecit, *Io. Baptiſta Caspar, d'Anſſe de Villoiſon* — cum prolegomenis. — Accedit, praeter multa, hucusque inedita, *Philemonis* Grammatici *fragmenta*, tertii Iliadis libri proſaica metaphraſis graeca, e duobus codicibus regiis ab eodem nunc primum eruta, cum notulis et variantibus lectionibus metaphraſisque et tertii Iliadis libri Lutetiae Pariſior. ſumt. I. C. Molini, bibliopolae. 1773. 4. — Villoiſonii prolegomena atque verſionem omiſit, eius autem notis adiecit multas nouas egregias, doctos excurſus et indices *Hermannus Tollius*, qui *Apollonii ſophiſtae Lexicon graecum Iliadis et Odyſſeae* ex edit. Pariſienſi repetiit, recenſuit et illuſtrauit, Lugduni Bat. apud S. et I. Luchtmans, 1788. 8. gr. — In vtramque edit. animaduerſiones et Apollonii emendationes ſcripſit *Bocchus Slotbouwer* in Tirocinio critico in vett. auctores graecos, praeſertim Orpheum, Scylacem et Apollonium, Leowardiae 1792. m. 8. pag. 57. ſqq. conf. quae notaui ad *Fabricii* B. Gr. vol. I. pag. 506. ſq. vbi quoque pag. 502 ſq. de *Apione* diſſeritur.

Ad. *tom.* II. *part.* II. pag. 139. add. *M. Frider. Wilhelmi Hagen* diſp. h. commentat. in Apocalypſis cap. XI. — diſp. II. comm. in Apocalypſis cap. XVII. Erlangae 1795. 8.

INDEX

INDEX. *)

A.

Abgarus II. 2. 118.
Abu Gaſar Achmet II. 1. 486.
Achaeus I. 278.
Achilles Tatius II. 1. 284.
Achmet II. 1. 453.
Achmet, Abu v. *Abu* etc.
Acindynus II. 1. 311.
Actuarius II. 1. 520.
Adrianus monachus II. 1. 283.
Adamantius I. 531. II. 2. 340.
Adrianus, Sophiſta II. 1. 210.
Adulitanum monumentum. I. 544.
Aelianus, Claudius II. 1. 248.
Aelianus, Tacticus. II. 1. 119. et 248.
Aelius Dionyſius II. 1. 119.
Aeneas Gazaeus II. 1. 395.
Aeneas Tacticus I. 428.
Aeſchines, orator. I. 427.
Aeſchines, Socraticus I. 348.
Aeſchylus I. 261. II, 2. 329, ſq.
Aeſopus I. 206. II. 2. 327.

*) Si duo numeri ſunt ſcripti, prior indicat tomum primum; alter autem paginam. Sed trium numerorum poſitorum primus deſignat tomum alterum; ſecundus vero vel priorem, vel poſteriorem illius partem, et tertius paginam illarum partium.

Aetius Antiochenus II. 1. 408. nr. 5.
Aetius, Coele-Syrus, II. 2. 288. not.
Aetius, medicus II. 1. 407.
Agapetus II. 1. 405.
Agatharchides I. 554.
Agathemer II. 1. 247.
Agathias II. 1. 438.
Agathon I. 356.
Albinus II. 1. 177.
Alcaeus I. 194.
Alcidamas I. 372.
Alcinous II. 1. 107.
Alciphron II. 1. 293. II. 2. 352.
Alcmaeon I. 193.
Alcman I. 193.
Alexander Aegeus II. 1. 236.
Alexander Aphrodiſienſis II 1. 236.
Alexander, epiſcopus Alex. II. 2. 232.
Alexander M. 1. 468.
Alexander Trallianus II. 1. 436.
Alexis I 472.
Alexius Ariſtenus II. 1. 514.
Alexius Comnenus II. 1. 496.
Alypius II. 1. 106.
Ammonius, Alexandrinus II. 2. 210.
Ammonius, grammaticus II. 1. 338.
Ammonius Hermeae F. II. 1. 392.
Ammonius Saccas. II. 1. 271.
Amphilochius II. 1. 262.
Anacharſis I. 205.
Anacreon I. 126. II. 2. 328.
Anaſtaſius II. 2. 313.

Anaſtaſius, bibliothecarius II. 1. 458. nr. 5.
Anaſtaſius, maior et minor. II. 2. 297. *alius*. ibid.
Anatolius, philoſophus. II. 1. 187.
Anatolius Alexandrinus. II. 2. 214.
Anaxagoras I. 284. nr. 6.
Anaxandrides I. 415.
Anaxilas I. 415.
Anaximander I. 248. nr. 6.
Anaximenes, ibid.
Andocides I. 356.
Andreas, apoſtolus. II. 2. 165. et 191. not.
Andreas Cretenſis. II. 2. 263. nr. 2. et p. 299.
Andreas epiſc. Caeſar. II. 2. 291.
Andromachus II. 1. 40.
Andronicus Calliſt. II. 1. 554.
Andronicus Comnenus II. 1. 558.
Anna Comnena II. 1. 501.
Anthemius II. 1. 414.
Anthologiae graecae I. 91. II. 1. 474. — II. 2. 322 ſq.
Antigonus, I. 532.
Antimachus I. 220. nr. 9.
Antipater II. 2. 291.
Antiphanes I. 362.
Antiphon I. 315. *alii*, ibid. 316.
Antiſthenes I. 343.
Antonius II. 2. 233.
Antonius, Μελισσα II. 2. 299.
Antonius Polemo II. 1. 122.
Antoninus Liberalis. II. 1 131.
Antoninus, M. Aurel. imperator, II. 1. 135.
Anyte I. 505.
Aphthonius II. 1. 306.

Apocalypſis Ioannis apoſtoli II. 2. 139. et 357.
Apocryphi libri V. T. II. 2. 54.
Apollinaris, ſ. Apollinarius, eiusque filius II. 2. 238.
Apollinaris, Claudius. II. 2. 190.
Apollodorus, et duo alii, comici. I. 491.
Apollodorus, Damaſcenus. II. 1. 110.
Apollodorus, grammaticus, I. 572. II. 2. 346. ſq.
Apollonius Alexandrinus II. 2. 251. et II. 1. 463. atque ante indicem additum epimetron.
Apollonius Dyscolus. II. 1. 120.
Apollonius Pergaeus I. 540. II. 2. 341.
Apollonius Rhodius, I. 551. II. 2. 344.
Apollonius Tyanenſis II. 1. 30.
Apoſtoli diuini, II. 2. 120. — eorum ſymbolum II. 2. 138.
Apoſtolius Mich. II. 1. 551.
Ἀπόστολος et ἀπόστολοι, qui libri N. T. dicebantur? II. 2. 84. et 85. not.
Appianus II. 1. 125.
Apſines II. 1. 263.
Aquila II. 2. 41.
Aratus I. 529. II. 2. 339. ſq.
Archelaus I. 284. nr, 6.
Archilochus I. 188.
Archimedes I. 547. II. 2. 342. ſq.
Archytas I. 389.
Aretaeus II. 1. 67.
Arethas II. 2. 303.
Argyropulus II. 1. 559.
Argyrus, Is. II. 1. 543.
Ariſtaeus II. 2. 1. et 6. ſq. 13. 41.
Ariſtenaetus II. 1. 317.

Ari-

Ariſtarchus Samius I. 534. II. 2. 340. *Grammaticus.* I. 557.
Ariſtides, Aelius. II. 1. 202.
Ariſtides, Quinctilianus II. 1. 106.
Ariſtippus I 342.
Ariſto Chius. I. 542. nr. 2.
Ariſtophanes I. 333. II. 2. 332. ſq. — *Erneſti* Obſſ. in Ariſt. Nub. Lips. 1795. 8.
Ariſtoteles I. 432. II. 2. 335. ſqq.
Ariſtoxenus I. 486.
Arrianus, Flauius. II. 1. 111.
Arſenius, Apoſtolii F. II. 1. 553.
Arſenius, monachus II. 2. 239.
Artemidorus II. 1. 117.
Aſclepius 1. 120.
Aſterius II. 2. 240.
Aſtydamas I. 262. not. — *minor* I. 415.
Athanaſius II. 2. 225, et 360.
Athenaeus, grammat. II. 1. 232. 235.
Athenaeus, mechanicus, I. 551.
Athenagoras II. 2. 197.
Athenogenes II. 2. 190.
Attaliata II. 2. 496.
Autolycus I. 473.

B.

Babrius, ſ. Babrias I. 206. 583.
Bacchius II. 1. 106.
Bacchylides I. 281.
Balſamon II. 1. 514.
Barlaam II. 2. 282. et 311.

Barnabas, II. 2. 177. 186. 191. not.
Baruch II. 1. 61.
Baſilius, imperator. II. 1. 456.
Baſilius, Magn. II. 2. 246. et 361.
Baſilius Patricius II. I. 474.
Baſilius Seleucenſis. II. 2, 252. nr. 6.
Bato II. 2. 345.
Beccus; v. *Veccus.*
Beroſus I. 538.
Berylius II. 2. 214.
Beſſarion II. 1. 545. (corr. 548.)
Bibliothecae patrum II. 2. 169. ſqq.
Bibliothecarum catalogi I. 54.
Bion I. 558. II. 2. 315.
Bito I. 541.
Blaſtares, ſ. Blaſtarius. II. 1. 532.
Brutus I. 579. II. 2. 347.
Byzantinae hiſtoriae ſcriptores. I. 105. II. 1. 389.

C.

Caeſarius II. 1. 337.
Callimachus I. 525. II. 2. 339.
Callinicus II. 1. 276.
Callinus I. 192.
Camariota II 1. 553.
Canabutza, Ioan. I. 594.
Cananus II. 1. 546.
Canon N. T. II. 2. 71.
Canones apoſtolici II. 2. 161. 162, ſq.
Cantacuzenus, Ioan. II. 1. 537. *Matthaeus* ibid. 539. nr. 4.

Caſſia-

Caſſianus, Ioann. II. 2. 280. nr. 5.
Caſſius Felix. II 1. 18.
Catalogi MSSt. graecor. I. 53. ſqq.
Catenae patrum II. 2. 169.
Cebes I. 343. 348. II. 2. 250. et praef. VI.
Cedrenus II. 1. 485.
Cephalas I. 93. 95. II. 1. 474.
Chaeremon I. 362.
Chalcondylas Laonicus, II. 1. 534. et 562. — *Demetrius*, II. 1. 563.
Chariton II. 1. 362.
Chion. I. 412.
Choniates II. 1. 518. 519.
Choricius II. 1. 421.
Chriſtophorus II. 1. 455.
Chronicon Alexandrin. ſiue Paſchale II. 1. 481. II. 2. 298. — *marmoreum* I. 535. II. 2. 340.
Chryſippus I. 534. nr. 5. — *Presbyter* II. 2. 291.
Chryſoloras, Emman. II. 1. 545.
Chryſoſtomus II. 2. 263. et 361.
Cinnamus II. 1. 509.
Cleanthes I. 533.
Clemens, Tit. Flauius, Alexandrinus, II. 2. 208. — *martyr.* II. 2. 182.
Clemens Romanus. II. 2. 180. 191. not.
Clementis epiſt. ad Corinthios II. 2. 78.
Cleomedes II. 105.
Clitagoras I. 219. nr. 7.
Codicum graec. catal I. 53. ſqq. *Barberini* codd. I. 61. ſqq. bibl. *Angelicae* I. 65. ſq. *Ghigianae* I. 66.
Codinus II. 1. 560.

Co-

Cointus II. 1. 411. Praef. ad II 2. VIII.
Collectiones graecor. auctorum I. 85 ſqq. 98. ſqq. II. 2. 322.
Coluthus II. 1. 408 Praef. ad II. 2. VII. ſqq.
Comnena, Anna, II. 1. 501.
Comnenus Alexandr. II. 1. 496.
Comnenus Andronic. II. 1. 558. *alii*, ib. 497. 498.
Conon I. 580. II. 2. 347.
Conſtantinus Africanus II. 1. 486. et 487.
Conſtantinus Harmenopulus, II. 1. 539.
Conſtantinus Manaſſes II. 1. 508.
Conſtantinus M. II. 1. 298.
Conſtantinus Porphyrogennetus II. 1. 477.
Corax I. 357. not.
Corinna I. 278.
Corinthiorum epiſtola ad Paullum apoſtol. II. 2. 78.
Coriathus Georgius II. 1. 512.
Cornelius II. 2. 214.
Cosmas II. 1. 422. II. 2. 71. not. p. 342.
Crates I. 475.
Cratinus I. 280.
Critici ſcriptores I. 75. II. 2. 321.
Criton, medicus, II. 1. 104.
Chronicon marmoreum I. 535.
Cteſias I. 387.
Cyrillus, Alexandrinus, II. 2. 284. et 285. nr. 2.
Cyrillus, Hieroſolymit. II. 2. 236.
Cyrillus, Ictus. II. 1. 418.
Cyrillus, ſacerdos. II. 2. 302.
Cyrus, Theodorus Prodromus. II. 1. 500. et 553.

D.

Damas I. 585.
Damaſcenus Ianus, ſ. Ioannes, medicus. II. 1. 455.
Damaſcenus, Ioannes, theologus, II. 2. 300. et 279.
Damaſcius II. 1. 423.
Damaxenus I. 535.
Damis II. 1. 33. nr. 6.
Dares, Phrygius. I. 135.
Demades I. 464.
Demetrianus II. 2. 214.
Demetrius Cydone II. 1. 536.
Demetrius Pepagomenus II. 1. 494. — *Pepanus*, ibid.
Demetrius Phalar. I. 493. vbi pag. 495. lin. 2. corrig. 1584. loco, 1582. II. 2. 337. Praef. ad II. 2. p. V.
Demetrius Triclinius II. 1. 546.
Democritus I. 283.
Demoſthenes I. 416. II. 2. 335.
Dexippus Athen. excerpta ex eius libro II. 1. 479.
Dexippus Herennius II. 1. 284. — *peripateticus*, ibid p. 311.
Diadochus II. 2. 283.
Diagoras I. 284. nr. 6.
Dicaearchus I. 487.
Dictys Cretenſis I. 135.
Didymi ſcholia I. 154. et 580.
Didymus Catecheta II. 2. 235.
Dinarchus I. 492.
Dio Caſſius II. 1. 255.
Dio Chryſoſtomus II. 1. 71.
Diocles Caryſtius I. 540.
Diodorus Siculus I. 594. II. 2. 348.

Dio-

Diogenes Apolloniates I. 284. nr. 6.
Diogenes Laertius II. 1. 239.
Diogenes Sinop. I. 469.
Dionyſius Aelius II. 1. 119.
Dionyſius Antiochenus, chriſtianus, II. 1. 396.
Dionyſius Areopagita II. 2. 178. et 293.
Dionyſius, epiſcop. Alexandrinus II. 2. 213.
Dionyſius Halicarn. I. 585. II. 2. 348.
Dionyſius, Periegetes. II. 1. 3.
Dionyſius, Thrax. I. 578.
Diophantes II. 1. 336.
Dioſcorides II. 1. 35.
Diphilus I. 500.
Diyllus I. 355. nr. 7.
Dorotheus, Iſtus, II. 1. 418.
Ducas II. 1. 561.

E.

Ebnbeithar II. 1. 517.
Eccleſiaſtici ſcriptores II. 2. 166.
Edictum Epheſinum II. 1. 140.
Empedocles I. 292. II. 2. 328.
Ephippus I. 415.
Ephorus I. 355. nr. 7.
Ephraemus II. 2. 260.
Ephraim minor II. 2. 262. nr. 4.
Epicharmus I. 269.
Epicrates I. 415.
Epictetus II. 1. 59. praef. ad II. 2. VI.
Epicurus I. 501.
Epigrammata gr. vid. *Anthologiae*.

Epi-

Epiphanius II 2. 256. 277.
Epiphanius Hieroſolymit. II. 2. 259. nr. 4.
Eratoſthenes I. 541.
Erotianus II. 1. 46.
Etymologicum I. 80. II. 1. 462. et 483. II. 2. 321.
Euagrius, diaconus II. 2. 239. — *ſcholaſticus* II. 2. 297.
Euangelia apocrypha. II. 2. 160. nr. 4.
Euangeliſtarium II. 2. 85.
Eubulus, comicus I. 415. — *orator* I. 427. nr. 2.
Euclides I. 496. II. 2. 338. et 341. fin. — *alius* I. 499. nr. 7.
Eudocia ſ. Athenais II. 1. 364.
Eudocia, ſ. Eudoxia, Auguſta. II. 1. 365.
Eudoxus I. 415.
Euemerus I. 491.
Eugenianus II. 1. 362.
Eumathius II. 1. 516.
Eunapius II. 1. 346. et 474.
Eunomius II. 2. 237.
Eupolis I. 314.
Euripides I. 304. II. 2. 331.
Euſebius, Alexandrin. II. 2. 236.
Euſebius, Caeſarius epiſcopus II. 2. 216. et 359. — *Emeſenus* II. 2. 224. — *epiſcopus Laodicen.* II. 2. 214.
Euſtathius, Anteceſſor. II. 1. 516.
Euſtathius, Antiochenus epiſcopus II. 2. 224.
Euſtathius, Theſſalonic. archiepiſcopus. I. 156. II. 1. 4. et 9. II. 1. 515. II. 2. 355. praef. VII.
Euſtratius, metropolita II. 1. 498. et I. 452. not. — *Presbyter CPolitan.* II. 2. 296.

Eutecnius II. 1. 226. not. II. 2. 346.
Euthalius, epiſcop. Sulcenſis II. 2. 149. nr. 4. et pag. 291.
Euthymius Zigabenus II. 2. 307. et 361.
Eutocius II. 1. 391.
Ezechiel. I. 576.

F.

Fauorinus II. 1. 107.
Firmus II. 2. 291.
Flauianus II. 2. 291.
Flauius Clemens, *martyr.* II. 2. 182. nr. 3.

G.

Gabrias, v. *Babrius.*
Galenus II. 1. 168.
Gaudentius II. 1. 118.
Gaza II 1. 547.
Gazaeus, Aeneas II. 1. 395. — *Ioannes*, ibid. 396. — *Procopius*, ibid. 402.
Gelaſius II. 2. 239. — *Caeſarienſis*, II. 2. 291.
Geminus I. 577.
Gemiſtus Pletho. II. 1. 545. (ſcr. 548.)
Geneſius II. 1. 476.
Gennadius II. 2. 312. et 297.
Georgius Acropolita II. 1. 517. nr. 2. et 534.
Georgius Alexandrinus II. 2. 298.
Georgius Cedrenus II. 1. 485.
Georgius, Corinthus II. 1. 512.
Georgius Lecapenus II. 1. 532. Excerpta ex eius grammatica dedit *Matthaei* in Lectionibus Moſquenſibus, part. I. pag. 55. ſqq.

Geor-

Georgius Metochita II. 1. 309.
Georgius Phranzes II. 1. 562.
Georgius Piſides II. 1. 446.
Georgius Syncellus II. 1. 449.
Georgius Trapezunt. II. 1. 545. ſ. potius 548.
Germanus II. 2. 300.
Glaucippus I. 466. nr. 5.
Glycas, Michael. II. 1. 554. II. 2. 310.
Gorgias I. 268.
Graecae linguae praeſtantia I. 1. ſqq. II. 2. 315. — hiſtoriam illius, aut ſcriptorum gr qui concinnarunt, I. 6 ſqq. — Origo I. 11. ſqq. 23. ſqq. II. 2. add. p. 316. 318. — litterae ſ. characteres I. 18. ſqq. — accentus I. 27. — dialecti I. 34. — ellipſes, proſodia. I. 51. II. 2 320. — inſcriptiones. I 21. II. 2. 317. — particulae I. 48. — pronuntiatio I. 29. — ſubſidia I. 40.
Graecorum auctorum collectiones I. 85. ſqq.
Grammaticae I. 43. II. 2. 319.
Gregoras II. 1. 533.
Gregorius Antiochenus II. 2. 298.
Gregorius, archiepiſcopus Armeniae II. 2. 215. — Agrigentinus pontifex II. 2. 294.
Gregorius Corinthus II. 1. 512.
Gregorius Nazianzenus II. 2. 240. 229. nr. 4. p. 263. nr. 2. et 277. 279 ac 360.
Gregorius Nyſſenus II. 2. 252.
Gregorius Palamas II. 2. 311.
Gregorius ſcholar. ſ. Gennadius II. 2. 312.
Gregorius Thaumaturgus II. 2. 212.
Gregorius Theſſalon. II. 2. 314. et 361. fin.

H.

Hadrianus, imperator II. 1. 108.
Hanno I. 135.
Harmenopulus II. 1. 539.
Harpocration II. 1. 318.
Hecataeus I. 471. II. 2. 337.
Hegeſippus II 2. 190. 206.
Heliodorus II. 1. 341. — Lariſſaeus. ibid. 343.
Helladius I. 1. 305. — alii ibid. p. 306. nr. 6.
Hephaeſtio I. 1. 134.
Heraclides I. 474.
Heraclides, epiſcopus Ephesinus II. 2. 280.
Heraclitus I. 254. II. 2. 328.
Herennius Philo II. 1. 71.
Hermas I. 2. 182. et 191. not.
Hermes Trismegiſtus I. 117. II. 2. 352.
Hermeſianax II 1. 234. nr. 6.
Hermias II. 2. 208.
Hermogenes II. 1. 162. *alii*. ibidem pag. 165. nr. 7.
Hero I. 545. — *Hero, ſecundus* et *tertius* II. 1. 441.
Herodes, Tiberius Claudius Atticus, II. 1. 124.
Herodianus, Aelius, grammaticus II. 1. 166.
Herodianus auctor gloſſarii Hippocratei II. 1. 40.
Herodianus, hiſtoricus. II 1. 263.
Herodotus I. 285. II. 2. 330.
Heſiodus I. 174. et 512. II. 2. 322. et 326. ſq.
Heſychius, epiſcopus. II. 2. 215.
Heſychius, Lexicographus, II. 1. 351.
Heſychius Mileſius, II 1. 434.
Heſychius Presbyter II. 2. 280. nr. 5.
Hexapla II. 2. 43.
Hierocles, Nicomedienſis iudex II. 1. 296.

Hiero-

Hierocles, philoſophus ibid. nr. 3. et II. 1. 393.
Hierocles, Synecdemi auctor. II. 1. 395.
Hieronymus II. 2. 260.
Himerius II 1. 326.
Hipparchus. I 555.
Hippocrates I 317. II. 2. 332. et 346. ac praef. VI.
Hippolytus. II. 2. 211.
Homerus I 139. — carmina, ib. 142. editt. ib. 144. II. 2. 325. — verſiones I. 158. et II. 2. 325.
Horapollo I. 121.
Horus I. 121. et 211.
Hypatia II. 1. 347.
Hyperides I 466.
Hypſicles II. 1. 178.

I.

Iacobus, minor II. 2. 156.
Iambe I. 188. not.
Iamblichus II. 1. 207. II. 2. 352. — *alius*, ibid. 208. et 300.
Ibycus I. 220.
Ieſus Chriſtus. II. 2. 113. II. 2. 356. ſq.
Ieſus Sirach. II. 2. 60.
Ignatius, fabulator. I. 584. praef. II. 2. V.
Ignatius, II. 2. 183. et 358.
Immanuel Palaeologus II. 1. 546.
Inſcriptiones v. *Graecae L. praeſt.*
Ioannes Actuarius II. 1. 520.
Ioann. Anagnoſtes II. 1. 547.
Ioannes Andronicus Calliſtus II. 1. 554.
Ioannes Antiochenus, monachus II. 1. 466. nr. 5. — *epiſcopus* II. 285. nr. 2.

Ioannes, apoſtolus diuin. II. 2. 139. — epiſtola III. arabice verſa. ibid. 157. not.
Ioannes Argyropulus II. 1. 559.
Ioannes Beccus ſ. Veccus. II 2. 309.
Ioannes Cameniata II. 1. 466.
Ioannes Cantacuzenus II. 1. 537.
Ioannes Caſſianus. II. 2. 280. nr. 5.
Io. Chryſoſtomus. II. 2. 263.
Ioannes Cinnamus. II. 1. 509.
Io. Damaſcenus. II. 2. 300.
Ioann. Ducas II. 1. 561.
Ioannes Hieroſolymitanus. II. 2. 239.
Ioannes Malalas II. 1. 465.
Ioannes, Moſchi F. Encrates. II. 2. 298.
Ioannes Mauropus, II. 1. 484.
Ioannes Neſteutes, II. 2. 297.
Ioannes, patriarcha CPolitanus II. 2. 300.
Ioannes Pediaſimus II. 1. 543.
Ioan. Philoponus II. 1. 418. II. 2. 354.
Ioannes ſcholaſticus II. 2. 298.
Io. Scylizes II. 1. 487.
Ioan. Stobaeus II. 1, 396.
Ioannes Zonaras II. 1. 499.
Ioel II. 1. 517.
Ioſephus Bryennius II. 2. 312.
Ioſephus Chriſtianus II. 1. 498.
Ioſephus Flauius II. 1. 41. — add. *Erneſti.* Obſſ. in Ariſtoph. Nub et Fl. Ioſeph. Lips. 1793. 8.
Ioſephus Geneſius II. 1. 476.
Irenaeus II. 2 203.
Iſaacus II. 2. 291.
Iſaacus Argyrus II. 1. 543. — *Porphyrogeneta* II. 1. 512.

Iſaeus

Iſaeus I. 414.
Iſidorus grammaticus II. 1. 21.
Iſidorus Peluſiota II. 2. 292.
Iſidorus philoſophus II. 1. 350. nr. 5.
Iſocrates I. 363.
Itala verſio II. 2. 78. fin. et 99. not.
Iuba I. 580. II. 2. 347.
Iudas II. 2. 159.
Iudith II. 2. 57.
Iulianus, imperator, II. 1. 321.
Iulius Africanus II. 2. 212.
Iuſtinianus imperator II. 1. 405.
Iuſtinus Martyr II. 2. 191.
Iuſtus II. 1. 41.

K.

Kyranides I. 120. II. 2. 323,

L.

Lamprus I. 220. nr. 9.
Laſcaris Conſtant. II. 1. 561. — *Ianus* ibid. 563.
Laſus I. 220. nr. 9. — 237. nr. 2.
Lecapenus, v. *Georgius*.
Lectionaria II. 2 84. et 85. not.
Leo, diaconus. II. 1. 483 — *grammaticus* II. 1. 475.
Leo VI. imperator. II. 1. 466.
Leo Magentenus II. 1. 417.
Leonidas I. 475. — *Alexandrinus* I. 476.
Leontius, Byzantinus II. 1. 439 — *alii*, ibid. 440.
Leontius Pilatus II. 1. 545. nr. 1. et not. ac. II. 2. 311. not.

Leucippus I. 284. nr. 6.
Lexbonax II. 1. 20.
Lexica graeca I. 81,
Libanius II. 1. 312. 2. 352. et praef. VI.
Liturgiae II. 1, 160. nr. 4.
Longinus Dio Caſſius II 1, 277. II. 2. 351. ſq.
Longus, eroticus II. 1. 358. Praef. ad II. 2. pag. VI.
Lucas, euangeliſta, II. 2. 136. et 357.
Lucianus II. 2. 184. 189. 219. praef. VI. Lucianus, Presbyter, II. 215. et 280. nr. 5.
Lycophron I. 509.
Lycurgus, legislator I. 204. — *orator* I. 430.
Lyſanias I. 542. nr. 2.
Lyſias I. 357.
Lyſinus I. 220. nr. 8.

M.

Macarius II. 2. 234 — *minor* monachus, ibid. — *Magnes* II. 2. 214. et 358. ſq.
Magnes II. 2. 214.
Malachus, v. *Marachus.*
Malchus II. 1. 388.
Manaſſes II. 2. 61.
Manethos I. 536. II. 2. 340.
Manichaeus II. 2. 215.
Manuel Bryennius II. 1. 530.
Manuel Caleca II. 2. 312.
Manuel Palaeologus II. 1. 546. — *Philes* II. 1. 521.
Marachus I. 432.
Marcellus Sidetes II. 1. 177.
Marcianus II, 1. 363.

Marcus,

Marcus, euangeliſta II. 2. 132. — eius euangelium autographum, ibid. et p. 83.
Marcus, eremita. II. 2. 280. nr. 5.
Marinus II. 1. 385.
Martyrius, patriarcha. II. 2. 276. nr. 5.
Matthaeus Blaſtares II. 1. 532.
Matthaeus Camariota II. 1. 553.
Matthaeus, euangeliſta II, 2. 124. et 357.
Matthaeus, medicus. II. 1. 559.
Mauricius II. 1. 438.
Mauropus II. 1, 484.
Maximus, Confeſſor. II. 2. 298.
Maximus Epheſius II. 1. 320. — *Epirota*, ibid.
Maximus, Tyrius. II. 1. 214.
Megaſthenes I. 501.
Melampus I. 532. II. 2. 340.
Meleager I. 575. II. 2. 347.
Meliſſus I. 284. nr. 6.
Melito II. 2. 190.
Memnon I. 581.
Menaea II. 2. 173.
Menander comicus I. 488. — *Byzantinus* ſcriptor II. 1. 439.
Menelaus II. 1. 75.
Menexenus I. 399. not.
Menologium Graecorum II. 2. 173.
Mercurius Triſmegiſtus v. *Hermes.*
Methodius II, 2. 215. et 263. nr. 2. it. 277.
Methodius, alias Methud. II. 2. 302.
Methodius, confeſſor, patriarcha II. 2. 303.
Methud II. 2. 302.
Metochita II. 2. 309. et 310.

Metrodorus I. 284. nr. 6.
Michael, Apoſtolius II. 1. 551. — *Attaliata.* II. 1. 469.
Michael Cerularius II. 2. 304. — *Choniates.* II. 1. 519.
Michael, Syncellus II. 1. 450.
Mimnermus I. 204.
Minucianus II. 1. 277.
Moeris, Aelius, II. 1. 213.
Monymus I. 430.
Morſimus I. 262. not.
Moſchion, medicus. II. 1. 443. — *alius*, ibid. 444. nr. 4.
Moſchion, Syracuſanus, I. 541. et II. 1. 444. nr. 4.
Moſchopulus II. 1. 544.
Moſchus I. 558.
Muſa, Antonius. I. 582. nr. 5.
Muſaeus I. 132. II. 2. 324. Praef VII.
Myrepſus II. 1. 526.
Mythaecus I. 355. nr. 7.

N.

Naucratius II. 2. 302.
Nazianzenus. v. *Gregorius Nazianzenus.*
Nectarius II. 2. 290.
Nemeſius II. 2. 239.
Nepos II. 2. 214.
Neſtorius II. 2. 290.
Nicander I. 570. II. 2. 346.
Nicephorus II. 1. 453. — *alii*, ibid. p. 455.
Nicephorus Blemmyda II. 1. 520.
Nicephor. Bryennius II. 1. 500.
Nicephorus Gregoras II. 1. 533.
Nicephorus II. patriarcha II. 1. 559.

Nice-

Nicephorus Xanthopulus II. 1. 529.
Nicetas II. 1. 362.
Nicetas Acominatus Choniates II. 1. 518. 534.
Nicetas Dauid, II. 1. 458.
Nicetas Serronius II. 2. 304. — *Stethatus* II. 2. 458.
Nicias I. 355. nr. 7.
Nicochares I. 415.
Nicodemi euangelium II. 2. 161. et 358. de edit. Auguſtana v. *Panzeri* A. T. 1. p. 134.
Nicolaus, Alexandrinus II. 1. 526.
Nicolaus Damaſcenus, 1. 598.
Nicolaus Myrepſus II. 1. 526.
Nicol. Syracuſanus. I. 355, nr. 7.
Nicomachus II. 1. 130.
Nicophon, ſ. Nicophron, comicus. I. 415.
Nicoſtratus. I. 415.
Nilus II. 2. 281. — *Cabaſilas*. II. 2. 309. — *Eparcha*, ibid. — *Nomophylax* II. 2. 309. — *alii* II. 2. 282.
Nonnus II. 1. 360. Praef. ad II. 2. VI.
Noſſis I. 500.
Numenius II. 1. 178. — *alius*, ibid.
Nymphodorus I. 355. nr. 7.

O.

Ocellus Lucanus I. 256. II. 2. 328.
Oecumenius II. 2. 303.
Olympiodorus II. 1. 369 — *platonicus*, II. 1. 427. *alii*, ibidem, pag. 428.
Onoſander II. 1. 33.
Oppianus II. 1. 225.
Oribaſius II. 1. 334.

Origenes Chriſtianus II. 2. 44. et 212. — *ethnicus* II. 2. 53. II. 1. 272.
Orpheus I. 127. II. 2. 324.
Orus v. *Horus.*

P.

Pachymeres II. 1. 524.
Palaephatus I. 122. 211.
Palamas II. 2. 311.
Palladius II. 2. 281.
Pamphilus II. 2 215.
Panaetius I. 558.
Pantaenus II. 2. 125. not. et 190.
Papias II. 2. 188.
Pappus II. 1. 343.
Parium chronicon -- v. *chronicon marmor.*
Parmenides I. 253.
Parthenius I. 581. II. 2. 347. fin. Praef. VII.
Patres eccleſiaſtici II. 2. 166. et 176.
Paullus Aegineta II. 1. 448.
Paullus Alexandrinus II. 1. 338.
Paullus Apoſtolus II. 2. 146. -- eius epiſtola ad Hebraeos ib. pag. 147. not. -- II. 2. 357. ſq.
Paullus Samoſatenus II. 2. 214. -- *Silentiarius* II. 1. 429. -- *Thebaeus* II. 2. 216.
Pauſanias. II. 1. 179 II. 2. 351.
Pediaſimus II. 1. 543.
Pentateuchus num primum ſit translatus in L. Gr. nec ne? II. 2. 8. --- ex quonam textu? ib. 10.
Peregrinus II. 2. 190
Petrus, apoſtolus II. 2. 154.

Petrus, Alexandrinus epiſcopus, II. 2. 214.
Petrus, diaconus II. 1. 427. — *rhetor* II. 1. 426.
Petrus Siculus II. 2. 302.
Phaedo I. 285. nr. 6.
Phalaris I. 215.
Pherecydes I. 240.
Philemon, comicus. I. 488. — *iunior* et *alius*, ibid. not.
Philemon grammaticus II. 2. 311. — fragmenta, in *Villoiſonii* ed. *Apollonii* gramat. Lexici Homerici.
Philetaerus I. 415.
Philinus I. 554. nr. 7.
Philippides I. 471.
Philippus I. 415.
Philippus Sidetes, II. 2. 280. nr. 5.
Philippus Solitarius II. 1. 495. II. 2. 305.
Philiſtion, comicus I. 361.
Philiſtion, medicus I. 416.
Philo, Carpaſiae epiſcopus II. 2. 280. nr. 5. et p. 258.
Philo, Iudaeus, II. 1. 22.
Philo, mechanicus I. 557.
Philocles, I. 262. not.
Philodemus, philos. epicur. tempore Auguſti, ſcripſit libr. περὶ μουσικῆς; cuius librum III. edid. et illuſtrauit *Car. Roſin us* in Herculan. voluminum tom. I. Neapol. 1793. ſcr. animadu. in illum partic. I. Ienae 1795. fol progr. *Schütz*, Prof. Ien.
Philonides, I. 317.
Philoponus, v. *Ioannes.*
Philoſtorgius, II. 2. 288.
Philoſtratus, et Flauius et Lemnius II. 1. 216.
Philotheus II. 2. 311.

Philoxenus, Cytherius, poeta I. 413. — *Cos.* et *grammaticus* II. 1. 404.
Phocas II. 1. 515.
Phocylides I. 224.
Phlegon, Trallianus II. 1. 123.
Phoebammon II. 1. 363.
Photius II 1. 562.
Phranzes II. 1. 562.
Phronto II. 1. 277. not.
Phrynichus, comicus, I. 314. — *rhetor* II. 1. 206.
Pilati acta II. 2. 162. et v. *Pontius Pilatus.*
Pindarus I. 270. II. 2. 330.
Planudes II. 1. 530.
Plato, comicus, I. 281.
Plato, philoſophus I. 391. II. 2. 334.
Pleias poetarum I 508.
Pletho, v. *Gemiſtus*, et II. 2. 312.
Plotinus II. 1. 273. et 290.
Plutarchus II. 1. 76. et 82. ac II. 2. 250. et 350. add. *Plut.* Marius, Sulla, Lucull. et Sertor. edidit *E. H. G. Leopold.* Lips. 1795. m. 8.
Polemo, Anton. II. 1. 122.
Pollux, Iul. chriſtianus, II. 1. 390.
Pollux, Iulius, Lexicographus, II. 1. 208.
Polus I. 269.
Polyaenus II. 1. 160.
Polybius I. 562. II 2. 345. ſq.
Polybus I. 326. nr. 7.
Polycarpus II. 2. 185. 186. 187. in primis pag. 189.
Polychronius II. 2. 280. nr. 5.
Polycrates II. 2. 190.
Pontius Pilatus II. 1. 18. et II. 2. 162. — *Leontius Pilatus.* v. *Leontius.*

Porphyrius, Malchus II. 1. 289. (ſcr. 288.)
Porphyrius, Siculus. II. 1. 293. nr. 7.
Poſidippus I 504.
Praxapoſtolus II. 2. 85. ſq.
Praxilla I. 282
Priſcianus, Lydus, philoſophus peripateticus, II. 1. 402.
Priſcus II. 1. 374.
Probus, Siculus II. 1. 289. (corrig. 288.) not.
Proclus, Lycius II. 1. 375. — *alii*, ibid. 383. ſqq.
Proclus, archiepiſcopus CPolit. II. 2. 291.
Procopius, Caeſareae natus, hiſtoricus II. 1. 431.
Procopius Gazaeus II. 1. 407.
Procopius, presbyter II. 2. 292.
Prodromus II. 1. 500. et 553.
Protagoras I. 281. nr. 6.
Pſaon I. 355. nr. 7.
Pſellus Michael II. 1. 464. II. 2. 305. — *minor* II. 1. 488.
Ptolemaeus, Alexandrinus, grammaticus, Chennus, II. 1. 110.
Ptolemaeus, Aſcalonita II. 1. 111.
Ptolemaeus, Claudius II 1. 143. II. 2. 350.
Pythagoras I. 238. 242. II. 2. 322. — *Laco.* I. 248.
Ptochoprodromus, v. *Prodromus.*

Q.

Quadratus II. 2. 190.
Quintus Calaber, v. *Cointus.*

R.

Rhazes II. 1. 484.
Rhianus I. 544.

S.

S.

Sabinus II. 2. 283.
Salluſtius II. 1. 336.
Salomonis ſapientia II. 2. 58.
Sanchoniaton I. 126.
Sappho I. 196.
Scriptores eccleſiaſtici v. *Eccleſiaſtici.*
Scylax I. 249.
Scymnus I. 577.
Secundus II. 1. 109.
Septuaginta interpretes graeci II. 2. 1. codices II. 2. 18. — editt. ib. 24. ſqq. ſingulae editiones nonnullorum librorum, ibid. 35 et II. 2. 355. — Lexica, II. 2. 63. — eorum origo et vtilitas, ib. 14. 16.
Seuerianus II. 2. 280. nr. 5.
Severus Alexandrinus, II. 1. 386.
Seuerus Antiochenus epiſcopus II. 2. 292.
Sextus Empiricus II. 1. 211.
Sibylla I. 112.
Sidetes II. 1. 177. et 358.
Simeon CPolitan. II. 2. 304.
Simeon Metaphraſtes II. 1. 472.
Simeon Sethus II. 1. 495. — *Stylites* II. 2. 281. — *Theſſalon.* II. 2. 312.
Simmias I. 499. II 2. 338.
Simonides I. 237.
Simplicius II. 1. 424.
Sixtus ſecundus II. 1. 276.
Socrates, philoſophus I. 326. — *ſcholaſticus* II. 2. 289.
Solon I. 199.
Sophocles I. 293. II. 2. 331.

Sophron I. 341. II. 2. 333.
Sophronius, Hieronymi familiaris II. 1. 338. — *patriarcha CPolit.* II. 2. 239. not. — *patriarcha Hieroſolymit.* II. 2. 298.
Soranus II. 1. 104.
Sozomenus II. 2. 289. nr. 2. et 290.
Stephanus, Byzantinus II. 1. 386.
Stephanus, Ictus II. 1. 418.
Stephanus, medicus II. 1. 442.
Stephanus Henr. de eius theſauro L. Gr. praef. ad part. II. tomi II. pag. IV. ſqq. et II. 2. 321.
Steſichorus I. 218.
Stobaeus II. 1. 396.
Strabo. II. 1. 11.
Strato II. 1. 225.
Suidas II. 1. 503. — *Olearii* not. ad Suidam; cum Erneſti Obſſ. ad Ariſt. Nubes. etc. Lips. 1795. 8.
Suſarion I. 220.
Symbolum apoſtolorum II. 2. 138. et 357.
Symmachus I. 2. 43.
Syneſius II. 2. 277. — *medicus*, II. 1. 486.
Syrianus II. 1. 370.
Syrus: ὁ Σύρος, interpres II. 2. 34.

T.

Taraſius II. 1. 449.
Tatianus II. 2. 201. 210. §. 13.
Telamon I. 219. nr. 7.
Telecides I. 341.
Teſtamentum nouum II. 2. 64. — eius inſcriptio et diuinitas, ib. 66. ſqq. 121. — lingua, ib 68. — codices, ibid. 76. 78. 81. 84. — de arte critica adhibenda

hibenda ib. 77. — editiones, ib. 86. — verſiones, ibid. 98. — ſubſidia ib. 104. — lexica ib. 110. II. 2. 356.
Teſtamentum vetus graecum, v. *ſeptuaginta interpretes.*
Thalelaeus II. 1. 408.
Theano I. 249. nr. 7.
Thecla II. 2. 21. in primis 22. ſq.
Themiſtius II. 1. 330. — *alius*, ibid. 334.
Themiſtocles I. 279.
Theocritus I. 511. II. 2. 338. ſq. Praef. VIII.
Theodectes I. 415.
Theodoretus II. 2. 285.
Theodoritus II. 2. 285. 288.
Theodorus Abucara II. 2. 301.
Theodorus, Anagnoſtes II. 2. 294.
Theodorus Balſamon II. 1. 514.
Theodorus Gaza II. 1. 542.
Theodorus Heracleenſis II. 2. 235.
Theodorus Melitoniata II. 1. 527.
Theodorus Mopſueſtenus II. 2. 239. cum nota, et pag 192. nr. 2.
Theodorus Rhaaithuenſis II. 2. 299.
Theodorus Studites II. 2. 301. 361.
Theodoſius II 1. 75.
Theodotio II. 2. 42.
Tbeodotus II. 2. 290.
Theognis I. 221.
Theon philoſoph. et mathem. Smyrnaeus II. 1. 105. — *mathematicus Alexandr.* II 1. 545. (leg. 345.)
Theon ſophiſta II. 1. 310.
Theophanes Byzant. II. 1. 437.
Theophanes Iſaacius Confeſſor. II. 1. 450.
Theophanes, Cerameus II. 1. 451.

Theophanes Nonnus II. 1. 475.
Theophilus, Alexandrinus epiſcopus II. 2. 239. 264.
Theophilus, Antiochenus epiſcopus II. 2. 206.
Theophilus, Iſtus II. 1. 415.
Theophilus, medicus. 1. 361.
Theophilus, protoſpatharius II. 1. 441.
Theophraſtus I. 477. II. 2. 337.
Theophylactus. II. 2. 305. II. 2. 225. nr. 3.
Theophylactus Simocatta II. 1. 445.
Theopompus, comicus. I. 415. — *hiſtoricus*, I. 429. II. 2. 335.
Theorianus II. 1. 497. not.
Thespis I. 259.
Thomas Magiſter II. 1. 527.
Thomae euangelium II. 2. 158. not.
Thucydides I. 350. II. 2. 333.
Timaeus, Locrus, 1. 388.
Timaeus, ſophiſta. II. 1. 295.
Tiſias I. 357. not.
Titus, epiſcopus II. 2. 239.
Tobias. II. 2. 57.
Topographia chriſtiana II. 2. 342.
Trallianus II. 1. 123.
Tryphiodorus. II. 1. 410. Praef. ad II. 2. VIII. bis.
Trypho II. 2. 214.
Tyrtaeus I. 189.
Tzetzes II. 1. 510. — eius carmina iliaca I. 155.

V.

Vlphilas II. 2. 99.
Vlpianus II. 1. 235.

Vrbicius II. 1. 414.
Veccus II. 2. 309.
Victor Presbyter II. 2. 280. nr. 5.
Vindicianus II. 1. 338.

X.

Xenocrates II 1. 21. et pag. 335. ac II. 2. 349.
Xenophanes I. 252.
Xenophon, Athenienſis, 1. 373. ſqq. II. 2. 250. II. 2. 333. ſq.
Xenophon Epheſius II. 1. 361. Praef. ad II. 2. VI.
Xiphilinus II. 1. 262. nr. 7.
Xyſtus, v. *Sixtus.*

Z.

Zacharias, ſcholaſticus II. 2. 296.
Zaleucus I. 204.
Zeno, Cittieus, I. 505. — *Eleates* I. 285. nr. 6.
Zeno, imperator. II. 1. 391.
Zenobius II. 1. 224.
Zenodotus, v. *Zenobius.*
Zonaras II. 1. 499.
Zoroaſter I. 115.
Zoſimus II. 1. 371.

FINIS.

Z
7021
H3
1792
t.2
pars 2

Harless, Gottlieb Christoph
Theophili Christophori
Harles Introdvctio in
historiam lingvae graecae
Ed. altera emendatior et
avctior

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY